ނޮވެންބަރު 2025 | ނަންބަރު: 38

ހައްޔަނަ

ދިވެހި ސިފައިންގެ މަޖައްލާ

3RD NOVEMBER 1988
NATIONAL SECURITY SERVICE

ނަސްރާއި ނަސީބު

HITACHI

The art of ease

Hitachi provides exceptional home appliances known for their sophistication, practicality, and longevity, ensuring a convenient and pleasant family life.

sto PEOPLE'S CHOICE

7431007

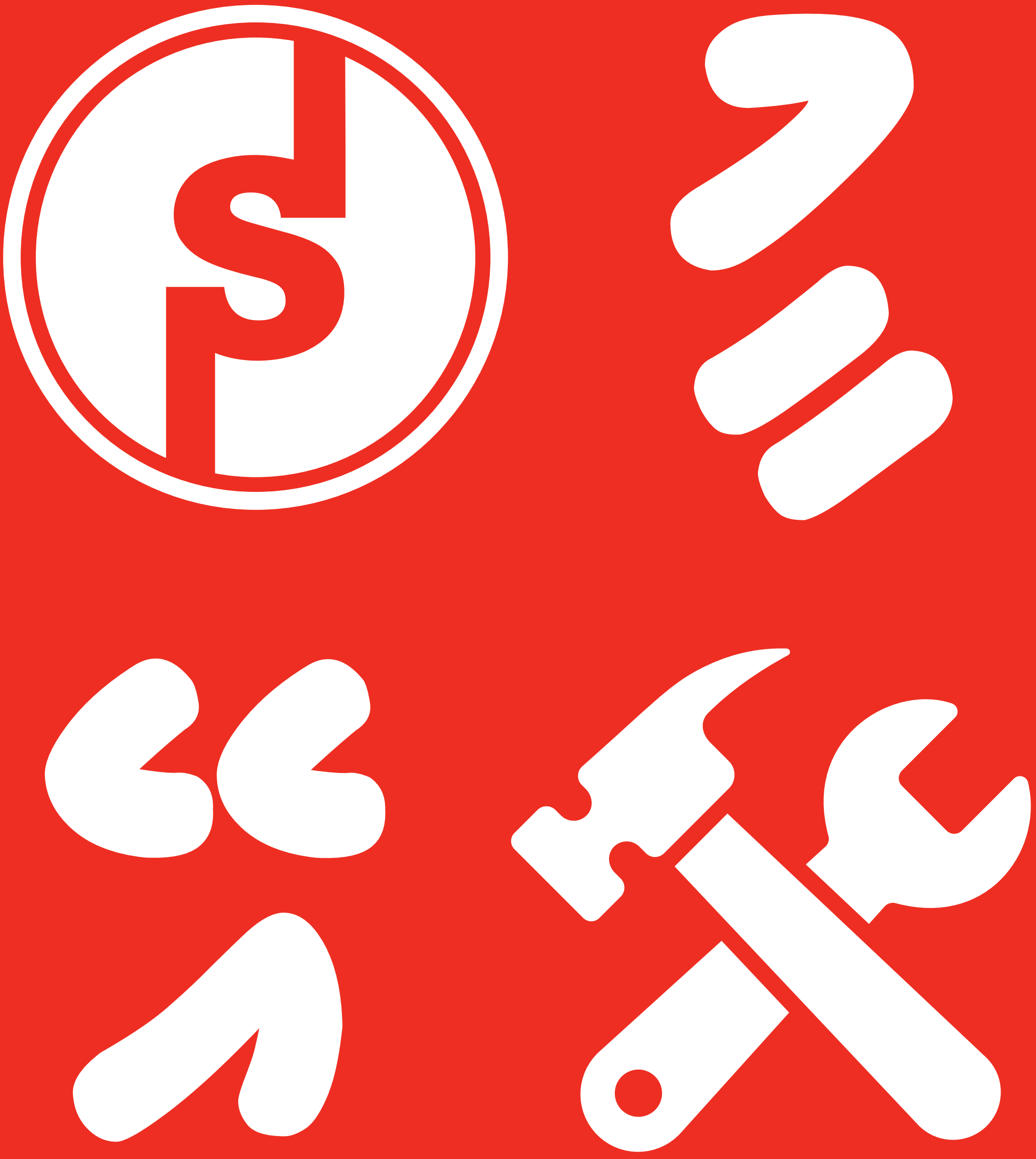

ފަސްނުވެއަވަހަށް ގުޅާނަންބަރަށް

333 6699

އެކުލެވިގެން

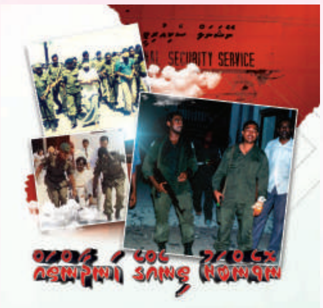

ޕާރލް ހާބަރ
1941

އައުޖަރ

އެޑިޓޯރިއަލް ބޯޑު

ކާނަލް ހުސައިން އަލީ

އެޑިޓަރ

މޭޖަރ ހަނާ މުޙައްމަދު

މެނޭޖިންގ އެޑިޓަރ

ކެޕްޓަން ޙަސަން އަޝްރަފް

ޑެޕިއުޓީ މެނޭޖިންގ އެޑިޓަރު

ކޮމާންޑް ސާރޖަންޓް މޭޖަރ ޢަބްދުالله ސަޢީދު

ޑެޕިއުޓީ މެނޭޖިންގ އެޑިޓަރު

ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 2 އިބްރާހީމް އަޙްމަދު

އެސޯސިއޭޓް އެޑިޓަރ

ލަސްޓް ސާރޖަންޓް މުޙައްމަދު ސަޢީދު

އެސޯސިއޭޓް އެޑިޓަރ

ސްޓާފް ސާރޖަންޓް މޫސާ ފުއާދު

މާކެޓިންގ މެނޭޖަރ

ސާރޖަންޓް ރިޟްވާން ޢަލީ ދީދީ

ޕްރޮޑަކްޝަން އިންޗާޖް

ސާރޖަންޓް ޝާމީ އަޙްމަދު

އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް

ލާންސް ކޯޕްރަލް މުޙައްމަދު އިޝާން ހުސައިން

އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް

ލާންސް ކޯޕްރަލް އިސްމާޢީލް އާޠިފް

އެޑިޓޯރިއަލް އެސިސްޓެންޓް

ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 2 ހުސައިން ބަކާރު ޙުސްނީ

ފޮޓޯ ރިޕޯޓަރ

ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 2 އިބްރާހީމް އަޙްމަދު

ލޭއައުޓް ޑިޒައިނަރ

ސާރޖަންޓް ރިޟްވާން ޢަލީ ދީދީ

ލޭއައުޓް ޑިޒައިނަރ

އެޑިޓަރުގެ ބަސް

ނަވާރަސަތޭކަ އަށްޑިހަ އަށްވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެމްބަރު މަހުގެ ތިންވަނަ ދުވަހަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚުގައި މުހިންމު ދުވަހެކެވެ. އެ ދުވަހު ރާއްޖެއަށް ހުރިމަތިވި އުދާސް ހަމަލާއަކީ ދިވެހިންގެ ހިތްތަކުން ދުވަހަކު ވެސް ފިލައިގެންދާނެ ހާދިސާއެއް ނޫނެވެ. އެ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމާއި ނާމާންކަމަކީ ފަހުގެ ތާރީޚުގައި ދިވެހިން ދުށުފައި ނުވާ ފަދަ އިންތިހާ ބޮޑު ބިރުވެރި ކަމެކެވެ. ޝަހީދުން އަސްކަރީ އާލާތްތަކުގެ ހުރިމަތިލައިގެން ދިވެހިން ހުރަސްއެޅިގެންނަން ކަމަކަން ހަމަ އެއްވެސް ދިވެހި ފަރުދެއްގެ ހިތްވަރެއް ވެސް ނުގެއްލުނެވެ. އެހެނަސް ދިވެހި ކޮންމެ މުވާތިނެއްގެ ހިތުގައި ދިޔައީ އުތުރިއަރަމުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކަރީމު اللهގެ ހެޔޮދެންނެވުންތަކާއި ރަޙްމަތްތެރިކަން މަތީގެވެ. ގައުމަށް ވަފާތެރި، އިޚްލާޞްތެރި، އަދި ފިދާވާން ތައްޔާރުވެ ހުރި ދަރިންތަކެއްގެ މަސައްކަތްތަކުންނާއި، ދިވެހި އަސްކަރީ ބަޔަކު އަޚުލާޤީ ގޮތުން ކުރެއްވި ޤުރުބާނީތަކުގެ ސަބަބުން މާތް الله، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނަޞްރު މިންވަރު ކުރެއްވީއެވެ. ٱلْحَمْدُ لِلَّٰهِ

އެއީ މީގެ 37 އަހަރު ކުރިއެވެ. އޭރުވެސް އަދި މިހާރު ވެސް ދިވެހިންނަކީ އަމިއްލަވަންތަކަމާއި މިނިވަންކަމަށް އިޙްތިރާމް ކޮށްދޭ ބައެކެވެ. އެހެނަސް ބަޔަކުފުޅުގައި މި ދުނިޔޭގައި، ތަރައްޤީވާ މިޒާޖުގައި ވަކި ޤައުމުތަކުގެ މަޤާމު ބަދަލުވަމުން ދާއިރު ގައުމުތަކުގެ ސަލާމަތާއި ބޮޑު ގޮންޖެހުންތަކެއް ކުރިމަތިވެ ދާކަން ފެނެއެވެ. މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނަން ޖެހިފައިވަނީ ހަމައެކަނި ގެއްލިދާނެ ބައިގަނޑުތަކާއި ގުޅޭ ކަންކަން ނޫނެވެ. ގައުމުގެ ސިޔާދަތާއި އިސްތިޤުލާލު ނުރައްކަލަށް ނުވެއްޓޭނެ ގޮތް ހޯދުމުގެ ކަންކަން ވެސް ނޫނެވެ. މިއަދު ބަނޑުގައި ރަސްމީ ވިސްނުމާއި، ސިޔާސީ ވިސްނުމުގެ ބާރުގެ ބޭނުން ކުރުމެވެ. ވޯޓްއެއް ކުރުމުގެ ގާބިލުކަމެވެ، މާލީ، އިޤްތިޞާދީ، ސިޔާސީ ވެރިކަމާއި ފަތުރުމުގެ ފިކުރީ ބާރުތަކެވެ. އިޖުތިމާޢީ ސިޔާސަތު ޤާއިމްކުރެވެން ގޮތް ބަލާ ރަސްމީ ނިޒާމުތަކާ އަޑުއަހަން ބޭނުންވެއެވެ. މި ބާރުގެ ރަސްމީނިޒާމުތަކާ ސަބަބުން ގައުމުގެ މުޤައްރިރުން ޝަރުޢީ ގޮތުން ވެސް ދީ ބަލިކަށިވާ ސަބަބުތަކާއި އަސާސީ ފުރުޞަތު ސަބަބުތަކެވެ. މި ކަންކަމާ އެކު މުޖުތަމަޢުގެ އެކުވެރިކަމާއި އެއްބައިވަންތަކަން ނަގާލައި، އިސްލާމީ އުސޫލުތަކާއި ބަނޑުކޮނޑު ގާނޫނު އަސާސީ ފުރުޞަތު، ބައިބަފާއިން ރަސްމީ ގޮތުން ފާޑުކިޔުމުގެ ހިތްވަރު ވަނީ ކަނޑައެޅިފައެވެ. މި ފަދަ ހާލަތްތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތު ނަގައިދޭ، އަދި ފިކުރީ ނަގައިދޭ

ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންކަން އަތުން ފިލިގެން ހިނގައިދާނެކަމުގެ ބިރު އިޙްސާސްކުރަން ޖެހެނީ ދުރުކަމުގައެއް ނޫނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގައުމީއަޒުމު ފިލިގެން ހިނގާދާނެ ކަމުގެ އިޙްސާސް އިޝާރާތްތަކުން ކުރެވޭން ޖެހިދާނެއެވެ. ކާބަފައިންގެ ހިތްވަރާއި މިނިވަންކަން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަވާލުކޮށް ވާސިލްކުރެއްވި ދިވެހިންގެ ވަތަންތެރިކަމާއި ދިވެހިސިޔާސަތު ވީ ފަދަ ނުރައްކަލުގެ އިޙްސާސްކުރެވޭ ފަހަރު މާތް ދިވެހިދަރިންނަށެވެ.

ގައުމުގެ މިނިވަންކަން ދިފާޢުކުރުމަށް ބަޔާއި މަސައްކަތްތެރިކަމަކީ ދިވެހިންގެ ކޮންމެ ފަރުދެއްގެ ޒިންމާއެކެވެ. އިސްލާމް ދީން ހިމާޔަތްކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒިންމާއެކެވެ. ދިވެހި ގައުމުގެ ސިޔާދަތާއި އިސްތިޤުލާލު ރައްކާތެރިކުރުމަކީ ހަމަ ކޮންމެ މުވާތިނެއްގެ މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ. މި ކަންކަން ކުރުމަކީ ބަޔަކު ވަކި އިދާރާއެއްގައި ޚިދުމަތް ކުރާކަން ނުބެލޭނެއެވެ. ވަކި ދާއިރާއަކަށް އިތުރު އުސޫލުތަކެއް ވެސް މުހިންމު ނޫނެވެ. އެކަމު މުހިންމު ކަމަކީ ގައުމުގެ ޙައްޤުގައި ދިވެހިން އެއްބައިވަންތަވެ އެއްގޮތަކަށް ތިބުމެވެ. ގައުމަށް ފަހަރު ބަޔަކު ވެސް ދެކޮޅުހަދާ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ގައުމުގެ ހަމަޖެހުމާއި ސަލާމަތާ ދިފާޢުގައި ބަޔަކު ނުވަތަ ހަމަ ދިވެހިންނަށް ވެސް ހުރި ފުރުޞަތެވެ. ނަސްރުގެ 3 ވަނަ ދުވަހު ދިވެހިންނަށް ލިބިގެންދިޔަ ނަސްރަކީ اللهގެ ހެޔޮރަޙުމަތް ކާމިޔާބު ޝުކުރުވެރިވާންޖެހޭ ފަދަ ނަސްރެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާއަކީ މި ފަދަ ދުވަހު ގައުމު އަބަދުވެސް މިނިވަންކަން ލިބި ދެމިގެންދިއުމެވެ.

ނަސްރުގެ ދުވަހުގެ މުނާސަބަތުގައި އުފާވެރިކަން ހިއްސާކުރުމާއެކު ކާމިޔާބު ވެސް، ދިވެހި އަދުލުއިންސާފުގައި ފިޔަވަޅު އަޅުވާ އަސްކަރީ ބާރު ގައުމަށް ދެމެހެއްޓުމުގެ ބޭނުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ އަރިހުގައި ބަހައްޓާ މަދަނީ ފުލުހުންނާއި އިހުމާލު ނުވާނެއެވެ. މި އަދާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިއްސާކޮށް މި ހާލަތުގައި ރައްކާތެރި ފަރުދުންނަށް ޚިދުމަތްދޭ ތިމާގެ ބައިވެރިވުމާ ގުޅޭ ވާޖިބުތަކުގެ ތެރޭގައި ދިރިއުޅޭ އަބަދު ގައުމީ ބޭފުޅުންނަށް ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ. ވަކިން ޤާއިދާއާ ޚިލާފު ގޮތެއްގައި ކުރެވޭ ކަމެއް ނުކުރުމަށް ގެނެސް ކައިރި އަށްޖެހޭ ދިފާޢީ ބަޔަކު ހުރި ގޮތަކަށް ރައްކާތެރިކަމާ ހިފެހެއްޓުމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ގައުމަށް ދިފާޢު ކުރުމަށް ކެރިގެން ހުއްޓުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތިމާގެ ޝަރަފެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަރަމުންނެވެ. ބިނާކުރަނީ އެކުވެރި ގައުމެކެވެ. ކޮންމެ ފަހަރަކު ވެސް ދިވެހިން މިކަމުގައި ޝުކުރުވެރިވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އިޖުތިމާޢީ ޝުޢޫރު ދިފާޢު ކުރާނެ ބާރު ގައުމު އަބަދުވެސް ކުރިއަށް ދާނެއެވެ.

މާތް الله އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަނގާރަ ގައުމުގެ މިނިވަންކަން ދެމެހެއްޓެވުމުގެ ދަރުމަވަންތަ ދުޢާ ކުރައްވާށިއެވެ.

ކާނަލް ޙުސައިން ޙަލީމް
އެޑިޓަރ

ގައުމުގެ ސިޔާދަތު ދަމަހައްޓައި ހިމާޔަތްކުރުމުގެ މުހިންމުކަން

ކާނަލް ހުސައިން އަޒީ

ކޮންމެ މިނިވަން ދައުލަތަކަށް ވެސް އެންމެ އަސާސީ އަދި އެންމެ މުހިންމު އެއް ކަމަކީ އެ ގައުމުގެ ސިޔާދަތެވެ. ދިވެހި ބަހުގެ ރަދީފުގައި "ސިޔާދަތު" ގެ މާނަކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ "ބާރުގެ ނުފޫޒެއް ނުފޯރާ އަމިއްލަ ވެރިކަން" މިހެންނެވެ. ސިޔާދަތަކީ ގައުމެއްގެ އަމިއްލަ މިނިވަންކަމާއި، އަމިއްލަ ނިންމުންތަކެއް ނިންމުމުގެ ބާރާއި، އެތެރޭގެ ކަންކަން ހިންގުމުގައި އެއްވެސް ބޭރު ބައެއްގެ ނުފޫޒެއް ނެތި އަމިއްލައަށް ކަންކަންކުރުމުގެ ފުރިހަމަ ބާރެވެ. ގައުމެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން ބައިނަލްއަގުވާމީ މުޖުތަމަޢުގައި ދެމި އޮތުމަށް ބަލައި ސިޔާދަތު މުހިންމު ދައުރެއް އަދާކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން، ގައުމެއްގެ ސިޔާދަތީ ރުކުންތަކެއް ހިމާޔަތްކުރުމަކީ އެއީ ކޮންމެ ދައުލަތެއްގެ ވެސް ގައުމީ ވާޖިބެކެވެ.

ގައުމުގެ ސިޔާދަތަކީ، އެ ގައުމެއްގެ ސަރަޙައްދީ ބާރުތަކުގެ ތެރޭގައި، އެހެން އެއްވެސް ބޭރު ދައުލަތެއްގެ ނުފޫޒެއް ނެތި، އަމިއްލައަށް ޤާނޫނު ހަދައި، އެ ޤާނޫނުތަކެއް ތަންފީޛުކޮށް، ގައުމުގެ ކަންކަން ހިންގުމުގެ ފުރިހަމަ ބާރު އެ ގައުމަކަށް ލިބިގެންވުމެވެ. މާނައަކީ، ގައުމެއްގެ ތެރޭގައި އެންމެ މަތީ ބާރަކީ އެ ގައުމުގެ ސަރުކާރު ކަމުގައި ވުމާއި، އެ ގައުމުގެ އެތެރޭގެ ކަންކަމަށް ބޭރުގެ އެއްވެސް ބަޔަކަށް ނުފޫޒު ނުފޯރުވާން ގޮތަކަށް ކަންކަން ބެލެހެއްޓުމެވެ. މީގެ އިތުރުން، ބައިނަލްއަގުވާމީ ގޮތުން އެ ގައުމަކީ މިނިވަން ދައުލަތެއްގެ ގޮތުގައި ބަލައިގަނެ، އެހެން ގައުމުތަކާ ގުޅުން ބަދަހިކުރުމުގެ ފުރިހަމަ މިނިވަންކަން ލިބިގެންވުމަކީ ވެސް ސިޔާދަތުގެ ބައެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބައިނަލްޤައުމީ މިފަދަ ޖަމާޢަތެއްގައި ދޭދޭ ގައުމުތަކުގެ ދެމެދުގައި އުޅޭ ގުޅުންތަކާއި އެއް ގައުމު އަނެއް ގައުމަކަށް އިހުތިރާމްކުރުމާއި ސަރަޙައްދީ އިއްތިޙާދުތަކާއި ބައިނަލްއަޤުވާމީ ތަފާތު އިއްތިޙާދުތަކެއް އުފައްދައިގެން، ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރުމަކީ ގައުމެއްގެ ސިޔާދަތާއި ކަރާމާތަށް ބުރު އަރާނެ ފަދަ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ޖަމާޢީ ޑިޕްލޮމަސީ ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރުމުގެ ރޫޙު ގައުމުތަކުގައި އުފައްދައި، ބޭނުންވާ ތަރައްގީތަކެއް ހާސިލުކުރުމަށް ޖަހައި ދޭދޭ ގައުމުތަކުގެ ދެމެދުގައި އެއްބާރުލުމާއި އެއްބާރުލުމުގެ މަތިވެރި ރޫހު ފޮރިގެން ދާ ފަދަ މާހައުލެއް އުފެއްދުމެވެ.

ގައުމެއްގެ ސިޔާދަތު ދެމިއޮތުމަށް ބަލައި އެތައް ރުކުންތަކެއް ހިމާޔަތްކުރަން ޖެހެއެވެ. މީގެ ތެރޭގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ޖާގަކުރެވޭ ސަރަޙައްދީ ހިމާޔަތާއި، ސަރުކާރުގެ ބާރުވެރިކަމާއި، އިގްތިސާދީ މިނިވަންކަމާއި، ސަގާފީ ވަންތަކަމާއި ދިފާޢީ ބާރެވެ. މިގޮތުން ސަރަޙައްދީ ހިމާޔަތްކުރުމުގައި ބޮޑުވެސް ގައުމުގެ ބިމާއި، ކަނޑުގެ ސަރަޙައްދާއި، ވައިގެ ސަރަޙައްދަކީ އެ ގައުމުގެ މިލްކުވެރިކަން އޮންނަ، ހަމަޖެހިފައިވާ އުސޫލުގެ ބޭރުން، ބާރު ފަރާތްތަކަށް ވަދެނުކުމެ ނުހަދަން ގޮތެއްގައި ދިފާޢުކުރުމާ ތަންތަން ކަމުގައި ވުމެވެ. ސަރަޙައްދީ

ބާރުވެރިކަމާ ބެންފުސި ގައުމުގެ ތެރޭގައި ސުލްހަ މަސަލަސްކަން ދެމެހެއްޓުމާއި، ޤާނޫނުތަކުގެ ތަންފީޒުކުރުން، ރައްޔިތުންގެ ހައްގުތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ސަރުކާރަށް ފުރިހަމަ ބާރު ލިބިގެންވުމެވެ. އިގްތިސާދީ މިނިވަންކަމަކީ ގައުމުގެ ތަބީއީ ވަސީލަތްތަކުގެ މިލްކުވެރިކަމާއި، އިގްތިސާދީ ސިޔާސަތުތަކަށް ބޭރު ފަރާތްތަކުގެ ނުފޫޒު ނުލާ އެކުލަވައިލުމުގެ މިނިވަންކަން ލިބިގެންވުމެވެ. ސަގާފީ މިނިވަންކަމަކީ ގައުމުގެ ބަހާއި، ސަގާފަތާއި، އާދަކާދަ އަދި ދީނީ ކަންކަން ރައްކާތެރިކުރުން، އެ ކަންކަން އެ ގައުމެއްގެ ވަޒަނީ ތާރީޚާ އެއްގޮތަށް ދެމެހެއްޓުމެވެ. އަދި ދިފާއީ ބާރަކީ ބޭރުގެ ހަމަލާތަކުން ގައުމު ހިމާޔަތްކުރުމަށް ޖަމާ ވަރުގަދަ ދިފާއީ ބާރެއް ގާއިމުކުރުމެވެ. މިގޮތުން ބަލާއިރު ހަމަ ކޮންމެ ކަމަކީ ވެސް ދެމެހެއްޓެން ޖެހޭ ކަންކަމެވެ. މިއިން އެއް ކަމެއް ފުރިހަމަކުރުމުން ގައުމުގެ ސިޔާދަތު ފުރިހަމަވާ ކަމަކަށް ނުބެލޭނެއެވެ. ހަމައެއާ އެކު ހުރިހާ ގައުމަކަށް ހުރިހާ ކަމެއް އެއްގޮތް ނުވުމަކީ ވެސް އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ.

ގައުމެއްގެ ސިޔާދަތީ ހުކޫމަތް ހިމާޔަތްކުރުމަކީ ގިނަ ސަރަހައްދުތަކަށް ބެހިގެން ހިނގުން ކަމެކެވެ. ސަރަހައްދީ ސިޔާދީ މިނިވަންކަމަކީ ގައުމުގެ ސުލްހަ މަސަލަސްކަމާއި، އަމަންއަމާންކަން ދެމެހެއްޓުމުގެ މައިގަނޑު ބިންގަލެވެ. ސިޔާދަތު ނެތި ގައުމެއްގެ އެއްވެސް ކަންކަމުގެ ބާރުގެ ފުރިހަމަކަމެއް އެކަށީގެންވާކަމަށް ނުދެކެވޭނެއެވެ. ގައުމުގެ ސިޔާދަތާއި ބާރުވެރިކަމާ، ރައްޔިތުންނަށް އަމިއްލަ ނިންމުން ނިންމުމުގެ ބާރު ލިބިގެން ވަނީ ސިޔާދަތުގެ ސަބަބުން ކަމެކެވެ. މިނިވަން ދައުލަތުގެ ރައްޔިތުންނަށް ލިބިދޭ ގައުމީ އިއްޒަތާއި، އަމިއްލަވަންތަކަން ކަށަވަރުކޮށްދެނީ ސިޔާދަތުންނެވެ. ހަމައެއާ އެކު ގައުމެއްގެ އިގްތިސާދީ ކުރިއެރުމާއި، ތަރައްގީ އަމިއްލަ ގޮތަކަށް ކަނޑައެޅުމުގެ ބާރު ލިބެނީ ސިޔާދަތުންނެވެ. ވަސީލަތްތަކުގެ މިލްކުވެރިކަމާއި، ތަރައްގީގެ މަޝްރޫއުތަކުގެ ހިންގުމުގެ ބާރު ލިބެނީ ސިޔާދަތުން ކަމަށްވާތީ، އެ ބާރު ބޭރު ފަރާތްތަކަށް ދޫކޮށްލުމަކީ ގައުމުގެ މުސްތަގުބަލަށް ނުރައްކާވާނެ ކަމެކެވެ. މި ޒަމާނުގެ ޚާރިޖީ ސިޔާސަތުތަކުގައި ގައުމުތަކުން ބައިނަލްއަގުވާމީކުރަމުން އެ ދަނީ މި ދުނިޔޭގެ ތަރައްގީގެ ދިޔައިންނެވެ.

މި ޒަމާނުގައި ގައުމުތަކުގެ ސިޔާދަތަށް ކުރިމަތިވެފައިވާ ގޮންޖެހުންތައް ގިނައެވެ. އެންމެ ބޮޑު އެއް ގޮންޖެހުމަކީ ބަލަބަސް ފެތުރޭ ދުނިޔޭގެ ސަގާފަތް ގޮސްގެން އިގްތިސާދީ ގުޅުންތައް ބަދަލުވެ، ބައިނަލްއަގުވާމީ މުއައްސަސާތަކުގެ ނުފޫޒު ގަދަވުމެވެ. ބޭރުގެ ދަރަނިތަކާއި، ބައިނަލްއަގުވާމީ މުއާހަދާތަކުގެ ސަބަބުން ގައުމުތަކުގެ ސިޔާސަތުތަކަށް ބޭރު ފަރާތްތަކުގެ ނުފޫޒު ފޯރުވަން ފަށައިފިއެވެ. އަދި ޑިޖިޓަލް ސައިބަރ ހަމަލާތައް ފަދަ އާ ބާވަތްތަކުގެ ނުރައްކާތައް ވެސް ގައުމުތަކުގެ ސިޔާދަތަށް ގޮންޖެހުން ވެފައިވެއެވެ. މިފަދަ ހަމަލާތަކުން ގައުމުތަކުގެ ސަރުކާރުތަކާ ދިމާލަށް ހަރަކާތްތެރިވާތީ، ބޭރުގެ ސަގާފަތާއި ފިކުރުތަކުގެ ގޮންޖެހުން ބޮޑުކުރެއެވެ. މީގެ އިތުރުން މީޑިއާގެ މިނިވަންކަމާއި، އިންޓަނެޓްގެ ބޭނުންކުރުން ފުޅާވުމާ އެކު، ބޭރުގެ ސަގާފަތާއި ފިކުރުތަކުގެ ނުފޫޒު ފުޅާވެ، ގައުމުގެ އަމިއްލަވަންތަ ސަގާފަތާއި، އިޖުތިމާއީ ގިޔަމުތަކަށް ނުރައްކާ ކުރެއެވެ.

ގައުމުގެ ސިޔާދަތު ރައްކާތެރިކުރުމަކީ ހަމައެކަނި ސަރުކާރުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ނޫނެވެ. ކޮންމެ ރައްޔިތަކު ވެސް މިކަމުގައި އަދާކުރަންޖެހޭ މުހިންމު ދައުރެއް ވެއެވެ. އިސްލާމީ އަގީދާއި ސަގާފަތް ދިފާއުކޮށް، ދީނީ ވަހުދަތު ހިފެހެއްޓުމާއި، ގައުމީ ބަހާއި ސަގާފަތަށް ލޯބިކުރުމާއި، ގައުމީ އެއްބައިވަންތަކަން ހިފެހެއްޓުމަކީ ސިޔާދަތު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ މުހިންމު ބައެކެވެ. ޤާނޫނުތަކަށް ތަބާވުމާއި، ޑިމޮކްރެޓިކް އުސޫލުތަކަށް އިހްތިރާމްކޮށް، ގައުމުގެ ބޭނުންތައް ކުރިއަށް ނެގުމުގައި ހަރަކާތްތެރިވުމަކީ ވެސް ސިޔާދަތު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ބައެއްގެ ގޮތުގައި ދެކެވެއެވެ. ތަޢުލީމާއި ހޭލުންތެރިކަމާ ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި މުޖުތަމަޢުގެ ހޭލުންތެރިކަން ބޮޑުކުރުމަކީ ވެސް ސިޔާދަތު ހިމާޔަތްކުރުމުގައި ކުޅެދޭ ދައުރެކެވެ. ގައުމުގެ އިގުތިސާދީ ތަރައްގީއަށް ބާރުދިނުމާއި، އިގުތިސާދީ މިނިވަންކަމަށް މަސައްކަތްކުރުމަކީ ވެސް ރައްޔިތުންގެ ވާޖިބެކެވެ. ދިރާސާތަކުން ހޯދުމާއި، ދަފްތަރުތައް ތައްޔާރުކުރުމާއި، ސަރުކާރު ހަރަކާތްތަކުގައި ބައިވެރިވުން ފަދަ ކަންކަމަކީ ވެސް ރައްޔިތުންގެ ވާޖިބުތަކެވެ.

ގައުމުގެ ސިޔާދަތަކީ އެ ގައުމެއްގެ ދިރުމުގެ ބިންގާ، ކުރެހުމާއި، ރައްކާތެރިކަމުގެ މައިގަނޑެވެ. މި ޒަމާނުގައި ކުރިމަތިވާ ގޮންޖެހުންތަކާ އެކު، ގައުމުގެ ސިޔާދަތު ހިމާޔަތްކޮށް ދެމެހެއްޓުމަށް ސަރުކާރާއި ރައްޔިތުން، ވީހާވެސް ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރަން ޖެހެއެވެ. މިކަން ކުރުމަށް ގައުމުގެ ދިފާއީ ބާރާއި، އަމިއްލަ ވަސީލަތްތަކާއި، ރައްޔިތުންގެ އެއްބައިވަންތަކަން ބޭނުންކުރަން ޖެހެއެވެ. އެހެންކަމުން، ގައުމުގެ ސިޔާދަތު ދެމެހެއްޓުމަކީ ކޮންމެ ރައްޔިތެއްގެ ހިތުގައި އަބަދުވެސް ހުންނަންޖެހޭ އަސާސީ ގޮތުން ވިސްނުމެކެވެ.

ނަޞްރާއި ނަސީބު

ކޮމާންޑް ސާޖަންޓް މޭޖަރ
ޢަބްދުﷲ ސަމީރު

ތާރީޚުގައި 1988 ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަހަކީ ދިވެހިން ދުށް ވަރަށް ބިރުވެރި އަދި އުދާސް ނުރައްކާތެރި ދުވަހެކެވެ. އެއީ ދިވެހިންގެ މިނިވަންކަމަށް ހަމަލާދިން ދުވަހެކެވެ. އެއީ ދިވެހިންގެ ސިޔާދަތާއި އިސްތިޤްލާލަށް ހަމަލާދިން ދުވަހެކެވެ. އެ ދުވަހު ދިވެހިންގެ ތެރެއިން 19 މީހުން ޝަހީދުވެ، ދުޝްމަނުން ޖެހި ބަޑީގެ ވަޒަން އަރައިގެން 39 މީހުން ޒަޚަމްވިއެވެ. އަދި ބަޔަކަށް ނަފްސާނީގޮތުން ގެއްލުން ލިބުނެވެ. އެ ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖެ ހިފުމަށް ދުޝްމަނުން ކުރި މަސައްކަތާ ދެކޮޅަށް ދިވެހި ސިފައިން ވަރުގަދަ ޖިހާދުއްކުރިއެވެ. އެ ދުވަހު ދިވެހި ރައްޔިތުން ދިނީ ދިވެހި ދައުލަތަށް އެއްބާރުލުމެއް، އީމާންކަންމަތީ ސާބިތުވެތިބެ މާތްﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ރަޙްމަތުގައި ދިވެހިންނަށް ނަޞްރު ދެއްވުމަށް ދުޢާ ދަންނަވަމުންނެވެ. ދިވެހިންގެ މިނިވަންކަމާއި ސިޔާދަތު ގެއްލުވާލަންކަމުގެ ބިރުވެރިކަން ގާތްގަނޑަކަށް 18 ވަރަކަށް ގަޑިއިރަށް ދެމިގެންދިޔުމަށްފަހު މާތް ﷲ ދިވެހިންނަށް ނަޞްރާއި ނަސީބު މިންވަރު ކުރެއްވިއެވެ.

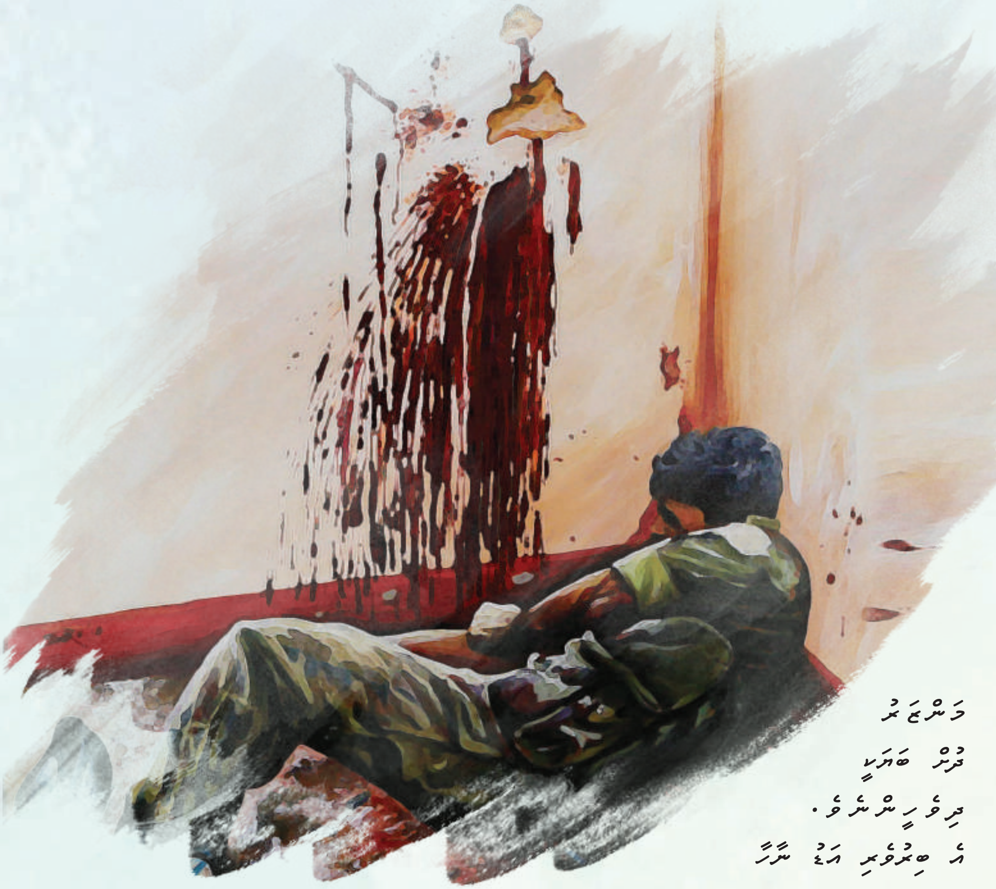

ދިވެހިންގެ ނަސްލާއި ނަސަބަށް މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނެވެ. ދިވެހިން ސާބިތުވެ ތިބި އިސްލާމީ އަގީދާއެވެ. ދިވެހިންނަށް މި ނަސަބު މިންވަރުކުރެއްވި ދުވަހެއްގެ ގޮތުގައި (ދިވެހިރާއްޖެ އިސްލާމްވި ދުވަހުގެ ގޮތުގައި) ފާހަގަ ކުރަނީ ރަބީޢުލްއާޚިރު މަހުގެ 2 ވަނަ ދުވަހެވެ. މި ދުވަސް ނިސްބަތްވާ ވަނީ ހިޖުރައިން 548 ވަނަ އަހަރުގެ ރަބީޢުލްއާޚިރު މަހު، ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ދީނަކީ އިސްލާމްދީނަކަމުގައި ދިވެހިން ގަބޫލުކުރި ދުވަހަށެވެ. 2 ރަބީޢުލްއާޚިރު 548، މީލާދީގޮތުން އެއީ 27 ޖޫން 1153 އަށެވެ. ދިވެހިން އިސްލާމްދީން ގަބޫލުކުރުމަށް ފަހު ދިވެހިން ދެކެމުން އައީ ދިވެހިންގެ މިނިވަންކަމާއި ސިޔާދަތު ދިފާޢުކުރުމާއި ހިމާޔަތްކުރުމަކީ ދީނީ ވާޖިބެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ދިވެހިންގެ މިނިވަންކަމަށް ދުވާ ކޮންމެ ހަމަލާއަކީ ދިވެހިން އެ ދީނުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެ ތިބި މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނަށް ދުވާ ހަމަލާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ނޮވެންބަރު ތިނެއްގެ އުދުވާނީ ހަމަލާ ވެސް ދިވެހިން ދެކެނީ މި ނަޒަރިއްޔާތުންނެވެ.

ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމާއި ހިތްދަތިކަން ދުވަހަކު ވެސް ދިވެހިންގެ ހިތްތަކުން ފިލައިގެން ނުދާނެއެވެ. އެ ބިރުވެރި ހަމަލާގައި ޝަހީދުވި ދަރިންނާއި ހުވަފެތްއަނބިންނާއި މައިންބަފައިންނަށް ދިވެހިންނެވެ. އެ ބިރުވެރި ހަމަލާގައި ޒަޚުމީވި މީހުންނާއި ދުޝްމަނުން ރަހީނުކުރި މީހުންގެ ތަކުލީފުގައި ދިނައި ވެސް ދިވެހިންނެވެ. ދުޝްމަނުންގެ މި ހަމަލާ ނާކާމިޔާބުކޮށްލުމަށް ހިތްވަރާއި އަޒުމާ އެކު ޖާނުދީ ހިތްވަރުގަދަ، ކެރި ދިވެހި ސިފައިންނެވެ. ދުޝްމަނުންގެ ހަމަލާތަކުން ޖަހަމުން އަނިޔާ ލިބުނު މީހުންގެ ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރުމަށް އެ ބިރުވެރި ވަގުތުގައި އިޚްލާސްތެރިކަމާ އެކު މަސައްކަތްކުރި ހިތްވަރުގަދަ ދިވެހި ދަރިންނެވެ. ދުޝްމަނުން މާލޭގެ ގޯޅިތަކުގައި ބަޑިޖަހަމުން ބަޑިއާ އެކު ހަރަކާތްތެރިވުމުގައި މަސްޖިދު ދުރި ދިވެހިންނެވެ. ދުޝްމަނުންގެ ލާއިންސާނީ ހަމަލާތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ބަނޑުމައްޗަށް ވެއްޓިފައި ތިބި ސަލާމަތެއް ނެތި ދިވެހިންނެވެ. ސިފައިންގެ މައިމަރުކަޒު ހިފުމަށް ބަކައި ދުޝްމަނުން ކަނޑިތާފި ބަޔާއި ޖަހާބާއި މުޤާބިލުން ހަމަލާ ދިން މަންޒަރު ދުށް ބަޔަކީ ދިވެހިންނެވެ. އެ ބިރުވެރި އަޑު ނާހާ ދިވެއްސަކު މާލޭގައި ނެތެވެ.

މި ހަމަލާ ގެނެގެން ދުރި ދިވެހިރާއްޖެ އައީ ހެއްލިފައެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަރި ކަންކޮޅުތަކުގައި ތިބި ހުރިހާ ދިވެހިރައްޔިތުން ތިބި ނުހަނު ބޮޑު ބިރުވެރިކަމެއްގެ ތެރޭގައެވެ. މި އަނިޔާވެރި ނޮވެންބަރު ތިނެއްގެ އުދުވާނީ ހަމަލާއަށް ހުރިވާން ހިރާވިރޭނެވެ. އަހަރުތަކުން މި ހާދިސާއަކީ އެކަމުގެ ޝާހިދުން ކުރިއްޔާ ކުރިހާ ކުދިން މިއަދު މިނިވަންކޮށްފައި ވިއަސް އަދި އެ މީހުން ކޮންމެ ގޮތަކަށް މިއަދު ވާހަކަ ދެއްކިޔަސް ހިތުގައި ބަދަލު ނުކުރެވޭނެ ހާދިސާއެކެވެ.

ނޮވެންބަރު ތިނެއްގެ އުދުވާނީ ހަމަލާ ރޭވުމާއި އަދި ހިންގުމުގައި ބައިވެރިވި ޢަބްދުﷲ ލުތުފީއާއި ސްރީލަންކާގެ ތަމިލް ނިހުބަތުގެ ޖަމާޢަތެއްކަމަށްވާ ޕީޕަލްސް ލިބަރޭޝަން އޯގަނައިޒޭޝަން އޮފް ތަމިލް އީލަމް (ޕްލޮޓް) ޖަމާޢަތުގެ އިސްވެރިޔާ އުމާ މަހޭޝްވަރަންއާ ބައްދަލުކޮށް، މަޝްވަރާ ކުރުމުގައި އެއްބަސްވި ކަންތައްތަކެއްގެ މައްޗަށެވެ. މި ހަމަލާގައި ދިވެހިންގެ ތެރެއިން ބައިވެރިވިކަމަށް ކޯޓުން ސާބިތުވި ހަރަކާތުގެ ބައިވެރި ޢަބްދުﷲ ލުތުފީއާއި، ސ. ހިތަދޫ ފުރިސްޓާރީގެ އަހުމަދު ނާޒިމް (ސަގަރު ނާޒިމް)އާއި، ސ. ހިތަދޫ ޖަމާލީގެ ޢަބްދުﷲ ޝާހިދު، ހުސައިނު ކަރީގެ ޢަބްދުއްބާސިތު އިބްރާހީމް (ކަރީ ޢަބްދުއްބާސިތު)އާއި، މާފަންނު ދިލްރަތުމާގޭ އަހުމަދު އިސްމާޢީލް މަނިކު (ސިއްކާ އަހުމަދު އިސްމާޢީލް މަނިކު)އާއި، މައްސަންގޭގެ ޝިހާބު އުމަރު ޖަމާލާއި، މާފަންނު ދުއްލިޔަސްގެ މުޙައްމަދު ނަސީމް (ޖަމީލުއްދީން ނަސީމް)އެވެ. މިގޮތުއިން ޝަރީޢަތުން މަރުގެ ހުކުމްކުރެއްވި ޢަބްދުﷲ ލުތުފީއާއި ސަގަރު އަހުމަދު ނާޒިމްއާއި ޢަބްދުﷲ ޝާހިދުއާއި ކަރީ ޢަބްދުއްބާސިތުގެ މަރުހުކުމްތަކެވެ. މި މީހުންގެ މައްޗަށް އިއްވި ހުކުމް އޭރުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިސްވެރިޔާ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އަލްއުސްތާޛު މައުމޫން ޢަބްދުލްޤައްޔޫމް ވަނީ އުމުރަށް ޖަލަށްލުމުގެ ހުކުމަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވާފައެވެ. އުމުރު ދުވަހުގެ ޖަލު ހުކުމުގެ މުއްދަތަކީ 25 އަހަރުކަމަށް ވާތީ މިހާރު ވަނީ މި ހުރިހާ ކުށްވެރިން ވެސް ޖަލުން ހަމަކޮށް އެއްކޮށް މިނިވަންކޮށްފައެވެ. ކުށްވެރިން މިނިވަންކޮށްގެން ދިއުމަކީ މި ހާދިސާ ނުހިނގާ ކަމަކަށް ކަޅެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ މި ހާދިސާގައި ޝަހީދުވެދިޔަ ޝަހީދުން ޝަހީދުންނަކަމަށް ވާނެ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.

ނޮވެންބަރު ތިނެއްގެ އުދުވާނީ ހަމަލާ ފުރުނީ ހަތަރުދިހަ ހާޖަރާގެ ޢަބްދުﷲ ލުތުފީއާއި ސ. ހިތަދޫ ފުރިސްޓާރީގެ ސަގަރު އަހުމަދު

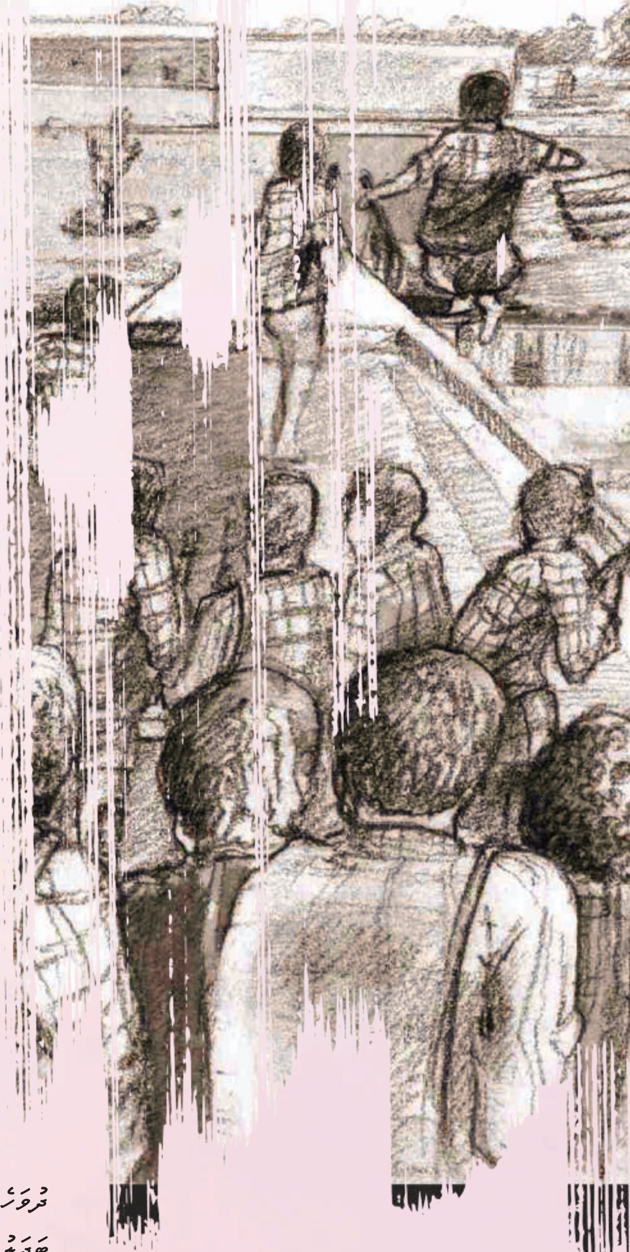

ނާޞިރު، ޕްލޮޓް ޖަމާޢަތެއްގެ 80 ވަރަކަށް ހަނގުރާމަވެރިންނާ އެކު މާލެއަރައި ސިފައިންގެއަށް ހަމަލާދޭން ފެށުމުންނެވެ. ޖަވާނީ ހަތިޔާރާއި ތަކެތިން ފުރިފައިވާ ތަމަގަ ހަނގުރާމަވެރިންނާ އެކު ޢަބްދުﷲ ލުތުފީއާއި ސަގަރު އަޙްމަދު ނާޞިރު މާލެއައި ކަނޑުމަގުން ދެ ބޯޓެއްގައި ދަތުރުން ތިބެގެންނެވެ. ނަމަވެސް ތިނެއްގެ ބުދުވާނީ ހަމަލާގައި ދިޔުމަ ގެއްލުން އެންމެ ބޮޑަށް ހިނގާނެކަން ދީ ހާއިންނަމަވީ މިއީއެވެ. މި ހަމަލާގައި އިސްކޮށްހުރި ދިވެހިސަރަ ހުސެއިން ހާމިދު އަބްދުﷲ ލުތުފީއެވެ. މިއީ އެކަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުވެރިކަމުގައި ހިނގާފައިވާ ވަރަށް ބޮޑު ޖަރީމާއެކެވެ.

ދުޝްމަނަކީ ނުވަތަ ދިވެހިންގެ މިނިވަންކަމަށް ނުރައްކާތެރި ނަމަ މާތް اللهގެ މިންވަރުފުޅާއި ވެދިޔާ ހިތްވަރުގައި ހިތްވަރު ދިނުމަށް ސިފައިން ހުރި ހިތްވަރާއި ދިވެހިންގެ ހިތްވަރެވެ. ދިވެހި ސިފައިން ކުރި

ސިފައިންނާއި ދިވެހި ރައްޔިތުން އިސްލާމް ދީނުގެ މަތީގައި ސާބިތުވެ ތިބި، ދައުލަތް އެއްބައިވަންތަކަމާއި އެކުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ދިވެހި ރައްޔިތުން ދިވެހި ދައުލަތާއި ވެރިންނަށާއި ދިވެހި ސިފައިންނަށް ކުރި އިތުބާރުގެ ސަބަބުންނެވެ. ނަމަވެސް ތިންވަނަ ދުވަހު ދިވެހިންނަށް ނަސްރާއި ނަސީބު މިންވަރު ކުރެއްވި ދިވެހިން އިސްލާމީ އަޤީދާގައި ސާބިތުވެ ތިބި، މާތް اللهގެ ދީނަށް ނަސްރު ދިނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ނަސްރީ ދުޝްމަނުން ބަލިކޮށްދެއްވުން މާތް الله ދެއްވާ މަދަދެވެ. ނަސީބަކީ މާތް اللهގެ މިންވަރުފުޅުން ކުށްވެރިޔާ ހަނގަމާ ގޮތެވެ. 1988 ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަހު ދުޝްމަނުންގެ ހަމަލާއެއް ނާކާމިޔާބުވެ، ދިވެހިންނަށް ލިބިގެންދިޔަ މަތިވެރި ނަސްރުން މި ދީ ކަނޑައެ ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ނާމާން ފަތިހަކުން ފެށުނު ދުވަހެއް ނަސްރާއި ނަސީބުގެ ދުވަހަކަށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައީ މަރުން ބިރުއެއްނެތި މާތް اللهގެ މަގުގައި ތޫނުފިލިކަމާ އެކު ދިވެހި ސިފައިން ކުރި ޖިހާދުން ވަރަށް ކާމިޔާބު ދަރަޖައަކަށް މާތް اللهގެ މަދަދާއި ގޮތެއް ދެއްވިގެންނެވެ. އެ ދުވަހު ސިފައިންގެ ވަރަށްގިނަ ތިބެ ދިފާޢުގައި މަސައްކަތްތަކެއްކުރުން ދިޔައީ ސިފައިންގެ މައިގަނޑު ކުރިއަށް ހިފާގެ ސިފައިންގެ ހުނަރާއި ފުރުޞަތާއި މަދުން ސިފައިންގެ އެތެރެއަށް ފާޅުވަމުން ދިޔަ ދުޝްމަނުންގެ ދުޝްމަނުން ގޮވީ މަދު ބޮޑުކަލެވެ. ސިފައިންގެ މައިގޭޓާއި ފުރަތަމަ ދޮރާށި އަމިއްލަ ބަދަލު އެއްވެސް ކަހަލަ ގެއްލުމެއް ނުދީ ވަނީއެވެ. ސިފައިންގެ ހިކުމަތާއި ކާން ގޮތްތަކެއްގެން ސިފައިންގެ ދުޝްމަނުން ވަދެގަތުމަށް ކުރި މަސައްކަތްތަކާ ހަމައަށް ނުވިއެވެ. ފުރަތަމަ އެފަހަރު ގޭޓު ސިފައިންގެ

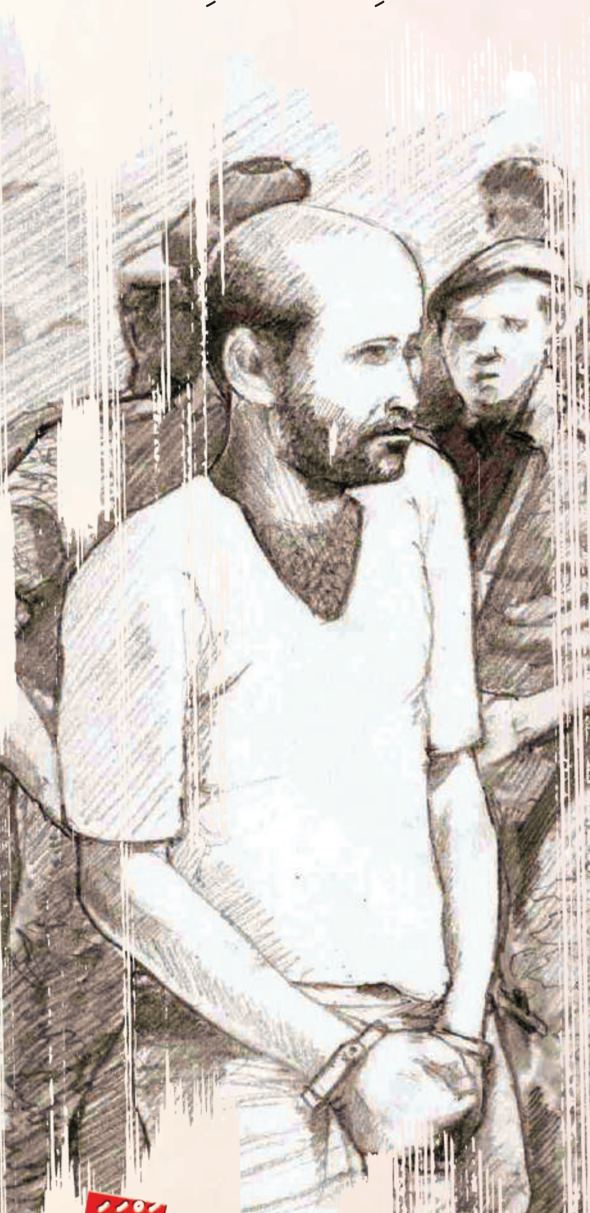

އެތެރެއަށް ވަންނަން ކުރި މަސައްކަތާ ވެސް ކާމިޔާބެއް ނުވިއެވެ. ސިފައިންގެ މައިގޭޓަށް ހަމަލާދީ އެ ގޭޓުން އެތެރެއަށް ވަންނަން ކުރި މަސައްކަތާ ވެސް މި ނާކާމިޔާބުވިއެވެ. ދުޝްމަނުންގެ ފުރަތަމަ ހަމަލާއާ އެކު ވަގުތުން ރައްދުދިނީ ހަމަލާދީ ދުޝްމަނުން ފަހަތަށް ޖެއްސުމުގެ އަޖައިބު ހިތްވަރު އަދި ހިކުމަތާއި ފަންވަރު ޝަހީދު ކޯޕްރަލް ހުސައިން އާދަމް މާތް الله މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. ނަސީބުގެ ދުވަހުގެ ގެއްލުނު ބަހާދުރު އާދަރުވެރި އެއީ ޝަހީދު ބޭފުޅެކެވެ.

ހަނގާމާގެ ވަރަށް ކުރިން އެ ހަނގާމާގައި ދުޝްމަނުންގެ ޓީމުގެ ކޮމާންޑަރުންގެ ގޮތުގައި ހުރި ވަސްކަމުގެ ޕްލޮޓް އެހެން މުސްލިމް ގައުމުތަކުން ދިވެހި ސިފައިން ހަނގާމާތަކުން މަސައްކަތްކުރިއެވެ. އަދި އެކަސޭބިއްލިސް ބައިނަލްއަޤުވާމީ ބޭނުން ހިފާފައިވާ ދަތުރުތަކެއްގެ ދުޝްމަނުންގެ ކޮންމެ އެއްޗެއް ފަހު ސިފައިން ހަނގާމާއެއްގައި ހަނގާމާ

ވަރަށް ކުރީކޮޅު ވަނީ މަރުވެފައެވެ. މި ހަމަލާގެ އިސް ބައެއް ދުށްމަނުންގެ ތެރެއިން މަރުވުމުން އެމީހުންގެ ކޮމާންޑް އެންޑް ކޮންޓްރޯލް ގެއްލި ހަލާކުގެތް ހުސްވިއެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމަކީ ވެސް އެކަލާނގެ ދިވެހިންނަށް ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަހު ދެއްވި މަދަދަށް ވެގެންދިޔައެވެ.

ދުށްމަނުންނާ ދެކޮޅަށް ދިފާއީ ސިފައިން ޖިހާދުކުރުމުން ދިޔައީ ވަރަށް ދަތިއުނދަގޫ ހާލަތެއްގައި ތިބެގެންނެވެ. ވަށައިގެން ބަނދުވެފައި މިހި ކޮށްޓެއް ކަހަލަ ތަނެއްގެ އެތެރޭގައި ބޭރުން އެއްވެސް އެހީތެރިކަމެއް އެއްވެސް މިހަރަކާތް ފުރުޞަތެއް ނެތް ހާލަތެއްގައެވެ.

އެހެން ނަމަވެސް ސިފައިންގެ ބަޔަކުދަންނަގެ އެބައިޓީ ތިމާގެ ސިފައިންގެ އެބައިމީހުން ގެންގޮސް ގޮއްވާ މާތްالله ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މިންވަރުކޮށްދެއްވިއެވެ. ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަހު ސިފައިންގެ އެބައިމީހުން ދުށްމަނުންނާ ދެކޮޅަށް ޖިހާދުކުރުމުން ދިޔަ ބައެއް ސިފައިން މުޅި ދުވަސް ހަނދާނީ ކާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުކަމެވެ. ވަރަށް މަދު ބައެއްކަން ދާއިރާއެއް ތެރޭގައި ބެހި މަޝްވަރާ ކުރުމުގެ ފުރުޞަތުވެ. އަނެއް ބައި ސިފައިން މުޅި ދުވަސް ހަނދާނީ ކުރެވޭ ބޮޑުކަމަކަށް ވެއެވެ. އެ ދުވަހު ގިނަ ސިފައިންނަށް ބޭނުންވި ކާބޯތަކެތި

ދުށްމަނުން ސިފައިންގެ އެތެރެއަށް ވަދެގަތުމަށް ދިން ހަމަލާތަކުގައި ބައެއް ސިފައިން ޝަހީދުވިއެވެ. އެކަމަކު ސިފައިންގެ ތެރޭގައި ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ސިފައިން ހިތްވަރާއެކު ދުށްމަނުންނާ ދެކޮޅަށް ކުރިމަތިލިއެވެ. އެހެނީ ސިފައިންނަށް ކުރިމަތިވި ކޮންމެ ހާލަތެއްގައި ވެސް ﷲ ގެ މަދަދު ލިބުނެވެ. އެހެނަސް ﷲގެ ރަޙްމަތުން އެ ދުވަހު ދުށްމަނުންގެ ހަމަލާތައް ނާކާމިޔާބުވިއެވެ. ދުށްމަނުން މާލެ

އިހުސާސް ވީ ދުށްމަނުން މާލެ ދޫކޮށްދިޔުމުން، ސިފައިންގެ ކޮންޓްރޯލް ހަމައަކަށް އެޅުން ގެނުވުނީއެވެ.

ސިފައިން ހުރިތޫނު ވިދައިގެން އެ ޤައުމިން ތަންތަން ބަނދުގެން ޖިހާދުކުރުމުން ގެންދިޔައެވެ. މި ހާލަތުގައި ސިފައިންގެ ލީޑަރުޝިޕުން ކުރި ނިކަމެތިކަން ނިންމާލުމުން ދުށްމަނުން ޖެހިލުން ދިޔަ ވަޑަންތަކާ ކުރިމަތިލައިގެން އަމިއްލަ ފަރާތުން އެކުވެގެން ނިކުތުމާ ހިތްވަރުގަދަ ފުރުޞަތު ވާނުން އެ ދުވަހު ސިފައިންގެ ތެރޭގައި ތިއްބެވެ. ކޮންފަދަ މަތިވެރި ޤުރުބާނީއެއްތޯއެވެ?

ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ މުޙައްމަދު ސޫރަތުގެ 7 ވަނަ އާޔަތުގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ﷲއަށް (އެބަހީ: ﷲގެ ދީނަށް) ނަސްރު ދީފިނަމަ، އެ ކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސްރު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ ކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކޮށްދެއްވާނެއެވެ." މާތް ﷲގެ މި ވަޢުދު ބަސްފުޅުދެއްވައިވާގޮތަށް ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަހު ދިވެހިންނަށް މާތްالله ސުބުޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަނީ ނަސްރާއި ކާމިޔާބީ ދެއްވާފައެވެ. ދިވެހި ސިފައިންގެ ފައިތިލަތައް އެ ދުވަހު ވަނީ ސާބިތުކޮށްދެއްވާފައެވެ. ނަސްރުދެއްވީ އެކަނި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނުގެ ބަރަކާތުންނެވެ. ދިވެހި ސިފައިން ދީނަށް ނަސްރުދީ ހިތްވަރުދެއްވާށެވެ. ނަސްރާއި ނަސީބު މާތް ﷲގެ ހަޟްރަތުން ލިބުމަށް އިސްލާމްދީނުގައި ސާބިތުވުން މުހިއްމެވެ.

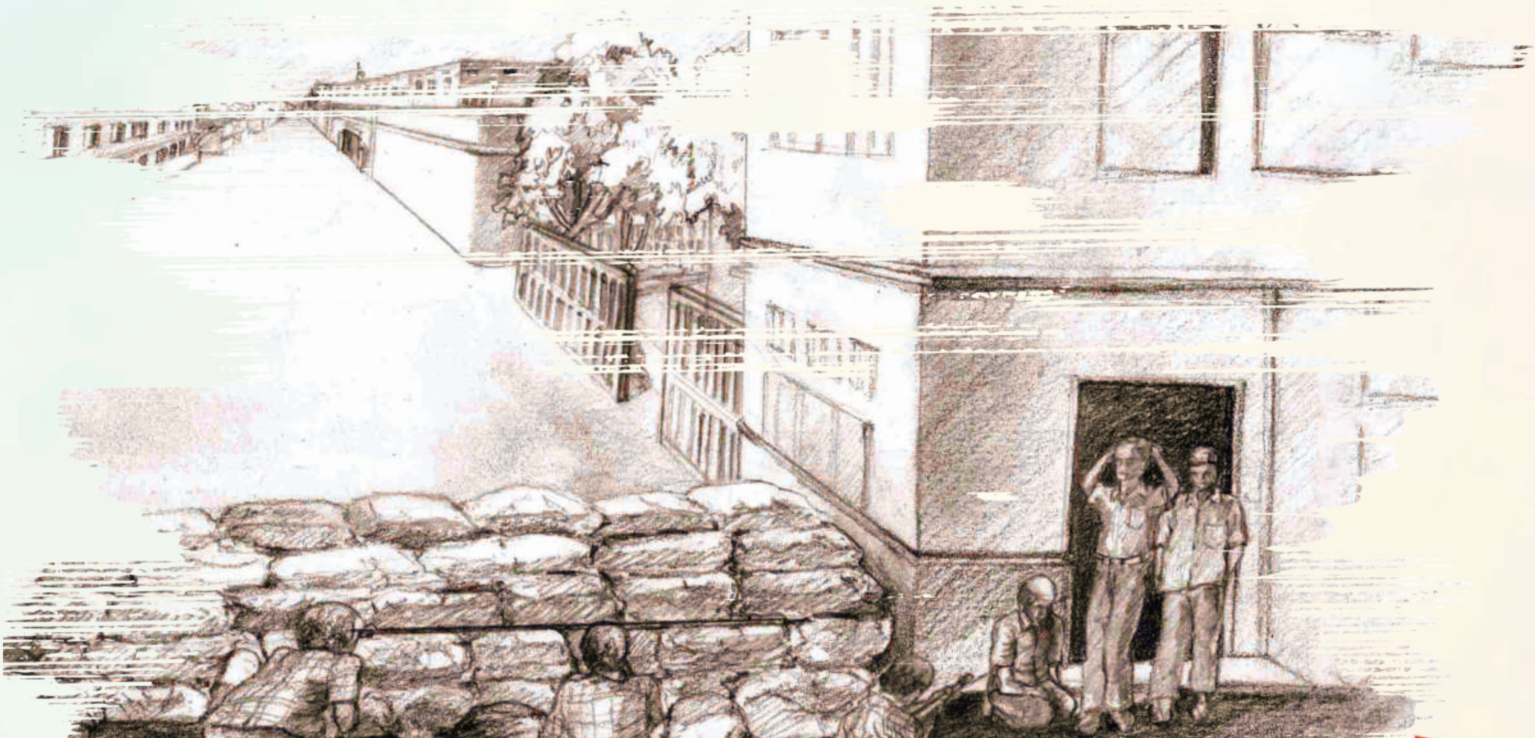

NAL SECURITY SERVICE

[illegible]

ދިވެހިރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަމާއި ސިޔާދަތާ ކުޅެލުއިވާ އެކި ފަހަރުތަކުގެ ތެރެއިން ވެސް ދިވެހިންގެ ވެރިކަން އެހެން ބައެއްގެ އަތްމައްޗަށް އެހައި ދިގު މުއްދަތަކަށް ގޮސްފައި ވަނީ މީލާދީން 1558 އިން 1573 އަށް ޕޯޗުގީޒުންގެ އަތްމައްޗަށްދެވެ. އޭގެ ފަހުން ދިވެހިން އުޅެމުންއައީ އަމިއްލަވަންތަ މިނިވަން ގައުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އޭގެ އެތައް އަހަރެއްގެ ފަހުން 1988 ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު 3 ވީ ބުރާސްފަތި ވިލޭރޭ މާލޭގެ އެންމެން ހޭލައްވައިލީ ބަޑިއާއި ރޮކެޓުގެ އަޑުގަދަގަނޑެއްހެވެ. މިއީ، ރާއްޖޭގެ ތާރީޚުން ކައިރި މާޒީއެއްގައި ވެސް ދުނިޔެއާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ބައެއް މީހުންނަށް އެހާ ބޮޑު ކަމަކަށް އެ އަޑުތައް ނުވި އެއީ ނޮވެންބަރު މަސް ކަމަށް ވާތީއެވެ. އެ އަޑުތަކީ ނޮވެންބަރު 11 ޖުމްހޫރީ ދުވަހުގެ ތައްޔާރީތަކަށް ބާއްވާ ޕަރޭޑާއި ރިހާސަލް ކަމުގައި އެތައް ބަޔަކު ދެކި ގަބޫލުކުރުގެންނެވެ.

ޕޯޗުގީޒުންގެ އަތުވެރިކަމުން މިނިވަންވުމަށް ފަހު 1988 ގެ ނޮވެންބަރު 3 ގެ ކުރިން އެ ވީ 200 އަހަރު ތެރޭގައި އެއްވެސް ކަހަލަ އަތުވެރިކަމެއް ތަޖުރިބާކޮށްފައި ނުވާ ބަޔަކަށް މިއީ ރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަމާ ތެރެއިން އައިސް އުޅޭ ބައެއްކަން އަންދާޒާކޮށްލެވުން ވެސް ދަތިވިއެވެ. މި ދުންނުވި އަތުވެރިކަމަށް ފަހު ދިވެހިންނަކީ މީގެ ކުރިން ދުވަހަކު ވެސް ހަނގުރާމައެއް ކުރާތީން ދެން ބައެއް ވެސް ނޫނެވެ. ހަނގުރާމައިގެ އަޑު އިވިފައި ރާއްޖޭއިންނެވެ. ކުރާމަކުން ފުނިފައިއެއް ނުވެއެވެ. އޭރު ވެސް ރާއްޖޭގެ ކުދިކުދި ޖަޒީރާ ރަށްތަކުގެ އަހުލުވެރިން އެ ބިރުވެރި ހާލަތުގައި މީހީ ދަންނަވާ ގޮސްދުރުތަކުގައި ބިހުވުމުންތާ މިނިވަންކަމުގެ ރާޖެތަކުގެ ސަލާމަތްކަމުން މިނިވައެވެ.

ޝަރުމާ ޢަލީ

އުފުލަންޖެހުނީ ކޮންމެ ގެއެއްގެ ކުޑަކުދިންނަށެވެ. ކަސްރުވެ ނަސީބު އެ ކުދިންނެވެ. އޭރު ރާއްޖޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކަށް އަޅުވައި ފޮރުވައިދިނީ ރާބާ ގޮޅިތެރިފަސްނުނެވެ.

ހާދިސާގެ އަޅަން މި ދުވަސް ޖިލަވާން ފަށައިފިއެވެ. ބަނޑޫ ދުވަހު ބަލް ކައިރިން ދަމުހު ކުރަމުން ދިޔަ ދޮންބެއްގެ ސުވާލު ހަރު އާޔަތް މަގުތެރޭގެ ތިބިއްޖެއެވެ. މާކު ހިފައިގެން އުޅޭ ކަމުގެ ބިރުވެރި ހަބަރެވެ. މާލެއަށް ބަހަރާ އަހަރެމެން އުޅޭ ވަރަކަށެވެ. އިސްލާމީ ދުވަ ހަރަށް ވަނީ ބިރުވެރިކަމާއި މާޙައުލަކަށް ފެރިވެފައެވެ. ރަށު މީހުން ކުރުމުން ކަވެކަމުގެއަށް ދުވަސްއެވެ. ކުދިކުދިން ޖީބީ ވަރުގާ ނަހަރިފައެވެ.

ހާދިސާގެ އަޅަން މި ދުވަސް ޖިލަވާން ފަށައިފިއެވެ. ބަނޑޫ ދުވަހު ބަލް ކައިރިން ދަމުހު ކުރަމުން ދިޔަ ދޮންބެއްގެ ސުވާލު ހަރު އާޔަތް މަގުތެރޭގެ ތިބިއްޖެއެވެ. މާކު ހިފައިގެން އުޅޭ ކަމުގެ ބިރުވެރި ހަބަރެވެ. މާލެއަށް ބަހަރާ އަހަރެމެން އުޅޭ ވަރަކަށެވެ. އިސްލާމީ ދުވަ ހަރަށް ވަނީ ބިރުވެރިކަމާއި މާޙައުލަކަށް ފެރިވެފައެވެ. ރަށު މީހުން ކުރުމުން ކަވެކަމުގެއަށް ދުވަސްއެވެ. ކުދިކުދިން ޖީބީ ވަރުގާ ނަހަރިފައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ކުރިމަތިވެދާނެ ހާލަތު މި އަދިވެސް ކުދެ ކަމެއް ނޫންކަން އެ ކުދިންނަށް ވެސް އެނގުނެވެ. މާދޫގައި ޖީޕީ އާއިލާގެ ބަޔަކު މުންނަން ވީ ގަމު ނަސަވާރީއެވެ. އަދި މާދޫގެ ހާލަތު ވެސް ވަޅޮމްކޮންދޫގާރީއެވެ. ރަޙުމް ގޮތްގޮތަށް ވަރަކަށް ފޮނުވުމުގެއެވެ.

ހިމާން ފަހިހަކަން އަލިފުށިފާ އުޅު ރަށްފުށުގެ އާދައިގެ މަސިން ހުރިހައި ގެއެއްގައި ވެސް އޮންނަ ފުރަތަމަ ފަހިވު ހާލަތުގެން ފަހިސް ނަގާދުގެ އަޅުކަމަށް ފަރު އަވަސްވެގެންނެ ރާއްޖޭ ހުޅުމަލަކަށެވެ. ރާއްޖޭއިން ފަހިވު އަނނަ ގޮތުގެން ކިޔުވާގެ އަޅަކީ އެ އަޅުކަން އޮތައް ބަޔަކު އިންތިޒާމްކުރާ އަޅުކަމެވެ. މިގާރު ވެސް އެ އަޅުގެ އިވުމުން އެ ހަމަހިމާން ދަރަސްތަކުގެ ތަރައަށް ހިފާނުގެ ވާފަށް ދެކަށްތަކުފައެވެ. އެ ދަރަޅު ރާއްޖޭއިން އެ އަޅުގެ ނަގައެވެ. އޮތަށް ބަޔަކު މާލެސްކަމާ އުޅު އިރުގެ އަލިކަންފުދުވަދުން ކޮޅުތެރިކަމާ އުޅު ތިބިއެވެ. އޭރު ރަށްރަށުގެ ގޭގޭގައި އެއް ގޮތަކަށް ވެސް ޗިޕާއެއް ނުހުރެއެވެ. ހުންނަނީ ފިލުމު އަޅުވާ ބޮޑު އިސްކޫރިންނެވެ. އެހި ވެސް ވަރަށް މަދު ރަށްއޭގައެވެ. ހުނދުނުހުނދުނާ މަގު ކުނިކަމަން ނިކަމު މީހުންގެ ދެދުގައި އޮންނަ ހުންކޮށް ދެކެވުން އައި ވާހަކައަކީ ކޮންމެ ގެއްގައި އުޅޭ ކޮންމެ ވެސް ކުއްޖަކު ރާއްޖޭގާ ކުޅެވުއި ހަދާކުރުކަމަށްވާ ވާކީ ރާއްޖޭގޮތަކުން އަޅު ނާންނަ ވާހަކައެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ހުރިހައި ގެއްގެ ރާއްޖޭގާ އެއްފަހަރާ ހަމަކުވުން އެއީ ނާދިރު ކަމެއް ކަމުގައި އެންމެން ވެސް ގަބޫލުކުރިއެވެ. ރާއްޖޭއިން އަޅުނަހުމުގެ ޖިނާ

BADEYRIGE
HEADQUARTERS OF THE NATIONAL SECURITY SERVICE

އުޅުން ނަމަވެސް ކުރިމަތިވެގެން މި އުޅެނީ ހެޔޮ ކަމެއް ނޫންކަން އެ ކުދިންނަށް ވެސް އެނގެއެވެ. މާލޭގައި ތިބި އާއިލާގެ ބައެއް މީހުންނަށް ވީ ގޮތް ނޭނގޭތީއެވެ. އަދި މާލޭގެ ހާލަތު ވެސް ވަޒަންކޮށްނުލެވޭތީއެވެ. ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ވާހަކަތައް ފެތުރެމުންދިޔައެވެ.

ރަށުގެ ބޭރުން ރައްޔިތުން އެއްކޮށް މި ކުރިމަތިވެގެން އުޅޭ ހާދިސާއާ ގުޅޭ އެނގި ހުރި މައުލޫމާތުތައް ހިއްސާކުރެއްވިއެވެ. މާލެއަށް ބަދަރު އަރައިގެން އުޅޭ ކަމުގެ ވާހަކައެވެ. މި ރަށަށް ވެސް އައިސްދާނެ ކަމުގެ ބިރުވެރިކަން އޮތް ވާހަކައެވެ. އެހެންކަމުން ރަށުގެ ބޭރުން ރައްޔިތުންނަށް ކަންކުރަންވީ ގޮތުގެ އިރުޝާދުތަކެއް ދެއްވިއެވެ. އެ ގޮތުން ކަންކުރުން ނިކުންނަން ޖެހިއްޖެ ހާލަތެއްގައި ފުޅި އެއްވެސް މީހަކު ގެއިން ބޭރަށް ނުނިކުމުމަށް އިލްތިމާސްކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކުޑަކުދިން ނުރޮއްވުމަށް ނަސޭހަތްތެރިވިއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މިއީ އެހާ ފަސޭހަކަމަކަށް ނުވިއެވެ. ގެއިން ބޭރަށް ނުނިކުމެ ތިބެންވީމާ، ކުދިންގެ ހަލަބޮލި ދިރިއުޅުން ކުއްލިއަކަށް މަޑުޖެހުމުން ކުދިން ރޯން ވެސް ރޯއެވެ. އޭރު ރަށްރަށުގައި ކަރަންޓް ނުހުރެއެވެ. އަލިއަށް އެންމެގިނަ ކޮންމެ ގެއެއްގެ ބައްތި ކަނިކޮށްލައި ބޭރަށް އަލި ނުފެންނާނެހެން ތަންތަން ފޮރުވައި ބެހެއްޓުމެވެ. މި ކަން ވެސް އެހާ ފަސޭހަކަމަކަށް ނުވިއެވެ. އޭރު ހުރިހައި ގެއެއްގައި ވެސް ހުންނާނީ ފުޅި ބައްތި ދިއްލައިފައެވެ. ހުރިހައި ކުދިން ވެސް ގޭގައި ތިބޭ އިރު ނުރައްކާތެރި ހާދިސާއެއް ވެސް ހިނގައިފާނެ ވަރުގެ ކަމެކެވެ. ކޮންމެއަކަސް މިއީ ކުރަން އުނދަގޫ ކަންކަން ކުރުމުގައި ވިޔަސް އެންމެންގެ ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމަށް ޓަކައި މި ކަންކަން ވެސް ކުރަން މަޖުބޫރުވިއެވެ.

މީހުން މަރު ގޮތަކުގައި އުކާލި ގޭގައި މީހުން ނުލެވުން ވެސް ރަށު އާޚިރުން އަންގަވިއެވެ. މި އަންގުމާ ގުޅިގެން އާއިލާގެ ތަންކޮޅެއް ބޭނުކޮން ހުންނަ ގެއެއް ހުރި ނަމަ އެ އާއިލާއެއްގެ އެންމެން އެ ގެތަކަށް ޖަމާވެ އެ ގެއެއްގައި ތިބީއެވެ. އަލުގަނޑު ހަނދާން ހުންނަ ގޮތުގައި އަލުގަނޑުގެ އާއިލާގެ އެންމެން ވެސް ތިބީ އާއިލާގެ މީހުންގެ ގޭގައެވެ. އަލުގަނޑުމެން ކަހަލަ އޭރުގެ ކުޑަކުދިން އިސްކޫލަކަށް ވަން ގޮތަށް ނުނިކުމެ ވެސް ތިއްބެވެ. ހަމަ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި ވެސް ބޮޑު މީހުން ރަށަށް އަރައިފާނެކަމުގެ ބިރުވެރިކަން އޮތީއެވެ. އޭރުގެ ކުރިކުރިން ދޯނި މިރަށު ފެންނަނީ ބިރުގަތުމެވެ. އެ މީހުން އަތޮޅަށް ބަޔެއް ނޫން ކަމުގައި ވިޔަސް އެ މީހުން އަތޮޅައި ބަޔެއް އޮންނާނެ ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭން ހިތަށްއަރާ ފުރިހަމައިގެން ކުދިކުދިން ތިބޭނީ ބިރުން ވިރިވިރިއެވެ. މި ފަދަ ގޮތަކަށް ދިރިއުޅުމުން އައި ކުދިބަހަކަން، ބަޔާއި ކަސްދު ހިފައިގެން މާލެ ހިފަން އައި ވާހަކަ އަޑުއިވުމުން ބިރު ގަނޑެއް ވަރު ތަސައްވުރުކޮށްލާށެވެ.

> މާލޭގެ ދުވަހު އެ ގޮތުގައި އެނގޭ ވާހަކަތަކުން ދިރިއުޅުއްވާ އަދި ހިސާބުތަކުން ފެނިފައި ވަނީ ބޭރުން ޓައްޓަކިފައިވާ މީހުންތަކެވެ. ބައެއް މީހުން މަރުވެފައިވާ ތަނެވެ. އެކަމަ ބައިގަނޑެއް އަތްދަށުގައި މީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެމުން މަސައްކަތްކުރަމުން، އަނިޔާ ލިބިފައިވާ މީހުންނަށް އެހީވުމުގައި އެކަމް ބަޑަހަކީ ފުރާނަ އެއްމަގުތަކުން މަސައްކަތްކުރި ގައުމީ ޚިދުމަތް ކުރުމަށް ދިރޭއައްވެސް ގޮތެވެ.

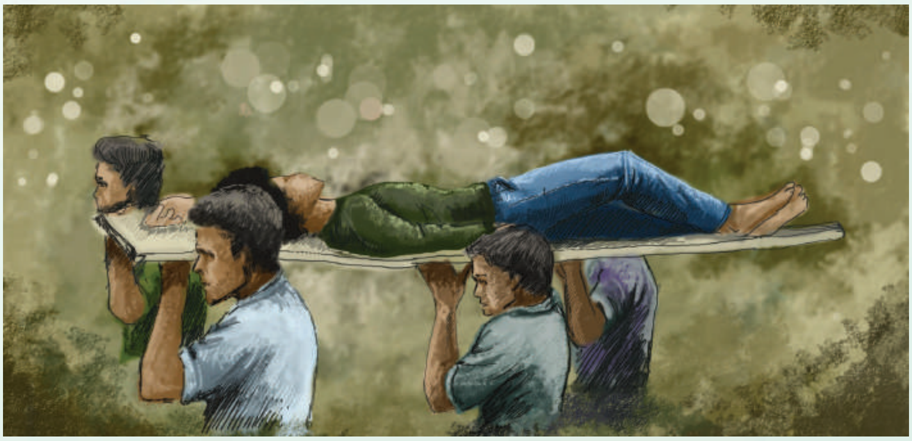

ކޮންމެއަކަސް އެ ދުވަހު ރަށުގެ ހާލަތު މިއީވެ. ހަމަ ރާއްޖޭގެ ކޮންމެ ރަށެއްގައި ވެސް މި ބިރުވެރިކަން އޮތީވެ. އަދި މާލޭގައި އުޅުނު މީހުން އެ ދުވަހު ކުރިމަތިވި ކަންކަން ތަޖުރިބާކުރައި ބިރުވެރިކަން އިޙްސާސްކުރެވުނެވެ.

ލިޔެވިފައިވާ ވާހަކަތަކުން އެނގޭ ގޮތުގައި އެ ދުވަހު މާލޭގެ އެކި ހިސާބުތަކުން ފުނިފައި ވަރަ ގިނައިން ބަޑިބަޑިޖެހުމާ މުޅިކަނެވެ. ބަޑިއެ ގަނޑުބޮޑު ކަމުގައި ވިހުރޭ ވަގަން އަރައި އެކަށި ހާލަތު ނުރައްކާތެރިވާވަރަށް ހިތްދަތި ވަނީއެވެ. ތަކަ ބަޑިގަނޑުގެ އަޑުގަދަވުމާއި މީހުން ސަލާމަތްވުމަށް ހަރަކާތްކުރަން، އަނިޔާ ލިބުނުއާއި މީހުންނަށް އަނިޔާވުމުގައި އެކަށް ބަޑިގެ ފުރާނަ އަޅައިގަނެގެން ވަކިވެފައި ހިނގަމުންދިޔަ ގަސްތު ގޮތުން ފެށިގެން ގިނަގުނަ. ބައެއް ހަރުހަރުން މާދު އަދި ތަޖުރިބާގައި މީބީ މީހުން މީބީ ހަރުކަތްކޮށްގެން ސިފައިންގެ އިން ފެ ހަމަވާލުވެފައިވާ އަދި ދެރައާކުރި ބަޑިގަނޑުން ހުރި ހަރުން އަދި

މީހު މަރުނުވެ. ކޮންމެއަކަސް ބިރުވެރި ގެއްލުންތަކަކާއެކު ފެށި އަށެއް ދުވަހުގެ ވިލު އޮތީ ރާއްޖެއަށް މިނިވަންކަން ލިބުނު ކަމުގެ އުފާވެރި ހަބަރާ އެކުގައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހަރަކާތްތަކުގައި ހުރި ރާއްޖެތެރޭގެ ތަކުން އަސްލު ދުވަހުގެ ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން ދުވަހަކާ އެއްވެ ކުރިމަތިލާން ބަދަލުވެގެންނެވެ. ނަސްރު ހާސިލުކުރެވުނީ. އެ ހިސާބުން ނަސްރު ލިބުނު ފަހު ރާއްޖެއަށް އިތުރުވެރިކަން ލިބުނީ ރުހިގެންނެވެ. އެ ހިސާބުން އެންމެން ވެސް މިކަން ޙާސިލުވި ރާއްޖޭގެ އަރުވަމުން މިތުރު ކުރެއްވީ. ކަނބަ ގަދަވުމަށް ހާސިލުވި ދުވަހެކެވެ.

ނޮވެންބަރު ތިނެއްގައި ދިވެހިންނަށް
ނަސްރު ދިނީ މާތް ﷲގެ ތަނަވަސް

ބިރުވެރި ގެއްލުންތަކަކާއެކު ފެށި އަށެއް ދުވަހުގެ ވިލު އޮތީ ރާއްޖެއަށް މިނިވަންކަން ލިބުނު ކަމުގެ އުފާވެރި ހަބަރާ އެކުގައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހަރަކާތްތަކުގައި ހުރި ރާއްޖެތެރޭގެ ތަކުން އަސްލު ދުވަހުގެ ފަހުން އަޅުގަނޑުމެން ދުވަހަކާ އެއްވެ ކުރިމަތިލާން ބަދަލުވެގެންނެވެ. ނަސްރު ހާސިލުކުރެވުނީ. އެ ހިސާބުން ނަސްރު ލިބުނު ފަހު ރާއްޖެއަށް އިތުރުވެރިކަން ލިބުނީ ރުހިގެންނެވެ.

ރަހުމަތުންނާއި ދިވެހި ސިފައިން ވީ ގުރުބާނީއާއި އެންމެ ހައްލުވުމުގެ އަރިހުގައިވާ އެއްގަމުވެ. އަދި ބޭރުގެ ވެސް އަރިހުގައިވާ ބާރެއް ވިދާލައިފިއެވެ. އެހެވެސް ކަނޑަ ބަޔަކަށް ކަންތައް ހަލުވީ އެންމެ ހައްލުވުންތަކަށް ވެސް އެ ދުވަހު ބާރުލިޔަމުގެ އޭދަކާއިބާ ބައްޕަތިމީކަމާއި ފުރާނަ ގަސްދުކޮށްފައިވާ ދިވެހި ސިފައިންނާ ތެދުގޮތުގައި ކޮށްދީފައި ވާ މީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ނަމަވެސް ދިވެހި މިނިވަންކަން ހިމާޔަތް ކޮށްދިނެވެ.

ދިވެހި ގައުމާއި ދީނުގެ ހައްގުގައި ސިފައިންނާއި އެންމެން ޝަރީފްވެފައެވެ. އެ ބަޖެހުމުގެ ޖިހާދާ ތާ އަބަދު މި ގައުމުގައި އާލާކުރެވޭނެއެވެ. އާދަރު ވެސް މިހާރު ދިވެހި ގައުމު ވެސް ވަނީ ކުރިއަރައިފައެވެ. އެބައެ ދާއިރާއަކުން ގާބިލުކަން އިތުރުވެފައެވެ. އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަމާންކަމާ ބާރު ވެސް މިހާރު މި ވަނީ އެބައެ ގުނަވަމުންދާއެވެ. އަންނަނިވި ޚިދުމަތްތަކުގައިވެސް ވަނީ ކުރިއެރުވެފައެވެ. ކުރިމަތިލާފަދަ ކަމަކަށް ވެސް ތައްޔާރުވެފައެވެ. ދަރާގައި ބާރުއަޅާ ދިވެހި ގައުމު މިނިވަންކަމާއި ސަލާމަތީ ދާއިރާތަކުގައި ފުރިހަމަވުމެވެ. "އާމީން"

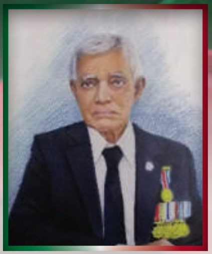

މޭޖަރ (ރިޓަޔަރޑް)
ހުސައިން ޝާކިރު

"ދިރިތިބި ބަޠަލާ ޝަހީދުން"

"އިލާހީ މި ބިން ކުރައްވާފާ އަމާން މި އަވާގެ އުފަން ދިވެހިންގެ މި ބިން
ހިބާ ބަސްދުރަޔުން އޮޅޭ މަދަދުން ފިދާ ނުކުޅާ ދިވެހިންގެ މި ބިން"

~ އޮނަރަބަލް އަބްދުއްރަޝީދު ހުސައިން ސ.ޖ.ވ. ~

ނަސްރުގެ ދުވަހު ބުނުމުން އަޅުގަނޑުގެ ހިތަށް ވެރިވަނީ އުފަލާއި ހިތާމައާއި ޝުކުރުވެރިކަމެވެ. އުފަލާ ގަދަ ޝުކުރުވެރިވަނީމަ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ، އެ ދުވަހު މުސްލިމު ދިވެހިންނަށް ދެއްވި ކާމިޔާބީ ނަސްރުގެ އުފާވެރި ކަމެވެ. ހިތާމައަކީ އަޅުގަނޑާ އެއް ސިފައިންނާއި ކައިރިން ގޮތް އެކަށް ހަނގުރާމައިގައި ޝަހީދުވި ދުރުމުގެ ފުން ހިތާމައެވެ. ޝުކުރުވެރިކަން ފާޅުކުރަނީ، ހިތާމައި ނަފްސަށް ދުއިކަން ލިބުނީ ... އާދެ،

"ދިރިތިބި ބަޠަލާ ޝަހީދުން، ވިދާ ގޮތުން ފޮނުން
ޖަބްރުސަބަބުނަ އާރުޖުން ވިސްނައިލީ މިހާރަށް" މިހާރުވެގެންނެވެ.

1988 ނޮވެންބަރު 3 ވަނަ ދުވަހުގެ ޝަހީދުންގެ ދިހާރައަކީ ދުވަހަކީ ތަޖުރުބާއެއް ނޫނެވެ.

ނަސްރުގެ ދުވަހު އަޅުގަނޑުގެ ހިއާލީ ޤާނޫނީ ކުރިމަތިވެގެން ނިކުތުން އޮގަސްޓް ދިރިއުޅޭ މިގޮތަށް ހަމަ އަހަރެއްގާ ދުވަހުގެ ކުރީގެ ހަނދާންތަކެކެވެ.

އޭރު އަޅުގަނޑު އުޅުނީ ގެނދުމުނދަނީ ސާވިހުގެ އެންމެ ކުރީކޮޅުގެ އަހަރުތަކެވެ. ﷲގެ ހެޔޮ ރަޙުމަތުފުޅުން އޭރު އަޅުގަނޑަކީ ފުލުހެއް ހިތްވަރުގަދަ ސިފައިންގެ ތަސްކަރީ ނިސްބަތްވުމުގެ ނަސީބު ލިބިފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކެވެ. މަސައްކަތްކުރުމުގެ އަދި ފުރުޞަތު ތެރޭގައެވެ. މިއަދު

ވެސް އަޑުގަނޑުގެ ފަޚުރާއި އުފާއެވެ. ދިވެހި ސިފައިންގެ ހިތްވަރާއި ކުރުމެވެ.

އެ ބިރުވެރިކަމުގެ އެ ހާދިސާ ހިނގަން ފެށުމުގެ ބައިގަނޑެއްހާ އިރު ކުރިން ފެނިގެން އަޑުގަނޑު އުޑުނި އާޓިސްޓްރާގައި އޮޔުރު މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ. ކުއްލިއަކަށް އަޑުގަނޑުގެ ފުރަގަހުން، ބޯޑުން ބަޔެއްގެ އަޑު އިވުން އިރު އަނެއް ފަރާތުން "އެބޭބާ" ކިޔާފައި މިހާރު ހޭއްލަވަވައިގެން އަޑު އިވުނެވެ. ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމާއި ނާމާންކަން ފެނިގެން އައީ އެ ހިނދުކޮޅުން ފެނިގެންނެވެ.

"އަހަރެމެންގެ ބިމަކީ ލޯ،

ފަސްޖެހި ނުދާނެ ސިފައިން

ވަޒަނާއި ދިވެހި ރައްޔިތުން،

މިނިވަން ކުރާނު ސިފައިން" - މުޙައްމަދު މަނިކު މ.ނިޔަދުރުގެ

ދިވެހި ސިފައިންގެ މަސައްކަތް ރައްޔިތުން ކުރާ އިތުބާރާއި އޯނަރ ހަމެންކަން ... ދަރިން މިއަދު ވެސް ވަކި އިތުރަކަށް ދަންނަވާން ކިޔާލެއްވެ. މި ހަމެންކަން ދުވާނުހުށީ ގަރާބާދު ފައިދާތަކާއި އަޅާނުލާކުރަން މަސައްކަތްކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

ސިފައިންތަކު އުޅެނީ ވެސް އިންސާނުންނެވެ. ސިފައިންތަކު މަދުންނަމަވެސް ހައިރާން އުފެދިފައި އެބައިއްބެވެ. މީހުން މި ދުނިޔޭ 1988 ނޮވެންބަރު 3 ވަނަ ދުވަހު ހިނގި ހާދިސާގައި އޭރު ސިފައިންގެ ދުނިޔެއްގެ އިސްވެރިޔަކު، އެ މުޤާމަރާ ރާވަން ހިސާބުން ފެނިގެން ޖަމާލުދީން ބައިވެރިވެ ވަޒީފާއަދާކުރަމުން ސާބިތު ފުރާޅުއިތްތިބެވެ. އެގޮތަށް ނަންގަނޑެއް މިހާރު އޮތީ ޑިބެގަންނަނީ ނޮވެންބަރު

3 ގެ ހާދިސާގެ ޝަހީދުން ފަދަ ހިތްވަރުގަދަ ތިމާގެ އަމިއްލަ ނަފުސަށް ވުރެ ދީނާއި ގައުމާއި ވަޠަނާއި ރައްޔިތުންނަށް އިސްކަންދިން ބޭބޭފުޅުންގެ ސިއްރަތުންނެވެ.

1988 ނޮވެންބަރު 3 ވަނަ ދުވަހު ހިނގި ހާދިސާގެ ހަނދާނަށް ހިތްގައި އާވެ އާރާވެގެންދަނީ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި ހަނދާނުގެ ފަތްފުރުން އާވެއާރާވެގެން، ނިޝާނެއްގެން އަންނަނީ މިއަދުގެ ދިވެހިން "ބޮޑުބޭބޭ" ކިޔާ، އިންޑިޔާގައި ތަރުބިއްޔަތު ލިބިވަޑައިގެން ބަނޑާރަނާ ތަ ގެބޯޅައި އޭނާގެ ދަރިކަލުން ބަރާޖަންދަރަ 1، 985-1044ހ.އަށް ހިނގިފަ ބާރުގަދަ ވެރިކަމުގައި އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިންގެ މައްޗަށް ގަދަބާރުން އަތްގަދަކުރެއްވެއިގެން އުޅުން ހަރުކަށި އަނިޔާވެރި ގޮތެވެ. މީގެ 981 ހ އަހަރު ދުވަސް ކުރިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެ ދުވަހު އިންޑިޔާގެ އަޅުވެރިޔަ ރާޖާރާޖާ ދަ ގޮރޯޅގެ ދަބަފައިންގެ އަނިޔާވެރި ވަޅިބަޔާގެ ދަރުވު މަރުވެގެން ދިޔައީ ވެސް ހަމަ މި ދިވެހިންގެ ކާބަފައިންނެވެ. ހުވަފެނީ މި ދިވެހިންގެ މައިންކަލުގައިވާ ދިވެހި އަންހެނުންނެވެ. ތަރީޙުގާ މި ދިވެހި އަޅުންގެ ގަދަރިވެންނެވެ. އާހް! ...... އެއީ ހާސްކަމުގެ އުދާހުން ފުރިފައިވާ ހިތާމަވެރި ތާރީޚެއްގެ މާޒީވެފައިވާ ހިތަށް ތަދުކުރާ ހަނދާންތަކެކެވެ.

އެ ދުވަހު ވެސް ދިވެހިންގެ ކަބައިގައިހުރި ގަދަ ހިތްވަރާއި ވަޒަނީ ރޫޙާއި، ގައުމީ ޖޯޝް ދަތުރުކުރިއިރު ދަނޑިވަޅު ސަލާ ބަވަނަ މަހާރަދުން އިންޖެއާގެ ޝަހާދަތުގެ ވަރުގަދަ ކަހަނާ ދިރިހުރެގެން ތާރީޚުގެ މަޖުބޫރު އަރުވާ، ހިތާމައިގެ ތިލަފުނުންމަތީ، ގައުމީ ޚިދުމަތްތަކުގައި މުޅި ދިވެހިރާއްޖެ އަޑުވެތި ކުރުފަސާނަކުގެ ހިތްހަމަޖެހުމުގައި ސަބަބަކަ އަހަރެން ވެސް ނަމަ ދުވަހު ތިބި ޝަހީދުންނާއި ހަނގުރާމަކޮށް އޮތިހެން ބަލިކުރައްވައި، ކާއިމަކޮ "މުޅި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަށްވެހި ފާނު" ކަމުގައި ފެވަޖެއިގެތްވުމެވެ. އެ ދުވަހު ވެސް، މިއަދު ވެސް އަދި

ނޭޝަނަލް ސެކިއުރިޓީ ސ
NATIONAL SECURITY SERVICE
NATIONAL SECURITY SERVICE
REPUBLIC OF MALDIVES

ރަސްކަމުގައި ތިން ފަހަރެއްގައި ތަޚުތުކުރެއްވި ކަލުމުހައްމަދު ރަސްގެފާނާއި، އޭނާގެ ކާފަ ދަރިކަލުން ނުވަވަނަ ހަސަން ރަސްގެފާނާއި ހަސަން ތާޖުއްދީނުގެ ދެ ދަރިކަލުންނާއި އަދިވެސް ބަޔަށް ބާރުފުޅުން ހިފެހެއްޓެވެ.

މިފަދަ އަސްކަރު ހާދިސާތަކުން ހިނގި ކޮންމެ ޙުކޫމަތަކުން ދިވެހި ގައުމު ސަލާމަތް ކޮށްފައިވަނީ ދިވެހި ގައުމުގެ ފަހުރުވެރިކަމުގައި ވަކިވަކި ފަރުދުންނެވެ. ހިތްވަރުގަދަ މުޖާހިދުންނެވެ.

ނޫރައްދީނު ބަންޑާރައިން 1308ހ ވަނަ އަހަރު ދިވެހި ސިފައިން އުފެއްދެވުމުން ދިވެހިން ތެރޭ ހިނގި ދުލާވެރިކަމުތެރޭ ދެފަހަރެއްގެ މަތިން ބޮޑުން ކުޑީ ސިފައިން ގެންގުޅުން އުޅުނުގެ އުޅިގައި ރާއްޖޭގެ ވެރިކަން ގަދަ ބާރުން ފޯރިގަތުމަށް މަސައްކަތް ކުރިއެވެ. އެއީ، ވެލާނާގެ މުހައްމަދު ދީދީ އިންޖެއާގެ ބަޣާން އިން ޕްރިންސިން ގެ 31 ހަނދުރާމަސްދުރި ކުދި ސިފައިންގެ ބަޣާވާތު ގެތައިގެން 1327ހ. ވަނަ އަހަރު އަދި ދަތުރުވެ. މި މީހުންގެ ތެރޭގައި ފިޝާވަރު މީހުންނާއި ރާވާވެރިންގެ މީހުން ހިމެނެއެވެ. މި މީހުންގެ ތެރޭގައި އިންޖެހާގެ ސިފައިން ތެރޭ އުޅެން ފެށި ބަޣާއިންގެ 8 މީހުން ހިމެނެއެވެ. މި ފަހަރު ވެސް ﷲގެ ރަޙުމަތުފުޅުން އުސޫލުންގެ މަތިވެރި ނަސްރު ލިބުނީ ދިވެހިންނަށެވެ. ދިވެހި ރަސްކަމުގައި ހިފެހި ދިވެހި ސިފައިންގެ ބަހަކާއި ތެދުވެރި އަމާނާތްތެރި ޚާދިމުންގެ ދިރި މަދު ބަދަލެވެ. ރަސްކަލުގެ ވެރިކަން ހުންނަވާ ވެސް ސިފައިންގެ ފުރަތަމަ ކޮމާންޑަރު (ރިޔަޒަރުގެ) ދޮންމަނިކުގެ އިސްމާއީލް ދީދީއެވެ.

މިގެ ފަހުން ވެސް ކުދިބޮޑު ތަފާތު ފުރުސަތުތަކުގެ ދުނިޔަލައި، ހުރިފަރާތެއް، އަދި ބޭރައި މި ގައުމުގެ ތެރެއިން ކިބައިން ފަހަރަކު ހަދުލާފައި ވެއެވެ.

1988 ނޮވެންބަރު 3 ވަނަ ދުވަހު ހިނގި ޢުދުވާނަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހަމަތު ހާހެއްހާ ދުވަސްވީ ދިގު ތާރީހުގައި ވެސް ހިނގާފައި ނުވާ ފަދަ ބިރުވެރި، ނާމާން، ނުރައްކާތެރި ޢުދުވާނެއް ކަމާ މެދު، ޓަމިލް ތެރަރިސްޓުން ދުރުހެލިވެފައިވާ އެއްވެސް މީހަކު ދުބަހާއި ނުވާނެއެވެ. އެ ދުވަހު ސިފައިން ކުރި، ބިރުވެރި، އަޑުހުރި ބޭޒާ ހިތްވަރުދޭކަމާ ގުޅި އެ ދުވަސް ޚާލިން ދުރު ކޮންމެ މީހަކު ދުރުބަހައި ނުވާނެއެވެ.

"މި ގައުމުގެ އިއްޒަތާ އަބުރަކީ ބަލާއި އެ ކުރެއްވި މިންނަތެކޭ،
މި ގައުމުގެ ހިތްވަރުން ފުރިގެންނުދާ އަޒީޒު މިސާލެކޭ!"

- މުހައްމަދު ޖަމީލު ދީދީ

މާދަމާ ވެސް، އިންޝާ ﷲ! ދިވެހިންނާއި، ދިވެހި ސިފައިންނަކީ ފަހަރުގެ ޖެހޭނެ ބައެއް ނޫނެވެ.

ދިވެހިން އިސްލާމްވީ 1153މ. އަހަރު މަށާފާނާ އަބުލްބަރަކާތުލް ޔޫސުފުލް ބަރުބަރީގެ އަތްފުޅުގެ މަތިކޮށެވެ. އޭރު ވެސް ދިވެހިރާއްޖެއަކީ މިނިވަން މުސްލިމް ގައުމެކެވެ. ރަސްކަލުގައި އިންސާފު "ކާއިމުވާ ކަޔާ"އެވެ. މި ރަސްކަލަކަށް ތާރީޚުގައި "ދަރުމަވަންތަ" ވެސް ކިޔައިވަނީ ހެދިއެވެ. އިސްލާމްވެ ވަގުތުގެމުން މި ރަސްކަލުގެ ނަސްރުވެރި މުހައްމަދު ބިން އަބްދުﷲ ސިރީ ތިރިބުވަނަ އާދިއްތަ މަހާރަދުންނެވެ. ބައެއް މުވައްރިޚުން މި ރަދުންގެ ނަންފުޅު ކިޔުމުގައި މުހައްމަދުގެ ކުރިއަށް ދަރުމަވަންތަ ލަޤަބުފުޅު ވެސް ލިޔުއްވާފައެވެ. އަދި މި ރަދުންނަކީ "ޤާޟީގެ މަހާ ކަލަމިންޖާ" ވެސް ކިޔުއްވައި ހުރީ ލިޔުއްވާފައެވެ. މި ރަދުންނަކީ ދިވެހިންގެ ތެރޭ މަޝްހޫރުވެފައިވާ ނަސްރުވެރި ދަރުމަވަންތަ ރަސްގެފާނެވެ.

ސިރީ މަހާބަރަނަ މަހާރަދުން، ސުވަސްތި ސިރީ ތިރިބުވަނަ ރަސްފިރިކޮޅު މިނީ އަބާރަނަ މަހާރަދުން، އައްސުލްޠާން ދަރުމަވަންތަ މުހައްމަދު އަބްދުﷲ ނުވަތަ އައްސުލްޠާން މުހައްމަދު އަބްދުﷲ ނޫނީ އައްސުލްޠާން މުހައްމަދުލް އާދިލާއި ދިވެހިން، އަބުލްބަރަކާތުލް ޔޫސުފުލް ބަރުބަރީގެ އަތްފުޅުގެ މަތިކޮށް އިސްލާމްވީ ފަހުން ބޭރުގެ އެއްވެސް ބަޔަކު ދިވެހިރާއްޖެ ތޮޅުން ނަމަ ތޮޅުގައި ވަނީ ދިވެހިސްކުރު ޒިޔާރަތްތެރިކަމުން ކަމަށް ތާރީހު ލިޔުއްވާ ބާރުވެން ލިޔުއްވައިފައި ވެއެވެ. ނަމަ އެހެނެއް ހުރި މިފަދަ ހާދިސާތައް ތެރޭގައި ދިވެހި

އެ ދުވަސް

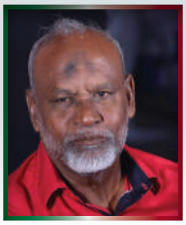

ޢަބްދުލްޢަޒީޒް ހާސިމް

މުޅި ގައުމު ސިއްސުވާލީ އެއީ ބިރުގެ ދުވަހެކޭ
މުޅިޤައުމު ދިވެހި އަސްކަރިއްޔާ ނާމާންވި ދުވަހެކޭ
އަށްޑިހައަށް ނޮވެންބަރު ތިންވަނަ ދުވަސްއޭ
ރައްކާތެރިކަން ގައުމުގެ ނައްޓާލި ދުވަހެކޭ
ފެތިގެއްގެ ހަމަހިމޭންކަމުގެ މާޔޫއަން އަރައި
އަސްކަރިއްޔާ ޤައުމުބަޔަ ސިއްސާލި ދުވަހެކޭ
ތަމަފައިގެ ބަހިގަސްޖެއް ފުރާނަމިއާރުގައި އަރައިސް
އަމަނާއަމާންކަމާ ހުވަފަން އުފުން ދުވަހެކޭ
ތުޑިމީގެ ޚާލަތާ އުޅު ސަލަމާ ބަދުނަދަރުން
އުދުވާން ހިނގި ބިރުވެރި ނާމާންވި ދުވަހެކޭ
ރުޅިވެރިކަމާ އެކީގައިބ ދިވެހިންތަކެއް މަރައި
މުޅި މާލެ ރޮއިބާ ހަމަބިލާއްސުރި ދުވަހެކޭ
މީހުންގެ ހިތްތަކުން ލިބޭމުންދިޔަ އެ ހާސްކަމުން
މީހުން ހަރާނުގެއް ތެރޭ މަޑުސެވި ދުވަހެކޭ
ހުއްޓާނުލައި އެ ހިނގި ޤަތީލާގެ ބޭރުކަމުން
ހުއްޓުން އެކީއެކަން ގައުމަން ގޮނޑި ދުވަހެކޭ
ދިވެހިން ފަހަރެއްއަހިސް ނުދާނޭ ފަދަ ނުބައްކަލާ
ދިވެހިން އެ ދުވަހު ހަރަމިޓާންޒުހުން ދުވަހެކޭ
ދިވެހިންތަކާން ނަލާރަ އަރުން ބަދަޒާ މަރައި
ދިވެހިންގެ ހިތްތަކަން ގަދަވުން ގޮނޑި ދުވަހެކޭ
މުޅިރާއްޖެއަން ލިބުނު ބޮޑު ހައިރާންކަމުގެ ތެރޭ
ގޮވާއްތި މުޅާށާލާތް އެކީ ނަޒުރު ދުވަހެކޭ
ސިފައިންގެ ހެޔޮކޯއްޓަރު ހަރަދުން އަމާޒަކަން
ސިފައިންގެއަން ބަލިގެވަޔަން ކޮއްސި ދުވަހެކޭ
ވައިގާބު ހާއްބަޓޯނުރިބަ ދިން ޖިސ އެ ހަމަތަތަމް
ފައިޓްއިރު ބަޔަތުކަން ސާބަސް ތޯހުރ ދުވަހެކޭ
ސިފައިންތަކަން ނުކުތް "ކަރިހީފޮތު"ގެ ފައިޖުކުން
ސިފަފާސްނާ ނަހުތު ގައުމަން ހޮދި ދުވަހެކޭ

އަޙްމަދު ޝަފީޤު

"ގައުމެއް ދިރޭނީ ގައުމުގައި ހުރެގެންނެ ރުހުމެއް ހަމަ ދިރޭ
އައުމާނަ ގައުމީ ލޯބި ހިތްތަކުގައި އުފެދިގެންނެ ދިރޭ"

އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހިން ކުރިއަރުވައި ތަރައްޤީކުރުވައި ތަހުޒީބުކުރުވާން ބޭނުންވަނީ ގައުމަށް ހެވާއި ލާބަ ހޯދައިދިނުމުގެ ރޫހާއި ޖޯޝާއި ފޯރި ހުރި ދިވެހިވަންތަ ދިވެހި ދަރިންނެވެ. ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީލޯބިން ހިތްޖެއްސުވުމާ ގުޅޭ ވާހަކަދައްކަވާ ބޭބޭފުޅުންގެ ނަޞޭހަތުގައި ގައުމީ ލޯބިވާ އެ މީހެއްގެ ގައުމާ އެ މީހާ ދެމެދު އޮންނަ ވަރަށް ފުން ޒާތީ ގުޅުމެކެވެ. އެހެންކަމުން މި ގުޅުން އުފެއްދުމަށް މަސައްކަތްކުރަން ވާނީ ވިސްނުންތެރިކަމާ އެކުގައެވެ. ހަރުދަނާކަމާ އެކުގައެވެ. ކެތްތެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަދި މިކަން ކުރާން ވާނީ ދަރިންގެ އެންމެ ޢައުމުރުއްސުރެ މަޑުމަޑުން އެ ދަރިންގެ ހިތްތަކަށް މި ޖަޒުބާތަށް ވަނުއްވަމުން ގެންގޮސްގެންނެވެ. މިސާލު ދައްކައިދީ ދަރިންގެ އަޚުލާޤާއި ތަރުބިއްޔާ ([illegible]) އެ މިސްރާބަށް އަމާޒު ކުރުވައިގެންނެވެ.

މި ގައުމުތަކުގައި ވާހަކަދައްކަވާ އެތައް ހާސް ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން އެއް ޢިލްމުވެރިއަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަޤާފަތާ އަދަބުގެ މަޝްހޫރު ލިޔުންތެރިޔާ [illegible] (1910-1835) އެވެ. އޭނާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "ގައުމީ ޚިދުމަތަކީ ހުރިހާ ވަގުތެއްގައި ވެސް ތިމާގެ ގައުމަށް ތާއީދުކުރުމެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ ތިމާގެ ގައުމުގެ ސަރުކާރަށް ވެސް ތާއީދުކުރުން ބޭނުންވާ ވަގުތެއްގައި ތާއީދުކުރުމެވެ". ނަމަވެސް ތިމާގެ ގައުމުގެ ސަރުކާރުން ކުރާ ހުރިހާ ކަމަކަށް [illegible] ދިނުން، ފެންނަ ތަން ނުފެންނަކަމަށް ހަދައިގެން ތާއީދުކުރުން [illegible] ގައުމީ ލޯބި ކަމާ ދުރު އެއާ ސުވާލު އުފައްދަވަމުން ވިދާޅުވެފައި ވަނީ ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ވިސްނާންވާނީ އެ މީހެއްގެ އަމިއްލަ [illegible] އަދި ހުރިހާ ދިމާއަކަށް ވިސްނައިގެން ވިސްނުންތެރިކަމާ އެކު

އިންސާފުވެރި ނިންމުމެއް ދަސްކުރާންވާނޭ ކަމުގައެވެ. އަދިވެސް އޭނާ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. ގައުމީ ލީޑަރުގެ އެއް ނިޝާނަކީ ސަރުކާރުން ގައުމުގައި ހިންގާ ރަނގަޅު އަދި ރަނގަޅު ނޫން ކަންކަމާ މެދު ބިނާކުރަނިވި ފާޑުކިޔުންތެރިކަމެއް އިސްކުރުމެވެ. އެ ކަންކަމަކީ ގައުމަށް ފައިދާ ހުރި ކަންކަން ކަމުގައިވާ ނަމަ ސަރުކާރަށް އެ ކަންކަމުގައި އެއްބާރުލުން ދިނުމެވެ. އަދި ރަނގަޅު ނޫން ކަންކަން އިސްލާހުކުރުން ތިމާ އަދާކުރަންޖެހޭ ވާޖިބު ރީތި އަޚުލާގާއި ހުނަރުވެރި [illegible] ފުން ވިސްނުން ބޭނުންކޮށްގެން [illegible] މަސައްކަތްކުރުމެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމެއްގައި ގައުމުގެ [illegible] އިސްކަން ދިނުމެވެ. ގައުމީ މަސްލަހަތު ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އިސްކުރުމެވެ. އެހެނީ ރައްޔިތުންގެ ހިތްގައި ގައުމަށް އޮތް ލޯބި ފުންނަނީ ގައުމުގައި ހިންގާ ކަންކަމަށް ތާއީދުކުރުމުގެ ތެރެއިން

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

މިދާ މަސައްކަތްތަކުގެ ނަތީޖާތައް މި ފެންނަނީ ރޫހާނިއްޔަތަކަށް ވުރެ ބޮޑަށް މާއްދިއްޔަތަކަށް ބަރޯސާވެފައި ވަނިކޮށެވެ. މި ނަތީޖާތަކުގެ މައްޗަށް ބުރަވާ އިރު، ބޮޑަށް ޒަރޫރުކުރާވަނީ މި ތަރުބިއްޔަތުގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް ކަމެއް ކަސިޔާރުވެއްޖެކަމަށެވެ. ގައުމީ މަޞްލަޙަތުގެ ހާދިސާތަކުން އިބުރަތް ލިބިގަތުން ނިކަން މުހިންމެވެ. މާޒީގެ ޢަބްޤަރީންގެ ޢަމަލުފުޅުތަކާއި ވިސްނުންފުޅުތަކާއި ޤުރުބާނީތައް ދަސްކުރުން އެހާމެ މުހިންމެވެ. އެހެންކަމުން ރާއްޖެ ދުށް ބޮޑެތި ހާދިސާތައް ތަޖުރިބާކުރި ދުވަސްތަކުގެ ތެރެއިން މީލާދީން 10 ވަނަ ގަރުނާ ހިސާބަށް ވިސްނުން ގެންދަމާތޯއެވެ. 21 ވަނަ ގަރުނުގައި ހުރެ މިހެން ދެންނެވުމުން ސުވާލު ގައުމު އަޑުވެރި ކޮށްގެން އޮތް [illegible] ބޮޑު ބާރެއްގެ ހިބައިން ވެސް ގައުމު ސަލާމަތްކުރުމުގެ ޒިންމާއަކީ އަމިއްލަ އެދުމާއި ތަޢައްސުބުން މުޅިން އެކަހެރިވެ ހުރެ ވަކިވަކި ކޮންމެ ދަރިއެއްގެ ކޮނޑުގައި އެޅިފައިވާ ޒިންމާއެއްކަމުގައި ދެކި ޢަމަލާއި ބަހުން ނަމޫނާ ދައްކަވާ ދަރިންނެވެ. ވަގުތާއި ހާލަތަށް އަދި ދުނިޔެއަށް

ރޫހާއި

ދިނީ ރޫހުގެ

މަޞްލަޙަތަކަށް ވުރެ ގައުމީ މަޞްލަޙަތަކަށް އިސްކަންދެވިފައިވާ ކަމެވެ. ކަންމިހެން އޮތުމުން، މިހާރު މި ފެންނަނީ މާއްދިއްޔަތުގެ އުދުމުގައި، ޒިހުނުތައް ނުވި ގައުމަށް [illegible] ގައުމަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކު ހުރި އެތައް ކަމެއް ކުރެވުމުން، ކުރަމުން، [illegible]. ހަމަ ހަޤީގަތެވެ. ގައުމީ ތަރުބިއްޔަތަށް ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް ގެންނަން ވެއްޖެއެވެ.

ބަދަލުތަކެއް ގެންނަން ވިސްނާ އިރު ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީ ލޯބި ދިރުވައި އާލާކުރުމުން ބަޔަކީ [illegible] މާޒީގެ

[illegible] [illegible]

ގިނަވާނެކަން އެނގޭ [illegible]. އެހެނަސް މިހެން މި ދެންނެވީ [illegible] 11 ގަރުނުން މާޒީގެ [illegible] އެހެން ދިޔަ އިރު ވެސް [illegible] ދިވެހިރައްޔިތުންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީ ލޯބި ވަރުގަދަ ވެއްޖެކަމުގެ ނިޝާންތައް ފެނިގެން ކުޑަވެފައި، ގައުމީ ލޯބީގެ ޒާތަށް އެއް ދުވަހުން [illegible] ނުވި ހިތްތަކަށް އިހުސާސްވާނެއެވެ.

6 ވަނަ ގަރުނުގައި ދުނިޔެއަށް އުފަންވި [illegible] ރަސޫލާގެ ތަރުބިއްޔަތުން އުފެއްދެވި، އިސްލާމީ ދީނާއި ގައުމުގެ [illegible] [illegible] ބޮޑު [illegible] [illegible] ބާރެއްގެ ކުރިމަތީގައި ވެސް ދޫ ނުދިނުން ކަމުން ޢަމަލާއި ބަހުން ނަމޫނާ ދައްކަވާ ދަރިންނެވެ.

[illegible] އަންނަ

ބަދަލުތަކާ އެކު

[illegible] ގައުމުގެ [illegible] [illegible] ހުރިހާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަރިންނެވެ.

6 ވަނަ ގަރުނުގެ ތަރުބިއްޔަތައް މި ދިވެހި ޖަޒީރާތަކުގެ ބަނދަރަށް ބަނދަރުތަކުން މީލާދީ ސަނަތުން 1153 ވަނަ އަހަރެވެ. [illegible] ގަބޫލުކުރި މި ޖަޒީރާތަކުން ދިވެހިރައްޔިތުންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީ ލޯބި އުފެދުނުކަމަށް ދަންނަވާން މަޖުބޫރުވަމެވެ. އެހެނީ [illegible] ބޮޑު [illegible] ދިވެހިން [illegible] މި [illegible] ރަސްކަލުންގެ ބަދަލުގައެވެ. [illegible]. [illegible]. އިސްކަންދަރު [illegible]. [illegible] [illegible].

މުޖުތަމަޢު އަމާންވެ. އިޤްތިޞާދު ނާސިލުވެ. މައުމޫން ޢަބްދުލް ޤައްޔޫމުވެ. މޫސާ ޢަލީ ޖަލީލުވެ. ޝަހީދު ޙުސައިން އާދަމްވެ. މި ލިސްޓު ވަރަށް ދިގުވާނެއެވެ. މި ފޮނަގަސްތަކީ ގައުމީ ހިދުމަތުގެ ލިސްޓުން ހޯދިދާނެ ވަރަށް މަދު، އެހެނަސް ވަރަށް މުހިންމު ދިވެހިދަރިންތަކެކެވެ.

> ހަވަރު ޓަރުންގައި ދުނިޔެއަށް އުފަންވި ގައުމީ ލީޑަރުގެ ފަލްސަފާގެ ތަރުބިއްޔަތުން އުފަންވުމީ، އިސްލާމް ދީނާއި ގައުމުގެ ބަހުގައި ހިތްވަރު ބޭނުމާ ހިތްވަރު ބާރުގަދަ ބާރެއްގެ ކުރިމަތީގައި ވެސް ދޫ ނުދޭނޭ ކަމަން ޖަމާލާއި ބަހުރުން ނުވާނޭ ދަރިންނެވެ. ގައުމު އަޅުވެތި ކުރަން އުޅޭ ޙާލަތު ބާރުގެ ހިތްވަރާ ވެސް ގައުމު ސަލާމަތްކުރުމުގެ ޖާނާއި ޙަޔާތް އަޅުވާ ބަޙްރުސަބަބުން މުޅިން އެކަނިވެސް ހުރެ ވަޅިވަޅި ކުރެވޭ ބާރަކަށް ދަރިންގެ ޝަރުޢީ އަޅުވާ ޖާނާއި ޙަޔާތް ދީ ބަޙްރުގައި ބައްދަލު ނުކުރާނޭ ދަރިންނެވެ.

އިސްވެ ދެންނެވި ދަރިންނަކީ ހަވަރު ޓަރުންގެ ފަލްސަފާގެ އަސާސްތަކުގައި ބާރަށް ހިފަހައްޓައިގެން ތިއްބެވި ބޭބޭފުޅުންނެވެ. ވީމާ ހަވަރު ޓަރުންގެ ފަލްސަފާގެ އަސާސްތައް ކިޔަވައިދީ ދަސްކޮށްދީ އެއަށް ޢަމަލުކުރުވުމަކީ ގައުމީލީޑަރު އުފެއްދިދާނެ ޒަރީޢާއެވެ. ނުތި ދަރިންނަށް ކުރެވޭނެ. އަދި ގައުމީލީޑަރު އުފެއްދުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންނަށް ދިވެހި އަބުރާފުންގެ ވަޒަނަތަކާއި ދިވެހި ޚާއްޞަ ދިވެހި ސަގާފަތާއި ދުނިޔޭގެ ޙާލަތާއި ޖަރީމާ ޝިރާކަތްތެރިކަމުގެ ބިރުވެރިކަމާއި ހަލާކުގެ ހިސާބުން ދަސްކޮށްދީ ދޭނެއެވެ.

މިގޮތުން ދަރިންނަށް ދަސްކޮށްދޭން އެންމެ މުހިންމު ކަމަކީ އިސްލާމީ ޢަޤީދާގައި ހިފުން الله މައްޗަށް ތަވައްކަލްކޮށް ދެކުރަން ކަމުގެ الله އަށް

އީމާންވެ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ޤާއިމްކުރުމަށް ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގައި الله އަށް ވަކީލުކޮށް الله ގެ ރަޙްމަތަށް ވާތްގަނޑު އެދި ދަންނަވާން ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. ވީމާ ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީލީޑަރު އުފެއްދުމަށް އިސްލާމީ ޒުވާންސަގާފަތާއި އުސޫލުތަކާއި މައިންބަފައިންނާއި ސްކޫލު މުދައްރިސުންނާއި ކޮލެޖު ޔުނިވަރސިޓީތަކާއި މުޢައްސަސާތަކާއި މުޅި މުޖުތަމަޢުން ތަބާވެ، އަމަލުން ދަރިންނަށް މި ކަންކަން ދައްކައިދީ، ދަސްކޮށްދީ ދަރިން އެ ގޮތަށް އަމަލުކުރާކަން ކަށަވަރުކުރަން ޖެހެއެވެ.

އަޅުގަނޑު ބުނެވެނީ ވެސް ހަމަ ހަމަޔަކަކީ އުފެއްދުމެއްގައި ދިރިއުޅޭ، އެ އުފެއްދުމަކާއި ހަމަހަމަކަމާއި ބައްދަލުވެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤާނޫނަކީ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ އަސާސެވެ. އަދި އަލްއަޙްޒާބު ގައުމުތަކާއި ދުރު ރައްކާތެރި ގައުމުތަކާ އެއްއަރާގޮތަށް އިހުތިރާމުގެ ބަރުމިލަކުރުން އައި ބަދަލެވެ. މިއަދުގެ ދުނިޔޭގައި އައިސް މި ގައުމަށް ބަނދަރުތަކަށް ކާރިޘާ އުވަނދަކުރާ މުޅިރަށްއާއި ހަނގުރާމައިގެ ފުރުން ބަރުހިލަކުރުން، އަރިސްޓުކުރުން އައި ބަދަލެވެ. މި ލިބި

އުފެއްދުމުން އައި އިސްލާމްދީނާއި ދިވެހިންގެ ސަގާފަތާއި އާދަކާދަ ދިރުވައި އާލާކުރުމުގެ ހަރަކާތްތަކުގައި ބައިވެރިވުން ދަރިން ބައިވެރިކުރުވައިގެންނެވެ.

ޑރ. މުޙައްމަދު ޝަހީމް (2020) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "އިންސާނުންގެ ޙަޔާތުގައި ދީނަކީ ވަރަށް މުހިންމު ދައުރެއް އަދާކުރާ އެއްޗެކެވެ. އިންސާނާ އުފެއްދެވި ގޮތަކަން އުފެދުން ދޫކޮށްލައިފި ނަމަ އިންސާނީ ވަންތަކަން ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. އިންސާނާއި މާއްދީއަށާ ރޫޙާނީއަށް އެކުލެވިގެން ޒިންމާދާރުކުރުވާ މަސްއޫލިއްޔަތު ބަރޯސާވާ ދީނާއި އެކު ކިޔަވައިދިނުމުގައި އެންމެހާ ސުލޫކާއި ވަކި އުސޫލުތަކާއި ތަރުބިއްޔަތު ވަރަށް ހަމަޖެހިލާފައި އެކަން އެންމެ މުހިންމު ރޯލްސަސްކޮށްދޭ." ވީމާ ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީލީޑަރު އުފެއްދުމަށް އިސްލާމީ ދިރިއުޅުމަށް ބަލަހައްޓައިދީ ގެންނަންވީ.

ގައުމީލީޑަރު އުފެއްދުމަށް ދިވެހި އަބުރާފުންގެ ވަޒަނަތަކާއި ދިވެހިޢާދަކާދަ އެނގުމަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ދިވެހި ތާރީޚާއި ސަގާފަތް ދަސްކޮށްދީފައިވެއެވެ. ދެނެހެއްޓުމާއި ޙާލަތު ދަސްކޮށްދެއްވައިދީފައިވެއެވެ. މި ކަންކަން ކުރުމުގެ ޖިންސާ މަސައްކަތްތެރިކަމާއި ސަގާފީ ފަރާތްތަކާއި އާދަކާދަވެރިކަމުން ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ގައުމީލީޑަރު އުފެއްދުމެވެ. ގައުމަށް ވަފާތެރިވުމުގެ ޒުވާނުން ދަރިންގެ އަހަރެމެންނާއެވެ.

އަދި މި ޒުވާނާ ވޯރު އުފެއްދުން ގައުމުގެ ޙުރިޔަތާއި ކަވައްދައިގެ ބިނާކުރަނިވި ފާޖިޙަނިކަން ދަރިން އިސްކުރާނެއެވެ. ބަހާއި އަމަލުން މުޖުތަމަޢުގެ ޝަރުޢީމަސްޢޫލިޔަތު ހިފެއްޓިނެއެވެ. މި ކަމުގެ އުފާވެރިކަން ޙަރަކާތްތެރި ދަރިން ދަސްކުރާނެއެވެ.

ގައުމީ ވިންދު ޖަހާ ހިތެއްގެ ރުއްސުން!

ގައުމީ ލޯތްބަކީ، ހިތުގެ އެންމެ އަޑިން ގައުމަށް ބަލައި ކުރާ އިހުސާސްތަކެކެވެ. ހިތުގައި އުފެދޭ ޝުޢޫރުތަކެކެވެ. ވަޠަނީ ބިމަށް ދެވިޔަރިވާ އިއްޒަތާއި ޤަދަރަކީ ހާއްޞަ މަޤާމެއް ދެވިޔަރިވާ އެއްޗެކެވެ. އަގުހުރި ވަރަށް ފުރި އޮތަށް ގުނަވަނެއް މަތިވެރި، ދުނިޔާވީ އެއްވެސް އެއްޗަކާ ބަދަލު ކުރެވޭނެ އެއްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ވަޠަނީ ލޯބީގެ ވިސްނުން ޖަހާ ހިތުގެ ފެނިއަކަށްވުމަކީ އޭ ނޫން މިހަކަން ފުރި ގައުމުގެ ޚާއްޞަ ކަމަކާ ހެދި އިހުސާސްތަކެއް ގެނެވިދަނީ ފެނު ކަމެކެވެ. ދިރިއުޅުމުގެ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި ފެނޭ، ގައުމަށް ބަލައި ކޮށްދެވޭން ކަމަކާދުން ވިސްނާ ހިތެކެވެ. ގައުމަށް ބަލައި ވަފާ ކޮންމެ ދުރުބަސީއްސެއް ވާން އިންސާނިއްގެ މިންވަރު ވެސް ފަހަރެއް ނުޖެހޭ ހިތެކެވެ.

ގައުމު ދާނާ ޚިދުމަތް ލޯބިވާ މީހުންގެ ހިތުގައި ގައުމު ވާނީ އާންމުގެ ދިރިއުޅުމުގެ އެއް ބައި ކަމުގައެވެ. އުފަލު މިހާރުން، ގައުމަދާ ހަމައެކަނި ބިމެއް ނުވަތަ ވަށައިގެންވާ ކަނޑެއް ނޫނެވެ. އެއީ ޤައުމުގެ އުފަންވުމާއި، ބޭރުވުމާއި، ދިރިއުޅުމުގެ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި ގުޅިފައިވާ މާނައެކެވެ. ގައުމަށް ލިބޭ ކޮންމެ ކާމިޔާބީއަކީ އެ ހިތަށް ލިބޭ އުފާވެރިކަމެކެވެ. ތަސައްލީއާއި ހަމަޖެހުން ގެއްލިވައިދާ ކަމެކެވެ. ގައުމަށް ލިބޭ ދެރައަކީ އެ ހިތް އެކަނި ގެއްލިގެން ކަމެކެވެ.

ލެފްޓިނަންޓް ހުސައިން
ޝުޖާޢު އާދަމް

ގައުމީ ދިދަ މިނިވަންކަން މަތީ ވިސްނުމުގެ ފުރަތަމަ ހިނދު އުފާވެރިކަން އިންތިހާއަކުން އިހުސާސް ކުރެވޭނެއެވެ. ގައުމީސަލާމް އަޑު އިވޭ ހިނދު ހިތުގެ ވިންދު އަވަސްވެ، ހަށިގަނޑުގައި ހިނގާ ލޭ ކެކިގެން ދެއެވެ. މިއީ މައިންބަފައިންނާއި

ދަރިންގެ ދުރުދުރުގައި ވާ ފަދަ ފޮތްބަލާއި ގަދަރުކުރެވެ. އެއްވެސް ސަބަރުކޮށް ނިމި ވެވޭ ހަގީ ފޮތްބަލާނެވެ. ގައުމަށް ދުވާ އިހްތިރާމާއި ވަފާތެރިކަމުގެ މައުލޫމާތު ބިނާވާ ގައުމީ ރޫހުގެ ތެރޭއިން އުފެދިގެން އަންނަ ފޮތްބަލާނެވެ.

މި ދުނިޔެވި ފަދަ ފޮތްބަލާ ގައުމުދުނިޔާވާ މީހުންގެ ސިކުނޑިން ވިސްނާފާ އިރު، އާންމު އުފަން ވަތަން ފުދު ދުޅާ ގޮތް ވެރަށް ބޭރަށް ތަފާތުވެއްވެ. ތިމާވެށީގެ ގައުމުގެ ސަލާމަތީގައި ރައްކާތެރިކަމުގެ ޖިންސާއަށް ހަމައެކަނި ފުދުހުންނާއި ސިފައިންނަށް މަތި ކުރުވިފައިވާ ވާޖިބެއް ކަމަކަށް އާންމުގެ ސަމާލު ގަބޫލެއް ނުކުރެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ވަކިވަކި ކޮންމެ ދިވެހި ފަރުދެއްގެ ގައުމީ ވާޖިބެއް ކަމުގައި ގަބޫލު ކުރެއެވެ. ގައުމުގެ ސަލާމަތީ ރައްކާތެރިކަން ކަށަވަރުކުރުމަކީ ބަކައި ޖިހާދުކުރުމަށް ދިވެހި ލާ ހިނގާ ކޮންމެ މީހެއްގެ ވެސް ޖިންމާއެކެވެ. ގައުމަކީ ކަނޑޭރި ހުދުމުޚްތާރުކަން ބަރާބަރު، އަމިއްލަ މަޤާމު ފަދަ އެއްޗެކެވެ. މި ގައުމުގެ ތާރީހާއި، އާދަކާދަތަކާއި، ސަގާފަތަށް ފަހުރުވެރިކަމާ އެކު ދިފާއުކުރަން، އަންނަން އޮތް ޖީލުތަކަށް ފުރުޞަތުދިނުމަ ޖެހޭ އަދުގައި ތަކެއްޗެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން މި ބިމުގެ މިނިވަންކަމާއި، އިސްލާމްދީން ހިމާޔަތްކުރުމަށް ބަޔަކު ކާބަފައިން ވެފައިވާ މަތިވެރި ޖިހާދުގެ މަތިން އަބަދުވެސް ހަނދާންކުރަން ޖެހެއެވެ. މިފަދަ މިހާރު ބޭނުންވާނީ އަބަދުވެސް އަމާންކަމާއި، އުފާވެރިކަމާއި، އެއްބައިވަންތަކަމާ އެކު ދިރިއުޅޭ ރައްޔިތުންގެ ދިރިއުޅޭ ގައުމެއްގެ ގޮތުގައި އޮތުމެވެ.

ގައުމީ ދުވަސް ހިނގާ ހިތްވެ ނަމަ، ގައުމުގެ މަސްލަހަތު ކުރިއަށް ނެރު، ގައުމުގެ ކުރިއެރުމަށް ކުރުވާނީ ކޮން ކަމެއްތޯ އަމިއްލަ ނަފްސާ ސުވާލު ކުރެއްވެ. އަދި ކޮންމެ ފަރުދަކީ ވެސް ގައުމުގެ ތަރައްގީ މަންފާ އިސްކުރަން ޖެހޭ މީހެއްގެ ގޮތުގައި ހިތުގެ އަޑިން އެނގި ގަބޫލުކުރެއެވެ. ގައުމުގެ މިނިވަންކަމާއި އިސްތިގުލާލު ދުވަހުގެ އިތުރަށް، ގައުމުގެ ކުރިއެރުމާއި، އެކުއެކު ދާއިރާތަކަށް ކުރިއެރުން ހޯދުމަށް އޭނާގެ ގާބިލުއްޔަތު ބަޔަކު އެކުލަ ފުރިހަމައަކަށް މަސައްކަތް ކުރާނަކަށް ހުރެވޭނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަވަންތަކަން ހިފެހެއްޓުމަކީ ދިފާއި ބަހާއި، ދުއްސަރި ތާރީހު ހިމާޔަތްކުރުމަށް ވެސް މިގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަންކަމެވެ. ގައުމުގެ ގުދުރަތީ ރީތިކަމާއި ސާފުތާހިރުކަން ދުރުދުރަށްދަމަން މަސައްކަތްކުރުމަކީ ކޮންމެ ފަރުދެއްގެ ވެސް ޒިންމާއެކެވެ. މިއިން ކޮންމެ ދައިރާއަކުން ވެސް، އެ މީހަކަށް ފެވުނު މިންވަރަކުން މި ޚިދުމަތް ފުސްގަނޑަށް ބަލައި ޖެއްސެއްގެ މިންވަރު ވެސް ކަމެއް ކާނދުތަކޮ ބަލަން އެބަ ޖެހެއެވެ. ގައުމަށް

ގައުމާރުވުމަ ހަމައެކަން ގައުމުގެ މިނިވަންކަމާއި އިސްތިގުލާލު ސަލާމަތް ކުރެވޭ މަސައްކަތްކޮށް ދޫނެވެ. ގައުމަކީ ބަޔާއި ހިދުމަތްކޮށް ދޫކޮށް، ފަރަތަށް އަޅާ ކޮންމެ ފިހާލަވަކަ ގައުމަކަ ވާ ގައުޔާރުވެ. ހިދުމަތްކުރެވެ. ގައުމީ ދިބީ ހިނގާ ހިތަކީ މިއާ ހިދުފަށް، ގައުމު ދިވެހިއަން ކޮންދުގީ ކޮން ކަމެއްގެ ނަބަރުއި، ދިވެހިން ވީދަމުކަން ގައުމަން ހިދުމަތް ކުރާ ހިތެއްގެ ފެދިއެކެވެ.

ގައުމީ ވިސްނަބޭ ދިހާ މަޖިދުނަކަން، ހަދާ ފެމެކަން ބޮންދުވާ ވަރަން ފުރު ދޫން، ވަރަން ދިނަމުން ޖަޖާބަތަކާ އެކުލަ އަސަރުހުރި

އިހުސާސްކުރެވެ. މި އިހުސާސްތަކެއް ދާއިމީ ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތަކުގެ ވިސްނާ ގެޅި، ފުރިހަމަވެސް އިހުސާސްތަކުގެ ގޮތުގައި ވާން ޖެހެއެވެ. ގައުމީ ޖަޛުބާއި، މި އިހުސާސްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންގެ ހިތްތަކުގައި ވެސް އަރަގަންނަވާން އެބަ ޖެހެއެވެ. މިގެ ކުރިން މި ގައުމު ދުނިޔެއާ ފަދަ ގައުދާރުން އަރުން މި ދަސްގަނޑެން ދުންނާކަން އަޅުގަނޑުމެން ނަމުދާރެވެ. އެކަން އެ މަގުން ގެންދޫނީ އަޅުގަނޑުމެން މައިންބަފައިންނާއި ބެލެނިވެރިން މި ދުނިޔޭ އަމާޖަން މަސައްކަތް ކޮންގެންނެވެ. ގައުމީ ހުރިގައި ގައުމަން ބަޔާއި ހަރިގަނޑާއި ދާރާނައިން ގުރުބާނީވެން ޖެހިފައި ނަމަ ކޮންމެ ކަމަކާ ވެސް ކުރިމަތިވާން ތައްޔާރަން ތިބި ފަހަރާވަނަތަކެއް ތަރުބިއްޔަތު ދުޖިތަމަޢުއަން ނަރުދީގެންނެވެ. ގައުމުގެ ކަންމު އަދުރާދުއްގެ ހިތްގައި ގައުމީ ވިސްދު ޖަހައިގެންނެވެ.

ދިވެހިރާއްޖެ ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި

ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގައި ދުޝްމިނުންގެ ދެވަނަ ހަމަލާއެއް އައްޑުއަތޮޅަށް ނުދެވުނީ ކީއްވެ؟

ޑރ. އަހުމަދު ޒަކީ ނާފިޒް

ހަނގުރާމައިގެ ބޮޑު މައިދާނަކަށް ދުނިޔޭގެ ބޮޑެތި ކަނޑުތައް ބަދަލުކޮށްލި ދުނިޔޭގެ ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ހަނގުރާމައަކީ، އެއްގަމުގެ އެންމެ ބޮޑު ހަނގުރާމައަށް ވީފަދައިން، ދުނިޔޭގެ ބޮޑެތި ކަނޑުތަކުގައި ވެސް މިހާތަނަށް ކުރި އެންމެ ބޮޑު ހަނގުރާމައެވެ.

ދުނިޔޭގެ ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ވޭނީ އަސަރު، ރާއްޖެއާ އަރައި ހަމަކުރީ ކަނޑުގެ ހަނގުރާމައިގެ ތެރެއިންނެވެ. ދުޝްމަނުންގެ ސަބްމެރިން ހަމަލާތަކުން، އިންޑިއާ ކަނޑުގައި [illegible] އިއްތިހާދީންގެ ބައެއް އުޅަނދުފަހަރުގެ [illegible] ރާއްޖޭގެ ރަށްރަށުގެ ގޮނޑުދޮށްތަކަށް ޖެހިގެން ފެނި ހިސާބުންނެވެ. [illegible] ސަލާމަތުންނެވެ، ދިވެހި ބިމުގައި ބައެއް މީހުން [illegible] ހިސާބުންނެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ހިތި އަސަރު، ޚާއްޞަކޮށް [illegible] ސްރީލަންކާއަށް ޖަޕާނުން ބޮމްއެޅުމާ ގުޅިގެން،

[illegible]

ސްރީލަންކާއަށް، ޖަޕާނުން އެޅި ބޮމުން އިނގިރޭސިންގެ އިރުމަތީ ފްލީޓް ހަލާކުކޮށް ނުލެވުނުކަމާއި، ގިނަ އުޅަނދުފަހަރު، ސްރީލަންކާގެ ހުޅަނގުދޮށުން، އިންޑިޔާ ކަނޑުގެ ކޮންމެވެސް ދިމާއަކަށް ދިޔަކަން އެނގުމުން އެ ތަނެއް ދެނެގަތުމުގެ ސަމާލުވެރިކަމުގައި ދުޝްމަނުންގެ އުޅަނދުފަހަރު، ރާއްޖެއާ ގާތުން ޖެހުން ފެނުމާ އުޅުނެވެ. އިނގިރޭސި ފްލީޓްގެ ބޮޑުބައި ދިޔައީ އައްޑުއަށް ކަމާއި، އެ ތަނަކީ، އާދު އަސްކަރީ މަރުކަޒެއްކަމުގައި ވިޔަސް، 1944ވަނަ އަހަރާ ޖެހެންދެން ދުޝްމަނުންނަށް އޭގެ އެ މަރުކަޒު ހޯދިގެން ނުވެއެވެ.

އައްޑުއަތޮޅުގައި އިނގިރޭސިންގެ އަސްކަރީ މަރުކަޒެއް ގާއިމުކޮށްފައި އޮތްކަން ޖަޕާނު އަސްކަރިއްޔާއަށް އެކަން ފިލުވައިދިނީ، 1943ވަނަ އަހަރުގެ ނޮވެންބަރު މަހުގެ ތެރޭ، އައްޑޫން ކޮލަމްބަށް ދަތުރުކުރަމުން ދިޔަ ހާރުނބަރާސް އޮޑީ، ޖަޕާނު ސަބްމެރީނަކުން ފައްތާލުމަކުން ފަހު، އޭރިން ދަތުރުކުރި 39 މީހުންގެ ތެރެއިން 37 މީހުން ފަރަށް ދޫކޮށްލުމަށް ފަހު ސިންގަޕޫރުގެ ޗާންގީ ޖަލުގައި ހައްޔަރުކޮށްފައި ތިބި އަހަރު ހިތަދޫގެ ދު ބޯޓުއެއްގެ ފަޅުވެރިކަމަށް ހަވާލުކުރެވުނެވެ. ހާރުނބަރާސްއަށް ވިލާތުގެ ވާހަކަ، ރާއްޖޭގެ "[illegible]" ނަމަކަށް ކިޔައިދެއްވަމުން، އެ ތަނުން އެއް ބޯޓުއެއްގެ ގޮތުގައި މަޝްހޫރުވެފައިވާ "ސިންގަޕޫރު މަނިކުފާނު" ވިދާޅުވެފައިވެސް، ސަބްމެރީނަން އެރުވި ހިސާބުން ފެށިގެން ސިންގަޕޫރު ޖަލުގައި ބޭއްވުމާ ހަމައަށް ތަކުރާރުކޮށް ކުރަމުން ދިޔައީ ހަމަ އެއް ސުވާލުތަކެކެވެ. ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، ރާއްޖޭގައި ތިބީ އިނގިރޭސިވިލާތުގެ، ނުވަތަ އެމެރިކާގެ، ނުވަތަ ކަނަޑާގެ ސިފައިންތޯއެވެ؟ މަނިކުފާނު ވިދާޅުވީ ރާއްޖޭގައި ތިބީ އިނގިރޭސި ސިފައިން ކަމުގައެވެ. އިނގިރޭސި ސިފައިން ތިބި އަދަދަކީ ކޮބައިތޯ އެހުމުން ވިދާޅުވީ، ގާތްގަނޑަކަށް 500 މީހުން ކަމަށެވެ. އެ މީހުން ތިބީ ކޮން އަތޮޅެއްގައިތޯ އެހުމުން ވިދާޅުވީ އައްޑޫ ގަމުގައި ކަމަށެވެ. ވަރަށްފަސް ސޮޓް ހުރިހާ އުޅުމުން، އެ މީހުންގެ އަތުގައި ވަޔަރުލެސް ސެޓް ހުރިކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ރާއްޖޭގެ އެހެން ތަނެއްގައި އިނގިރޭސި ސިފައިން ތިބިތޯ އެހުމުން ވިދާޅުވީ، އެހެން އަތޮޅުތަކެއްގައި އިނގިރޭސި ސިފައިން ނުތިބޭކަމަށެވެ. ރާއްޖޭގައި މަނަވަރުފަހަރު، ސަބްމެރީން، ހަވާއީބޯޓު ހުރިތޯ އެހުމުން ޖަވާބުދެއްވީ، ރާއްޖޭގައި އެފަދަ އެއްޗެއް އެއްވެސް ނެތްކަމަށެވެ. މަނިކުފާނު ވިދާޅުވި، އެ މީހުން ރާއްޖޭގެ ޗާޓުބި، އަސްޓޭގެ ޗާޓު ދައްކަވައި ކަމަށެވެ. އަޅުގަނޑުގައި އެހުމުން، ރާއްޖޭގެ ހުރިހައި ރަށަކުން ދިވެހިރާއް ފެންނާނެ ކަމަށް ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ.

ޗާންގީ ޖަލުގައި މަނިކުފާނުމެންނާ ކުރަމުން ދިޔަ ސުވާލުތަކެއް ނިމުމަކަށް އައީ 1943ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރުގެ މެދުތެރޭގައެވެ. ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ ނުކުތާއަކީ، އޭގެ 3 މަސް ފަހުން، 1944ވަނަ އަހަރުގެ މާރިޗު މަހުގެ 9ވަނަ ދުވަހު، ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ ސީދާ ހަމަލާއެއް އައްޑުއަތޮޅަށް ދިމާވީއެވެ. އެއީ، އެ އަތޮޅުގައި އޮތް އިނގިރޭސި ބޭސް ބޮންބަރު "ބްރިޓިޝް ލޮޔަލްޓީ"އަށް ޖަޕާނުގެ އައި - 183 ސަބްމެރީނުން ޓޯޕިޑޯ ބޮމެއް ހަމަލާދިނެވެ. އެ ހަމަލާއާ އެކު، މުޅި ގައުމުގައި ހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރި އިންޒާރުގެ ރަނގަބީލުގެ އަޑު ގަދަވެގެން ދިޔައެވެ. އެހެން ދުވަހު ހަމަލާއެއް ރާއްޖޭގެ އަތޮޅުތަކަށް އަރައި، ދިވެހިންނަށް ބޮޑު ގެއްލުމެއް ލިބިދާނެކަމުގެ ބިރުވެރިކަން އުފެދުނެވެ. އައްޑުއަށް ހަމަލާ އެރީ، އެ ތަނުގައި ތިބި އިނގިރޭސި ސިފައިންނާ ބޯޓުތަކުން، ދިވެހި ދު އަސްކަރިންގެ ހިތްވަރުން ޖަޕާނު ސިފައިންނަށް ދިނުން މަޙްރޫމްވީ، ޖަރުމަނު ނާޒީ ސިފައިންނާ ހިއްސާކާރުވެފައި އޮތުމުން ކަމަން ބޮޑުވިއެވެ. އެހެނީ، އެ ދުވަސްވަރު، ޖަރުމަނާއި، ޖަޕާނުން

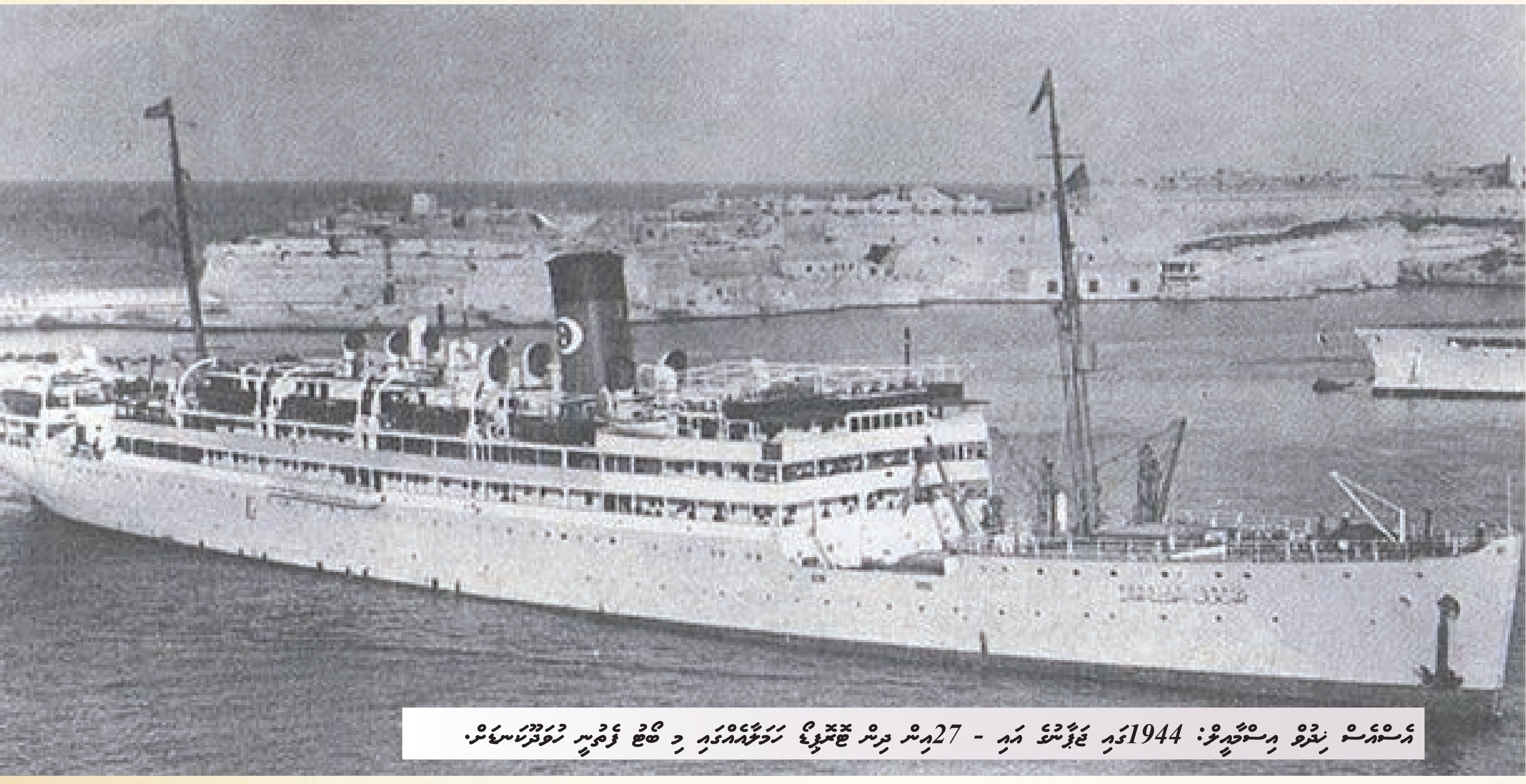
އެސްއެސް ޚިދީވް އިސްމާއީލް: 1944ގައި ޖަޕާނުގެ އައި - 27އިން ދިން ޓޯޕިޑޯ ހަމަލާއެއްގައި މި ބޯޓު ފެތިގެން ހަލާކުވިއެވެ.

ހިތަދޫ، ގާނދޫ ފަޅު: ބޯޓުހަނދުމާލައިގެ ބޮޑުތަކައި، އާޓިއްލަރީ ސިފައިން ބޭނުންކުރި ކަނޑިޔާ ބޮޑުފަހަރުގެ ބޭސް.

ދިޔައީ، އިނގިރޭސިންގެ ބޮންބަން ހުދުމަން އުޅޭގައި މަސައްކަތްކުރަމުން، މައުލޫމާތު ހިއްސާކުރަމުން ކުރުގައި ފާއިތުވެ. އަހަރުއަން ހަމަލާދިން ޖަރުމަން ސަބްމެރިނަށް އެ މައުލޫމާތު ލިބުނުއި އޮތުމުން، އަހުރު އަމާޒާ ކައިރިކޮށް، އަމާޒުވެރިއަން ހަމަލާއެއް ޖެހުމާވެފަން ދިމާއެއް ކަނޑަވަރުކުރަމުން ވަނީ، ބޮޑުޖޫލި ހަމަލާއެއް ދިޔައީ ދިޔައިކަމަށް ވިދާނެއެވެ. ބޮޑަށް ބެލުމިން، ސަބްމެރިން ހޯދުމަށް އަހަރު އަމާޒުން، ކުބަލިނާ މަތިންދާބޯޓުތަކުން ވަގުތުން އުދުއްސާލުމުން އިތުރު ހަމަލާއެއް ދިނުމަށް، އެ ސަބްމެރިނުގައި މަޖުބޫރުކޮށް ދިޔައީ ކަމަށެވެ.

ޖަރުމަނުގެ ސަބްމެރިނަށް ތޯރޕިޑޯ ފަހަރުން ލިބުނަސް، ސަބްމެރިން ކުޑުޖަން ނުބޭކުރެވުނީ، އެ ބޯޓު ފަހަރުދީކަމަށެވެ. މިއިން ޓޯރަފިޑޯ އިނގިރޭސިންގެ ސިފައިންގެ މަރުކަޒު، އައްޑޫ، ހުވަދު، ކޮޅު - ބީ، ހެދައި، އެ ބަނަރު ކުޑިއާބު ހަމަޖެއްސެ ދިނުމުގެ ޝަރަފު އޮޅާ ހާސިލްކުރީކަން އެނގުމަން ކަނޑު މަތިފަހައި ހުރި މިނަވަރެވެ.

އަހަރުއަށް ދެފަހި އެންމެ ހަމަޖެއްސެ ކުރުގައި ވިޔަސް، އަހަރުއާ ދުކޮނުން، ދުށްމަނުންގެ ނުރައްކާތެރި ހަމަޖެހޭކަށް ރާއްޖޭ ކައިރިން ވަނީ ދިޔައެވެ. މިސާލަކަށް، ދުވަސް ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ އެންމެ ހިތާމަވެރި އެއް ހާދިސާއަކީ، 1944ގެ ފެބުރުވަރީ މަހުގެ 9ވަނަ ދުވަހު، ހުވަދު ކަނޑުގައި، އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ސިފައިން އުފުލާ ބޯޓު "ޚެދީވް އިސްމާއީލް" ފައްތާލި ހާދިސާއެވެ. މިގޮ ބޮޑުން، 1944ގެ އޭޕްރީލް މަހުގެ 16ވަނަ ދުވަހު، އަހަރު އަމާޒާ ކައިރިން، ބިރާނުގެ އުޅަނދެއް ފައްތާލިކަމަށް ޖަރުމަން ސަބްމެރިނަކުން ރިކޯޑުކޮށްފައި ވެއެވެ. ހުވަދު އަމާޒު ދާނދު ފުދިން ދޫން ބޮއްހުން ބެއްދާގެ ތޭރި، އަހަރުއާ ގޮތްވެފައި ވަނިކޮށް ފައްތާލާފައިވާކަމަށް ދާނދު ބަޔެއް މީހުން ބުނެއެވެ. އެ މީހުންނަށް މި މައުލޫމާތު ލިބިފައިވަނީ، ދޯނި ބަޔަހުން ބޯއްދާ ތޭރިއާ އެކު ސިފައިން ފުރައިގެން، އެ ތޭރިއަށް ވެރި ބަނޑޭރިއެއް ފަހަރުން، ރާއްޖެ އައި ދޯ ތޭރިއެއްގެ މީހުންގެ ފާހަގަކުރުމުގައި ވެއެވެ.

ޖަރުމަނީ ޖަރުމަނުގެ ސަބްމެރިނެއްކުން، ވިޔާ ލެސް ބޯޓުތައް އިނގިރޭސިން ނަމަގެއްނަ ދުވެންއެއްކުރަން ލިބޭރެވިދިން އަހުރުތައްފައިވާ އެކު، ތާ - 183އައި، 1944ވަނަ އަހަރުގެ ބެލާގައި، އިންޑިއާކަނޑު ދޫކޮށް، ޖަރުމަނީވިލާތުގެ ސަރަހައްދުން ދަތުރުކުރަމުން ދިޔަ ޖަރުމަނުގެ ސަބްމެރިނުބަކުގެ ބެރައިން އެއް ސަބްމެރިން ވެދާނެއެވެ. އަހަރުގައި އޮތް ސިފައިން މަޑުކަޖެ، ޖަރާނަށް ހުރިވައި އޮވެ، އެ ބޭނުގެ މުހިންމުކަން އެނގި ތިބި، އެ ބަނަރު ޖަރުމަނުގެ އެންމެ ސަބްމެރިނުކަން ބެހޯ ބަނުކަރަކަށް ދިން އެންމެ ހަމަލާއެއް ފިޔަވައި އިތުރު ހަމަލާތަކެއް ދިނީން، އަހުރުގެ އަސްކަރީ ބޭސް ހަމާކުރުމަށް ނުޖެޔާއްވެގެންނޭ، މި ސްކޯލްގެ ޖަވާބު ހޯދުމަށް ބޮޑު ހަނގުރާމައިގެ އެ ދުވަސްވަރުގެ ބޮޑުމަސްޖަރު ކުރެހުމުން ކުރެވޭހުމުން ދިޔަ ގޮތް ބަލައިލާން ޖެހެއެވެ.

ޖަނަވަރީ 1944ގެ ހިސާބުގައި ބޮޑުހަނގުރާމައިގައި، އިނގިރޭސިން ދިޔައީ ފޭސާރި ބޮޑަށް ކުރިއެރުން ހޯދަމުންނެވެ. މިގޮތުން، އެފްރިކާގައި ޖަރުމަނަށް ލިބުނު ނާކާމިޔާބާ ގުޅިގެން ޖަރުމަނާއި ޖަޕާނުގެ އަސްކަރީން ގުޅިގެން ގުދުއިރުމަނީގައި ދިނުމަށް ރޫލު ހަމަޖެހޭއެއް ފެށި ފެށުން ދިޔައީއެވެ. އިނގިރޭސިން ވަނީ އިޓަލީވިލާތުގެ މައްޗަށް ކާމިޔާބު ހޯދިފައެވެ. ޔޫރަޕިއަން ކަނޑުގައި، އެމެރިކާއިން ދިޔައީ ޖަޕާނުގެ ބާރު ކަނޑުފަދަމުން، ފަރަނސަ ޖަރުސަމުން، ޖަޕާނާ ކައިރިއަށް ޖެހުމުންނެވެ. އިނގިރޭސިންގެ ހުރަސްއެޅުން ވަރުގަދަވުމާ ފާލި، ޖަޕާނާއި ޖަރުމަނަން ފޮނު ހިސާބުތަކުގައި ކުރަމުންދިޔަ ހަނގުރާމަތަކަށް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ވަސީލަތްތަކާއި ފުރުސަތުތަކުގައި ފޮނު އޮތީ ދަތިވެފައެވެ. މިސާލަކަށް، އިރުމަތީ އޭޝިއާގައި، އިނގިރޭސިން ހުރަހު ދިޔަ ކުރިއެރުންތަކާ އެކު، އިންޑޯނީސިއާ ސަރަހައްދުން ޖަޕާނުގެ އުޅަނދުތަކަށް ބޭނުންވާ ތެޔޮ ލިބުން ދުރުކަށްވެއްޖެ. ޖަރުމަނުގެ ތެޔޮ އުފައްދާ ކާރާނާތަކަށް އިނގިރޭސިން ދިން

ހަމަލާގެ ސަބަބުން އެ ގައުމު އޮތީ ވަރަށް ބޮޑަށް ބުރަވަން ޖެހިފައެވެ. ތެލު ހާލަތު ދަތިވުމާ އެކު، އެ ދެ ގައުމުގެ ވަށާކަނޑުތަކަށް ވެސް، ދުރު ހިސާބުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ފުރުން ފަސޭހަކަމަކަށް ނުވިއެވެ.

އެހެންކަމުން، އެދުރު ކާމިޔާބު ވެސް ހާސިލު ނުވެ، ވަށާކަރުގެ ސަލާމަތް ބަލަހައްޓަމުން ދާއިރު، ޖަރުމަނާއި ޖަޕާނުން ވެސް ހަނގުރާމައިގެ އިސްތިރާޖީއަށް ބޮޑު ބަދަލެއް ގެނައެވެ. އެގޮތުން، ދުނިޔޭގެ އެކި ސަރަހައްދުތަކުގައި، އިއްތިހާދީން ހުރަމުން ދިޔަ އަސްކަރީ ހާލަތާބެހޭ ހުއްޓުވުމަށް ހަމަލާދިނުމުގެ ބަދަލުގައި ގައުމާ ގާތަށް ވަށާކަރުތަކަށް ގެންނަން ނިންމިއެވެ. އެ ތަންތަނުގައި ހަރަކާތްތެރިވުމުން ދިޔަ ސިވިލިއަންނާއި، ހަތިޔާރާއި، މަނަވަރާއި، ސަޕްލައިންތަށް ގައުމާއި ދިމާލުގައި އަލުން ދުރުކުރާލަން މަޖުބޫރުވިއެވެ. ޖަޕާނާއި ޖަރުމަނުން، އިންޑިއާ ކަނޑުގައި ހަރަކާތްތެރިވުން މަޑުޖެހުން ދިމާވީ މި ދެންނެވި ބަދަލާ ގުޅިގެންނެވެ. ހަމަގައިމު، އިއްތިހާދީންނާ ދެކޮޅަށް، ދުނިޔޭގެ އެކި މައިދާންތަކުގައި ލިބަމުން ދިޔަ ހަނގުރާމަތަކުން ބަލިވުން ވެރިވުމުން، އެ ސަރަހައްދުތަކުން ދުރުކޮށް، އެ ދެ ގައުމަށް ވެސް، ގައުމުގެ ދިފާއުގައި ދިއުން ބޭނުން ގޮތަށް ނުވިއެވެ.

ޖަޕާނާއި، ޖަރުމަނަށް ލިބުމުން ދިޔަ އަސްކަރީ ނާކާމިޔާބީތަކާ އެކު، އިއްތިހާދީން ވެސް ދިޔައީ ހަނގުރާމައިގެ އިސްތިރާޖީ ބަދަލުކުރަމުންނެވެ. ހުރިހައި ކަނޑުތަކުގައި ހަމަލާތައް ދިނުމަށް އެ ކަނޑުތަކުގައި، ވަރުގަދަ ގާއިމުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ދުޝްމަނުންގެ އަސްކަރީ ހަރަކާތްތަކަށް މަޑުޖެހުމުން ދިޔަ ހިސާބުތަކަށް ދުރާލާ، އެންމެ މުހިންމު ކަމަށް ފެންނަ ދިމަދިމާއަށް ހަތިޔާރާއި، އަސްކަރިން ފޮނުވަން ފެށިއެވެ. މިގޮތުން، އިންޑިއާ ކަނޑުގެ ހަނގުރާމައިގައި ދުޝްމަނުންގެ ކިބައިން ފެންނަން ފެށި ހިތަދުކަމާ އެކު، އިއްތިހާދީންގެ އިސްތިރާޖީއަކަށް ވި، ޕެސިފިކް ކަނޑުގެ ހަމަލާތައް ވަރުގަދަކުރީ، އެ ކަނޑުން ވެސް ޖަޕާނު ވަށާކަރު ބަލިކޮށްލުމެވެ.

އެ އައްޔު އިސްތިރާޖީގެ ދަށުން، އައްޔޫގެ ހަރަކާތްތަކަށް ދިޔައީ މަދުކުރަމުންނެވެ. އިނޑިޔޯސިން، އައްޔޫ އަސްކަރީ މަރުކަޒު ބޭންކޮކަށް މަޖުސަދު ހަނގުރާމަފުށީގައި އޮތުމާ އެކު، އައްޔޫގެ އަސްކަރީ ހަރަކާތްތަކަށް މަދުކުރެއް، މަރުކަޒު ބަނދަރުތަކުގެ ވާހަކަތައް އޮތީ ފުރިފައެވެ. 1944ގެ އަހަރުގެ ތެރޭގައި އައްޔުގައި މިހި އަސްކަރިން، ޕެސިފިކް ކަނޑުގައި ޖަޕާނާ ކުރިއަށް ފޮނުވަން ވެސް އޮތީ ނިންމާފައެވެ. އެހެންކަމުން، ޖަރުމަނުގެ އެންމެ ސަބްމެރިނަކުން ފިޔަވައި އެންމެ ހަމަލާއެއް އަދި އެއްވެސް އެއް އަސްކަރީ މަނަވަރުގެ ހަމަލާތަކަށް މަދުކުރުމުން ދިޔަ ދުވަސްވަރުގައެވެ.

އައްޔު ގަދުގައި އިނގިރޭސި ސިފައިންގެ ހަރަކާތްތަކަށް އެންމެ ވަރުގަދަވީ ދުވަސްވަރުގައި ދުޝްމަނުންނަށް އެ ތަން ހޯދިފައި ނެތަސް، އެ ތަން އޮތީ ކަންތައްތަކަށް ދުޝްމަނުންނަށް އެނގުމާ މަދު ދުވަސްތަކުގެ ތެރޭގައި ޖަރުމަނުން ދިޔަ އެންމެ ހަމަލާއެއް ފިހާލައި، ދުވަސް ހަމަލާއެއް ނުދެވޭ، ހަމަލާއެއް ދިނުމުގެ ސަމާލުކަމެއް ފިލިތަކަން ކުޑަވުމަށް ވުރެ ބޮޑަށް، ޖަރުމަނާއި ޖަޕާނުގައި އެ ދުވަސްވަރު ވަސީލަތްތައް ވެސް މަދުވެފައިވުމުންނެވެ. އަމިއްލަ ގައުމުގެ ދިފާއުގައި އިތުރަށް މަސައްކަތްކުރަން ޖެހި، ދެ ގައުމަށް ވެސް، އިންޑިއާކަނޑާ ދުރަށް ދާން މަޖުބޫރުވުމުންނެވެ.

އެހެންކަމުން، ރާއްޖޭގައި، އިނގިރޭސިންގެ އަސްކަރީން ގާއިމުވެ ތިބި އައްޑޫގައިކަން ޖަޕާނު ސިފައިންނަށް ހޯދުނު އިރު، އިންޑިއާކަނޑު، ބިރުވެރިކަމެއްގެ ތެރޭގައި ބާއްވުމަށް ދުޝްމަނުން ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ހަރަކާތްތަކަށް އޮތީ ބޮޑުތަކަން ހިނދިފައެވެ. ލިބުމުން ދިޔަ މާޔޫސްކަމާއި، ނާކާމިޔާބީތަކާއި، އަމިއްލަ ގައުމުގެ ދިފާއުގައި އިންޑިއާކަނޑު ދުރާލާ ދާންޖެހުމުން، ވަރުގަދަ ހަމަލާއެއް ދިނުމުގެ ވަގުތު ފާއިތުވެ، އިތުރު ފުރުސަތެއް ނުހުރިއެވެ. ހަމައެއާ އެކު، މާ ވަސްތަކެއް ނުވެ، ޖަޕާނާއި ޖަރުމަނުގެ "ބޭނުދު ބެޔަށް ސަލި" ފަރާތްތަކުގެ ވަގުތު ދިޔައީ ކުޑަކަން ވަމުންނެވެ. ދުޝްމަނުންނަށް އައްސެއަށް ދެވަނަ ހަމަލާއެއް ނުދެވުނީ މި ދެންނެވި ސަބަބުތަކާ ހެދިކަމުގައި، ރޭވުންކަމުގެ ދެންނެވިފައެވެ. އެގޮތަށް ދުވަސް ހަމަލާއެއް ނުދެވުނުކަމީ، ރާއްޖޭގެ ނަސީބެވެ. އެހެނީ، ވަރުގަދަ ހަމަލާއެއް އެކި ނަމަ، ރާއްޖެއަށް ހުރިމަތީވާން ހިފާމަހާއި ހިރާގެ، ގައުމު ފަށްޒިގެންދާ ފުރުމުތާއި މިދުނިޔަޗާކުރާ ނުވާނެ ދުރު އެއްވެސް ސަމާލުކަން ނުލިބުނުއެވެ.

ނޯޓް: މިއީ، އިންޑިއާ ކަނޑާއި، ޕެސިފިކް ކަނޑުގައި ހިނގި ދުވަސް ބޮޑުހަނގުރާމައިގެ މައުލޫމާތު ލިޔުއްވުމާ ބެހޭ ލިޔުންތަކާއި، އެ ފަދަ މައުލޫމާތު ހިމެނޭ ބެހޭ ވެބްސައިޓްތަކާއި، ރާއްޖޭގައި ނުކުތް "މުސްތަޤްބަލު" ނޫހުން ހޯދި ބެހޭ މައުލޫމާތު ހިނގައިގެން ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ ލިޔުމެކެވެ.

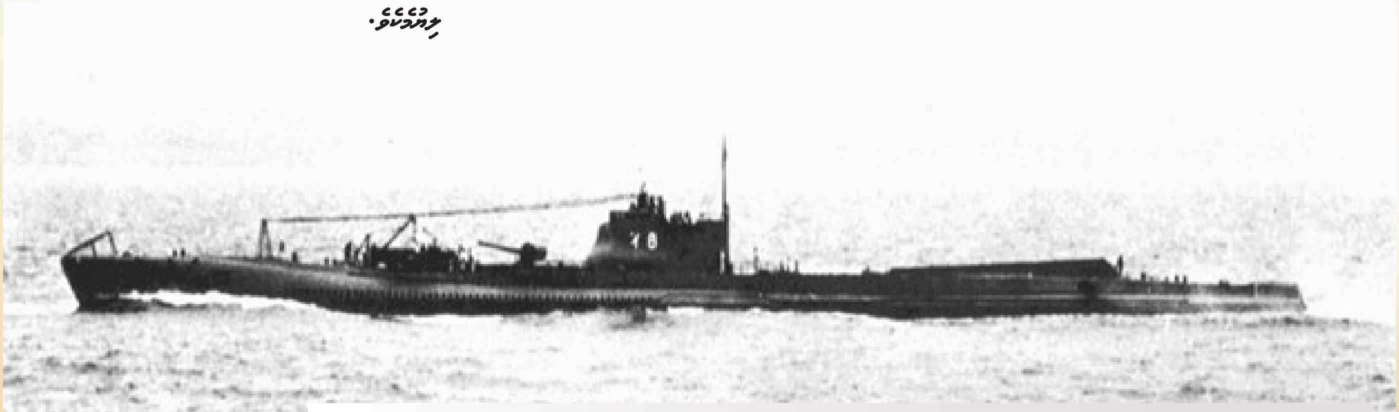

ޖަޕާނުގެ އައި - 08 ސަބްމެރިން: ޓްރާއްޓީގެ ދުވުމުން އިންޑިއާ ކަނޑު ހަރަކާތްކުރި ޖަޕާނުގެ އެއް ސަބްމެރިން

ޅެމަކީ ބައެއް ބަލިމަރުގެ ފަރުވާއެއް، މީ ދޮގެއް ނޫން

ސަބް އިންސްޕެކްޓަރ އޮފް ޕޮލިސް
އަބްދުﷲ ނާޝިދު

އަދުގަނޑަކީ ޅެންވެރިއެކޭ ބުނެވި ނަމަ މިއަދު އަދުގަނޑަށް ފުރައްސާރަކޮށް މަޖާމާރުގެ ބަސްތައް ރައްދުވުމީ ވެސް އެކަށިގެންވާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް އަދުގަނޑުގެ ނަޒަރުގައި އަދުގަނޑަކީ ޅެންވެރިއެކެވެ. ޑޮކްޓަރެއް ނޫނެވެ. ބުނަން މި އުޅޭ ވާހަކައަކީ ޅެންވެރިކަމުން ފަރުވާދޭ ވާހަކައެވެ. ތެދެކެވެ. ޅެންވެރިކަމަކީ ނަފުސަށް ލިބޭ ޝިފާއެކެވެ. އެއީ ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. މި ކަމަށް ދުނިޔޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުގައި ފަރުވާއެއްގެ ގޮތުގައި ޒަމާނުއްސުރެ ވެސް ދެމުން އަންނަ ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން މި ލިޔުމުގައި ޅެންވެރިކަމުގެ ފަރުވާ ނުވަތަ ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީއާ ބެހޭ މަޢުލޫމާތުތަކެއް ހިއްސާކޮށްލަން އަދުގަނޑު މަސައްކަތްކޮށްލާނަމެވެ.

ދުނިޔޭގެ ތާރީޚަށް ނަޒަރު ހިންގާލާއިރު، ޅެންވެރިކަމުގެ ފަރުވާ (ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީ)ގެ އަސްލަކީ މީލާދީން 400ވަނަ އަހަރު މިސްރުގެ މީހުން ލިޔުންތެރިކަން ތެރަޕިއުޓިކް ގޮތެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރި ދުވަސްވަރެވެ. ޅެމުގެ ފަރުވާގެ ތެރޭގައި ހިމެނުން ޅެމުގެ ސަބަބުން ކުރުވާ އިހްސާސްތަކާއި ހަނދާންތަކުގެ ތެރެއަށް ވަނުމެވެ. އެގޮތުން މީލާދީން 400ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް މިސްރުގެ ކުރީޒަމާނުގެ މީހުން ޕެޕައިރަސްއާ ބޭސްގަނޑުން ހަފުޖެހުމަށް ލިޔުން ބޭސްފަރުވާގެ ބާވަތެއްގެ ގޮތުގައި ބަލިމީހުންނަށް ދީ އުޅުނެވެ. އޭގެފަހުން ނަފުސާނީ ގޮތުން އުނދަގޫވާ މީހުންނަށް ސައިކޮލޮޖިކަލް ތެރަޕީތަކުގެ ގޮތުގައި ހިޔާލުތައް އެކްސްޕްރެސިވް ލިޔުން ބޭނުންކުރަމުންނެވެ.

އެމެރިކާގައި ގާއިމުކުރި ފުރަތަމަ ހޮސްޕިޓަލް ކަމުގައިވާ ޕެންސިލްވޭނިއާ ހޮސްޕިޓަލުން މި އުސޫލު ބޭނުންކުރި 1700ގެ އަހަރުތަކުގެ ދުވަސްވަރުގައި ކަމަށް އެ ގައުމާ ހަވާލާދީ ރިޕޯޓްތަކުން ބުނެފައިވެއެވެ. ބެންޖަމިން ރަޝްއަކީ 1800ގެ އަހަރުތަކުގެ ކުރީކޮޅު ޅެންވެރިކަމުގެ ފަރުވާ ތަޢާރަފުކުރެއްވި ބޭފުޅެކެވެ. 1928ވަނަ އަހަރު ޅެންވެރިޔާ އަދި ފާމަސިސްޓް އެލީ ގްރީފް، ބޭސްފިހާރައް ފުރައްޔާ މީހުންނަށް ގެން ހުރަހަގެން ފަރަތި، އެންމެ ފަހުން ސައިކިއާޓްރިސްޓުން ކަމަށާ ޑރ. ޖޭކަބް އެލް މޮރޭނޯއާއި ޑރ. [illegible] އެހީތެރިކަމާ އެކު ތަފާތު ދު ޕޮއެޓްރީތެރަޕީއެއްގައި "ޕޮއެމްތެރަޕީ" ގުރޫޕެއް ފެށިއެވެ. ގްރީފަރ އަވަހާރަވުމާ ގުޅިގެން، މޮރޭނޯއާއި އެހެނިހެން ބޭފުޅުން ވެސް ތެރަޕިއުޓިކް ގްރޫޕް ޕްރޮގްރާމްގެ ތެރޭގައި ޅެންވެރިކަން ހިމެނުމަށް ފަށައި، އެންމެ ފަހުން އެސޯސިއޭޝަން ފޯ ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީ އުފެއްދުން މަސައްކަތް ކުރައްވައިފިއެވެ.

ޅެމުގެ ފަރުވާއަކީ އާޓް ތެރަޕީއާ އެއްގޮތަށް ހާލަތާގުޅޭގޮތުގެ ފަރުވާއެކެވެ. އެއީ ތެރަޕިއުޓިކް ނަރޭޓިވް ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވޭގޮތް ފަރުވާދިނުމާއި، ދުރުވިސްނުން އިތުރުކުރުމެވެ. ނުރުހުން ގޮސް ތިލަކުރުމާއި، ސަމާލުކަމާއި އަސަރު ފުރިހަމަކުރުން ގެނައެވެ. އަދުގަނޑުން އެކްސްޕްރެސިވް އާޓްސް ޕޮއެޓްރީގެ ބާވަތްތައް ކަމުގައިވާ ޕޮއެޓްރީ ޕޮއެޓްރީގައި ގީތާއި ވާހަކަތައް ހިމަނައިގެން ބައްޓަން ސިފަ ދުވެދިޔައީއެވެ. އެކަމުގެ ސަޅިބިން ބަލިމީހާއަށް ހިތްވަރު ދިރި، ފުރިހަމަކަން އިތުރުވެގެން ދިއައެވެ. އެހެނީ، ޅެންވެރިކަމަކީ ފަރުވާއާ އެކު ދިނުމަށްވާލަން ބޭނުންކުރާ އަސާސެކެވެ.

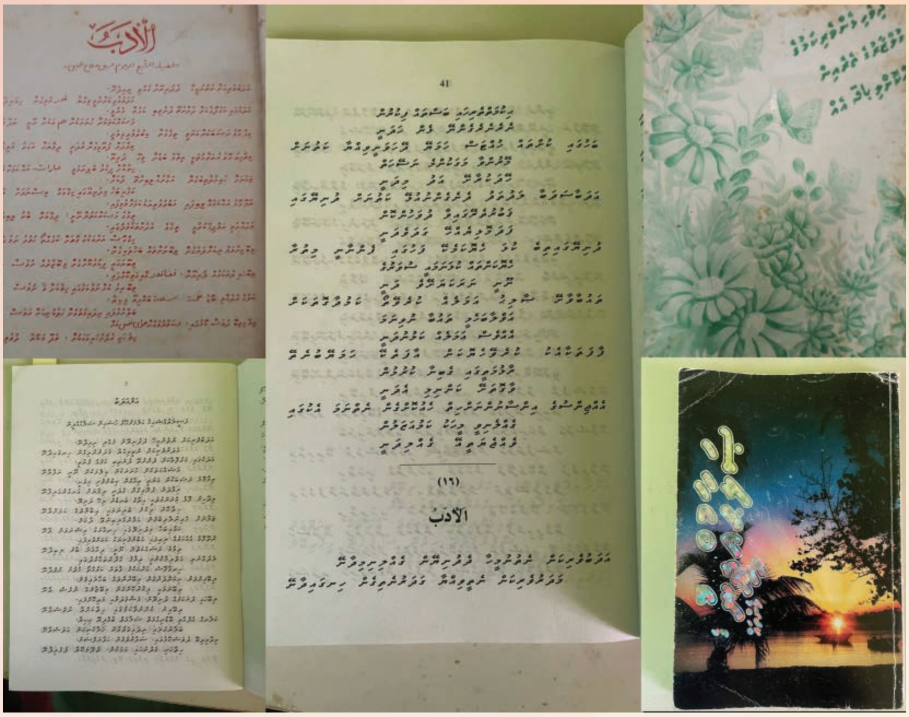

ޅެންވެރިކަމުގެ ތެރަޕިއުޓިކް ފައިދާތައް ޅެންވެރިންނަށް ޒަމާނުއްސުރެ އެނގެއެވެ. އިސްވެދެންނެވުނު ފަދައިން ޅެންވެރިކަމުގެ ތެރަޕީގެ އަސްލަކީ މީލާދީން 400ވަނަ އަހަރު މިސްރުގެ ބަލިމީހުންނަށް ފަރުވާއެއްގެ ގޮތުގައި ޅެންކިޔުން ދުވަސްވަރެވެ. މި ޒަމާނުގައި ކުޅުންތެރިކަމާއި ޅެންވެރިކަމުގެ ބޭނުން ހިފަނީ ނަފްސާނީ ބަލިތަކާ ކުރިމަތިލާމީހުން ފަރުވާކުރުމުގައި ޤަބޫލުކުރެވިފައިވާ އުސޫލުތަކެކެވެ. ޅެންވެރިކަމުގެ ތެރަޕިސްޓް ޖޯން ފޮކްސް، އޭނާގެ ފޮތް "ފައިންޑިން ވަޓް ދަ ޓްރީ ޓެލްސް" (1995)ގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން، "ޅެން އެފުއްދުމުގައި ވަރަށް ބާރެއް ފޮރުވިފައި އޮތި އަމިއްލަ ކަމެއް އެބައޮތެވެ. އެއީ ފުން މާނަތަކެއް އެކުލެވިގެންވާ އެއްޗެކެވެ."

މިގޮތުން ޅާދިޔަ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު ޅެންވެރިޔާ ވިލްފްރެޑް ވަނީ ޝެލްޝޮކް ސިކައިއެޓްރިސްޓް ޑރ. ފަރުވާދެމުން ދިޔައިރު އެ މީހުންނަށް ޝިޢުރުގެ ކުރިއެރުން ހޯދައިދީފައެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ހާލަތުގައި ހޭލުންތެރިކަމާއި ބާރުވެރިކަމާ ބޭނުންވާ ހިތްވަރު ލިބިގަތުމަށް ޅެންވެރިކަމުގެ ބަސްތަކުން ހިތްވަރު ހޯދައިދިނެވެ.

ގެމަކުން މިހާރު ސިކޮލޮޖިސްޓް ދިނުމަށް ފޯރި ހުރި ގޮތެއްގައި ސައިކޮލޮޖިކަލް ފޭސްޓުގައި ޓްރޯމާއިން ފަސޭހަކަން ހޯދައިދިނުމުގައި، ބުއްދިވެރިކަމާއި ހޭލުންތެރިކަމާ ގުޅޭ ހުނަރުތައް ބޮޑުކުރުމުގައި، ސައިކޯސޮމެޓިކް ޑިސްއޯޑަރުތަކާއި ޑިޕްރެޝަން ކުޑަކުރުމުގައި މިކަމުގެ ސަޕޯޓް އަމިއްލަ ނަފްސަށް ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް، ހަމަޖެހުން ލިބިދިނުމަށް، އަދި ގުޅުންތަކުގެ ހުނަރުތައް އިތުރުކުރުމުގައެވެ. ހަމައެއާއެކު، އިޖުތިމާޢީ ގުޅުންތަކާއި އިރުޝާދު ދޭ ދުވަސްތަކުގައި ހަމަ ޔަޤީން ކަމެއް.

ކަމެއް ކަމަށް ވެސް ދިރާސާތަކުން ދައްކައެވެ. އެގޮތުން 2023ވަނަ އަހަރު ކުރި ދިރާސާއަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި، ކޮވިޑް 19 ޅެންވެރިކަމުގެ ޝިފާޚާނާ ގުޅޭއިރުގައި ހިލޭ ބޭނުންކުރާ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ބޮޑެތި ކުރިއެރުންތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ. އިތުރު ދިރާސާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ތަރައްޤީގައި ޖެން ބޭނުންކުރުމަކީ ޑިޕްރެޝަންގެ ކޮންމެ ތަނެއް ބޮޑުކުރުމުގެ ދުވަސްތަކުގައި ރަނގަޅު އަސަރުކޮށްދޭ ކަމެއްކަން ފާހަގަކުރެވިފައެވެ.

މީގެއިތުރުން 2022ވަނަ އަހަރު ކުރި ދިރާސާއަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ޅެންވެރިކަން ބޭނުންކުރުމަށްފަހު ކުރިއެރުން އަވަހަށް ފެނުނެވެ. ސްކޫލްތަކުގެ ތަރައްޤީ އަދި ހޭލުންތެރިކަމުގެ ހުނަރުތައް ކުރިއެރިކަން އިސްވެރިޔާއަކު ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ޅެންވެރިކަމުގެ ޚަރަކާތްތަކަކީ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމާއި، ދުވަހުގެ ބިރުބަލާގައި މަސައްކަތްކުރުމާއި، އިޖުތިމާޢީ ގޮތުން ރަނގަޅު މުޢާމަލާތްތަކެއް ކުރުމެވެ. މި ފަދަ ފައިދާތަކުގެ އިތުރުން ޅެންވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ޖަމާޢަތުގެ މެދުގައި ހަމްދަރުދީ އުފެއްދުމާއި، ގުޅުންތައް ބަދަހިކޮށްދެއެވެ. 2021ވަނަ އަހަރު ކުރެވުނު ސްޓަޑީ ޔުނިވަރސިޓީގެ ސައިންސްވެރިން ވަނީ ޗައިނާގައި ތިބި މީހުންގެ ވަކިބައެއްގެ އުމުރުފުރާގެ ބައެއް މީހުންނާ ދިރާސާކޮށްފައެވެ.

ޅެންވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ފަރުދުންގެ ހާލަތު ބަދަލުވެ ރަނގަޅު ނަތީޖާތަކެއް ހާސިލުވި ކަމެއް ސާބިތުވެފައިވާކަން ވެސް ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ޅެންވެރިކަމުގެ އެތައް ތަޖުރިބާއެއް ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމުގެ އަހަރެމެންގެ ކަތިލުމަކީ ނިކުމެދިޔަ ޅެންވެރިކަމަކީ ސައިކޮލޮޖިސްޓުންގެ އިތުރުން، އޭގެ މަގުން ގެނެވޭ ބަދަލު ދެނެގަނެވޭނެ ގޮތުގެ ދެނެގަތުމަށެވެ.

ޅެންވެރިކަމަކީ ޚިޔާލީ ގޮތުން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމާ ގުޅުންހުރި

> ޅެންވެރިކަމުގެ ޚަރަކާތްތަކަކީ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ހޭލުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމާއި، ދުވަހުގެ ބިރުބަލާގައި މަސައްކަތްކުރުމާއި، އިޖުތިމާޢީ ގޮތުން ރަނގަޅު މުޢާމަލާތްތަކެއް ކުރުމެވެ. މި ފަދަ ފައިދާތަކުގެ އިތުރުން ޅެންވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ޖަމާޢަތުގެ މެދުގައި ހަމްދަރުދީ އުފެއްދުމާއި، ގުޅުންތައް ބަދަހިކޮށްދެއެވެ. 2021ވަނަ އަހަރު ކުރެވުނު ސްޓަޑީ ޔުނިވަރސިޓީގެ ސައިންސްވެރިން ވަނީ ޗައިނާގައި ތިބި މީހުންގެ އުމުރުފުރާގެ ބައެއް މީހުންނާ ޅެންވެރިކަމުން ކުރާ އަސަރު ދިރާސާކޮށްފައެވެ.

ޖަލުތަކުގައި ކުރެވުން ދިރާސާތަކުގައި ބައިވެރިވި ފަރާތްތަކުން އެ ކުދިންގެ ކުޑައިރުގެ ތަޖުރިބާތައް ދައްކުވައިދޭ ޅެންތަކެއް އުފެއްދި އިރު، ސައިންސްވެރިން ވަނީ އެހެން [illegible] އެކު އެ ޅެންތައް [illegible]. ޖަލުގައި ތިބޭ މީހުންނާ އެކު ފަރުދީގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެންމެ ވަރުގަދަ ގޮތަކަށް އެ މީހުންނަށް އަސަރުކުރިއެވެ. [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މާ ހަރުދަނާ ޕްރޮގްރާމްތަކެވެ. ފާހަގަކޮށްލެވޭ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ކޮންމެއަކަސް ހެއްވެރިކަމުން ލިބޭ ފައިދާތައް ވަކި މަދެއް [illegible] [illegible]. އެގޮތުން ހެއްވެރިކަމުން ލިބޭ ފައިދާތަކުގެ ތެރޭގައި ޅެމުގެ ފަރުވާގެ ސަބަބުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ޚާއްޞަކޮށް ޑިޕްރެޝަން ބަލި ހުންނަ މީހުންނާއި [illegible] [illegible] ވިސްނުން ހުންނަ މީހުންނާއި، ޕޯސްޓް-ޓްރޯމެޓިކް ސްޓްރެސް ހުންނަ މީހުންގެ އިތުރުން އަދި ޑިމެންޝިއާ [illegible] ސްކިޒޯފްރީނިއާ [illegible] މީހުންނާއި ކައިވެނީގެ މައްސަލަތަކާއި ލޯބިވާ މީހަކު ގެއްލުމުން ލިބޭ ހިތާމަތަކުގައި ވެސް ޅެމުން ފަރުވާ ދެމުން ގެންދެއެވެ. އަދި މި ކަމުގެ ސަބަބުން އެފަދަ ބަލިމީހުންނަށް ހިތްހަމަޖެހުން ލިބި، ބަލިން އަރައިގަތުމަށް އެހީތެރިވެދެއެވެ.

އެހެންކަމުން، ޅެމުން ފަރުވާދޭ ވާހަކަ [illegible] ނަމަ އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނޫނެވެ. ކޮންމެ ކަމެއް [illegible] [illegible]. ނަމަވެސް އެކަން އެގޮތަށް އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ކަމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

> ހެއްވެރިކަމުން ލިބޭ ފައިދާތަކުގެ ތެރޭގައި ޅެމުގެ ފަރުވާގެ ސަބަބުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ޚާއްޞަކޮށް ޑިޕްރެޝަން ބަލި ހުންނަ މީހުންނާއި [illegible] [illegible] ވިސްނުން ހުންނަ މީހުންނާއި، ޕޯސްޓް-ޓްރޯމެޓިކް ސްޓްރެސް ހުންނަ މީހުންގެ އިތުރުން އަދި ޑިމެންޝިއާ [illegible] ސްކިޒޯފްރީނިއާ [illegible] މީހުންނާއި ކައިވެނީގެ މައްސަލަތަކާއި ލޯބިވާ މީހަކު ގެއްލުމުން ލިބޭ ހިތާމަތަކުގައި ވެސް ޅެމުން ފަރުވާ ދެމުން ގެންދެއެވެ. އަދި މި ކަމުގެ ސަބަބުން އެފަދަ ބަލިމީހުންނަށް ހިތްހަމަޖެހުން ލިބި، ބަލިން އަރައިގަތުމަށް އެހީތެރިވެދެއެވެ.

ރިފަރެންސް

1. ފޮކްސް، ޖޯ(1995). ފައިންޑިން [illegible] [illegible]. ނިއުޔޯކް، އެންވައި: ޓާޗާ ޕަޓްނަމް.2
2. ހިރްޝްފީލްޑް، ޖޭ.(2017). ޓެން ވިންޑޯޒް: ހައު ގްރޭޓް ޕޮއެމްސް ޓްރާންސްފޯމް ދަ ވޯލްޑް. ނިއު ޔޯކް، އެންވައި: ނޮފް.
3. ޗޭވިސް، ޖީ ޖީ (2011). ޕޮއެޓްރީއެންޑް ސްޓޯރީ ތެރަޕީ: [illegible] [illegible] [illegible] ބުކް. ލަންޑަން، ޔޫކޭ: ޖެސިކާ ކިންގްސްލީ ޕަބްލިޝަރސް.
4. [illegible]، [illegible] (2008). [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: ޕޮއެޓްރީތެރަޕީގެ ތެރަޕީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ޖަރނަލް އޮފް ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީ، 21(4)، 219-229.
5. އިންޓަރނޭޝަނަލް ފެޑެރޭޝަން އޮފް ބިބްލިއޯ/ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީ. (ނ.ދ.). [illegible] [illegible] [illegible]. http://ifbpt.org/obtaining-a-credential/getting-trained7 [illegible] - މަޒާ، އެން. (2003). ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީ: ތިއަރީ އެންޑް ޕްރެކްޓިސް. ނިއުޔޯކް: ބްރޫނަރ-ރޫޓްލެޖް.
6. ދަ ނޭޝަނަލް އެސޯސިއޭޝަން ފޯ ޕޮއެޓްރީ ތެރަޕީ (ނ.ދ.). ހިސްޓްރީ. http://www.poetrytherapy.org/history.html

* * *

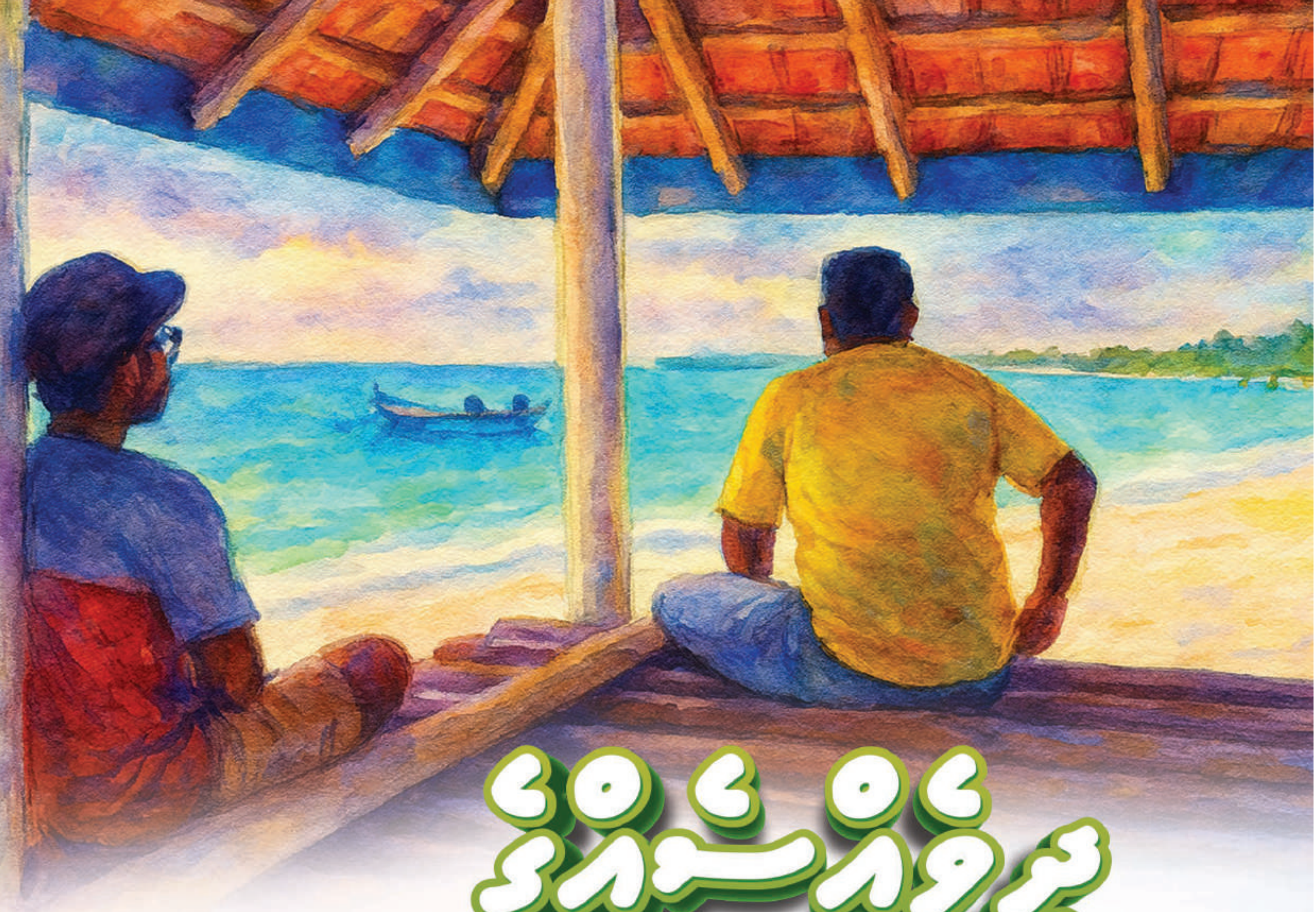

ރިވެއްސާވާ

ފުރަތަމަ ފިސްސަރަ

އަޝްރަފް ޢަލީ

ހިލަންޓާ ވަރަށް ގާތް އުޅުވެރީންތަކާ ބައްދަލުވިއެވެ. އެންމެ އުފާވި ރިސޯޓާ ބައްދަލުވީމައެވެ. ޖަނާޒާއަކަށް ފެނުނެވެ. އެ ޖަނާޒާއަށް އަރުވަނުމަކަން ނުދެވުނެވެ. ދަމުތެރޭގެ މަތީ އުފެދުނު ޖަނާޒާގެ ވަގުތު ގާއިމުވިއެވެ. މާލެ އަހަރެ ތަނާ ހުން އުޅުނީ ފިޔަވައްޓު ގެދިމާ ދިރިއުޅުމެވެ. ވާހަކަތައް ވަރަށް އޮތީއެވެ. ހަމަ ތަރުއީގެ ވާހަކަތަކާއި ނުވެ ހުރި ކަންކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެ ކަންކަމުގައި އަހަރެމެންގެ އޮތް ހިއްސާގެ ބޮޑުކަމުގެ ވާހަކަ ވެސް ދެކެވުނެވެ.

އަދި އެންމެ ބާރުގަދައިގެ ދެކެވިނީ ސަރުކާރުގެ މަތީ މަޤާމުތަކުގައި މިހާރު ތިބި ހަތަރު ދަރިންގެ އަޑެއް ނުލިބޭ ކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެ މީހުން ކަމުގެ ކަންކަމުގައި އިސްނަގާ ވާހަކައެވެ. އަޅައިލުން ދޭ ވާހަކައެވެ. ރަށު ކައުންސިލުން ލިބެންވާ މަސައްކަތުގެ ރަށުގެ ތަރައްޤީއަށް ހުށަހެޅުނު ކުރި ކަމުގެ ވާހަކަ ވެސް ދެކެވުނެވެ. މި ހުރިހައި ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން އުފަންވީ އެއް ވާހަކައަކީ ދިވެހިބަހަށް ބޭނުމެއް ނުކުރެވޭ ކަމައިގެން ރިސާލަތު ދެކޭ ވާހަކައެވެ.

އޭނާ ބުނީ އޭނާގެ ދަރިން ދިވެހިބަހުން ވާހަކަ ނުދައްކާ ވާހަކައެވެ. އެއީ މާ މުހިއްމު ކަމެއް ނޫން ވާހަކައެވެ. އޭނާ ދެކޭ ގޮތުގައި ދެކެވޭ ބަސް ވާހަކަ ދިވެހިބަހުން ހަމަ އިނގިރޭސިބަހުން ވެސް ނުވާނެއެވެ. އޭނާ ބުނާ ގޮތުން ދާއިރާގެން ވޯޓު އަރަބި ބަހުންނެވެ. އެކަމަކު ރިސޯޓަށް ބުނަން ބޭނުންވާ ވާހަކައެއް އެބަ ހިއްސާކުރަމެވެ.

އިބްރާހިމް އަބްދުލްރަޝީދު ދީން ފުރަތަމަ އަރަބިބަހަށް ޢިލްމުއް ދީނާ ނުދެވޭ. އެ ކަނޑުތަކާށް ކުރެއްވި ދާއިރާއެއް ވެސް ކުރެއްވިއެވެ އަރަބިބަހަށް ނުދެވޭ. އިނގިރޭސި ބަހުން ދާއިރާއިން އަރަބިބަހަށް ނުދެވޭ. ދަރިންގެ ބަހަށް ދާއިރާއިން ވެސް އަރަބިބަހަށް ނުދެވޭ. ތާރީޚަށް ބަލާއިރު ވަގުތުގައި އެންމެ ހިނދު ދާއިރާއިން ވެސް އަރަބިބަހަށް ނުދެވޭ. ތާރީޚަށް ބަލާލާނަމަ ބަސްތަކުގައި އޮތް ހިނދު އިސްލާމީ ދާއިރާއިން ވެސް އަރަބިބަހަށް ނުދެވޭ. ހަމައެހެންމެ އަރަބިބަހަށް ވެސް

ދުޢާކުރެއްވީ ޢަރަބިބަހުންނެއް ނޫނެވެ. ދާވޫދުގެ ޒަމާނާއި ސުލައިމާނުގެ ޒަމާން ދުޢާކުރެއްވީ ވެސް ޢަރަބިބަހުންނެއް ނޫނެވެ. މޫސާގެ ޒަމާން ވެސް ޢީސާގެ ޒަމާން ވެސް ދުޢާކުރެއްވިޔީ ޢަރަބިބަހުންނެއް ނޫނެވެ. ޒަބޫރާއި އިންޖީލާއި ތައުރާތު الله ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވީ ޢަރަބި ބަހުން ހެއްޔެވެ؟ މި ވާހަކަތައް މި ބަޔާންކުރީ ވިސްނައިލުމަށެވެ.

ހޭ މި ތިބަ ނިކަމެތި އިންސާނުންނޭވެ! ބަހަކީ އިލާހީ ނިޢުމަތެކެވެ. ކޮންމެ ބަހަކަށް ވެސް އިޙްތިރާމް ކުރަން ޖެހެއެވެ. އެ ނިޢުމަތް ދަމަހައްޓަން ޖެހެއެވެ. އެއަށް ޝުކުރުވެރިވާން ޖެހެއެވެ. ހަމައެހެންމެ ޢަރަބިބަހަށް ވެސް ކުރަން ޖެހޭ އިޙްތިރާމް ކުރަން ޖެހެއެވެ. ޢަރަބިބަހަށް ލޯބި ކުރަން ޖެހެއެވެ. އެއީ އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ޞައްލަالله ޢަލައިހި ވަސައްލަމްގެ މާދަރީ ބަސް ވީމައެވެ. އެކަށޭގޮތުން އިސްލާމްދީނުގެ ރިސާލަތު ފުރިހަމަކުރެއްވީ ޢަރަބިބަހުން ކަމުން ވީމައެވެ. ޢަރަބިބަހުގެ ޙައްޤު ޢަރަބިބަހުން ބާވައިލެއްވިއެވެ. ޢަރަބިބަހަކީ މުސްލިމުންނަށް ވީމައެވެ. އަހަރެމެން އަރަބި އަސްލު ދަސްކޮށް ޤާރީ ޤުރުއާން ކިޔަވަމުއެވެ. އަރަބިބަހުން ވެސް ދަސްކުރަމުއެވެ، އެކަމަކު އަހަރެމެން އަރަބިބަސް ދަސްކުރަނީ އަރަބިން އަރަބިބަސް ދަސްކުރާން ޖެހޭ ބިރަކަށް ނޫނެވެ. މި ކަމާ ދުރު ވެސް ވިސްނައިލުން ހުންނެވެ.

ރިސާލަތު ބޮޑު އަސްލެއް ވާހަކައަކީ ކުރިންނަށް ދަސްކޮށް ދޫން ޖެހޭނީ އިނގިރޭސިބަސް ކަމުގައެވެ. ހާދަ ބޮޑު އެމެރިކާ ބޮޑު ބްރިޓަނާއި އިނގިރޭސިބަހުގެ ސަބަބުންނެވެ. ބޮޑު ބްރިޓަނަށް ގައުމުތައް ވަނީ އިނގިރޭސި ބަހުގެ ސަބަބުން ވިޔާ ކުރިއަރަން އާއި ދިރަވަރުކަން އަރަހުދުރުން ދިވެހިރާއްޖެ ވެސް ދުނިޔޭގެ ބޮޑު ބްރިޓަނަށް ވަނަތަނެވެ. އިނގިރޭސިބަހަކީ އިނގިރޭސިވިލާތުގެ މީހުންގެ އަސްލުބަހެވެ. އެއީ އެމެރިކާގެ އަމިއްލަ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. މިއަދު އިނގިރޭސިބަހަކީ ބައިނަލްއަޤްވާމީ ބަހެކެވެ. އެ ބަހުގެ ބޭނުން ކުރަނީ ވިޔަފާރިގައެވެ.

އަމިއްލަ ބަސްބަސް ހުރި ގައުމުތައް އެ ގައުމުތައް ތަރައްޤީކުރުމުގެ ތަދުބީރުތައް ރާވާއިދުގައްޔާއި އެ ބަހެއްގެ އިޖްތިމާޢީ އަހުލާޤު ދަސްކޮށްދިނުމުގައްޔާއި އެއްބަސްވުމަ މުޖުތަމަޢުތައް އުފެއްދުމުގައްޔާއި ދަރިން ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގައި އިސްކަންދީ ބޭނުންކުރަނީ އެ ބަހެއްގެ އަމިއްލަ ބަހެވެ. މި ކަމުގައި ރިސާޖެކަން ނަސޭހައެވެ. އާޚާއަދި މި ކަން ނޫނޭގޮތުގެ "ކަން" މިހެން ވެސް ނޫނެވެ. އާސާއަޔާ ހަމަ ވިސްނުން ވެސް ތޮން މިހެނެވެ، އެކަމަކު ވެސް ހަމަ ބަޔަކީ ޚާއްޞަކަމެވެ.

ރިސާލަތުގެ ވާހަކައަށް ނިމުނީ ދިވެހިބަހަކީ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޫން ކަން ހާމަކުރުމުގެ މަޤާމާތުގެ ހިނގަސެކުންނެވެ. އަރަބުން ހާސާއަށް ޖަވާބެއް ދިނުމުގެ ގޮތުން ރާ ބުނި ހަމަ އެންމެ ސުވާލެކެވެ. އެއީ ރިސާލަތުގެ މަންމައާއި ބައްޕައާއި އާސާގެ ދަރިން ވާހަކަ ނުދައްކާ ނަމަ މާމަ ކާފަ ވަންޏާ ގުޅުން ގާއިމުކުރަނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ ހާސާ އެއަށް ޖަވާބު ދިނީ އެ މީހުން ވެސް ވާހަކަ ދައްކަން ޖެހޭނީ އިނގިރޭސިބަހުން ކަމުގައި ބުނެއެވެ.

މިއީ ރިސާލަތުގެ އެކަނި ވިސްނުމެއް ނޫނެވެ. މިއަދުގެ ޖީލުން ވަރަށް ގިނަ ބެލެނިވެރިންގެ ވެސް ވިސްނުން ހުރީ ހަމަ މިހެންނެވެ. ތަރައްޤީއަށް ތަޢާރުފުވުމުގެ އަމިއްލަވަންތަކަން ނަގައިލައި ދުރަށް ޖެއްސައިލައި އެއްލާލައިގެން ހޯދާ އެއްޗެއް ކަމުގެ ވިސްނުން ވެއްދީ އިނގިރޭސިބަހުން ދަރިން ވިސްނަން ޖެހި ހިސާބުންނެވެ. އެއީ އެ ކުދިން ކުށެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެ ކުދިންގެ މައިންބަފައިން ހެދި ވަރަށް ބޮޑު ގޯހެކެވެ. ދިރާސާވެރިންނަށް ފެނޭ ގައުމުތަކުގެ އާދައިގެ މީހުން އިތުރު ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ހަމަ ޖަހައި ބަސްބަހުން ފެއްޓެއްޔާ ދުން ނުވާން އެއްކަލެއް ވެސް ނެތެވެ. ދިވެހިންނަށް ވެސް މި ވަނީ އެހެންނެވެ. ރިސާލަތު ކަރަހަ ބައިވަރު ބެލެނިވެރިން އަދު ގައުމުގައި ފައިދާވިއެވެ.

ހަމަގޮތުގައި ވަގުތު އެދޭ ގޮތަކީ މިއީ ނޫނބާވަރާ ވެސް ހިތަން އަރައެވެ. މާޒީގައި ރަސްމީ ދަރުސް ތަޢުލީމުގެ އިނގިރޭސި ބަދަލުން މަދުރަސާ ހިނގަން މާލެ އައި ރަށްރަށު ބަޔަކު ކުދިން މަސައްކަތްކަން ބަދިގެތެރޭގައި ތިބި ހަނދާން ނެތީއެވެ. ކުލިފުންނަން އަތިރިމަތީގައި ތިބި ހަނދާން ނެތީއެވެ. ރަށްފުށުގައި އުދުން އިރު އަސް މުސްކުޅި ޒުވާނުން ކަނޑުދޯނި މަހިން ވެސް ހަނދާން ނެތީއެވެ. ހުރިހާ ވިލުގެ ތަފާތުކަމާއި ޒަމާނާއި ޒަރާޢާއި ދިރުމަތާއި ކަނޑުގައި މާކަނޑާއި ކަނޑުއޮއިވާއި ހުޅާއި މަސްކުޅުމަކުން ކުދިކުދި ބޮއްކުރާފަހަރުގައި ފަތުރަހަރި ކުރި ދަތުރުތަކާއި ރިހާސަގައިގެން ކުރި ދަތުރުކޮށް މަތިން ވެސް ހަނދާން ނެތީއެވެ.

އިރު އުދަރާ ވަގުތު އަތިރިމަތީ އުދުން އުޑުވަރި ހަރާމުގެ ރީތިކަމުގެ މަތިން ވެސް ހަނދާން ނެތި ތިބޭހަކަކެވެ. ރަށްފުށުން ފަސިހާން އުރަތިމަގައި ދަނޑުވެރިންނާއި ރޯނުތަކާއި ވާރުގެއާއި ބޭސްވަރު ފަތި ފަޅަމުގައި ނަސްކެރުރާ ދުވަސް

ނުވެއެވެ. ޤާޟީކަމުން ހަނގާމާ ބޮޑުވަސްތަކާއި މަޑުގަސްތަކާއި ކުރުދި ގަސްތަކާއި ހުޅުވުލި ގަސްތަށް މަތިން މުޅިން ހަނދާން ނެތެނީއެވެ.

އަތިރިމަތިން ރަށުގައި ގޮނޑުދޮށް އަންނައިރު ފެންނަ، ރޯއްދުކަން ފެހިފައި ހުންނަ ހިކިފަނާއި މިދާކާ އުނބާއި އިރަށާއި އިހަރާއި ހިކިކާށްޓާއި ފުރަފުމަތިން ހަނދާން ނެތެނީއެވެ. ބަނބުކެޔޮގަސްތަކުން ފެހިފައި ހުންނަ ބަނބުކެޔޮފަތާއި ވަނދުބަނބުކާލާއި ފޮބަނބުކާއި މަތިން ފެސް ހަނދާން ނެތެނީއެވެ. މިކަހަލަ ވާހަކަ ދެއްކިމާ ދަރިކާ މިރުން ވަނީ މިއަދު ކަޑި މިރުންނަހެވެ. މިކަހަލަ އެތަކެއް ކަމެއް ވޭ ނިމިއްޖެއެވެ. ދިވެހިބަހާ ގުޅޭ އަދު ހުރި ނަޞީޙަތް ރިވާއްޔާތަށް ގެދެނީ މި ޒަމާނު އެކަމެއް ކަމަކާއެވެ. ޔަގީނެވެ!

ދިމަދިމާލުން އައި ދަން ހަނދާން ނުޖެ އޮޑި އަމިއްލަވަންތަކަމުގެ ނަފުސު ގެއްލިއްޖެ ނަމަ ވާނީ ގޮތް ވާނެއެވެ. ދިވެހިންނަށް ވެސް މި ވަނީ އެ ކަހަލަ ގޮތެކެވެ.

ހަނދާންކޮށްދޫ

ހިތްވެއެވެ. ބަހަކީ الله ތަޢާލާގެ ދެއްވުމެކެވެ. އެއީ الله ބައްޓަން ދެއްވާ ނިޢުމަތެކެވެ. ކޮންމެ ބަހެއް ވެސް މުޢުޖިޒާތެއް ފަދައެވެ. އެއްވެސް ބަހަކީ އިންސާނީ އުފެއްދުމެއް ނޫނެވެ، އެއީ الله ތަޢާލާގެ ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި ޤުދުރަތްތެރިކަމުގެ ހެކިތަކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުން މި ކަމުގެ ހެކި ހޯއްދަވަން ރިސާލަ ފަދަ ބެލުނިވެރިންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވެއެވެ. އިބްރާހީމް ސޫރަތުގެ ހަތަރުވަނަ އާޔަތާއި އައްރޫމް ސޫރަތުގެ 22ވަނަ އާޔަތް މެދު ފުންކޮށް ނަޒަރުކޮށްލާށެވެ.

ބިދޭސީން ދިރިއުޅެން ދިވެހިރާއްޖެ އަށް މީހުންނަށް ކަމުދެއެވެ. ފުރިހަމައެވެ. ބަރާބަރެވެ. ހަމަޖެހުނު ގޮތް ވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގައި އާންމުން ބޭނުން ވެއެވެ. ދުލިން ހަމަރު ފުޅޭބާއި ގެ ވެސް ހުންނަން ހަމަ ބަރާބަރެވެ. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖައްވަން ނޫވާފަން ވެސް ހަމަ ވަރަށް ހިތްގައިމުވެ. ދިވެހި މޫދުގައި ފަތަފުޅައި ދިވެހިކަނޑުން މަސްބާނައި އެ މަސް ކާން ވެސް ހަމަ ބަރާބަރެވެ. އަދި ދަރިން ގޮވައިގެން ދިވެހި އަތިރިމަތިތަކާއި ފެހިރަށްތަކާއި ތޮނިޖެތޮނިޖޭގައި އުޅޭކޮށް މަޖާކޮށްލަން ވެސް ހަމަ ބަރާބަރެވެ. ރީތި ގޮތުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް މި އަންނަން ވެސް ދުނިޔެ އެއްވަނައެވެ. ދުނިޔެމަތީގެ ސަފަރުގޭގެ ދަރަޖައެވެ. އެހެއިވެސް ގައުމު ދުނިޔާ ޚިޔާލުވެއެވެ. އެކަމަކު މި ރާއްޖޭގެ މީހުން ސުވާލުކުރާކަށް الله ތަޢާލާ ދެއްވި ބަސް މި މީހުންނަށް ހުރިކުރެވެ. ޝުކުރުވެރިވެވެ. ނިކަމެއްކޮށްފެވެ. ހިކުމަތްތެރިން ބުނާހި އަޖީ އަހަރެވެ. ބަހަކީ ނުތި ކުޅުނަށް ގެއްލަކަން ނުހުންނާނެއެވެ. މިއަދު ރީތި ދިވެހިރާއްޖެއަށް ބާރުން މި ކުރިޔަށް ފުރިހަމަ ކަންކަން ދެއްވި ހަމަ އަހަރެމެންގެ ވެރި އިލާހެވެ. الله ތަޢާލާއެވެ. ހަމަ މި ޤުރުއާން މި އޮތް ޖަންނަތެއް ފަދަ ރީތި ދިވެހިރާއްޖޭގެ މީހުން ޝުކުރު ފުދުކުރާނީ ބަހެއް ވެސް ދެއްވީ އެ އިލާހުކަން ބިދޭސީބަހަކަން ނޫނެގެއެވެ.

ތަރައްޤީގެ ތަދުބީރުތަކާއި ސިޔާސަތުތަކުން ދިވެހިބަސް ބާކީ ކުރިމައެވެ. ނިޒާމީ ކަންކަމުން ދިވެހިބަސް ބާކީކުރިމައެވެ. ދިވެހިބަސް ދަރިންނަށް ދަސްކޮށްދިނުން ކުރަންޖެހޭ ޒަމާނީ ތަރައްޤީގެ ރޫޙުންތަކާއި އިސްތިޤްރާރު ނުކުރިމައެވެ. ދިވެހިބަހުގެ ކުރިއެރުމާއި ފޮތްތަކުރަން ބާކީ ގެއްލި ހޯދާއިން ފުރިސަތު ނުދިނުމައެވެ. އަދިވެސް ވަގުތެއް ފާއިތުވެ ނުވެއެވެ. އަދިވެސް ބަސް ސަލާމަތް ކުރެވޭނެއެވެ. މި ދުނިޔެ ކަންކަމަށް ސަމާލުކަން ދިނުން ކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ހުރީ ހިތްތަކުން އެގޮތެއް ނަމައެވެ. ތާރީޚީ އަތްތަކުން ފުރުމަތިދިނުމަށް ނުވާނެއެވެ.

އަހުރެންގެ ހިތަށް އަރައެވެ. މަސްޖިދުގެ ބަސްފުޅެ ވެސް ބިދޭސީމީހުންނަށް ވާނީ ތަޢުލީމީ ނުޖަހާ ބަސްފުޅުތަކެވެ. މަސްޖިދު ވިދާޅުވި "ދަސްކުރި ބަހުން ވާހަކަ ދެއްކިމާ ދެރަވެނީ ބޮޑަށް ކަމުގައެވެ. އަމިއްލަބަހުން ވާހަކަ ދެއްކިމާ ދެރަވާނީ ހިތަށް ކަމުގައެވެ". އެހެންކަމާ ބިދޭސީބަހުގެ ދަރިންނަށް މާމަކާލަ ދަރިން ވާހަކަދެއްކިމާ ބިދޭސީބަހުން ދެރަވަނީ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަސް ކަމުގައިވާ ދިވެހިބަސް ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހައި ކަމެއް މި ބައިވެރިންނަށް ރަނގަޅެވެ. ރީއްޗެވެ. ފުރިހަމައެވެ. ހެއްވާ ކަމެއް ނޫން ބޮޑައެވެ! ދިވެހިބަސް ދިވެހިރާއްޖެ ހައި ނަފާކަމާއި ރީތިކަމާއި ފުރިހަމަކަން ވިސްނާނީ ދިވެހިބަހުގެ މިރުކަމުގެ ރަހަ ލިބޭގޮތުންނެވެ. އެއިން އުފާކުރަން ދަރިންނަށް ދަސްކޮށްދީގެންނެވެ.

ދިވެހިބަސް މިއަދު ވެއްޓިފައި އޮތީ އަނދިރި ވަޅުގަނޑެއް ދިވެހިބަސް ވެއްޓިއްޖީ ހަމަ އަހަރުމެންނެވެ. ދިވެހިންނެވެ. ދިވެހި މަންމައިންނާއި ބައްޕައިންނެވެ. ދިވެހިބަހުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ދިވެހިބަހުގެ މަސްއޫލިއްޔަތުވެރިންނެވެ. އެހެންވީ ދިވެހި ގައުމު

ބޭފުޅުންނެވެ. ހިތަށް އަސަރު ނުކުރާ ކޮންމެ މަންމައަކާއި ބައްޕައަކު ވެސް މި މަސްއޫލިއްޔަތު ދެނެގަނެ ދިވެހިބަސް ދެއްކާ ހެން މުޖުތަމަޢުގެ ނާރާއި ހިތުގެ ވިންދާއި ނަފާ ހެއްބޭ ކަރަށް ފުރުއްދާ ޒިހުނާއި ވިސްނުން އުފަން ކުރާ ދަރަޖާ ވާހަކައެވެ. އެ ފަދަ ކޮންމެ މަންމައަކާއި ބައްޕައަކު ހަމަ ވިސްނުން ދެއްވުން އެއީ އަހުރެންގެ ހިތުގެ ދުޢާއެވެ.

ގައުމުދެކެ ލޯބިވާ ބަޔަކު ބިނާކުރުމުން، ދިވެހި ތާރީޚު ކިޔަވަން ޖެހެއެވެ.

ޙަސަން ޒަރީރު

ލޯތްބަކީ ހިތްގައި އުފެދޭ ޖަޛުބާތެކެވެ. މީގެ އަސަރުތަކެއް ހުރިހައި ވަރުގަދަ ވަސީ ސަބަބުތަކެއް އޮވެގެންނެވެ. ހިތް އުފާ ކަންތައްތަކެއް ހުރެގެންނެވެ. މައިވަންތަ ލޯބިވާއި ގައުމީ ލޯބިވާއި ވަޒަނީ ލޯބީގެ ބާރަކީ ފެށް ސަރަހައްދުގެ މައްޗަށް ބަހުސާވާ ކަމެކެވެ. މިއިން ކޮންމެ ބައެއް ފަސް، ތިމާއަށް ފުރިހަމަ މިންވަރެއްގެ މައްޗަށް ލޯބީގެ ކުރާއިރު ގަދަކަން ބޮޑުވެގެން އާދެއެވެ. އެކަމަކު ސާފުކަމާއި އިސްކަން އިތުރުވާނެއެވެ. މި ހުރިހާ ކަމެއް ފަސް ގޭގެމާލާއި ބޭނުންވާއި އެހެން ދިޔައިރުގެ މައްޗަށެވެ. ކިޔަވައިދިނުމާއި ދަސްކޮށްދިނުމުގެ މައްޗަށެވެ. ކަންމިހެން ހުރުމުން ދިވެހި ގައުމު ދެކެ ލޯބިވާ ގައުމިވަންތަ ބަޠަލުން ބިނާކުރަން އުދޫ ނަމަ، މި ގައުމުގެ ތާރީޚުގައި ސަފްޙާތައް ކިޔަވައިދިނުން މުހިންމެވެ.

ގައުމިއްޔަތާއި ދިރި ދެމިގެންދަނީ، އެ ގައުމެއްގެ އަހުލުވެރިންގެ ހިތްތަކުގައި ވަޒަނީ ލޯބީގެ ހުވަޅު ފުރިހަމައަށް ރޯކުރެވިގެންނެވެ. ގައުމު ދެކެ ލޯބިވާ، ގައުމިއްޔަތުގެ ފިކުރުބަޔާއި ބިނާކުރުމަށް ތާރީޚުގެ ފަޚުރުވެރި ކިޔަވައިދިނުމެވެ. ގައުމުގެ ނިސްބަތުން ހިމާޔަތް ކުރަން ބޭނުންވެއެވެ. ގައުމަށް ހިތާ ދުނިޔެ ވަނީ ސިއްވެގެންކަން ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. ތިމާގެ ނަސްލާއި އަސްލު ގެރިން ކޮން ބަޔަކާކަން ބުނެދިނުމެވެ. މީގެ މިސާލަކަށް ޖަޒީރާ ފުރައެވެ. ޖަޒީރާ ސަގާފަތް ތަރިކައިގެ ގޮތުން ފާހަގަކުރާތަކުގެ ގައުމުކަމެވެ. އުމުރުންގެ ތަރުޖަމާ ނިގުޅާ ބިނާކޮށްފައިވާ އަހުލުވެރިކާއި ސަގާފަތަށް އިބްތިދާއީގޮތުން ދަސްކޮށްދިނުމުގެ މައްޗަށެވެ. އެކަމަކު ބަޔާއި ދުވާ ސަލާމަތުކަން އިންތިޒާމަށް އިތުރުވެ. ނަތީޖާއަކީ ގައުމީ ލޯބިން ފުރިގެންވާ ހިތްތަކެއްގެ ވެރި ބަޔަކަށް ޖަހާނު ކުރިން ވެއެވެ. މިހެ ފެންނަން އޮތީ ރަހި މިސާލުތަކެވެ. އެހެންކަމުން ގައުމުވަންތަ، ގޮތުރި ބަޔަކު ބިނާކުރުމަށް ކުރަންޖެހޭ އެންމެ އިސް މަސައްކަތަކީ، އެ ޤައުމެއްގެ އަހުލުވެރިން ހިތްތަކުގައި ގައުމުވަންތަކަން އުފެއްދުމެވެ. އޭގެ ގޮސްތައް ރަމާއި އާދަކުރުމެވެ.

ގައުމުތަކަށް ނިސްބަތްވާ މީހުންނަށް އެ ގައުމެއް ދުނިޔަ ވާނީ، އެ މީހާއި ގައުމާ އޮތް ގުޅުން ބަދަލުވެގެންނެވެ. އެއީ ތާރީޚުން ފިލާވަޅެކެވެ. ތާރީޚަކީ ހަމައެކަނި ޚާއިލީ ދުވަސްތަކުގެ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހަރަކާތުގެ މުޖުތަމައު އުފެދި ބޮޑެތި އަދަދުތަކުގެ ގޮތުގެ މާޒީއެވެ. ގައުމަކީ ބަޔަކު ހަމަޖެހިފައިވާ ޒުވާނުންގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ވާހަކައެވެ. ކުރިމަތީގެ ހަނދާންތަކާއި، ހަސަދުކުރި ކާމިޔާބީތަކުގެ ނާލާފެވެ. ތާރީޚު ކިޔަވައިދިނުމުން، ބޭނުންވާ ދަސްކޮށްދެވުނީ އެ ބަދަތްކޮށްލާ ޝަކުލެކެވެ. ކުޑަކުދިންނާއި ޖާމިޢާތުން ނަގަން އުމުރުގެ އަސްލާއި ވަޒަނާއި ނިސްބަތްވާ ދީން އަމާންކަމާއި ޙައްގުތެރިކަމާ އުޅު ދިރިއުޅުމުގައާއި ބަރަކާތުގެ ފޯރުކޮށްދެއެވެ. މި ވާހަކައަށް ކިޔަވައިދިނުމުން މިއަދުގެ ޖީލުގެ ހިތްތަކުގައި ވަޒަނީލޯބިވާ ގައުމީ ލޯތްބެވެ. ގައުމު ވަޒަނީކަމެވެ. ގައުމުގެ ބަޔާއި ހިނދުކޮޅުތަކުގެ ޝަރަފެވެ. އުމުރުގެ ނަސްލާއި، ސަގާފަތާއި، ދީނުގެ މުސްތަޤުބަލު ހައްގުތެރިކުރުމަށް ބަޔާއި މަސައްކަތްތެރިވުމުގެ މުހިންމުކަމެވެ. މި ސަބަބުން ބަޔާއި ކޮންމެ ފަރުދަކަށް ފަސް އާސާ ނިސްބަތްވާ ގައުމާއި ދުލި ތާރީޚާއިގެންނާ

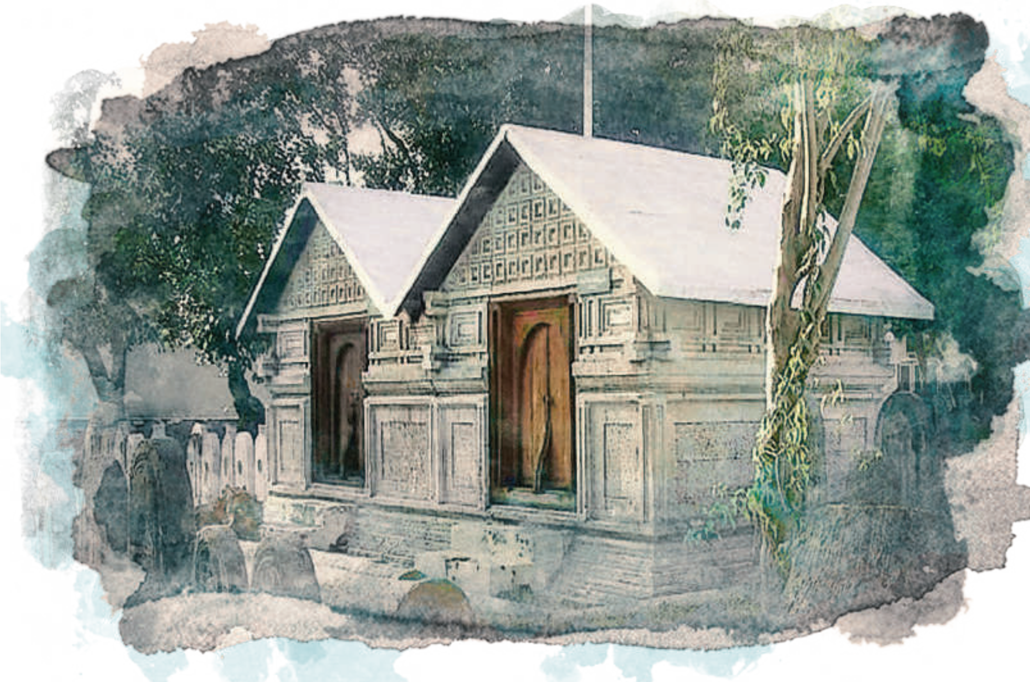

ގޮތް ބުނެދިނުމަކީ ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ. ގައުމުގެ ނިސްބަތުން ދިފާޢުކުރުން ކުރުން ވާޖިބު ކަމެކެވެ.

ދުނިޔޭގެ ގައުމުތަކުން އެ ގައުމުތަކުގެ ޚާރިޖީ ތަޢުލީމީ މަންހަޖުގައި ހިމަނައި ސިޔާސީއިދާރީ ވަރި ޒާއިބަ މަދުސަލާމަތުގެ ހާސިލުކުރުމަށް އެދޭތީއެވެ. ގައުމުދެކެ ލޯބިވާ، ވަޒީފާގައި ބަޔަކު ބިނާކުރުމަށް ބޭނުންވާތީއެވެ. ގައުމުން ބަހާރު ދުރުބަސްފާން ތަރުއާރަތަން ލިބުން ބަހާރު އުފަންކުރަން އެދޭތީއެވެ. ޤައުމީ ފުރުޞަތުތަކަށް މިކަން އަނބުރާ ސަރުކާރުތަކުން ވާޖިބުކުރެއެވެ. ވަކި ފަރާތްތަކަކާއި ގުޅިގެން ބަޔަކު ގައުމުގެ ސިޔާސީ ދާއިރާތަކުގައި ތަރައްޤީ ގައުމުތަކުގެ ބަދަލު އިޙްތިރާމް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބަލަހައްޓާ ބާރު ބޭނުންކުރެވޭ ބާރުތަކެވެ. ގައުމުގެ ސިޔާސީ ބާރުތަކާއި އެ ބާރުތަކުގެ ފަރާތްތަކުގެ. މަސްއޫލިއްޔަތު ސަރަޙައްދު ނިޒާމުގެ ކުރިއެވެ. ރަށު ސަރުކާރު ގެނދިއުމަށް ގައުމު ފަހުގެ ދުވަސްވަރު، ދުވަސް ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. ގައުމު ތަރައްޤީކުރުމުގެ އެޅުވި ފަރުދުގެ ބާރުތަކާ ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. ބަލާއިރު ހަމައެކަނި ސަރުކާރު ޢައްދު ކުރެވެއެވެ. ދިވެހި ސަރުކާރުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ގައުމުގެ ފަރާތްތަކުގެ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ކުރިމަތިލާ ދަރަޖައިގެ. ގައުމުގެ ބަދަލުގެ ތަރައްޤީ އޭގެ ފަހުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާސީ ބާރުގަދަ މީހުން ހުރި ކަމެވެ.

އިސްލާމީ ގައުމުތައް ނަސޭހަތްގެ ގޮތުން ބާރުގަދަ ކަމަށް ބެލެވޭ ގައުމުތަކުން އެ ނަޞީޙަތް ފާސިލުވެވުނީ މި ބާބް ބޯއިގެންނެވެ. އެ ބައެއްގެ ސިޔާސީ ހަރަކާތް ހިންގައިދިނުމުގެންނެވެ. ސަރުކާރާއި އިދާރާތަ ދަރަސްކޮށްދީ އެއަށް ތަބާ އުފައްދައިގެންނެވެ. ބަހުގަ މަޤާމުގެ ބޮޑެތި ފަރާތްތަކުންނެވެ. މިކަމުގެ މިސްކިތަށް ބައިވަރުވެ. ދާރުލްގެ ދިރި ގައުމުތަކުގައި އެ މިހުންގެ ސިޔާސީ ހިންގައިދިނުމެވެ. ޖަޒީރާގެ ޤާނޫނީ ވާޖިބާތް، ސިޔާސީ ޤާނޫނީކަމާއި އެ ގައުމުތަކުގެ ސިޔާސީ ސަރުކާރުގެ ހިންގައިދިނުމެވެ. އަމަލީގޮތުން އިސްލާމް، ދާރުސްލާމް، ބަލަންޏާދިނުމުގެ އެ ގައުމުތަކުގެ ސިޔާސީ ސަރުކާރު ގައުމީ އަބާޝުމުގެ ވެރިކަމެއް ހިންގައިދިނުމެވެ. ބޭނުމަކީ ކޮށްފައިވާ ބާއްވައިގެން. ޖަވާބު ބިނާގެ ހިމެނުމުގައި ގައުމީ ފުލްބާއި ގައުމީ ވަސީލަތްތަކެއް ދެމިހުރުމެވެ. ގައުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ޝަރީޢަތް ފާރަވެރިކަމެވެ. އެކަމާ ގުޅޭ ގައުމީ، ގައުމުތަކުގެ ގައުމީ ދިރިއުޅުމުގެ އަށް ނަމަ އެ ބާރުގެ ސިޔާސީ މަޖާލެއް ހިންގައިދިނުމެވެ. ގައުމީ ބިޔަމަނުގެ ގޮތްތެރިކަމެއް ހިންގައިދިނުން ފެށުނެވެ.

އަދުގަނޑުގެ މި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާސީ ވަކި ގައުމުތަކުގެ ރަށް ވަޒަނަތްތަކުގެ ޤާނޫނު މަތީ ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްމީ، ސަރުކާރު ބަޔަކު މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ތާރީޚު ދިނުމުގެ ދަށުން ފެށުނީ. ޤާނޫނީ ބާރުތަކުގެ ވަކި ދުވަސްވަރުގެ ބޭނުންކުރި ބިމާއި ފުރުޞަތުތަކެވެ. ގައުމުގެ ސިޔާސީ ތަރައްޤީ ބަލަހައްޓާ ބާރު ބާރުގަދަކޮށްގެން ސަރުކާރު ހުރެއެވެ. ގައުމީ ތަރައްޤީކުރުމުގެ ސިޔާސީ ބޮޑެތި ގައުމުތައް، ދިރިއުޅުމުގެ ބާރުތަކެވެ. މި ގައުމުތަކުގެ ބާރުގަދަ ފަރާތްތަކުގެ މުޤާބިލުގައި ސަރުކާރުތައް ޖަހާދުގައި އުކާލާފައިވާ ފުރުޞަތު ޝަރީޢަތުގެ

ގޮތެވެ. މަޖާބީރުންނާ ހަނދުމާކަމަ ކުރައްވައި ޝަރީޢަތާއި ދެނިއްލެވުމަށް އައްސޭރިފުޅުން އިބްރާހީމް ކަލާފާނު (ވިލަރެސް)ގެ މަތިވެރި ޤުރުބާނީއެވެ. ނަފްސްބަރު 3ގެ އުނދަގޫތަކުގައި ގައުމަށް ބަލައި އަމިއްލަ ފުރުޞަތުން ޤުރުބާނުވާ ޝަހީދު ބުރަސަކައިން އާދަމުގެ މަތިވެރި ހިދުމަތެވެ. މިފަދަ ބާރު ހަދިސާތަކައި، ގައުމީ ބަޔަކުންގެ ވަރަކަތައް ސިޔާސީ ދިރިހުރުމަށް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ޤައުމަށް ޚިދުމަތްކުރުމަށް ފުރިހަމަކަމާއި، ގައުމީ ބަލައި އުފެއްދި ގައުމު ހިދުމަތްތެރިކަމާއި ޝަރުޢީ ޤާނޫނުތަކަށް އިތުރުވާން ކަލޭގެފާނު. އާދަނަސަރަފުސް ހިތްވަރަކާ މިއަދުގެ ގައުމުގެ ޤާނޫނު މި ވަރަކަތައް ބުނެދީ ދަރުސްތަކުން ދިޔައީ ނަތީޖާތައް. ސިޔާސީ ހިންގައިދިނުމެވެ. އެގޮތުން ފޮނުވާފައިވާ ގައުމުގެ ބަޔަކު ދުސްތޫރީ ބަލައި މިއަދު ކުރަނީ ގޮތުގެ ބެލުމުގައި އުނދަގޫ ބިރު އިސްލާމީ ހިމާޔަތް މިއީއެވެ. ދެފަރާތުގެ ފަރުދުންގެ މާލީ ސިޔާސީ ދިރުވުމެވެ. ދިވެހިންގެ އަދާކުރައްވާ ސަރުކާރު ސިޔާސީ ދަރުމަތަކުގެ ވަކި މާލިއްޔަތުގެ ގޮތެއް އުފައްދާނެވެ.

ގައުމުދެކެ ލޯބިވާ ބަޔަކު ބިނާކުރުމަށް ކަންތައް ގައުމުގެ ދުވަސްވަރު ވަރަށް ކަންތައްތަކެއް ދުވަސްތަކުން ދިރިހުރެއެވެ. މިގޮތުން ދުވަސްވަރު ބަޔަކު ޤައުމީ ޖެހިލުން ބިނާކުރުމަށް ރަސްމީ ބަހަނާކުރެއެވެ. މިފަދައިން ވަކިވަކިން ސިޔާސީ ދުނިޔެ ޖެހެއެވެ. މިކަމުގެ ސަރުކާރުގެ ފަރާތްތަކުގެ ޤާނޫނުގައި ބޭނުން ދިވެހި ބަދަލުތަކަތަ ދިރުވުމަށް ސަރުކާރުގެ ދިފާޢުގެ ރަސްމީ ސިޔާސަތުތަކެވެ. މި ގައުމުގެ ދަރިއަނގުމާގެ ޙައްޤުތަކުން ގުޅިފައިވާ، ގައުމުގެ ބަލަހައްޓާ ދިރުމެއް އަޅާކިޔާ ހާލަތުތަކެވެ. ގައުމީ ރަށްރަށުގެ ތަރައްޤީކުރުމުގެ ވެރިކަމުގެ ފަރާތްތަކުން އަޅާ ފަހުގެ ވޭނުގައި ނުވަތަ ދަރިންނެވެ. ގައުމުގެ ތިރީގަނޑުގައި ސިފަވެގެން ގޮތް މި ދާއިރާ ދިރިއުޅުމެވެ. ކުރީގެ އަދަބީ އެޅުވި ފަރާތްތަކުގެ ކުރިއަށް ގެންދިއުމެވެ. ދިމާގެ ނަފްސަކަށް ދިރުވި އަރާމުކުރި ބަޔަކު ވަގުތު ނިޔާވެއެވެ. މި ބިމުގެ އަރާވަ ފިކުރުތަކުގެ މިނިވަން ފަރާތް އަހަރުގެ ނަތީޖާ ގަދަބަލާ ނުދެނެއެވެ. ގައުމުދުރާ ލޯބިވާ ގައުމީ އުފެއްދުންތަކުގެ ބިނާކުރެވުނީ ދެމިހުރުމެވެ.

ދުނިޔޭގައި ހުރި ހިރިގަލުގެ
އެންމެ ފުރާނަ ބިނާ

މާލޭގެ ޒަމާންވީ ހުކުރު މިސްކިތާއި އެ މިސްކިތުގެ ގުއްބާއި ގޯތިތެރޭގައިވާ ތަންތަނަކީ ރާއްޖޭގެ ވަރަށް މުހިއްމު ތަރިކައެކެވެ. އަދި މި މިސްކިތަކީ މުޅި ދުނިޔޭގައި ވެސް ހުރި، ހިރިގަލުން ބިނާކޮށްފައިވާ އެންމެ [illegible] އެންމެ ބޮޑު އެއް ބިނާއެވެ. މި [illegible] ހުނަރުވެރިކަމާއި ހިރިގަލު ވަޑާނުގެ ފުރިހަމަކަމެވެ.

ސާޖަންޓް (ރިޓަޔަރޑް)
މުޙައްމަދު ޢަފީފު ސަޢީދު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހިރިގަލުގެ މިސްކިތް ބިނާކުރުމުގެ އާރކިޓެކްޗަރަށް އައިސްފައި އޮތް ނުފޫޒަކީ އިންޑިޔާ ކަނޑުގެ ގައުމުތަކުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް ފޯރި ނުފޫޒާއި އަސަރުތަކުގެ ނަތީޖާއެވެ. ހަމަ އެހެންމެ، ރާއްޖޭގެ ޒަމާނީ ސަގާފަތާއި ކަނޑު ދަތުރުފަތުރުކުރުމުގެ އާދަކާދައިން ފާރަފަތައިވާ ނުފޫޒެއް ވެސް މެއެވެ. އިންޑިއާ ކަނޑުގެ އެހެނިހެން ގައުމުތަކުގެ ބިނާތަކަށް ބަލާލުމުން ރާއްޖެއަށް އެ އަސަރު ފޯރި ގޮތްތަކެއް ފާހަގަ ކުރެވޭނެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖެއިން ފެންނަންހުރި ހިރިގަލުގެ މިސްކިތްތަކާ މުސްލިމުންގެ އާކިޓެކްޗަރގެ ތެރެއިން ފެންނަންހުރި ވަރަށް ފުރިހަމަ ތަފާތު ނަމޫނާތަކެއް ކަމަށް ސްރީލަންކާގެ ކުރީގެ އާކިއޮލޮޖީ ކޮމިޝަނަރ ރޮލަންޑް ސިލްވަރ 1985ވަނަ އަހަރު ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

މީލާދީން 1153ވަނަ އަހަރު ދިވެހިރާއްޖެ އިސްލާމްދީނަށް ބަދަލުވުމުން ފުރަތަމަ މިސްކިތަކަށް އަސްލު އެގޮތުގައި ފެންނާކަށް ނޫނެވެ. އެ މިސްކިތަކަށް ވަނީ އެކި ފަހަރުމަތީން އެތައް ބަދަލުތަކެއް ގެނެސްފިއެވެ. މި ދިޔުމުގައި ދުނިޔޭގައި ހުރި ހިރިގަލުގެ އެންމެ ބޮޑު އަދި އެންމެ ފުރިހަމަ ބިނާ ކަމުގައިވާ މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތާއި އެ މިސްކިތާ ބެހޭ ތާރީޚީ މަޢުލޫމާތުތަކެއް ކުރުކޮށްލައި ގެނެސްދީ ބަޔާންކޮށްލަމެވެ.

ހުކުރު މިސްކިތް ހުރިތަންގައި ބިނާކުރި ފުރަތަމަ މިސްކިތް

ރާއްޖެ އިސްލާމްވީ ހިޖުރައިން 548ވަނަ އަހަރުގެ ރަބީޢުލްއާޚިރު މަހުގެ ތިރީގައެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދައުލަތް، އިސްލާމީ ވެރިކަމަކަށް ފުރޮޅިގެން ދިޔައީ ގެލިގެން، ރާއްޖޭގައި ކުރިން އޮތް ބުދުދީނުގެ ޢަމަލުތަކާއި ހުރި ފަހުލިވަތަކުގެ ބަދަލުގައި މިސްކިތްތަކެއް ބިނާކުރެވުނެވެ. އެގޮތުން ފެށިގެން މާލޭގައި ވެސް މިސްކިތްތަކެއް ބިނާކުރިއެވެ. އެ މިސްކިތްތަކުގެ ތެރެއިން މާލޭ ހުކުރު މިސްކިތް މިހާރު އެ ހުރި ތަންގައި އެންމެ ފުރަތަމަ މިސްކިތެއް ބިނާކުރެއްވިކަމަށް ތާރީޚުން އެނގެން އޮންނަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފުރަތަމަ މުސްލިމް ރަސްކަލުންކަމުގައިވާ އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުﷲއާއި އެ ރަދުންގެ އަދު ސިރީ ކަލޯއެވެ. މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތަށް އިސްލާމްވުމަށްފަހު އެ ރަދުން މާލޭގައި ބިނާކުރި ތިން މިސްކިތުން ކުޑަ އެއް މިސްކިތެވެ. އެ ރަދުންގެ ކާފި ނަންފުޅަކީ އައްސުލްޠާން ސިރި ތިރިބުވަނަ އާދިއްތަ މަހާރަދުންނެވެ. އެ ރަސްގެފާނަކީ ދިވެހިން އާންމުކޮށް ކިޔާ ނަމަކީ ދަރުމަވަންތަ ރަސްގެފާނެވެ. ދަރުމަވަންތަ ރަސްގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުން ހުކުރު މިސްކިތް ބިނާކުރެއްވީ އިމާރާތްކުރި ވަޒީރު ޝަނިވި ރާޖާ ކަމުގައި ވެއެވެ.

ހުކުރު މިސްކިތް ހުރި ތަނުގައި ބިނާކުރި ދެވަނަ މިސްކިތް

ދަރުމަވަންތަ ރަސްގެފާނު ބިނާކުރައްވި ހުކުރު މިސްކިތް ބާވެގެން، އެ މިސްކިތް ހުރިތަނުގައި ވަރަށް ރީތި ހަރުބަދޭ ޖާލިތަކެއް ލާފައިހުރި ބޮޑު މިސްކިތެއް ބިނާކުރެއްވީ އައްސުލްޠާން އިބްރާހިމް ޝިހާބުއްދީނެވެ. މިގޮތުން އެ މިސްކިތް އިމާރާތްކުރެވުނީ ރަސްގެފާނުގެ ވަޒީރަށް އަމުރުފުޅު ކުރައްވައިގެން، މި އަމުރުފުޅުގެ ދަށުން މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތް ހުރި ތަނުގައި ދެވަނަ ފަހަރަށް މިސްކިތެއް ބިނާކޮށް ނިމުނީ ހިޖުރައިން 834ވަނަ އަހަރުގެ ޛުލްޙިއްޖާ މަހުގެ ތެރޭގައެވެ. މިކަން އެނގެން އޮންނަނީ މި މިސްކިތް ބިނާކުރައްވައި އަބްދަލު ޝިހާބުއްދީން ސިރީ ލޯކަ މަހާރަދުން އެ މިސްކިތުގައި ބޭއްޓި ލޯގާގައި ހުރި ލިޔުމުންނެވެ. މި ލޯގާ މިހާރު ވެސް ދާރުލްއާސާރުގައި "ޝިހާބުއްދީން ލޯގާ"ގެ ނަމުގައި އެބައޮތެވެ. ޝިހާބުއްދީން އެ ލޯގާ މިސްކިތުގައި ބޭއްޓެވީ ސަނަދަކަށް އެ މިސްކިތް ބިނާކުރި ބޭފުޅާއި އެ މިސްކިތް ބިނާކުރި ތާރީޚް ބޭނުމުގައިކަން ބުނެދިނުމުގެ މަޤްޞަދުގައެވެ. އޭގައި ބުނެވިފައި އޮންނަނީ ދިވެހިރާއްޖެ އިސްލާމްކުރެއްވި ކަނބޮޑުކަމާއި އެ ރަސްގެފާނު އިސްލާމްވި ވަގުތަކީ ހިޖުރައިން 541ވަނަ އަހަރުގެ ރަބީޢުލްއާޚިރު މަހުގެ ތެރޭގައި ކަމެވެ.

މާލޭގައި މިހާރު ފެންނަން ހުރި ހުކުރު މިސްކިތް ބިނާކުރުން

ބޮޑު ރަސްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން އިސްކަންދަރު މަހާރަދުން ރާއްޖޭގެ ތަޚުތަށް އިސްކުރެވުނީ މީލާދީން 1648ވަނަ އަހަރެވެ. އޭރު ހިޖުރައިން 1058ވަނަ އަހަރެވެ. އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު ރަސްކަމަށް އިސްކުރެވުނު އިރު އުމުރުފުޅަކީ 28 އަހަރެވެ. އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު މާލޭ ހުކުރު މިސްކިތް އަލުން ބިނާކުރެއްވީ އެ ރަދުންގެ ރަސްކަމުގެ 8ވަނަ އަހަރުއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަޝްހޫރު ތާރީޚީ ލިޔުންތެރިއެއްކަމުގައިވާ ޝައިޚް ޙުސައިން ތާޖުއްދީން އޭނާގެ ތާރީޚުގެ ފޮތްތަކުގައި ލިޔުއްވާފައިވާ ގޮތުން ހުކުރު މިސްކިތް އަލުން ބިނާކުރައްވަން އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު ނިންމެވީ ކުރިން އެ ތަނުގައި ހުރި މިސްކިތް ކުޑަވެގެންނާއި މިސްކިތުގެ އިމާރާތާއި މަތިވަޅުގަނޑު ބާވެގެންނެވެ.

އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު

ދިވެހިރާއްޖޭގައި އާޓް ވަރަށް ކުރިއްސުރެ ތަރައްގީވެފައެވެ. ލިޔުމާއި ލިޔުންތެރިންނަށް މުސާރަ ކަނޑައެޅުމާއި ފުރި ރާއްޖެއަށް އާޓް ދެކެއިންތަށް ފޮނުވުމުގައި ވަރަށް ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރެއްވި ތަރައްގީކުރައްވާފައެވެ. އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތް އަޅުއްވަން ބިނާކުރުމަށް ބަލައި ރާއްޖޭގެ ހުރި ހިސާބުތަކުން މާހިރު ހުނަރުވެރިން ހޯއްދެވިއެވެ. މިގޮތުން ހޯއްދެވި ގަލުވަޑާމުގެ އާރކިޓެކްޓަރީ ހުނަރުވެރި އުސްތާދުން ތަޖުރިބާ ގުޅުވައިގެންނެވެ. އެއީ މަޝްހޫރު އަރަބިއާއި ބިރު އަރައެވެ. ނުވަތަ މަޝްހޫރު ޢިލްމުވެރިއެކެވެ. އެ ބޭފުޅުންގެ ބާރު އިލްމު މަޢުލޫމާތެއް ތާރީޚުން އެނގޭކަށް ނުވެއެވެ. މާލޭ ހުކުރު މިސްކިތުގައި މިހާރު ފެންނަން އެ ހުރި ގަލުވަޑާމުގެ ލިޔުންތަކާއި ފަންނުގެ ލިޔުންތަކަކީ އެ ދުވަސްވަރުގެ ހުނަރުވެރިންގެ މަސައްކަތްތަކެވެ. މި މިސްކިތް ބިނާކުރުމުގައި ކަމަށް ބެލެވެން ފެންނަން އޮތީ އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު ރަސްކަމުގެ 10 ވަނަ އަހަރުގެ ކުރި ކޮޅުގައެވެ.

މިސްކިތުގައި ހުރި ލިޔުންތަކުން ހަމަވަގުތުގައި މިހާރު ފެންނަންހުރި ހުކުރު މިސްކިތުގެ ބިނާ އަޅުއްވާފައިވަނީ އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަކުން ހިޖުރައިން 1066 ވަނަ އަހަރުގެ ޝައުބާން މަހުގެ 22 ވަނަ ދުވަހުއެވެ. މިސްކިތް ބިނާކޮށް ނިމިފައި ވަނީ ހިޖުރައިން 1068 ވަނަ އަހަރުގެ ސަފަރު މަހުގެ 11 ވަނަ ދުވަހުއެވެ.

މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތުގެ ވަށާމާއި ހިރިގަލުގެ އާބާގެ މަސައްކަތްތަކާއި ބެހޭގޮތުން ވަސީލަތަށް މަދު ޒަމާނުގައި ލިޔުއްވިފައިވާ، އަދި މި ޒަމާނުގެ އާރކިޓެކްޓުން ވެސް ހައިރާންކުރުވާ ފަދަ ފުރިހަމަ މަސައްކަތްތަކެކެވެ. މިހާރު ފެންނަން ހުރި ހުކުރު މިސްކިތް ގާތްގަނޑަކަށް ދެ އަހަރާއި ހަ މަސްދުވަހުން ބިނާކުރުން ނިންމާލެވިފައިވާ އިރު، އެ މިސްކިތް ބިނާކުރުމުގައި ވަނީ އެ ޒަމާނުގައި މަތިކަން ތަނަވަސް ބިނާކުރުމަށް ގަތައިން ހިރިގަލުންނެވެ. މަތިވަރާންގަނޑު ވަނީ އުރިކަރަކަ ކަލުޖެހިފައެވެ. ވަރަށް ރީތިކޮށް ވަޑާންކޮށް ކުރަހައި އޭގެ ތިރިބަންދާއި މަތިގަލާއި ފެށިއެވެ. ގަލުވަޑާން ފެށި ކަމަށް ވެސް މި ޒަމާނުގެ މީހުން ހައިރާންކުރުވާ ފަދަ ފުރިހަމަކަމާއި އެ ބިމުގެ މިސްކިތުގެ ގަލުވަޑާމާއި ތަރުތީބު ވަޑާމުގެ ލިޔުންތައް ކަނޑާ ނަގައި ބިނާކުރުމުގައި ދު އަހަރު ހަ މަސްދުވަސް ނިމިފައި ހުރި ކަމަށްއެވެ. ދެއްކުމުން ލިޔުންތަކުގެ ތަރުތީބު ގަޑިއަށް ހޭދަވިއެވެ.

ހުކުރު މިސްކިތުގެ ލިޔުންތައް ހުރީ މި ޒަމާނުގެ ލިޔުންތަކުގައި ވެސް ބާނބުމުގެ ގޮތެއް ނެތް ހުނަރާވާ ގޮތަށެވެ. ކަނޑާ ލިޔުންތައް ހުރީ ސިފަތަކުރައްވާފައެވެ. ދުރު މިސްކިތުގެ ލިޔުންތަކަކީ ނަޒަރު ހިނގާލިއަސް އެއިން ވެސް ފެނޭ ލިޔުމެވެ. މިސްކިތުގެ ވަޑާމުގެ ހުރި ވަނަވަރު ލިޔުންތަކާއި ކޮންމެ ލިޔުމަކުގައި މިސްކިތުގެ ހުރިގޮތާ ލިޔުންތަކުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ބޭނުންކުރެވެއެވެ. މިސްކިތުގައި ހުރި އާޔަތް ބޭނުންކުރި ބަރުގެ ފާހަގަކުރެވޭ. އެ ލިޔުންތަކުން އިސްކަންދަރު ލިޔުއްވާ ފަދަ ފިތުރުން އުފެއްދުމަށްވާ އާޔަތުގެ ތާރީޚުކުރެވިފައިވާ ބަޔާނެއް ފާހަގަކުރާ އަރަބިން ލިޔުއްވާފައިވާ ލިޔުންތަކުން ޤުރުއާނުގެ ބައެއް އާޔަތްތަކާއި ހުރި ވަރަށް ފުރިހަމަކޮށް ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. މިސްކިތް ޖަނަވަރީ ލިޔެވިފައިވާ ގަލުވަޑާމުގެ

ޚާއްޞަ ލިޔުންތަކެއް ޤަވާޢިދާ ގުޅުވާލައިގެން ލިޔުއްވާފައިވާ މަސައްކަތްތަކީ ޒުވާ ރާވާލެވިގެން ލިޔުއްވިފައިހުރި ފުރިހަމަ މަސައްކަތްތަކެވެ. މިއީ ދުނިޔޭގައި ޙަޤީޤީ ލިޔުއްވިފައިވާ، ހިރިގަލުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ބިނާއެވެ.

ހުކުރު މިސްކިތުގައި ހުރި ލިޔުންތައް

ހުކުރު މިސްކިތުގައި ހުރި ލިޔުންތައް ބެހެނީ ދެ ބައިކަށެވެ. އެއް ބައިކީ އަރަބިން ލިޔެފައިވާ ލިޔުންތަކެވެ. އަނެއް ބައިކީ ދިވެހި އަކުރުން ލިޔެފައިވާ ލިޔުންތަކެވެ. މިސްކިތުގެ މިހުރާބުގެ ދެ ދިމާ ދިމާއި މިހުރާބުގެ ދެ ބިތްޔަކާއި ފުރާޅަކާއި މިހުރާބުގެ ދެ ދި ފަރާތުގެ ބިތުގައިވާ ދު ކަބަރިއާއި ދެދިމިސްކިތުގެ ފޯދައާއި ބިތްޔަކާއި ފިލާވަޅުގައި ފެށި ވެސް ލިޔެފައެވެ. މިސްކިތުގެ ފުރާޅުބައިގެ ބިތްޔަކާއި ފިލާވަޅުގައި ފެށި ވެސް ލިޔެފައެވެ. ވަރަށް ރީތި އަކުރުންނެވެ.

މިސްކިތުގައި އަރަބި ބަހުން ލިޔެފައިވާ ލިޔުންތަކުގައިވެސް ހުރީ ޤުރުއާނުގެ ބައެއް އާޔަތްތަކާއި މާތް ރަސޫލާގެ ބައެއް ހަދީޘްތަކެވެ. އަދި މިސްކިތާ ބެހޭ ބައެއް ތާރީޚީ ބަޔާންތަކެވެ. މިސްކިތުގައި ހުރި ލިޔުންތަކުގެ ތެރެއިން ދިވެހި އަކުރުން ލިޔެފައިވާ ލިޔުންތަކުގައި ވެސް ކުރަހަންޖެހުނު ގޮތުން މިސްކިތާ ގުޅުމުގައި ކަންތައް ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ލިޔުމެވެ. މާގޭ ކާތިބު ބާކަމުންނާއި މުދިފް ބާކަމުން ކާތިބު ކަންތަކުގެ އަކުރުން ހުރި އުދުހަރެވެ.

އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނުގެ ރަސްކަމުގައި ހުކުރު މިސްކިތުގެ ދަރުމަވެރިކަމުގައި ފުރިހަމަވެރިންނާއި ބަދަލުތައް ކުރެވުނުނިގާ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ހާއްޞަކޮށްދީ އުދުރުބާތުން ބަޑައިގެން އެ މިސްކިތް ދީނީ އިލްމު އުނގަންނައިދޭ މަދުރަސާއެއް ގޮތުގައި ވެސް ހުކުރު މިސްކިތް ބޭނުންކުރައްވައެވެ. ހުކުރު މިސްކިތް ހެއްޔަ ވަނީ ހަމައެކަނި އާދިސްބީކް ގޮތުންނާއި ގަލުވަޑާމުގެ ގޮތުންނާއި ހަނދުގެ ގޮތުން އަދި މުސްކުޅި މިސްކިތަކަށް ވާނެއެވެ. ފަހެ ނުވެސް. އެއީ ތަޢުލީމާ ފަހެ ގެފިފައިވާ ބިނާއަކަށްވާތީއެވެ.

ހުކުރު މިސްކިތުގެ މުންބަރު

އައްސުލްޠާން އިބްރާހީމް އިސްކަންދަރު ސިރީ ކުލަ ރަންބަޑަ ކައްޓިރި ބަވަނަ މަހާރަދުންނަވީ އުތީމު ދަރިކަލުން ރަސްކަން ކުރެއްވި ރަސްކަލެކެވެ. މުޙައްމަދު ތަކުރުފާނުގެ ބޭބޭފުޅު އިބްރާހީމް ކަލާފާނުގެ ދަރިކަލުންގެ ބޭބޭފުޅެކެވެ. މާފާގެ ހުކުރު މިސްކިތް

ބިނާކުރެއްވުމަށް އިސްކަންދެއްވި ރަސްގެފާނު ކުރެއްވި މަސައްކަތް ދީ އަހަރާއި ބައިގެ ތެރޭގައި ނިންމަވާފައްވައި މައްކާއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނު މައްކާއަށް މި ކުރެއްވި ޒިޔާރަތުގައި މައްކާގެ މިސްކިތްތަކުގެ މުންނާރުތައް ފެނިވަޑައިގެން ރާއްޖެ އެނބުރި ވަޑައިގެން މާލޭ ހުކުރު މިސްކިތުގެ ގޯތިތެރޭގައި މުންނާރު ބިނާކުރެއްވިއެވެ. މުންނާރު ބިނާކޮށް ނިމުނީ އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނުގެ ރަސްކަމުގެ 27 ވަނަ އަހަރެވެ. އެއީ ހިޖުރައިން 1085 ވަނަ އަހަރެވެ. މުންނާރުގެ ވަށައިގެން އަރަބިން ލިޔެފައި އެ ވަނީ ބަންގި ކަލިމަތަކެވެ. ދެން މުންނާރުގައި ފެންނަން އެ ހުރި ހުކުރު މިސްކިތާއި އެ މިސްކިތުގެ މުންނާރު ބިނާކުރެއްވި އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނުގެ ސިއްކަތުގެވެ.

ބަންގި ގޮވަން އުޅުމުގެ ތެރޭގައި ކަނާތްފައިގެން ފެއްޓި އަނިޔާތަކެއް ފިލާ ގެއްލިގެންނެވެ. އޭގެ ފަހުން އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީން މިސްކިތުގެ މުންނާރު މަރާމާތުކުރުމުގެ މަސައްކަތް ފެއްޓެވިއެވެ. މިގޮތުން މުންނާރުގައި އާރޮފިއިހުރި ރޯނު ބަންދުކޮށް ބާވަފައި ހުރުމުން އެ ރޯނުކޮށް ނަންގަވައި މުންނާރު ވަޑައިގެން ލޯ ބަންދު އުޅުއްވިއެވެ. މަތިގައި ދޭ ބަންދެވެ. ތިރިގައި ހަ ބަންދެވެ. އަދި ލިޔުންތަކެއް އާލަރައްވައި ލިޔުންތަކުގައި ނޫ ކުލައިގެ ދަވާދު ލެއްވިއެވެ.

މުންނާރުގައި އަޑުގަދަކުރާ ބަހައްޓައިވީ މިލާދީން 1964 ވަނަ އަހަރުގެ އޮގަސްޓް 6 ވަނަ ދުވަހުއެވެ. އަޑުގަދަކުރާއިން ފުރަތަމަ ގޮވި ބަންގިއަކީ އެ ދުވަހުގެ ހުކުރު ބަންގިއެވެ. މުންނާރުގައި އަޑުގަދަކުރާ (ލުޑަ ސްޕީން) ހަރުކުރުމާ

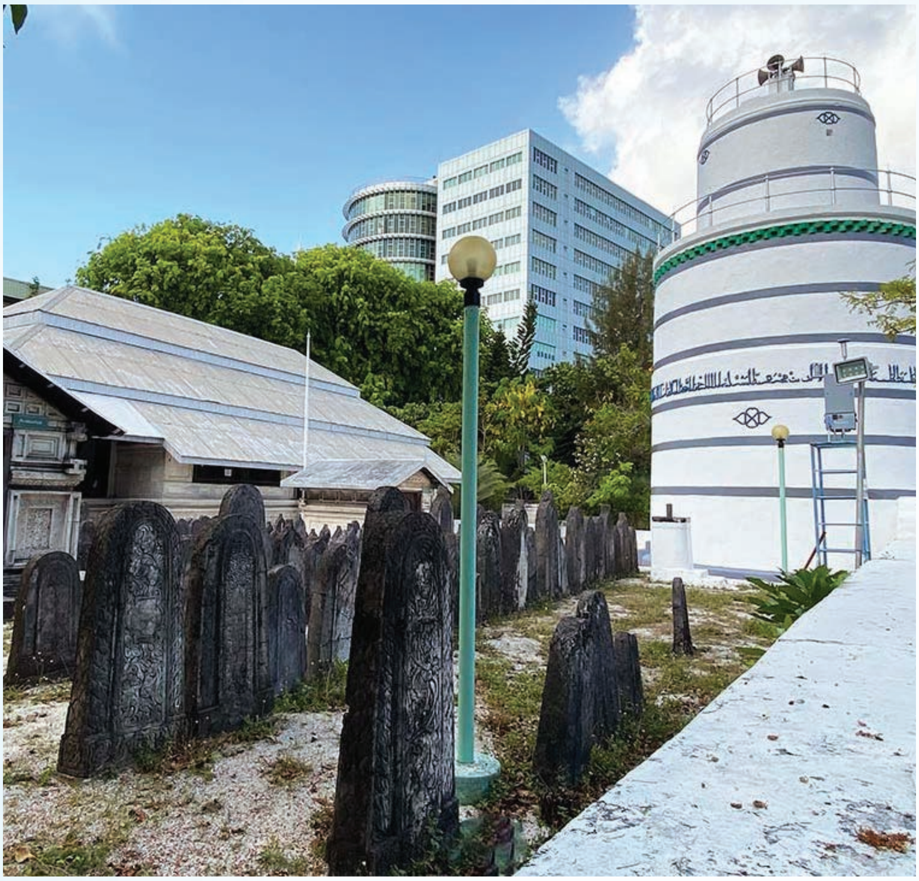

މުންނާރު ބިނާކުރައްވައި އެ މުންނާރު ބޮޑުންނަކުރެއްވީ ފަސް އިރު ފަސް ނަމާދަށް ބަންގި ގޮވުމަށާއި މުނާޖާތް ގޮވުމަށެވެ. މުންނާރުގައި ވަޑައިގެން މިހާރު ފެންނަން އޮށޯރި ދަނޑިގެން ހަދާފައިވާ ރައިލިންތައް ހަރުކުރެއްވީ ޝަމްސުއްދީން ރަސްކަލުމުގެ ދިރުމާތި ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެންނެވެ. އެއީ މުސްތަފާ ގުރޭސް، ވައިގަދަ ދުވަހެއްގައި ހުކުރު މިސްކިތުގެ އިމާމު، މުންނާރަށް އަރައި

ހަމައަށް ހުކުރު މިސްކިތުގައި ބަންގި ގޮވުމުން އެއީ އިމާމުގެ މުންނާރަށް އަރައެވެ. އެ ޒަމާނުގައި ވެސް މުންނާރަށް ރާއްޖޭގެ ރަލްޖެއްގެ ގޮތުގައި ބޯނުން ކުރަމުން އައީ ބިނާއެކެވެ. ސަބަބަކީ ތަޅުމު ބައްޖަމަކަން މާލޭގައި އޮރު ހުރި އެންމެ އުސް އެއް އިމާރާތެއްގެ ގޮތުގައި މުންނާރު ހިމެނޭ ކަމެވެ. މާޒީގައި އެ ޒަމާން އެޅުދަ އުސް ބިނާއެއްގެ ގޮތުގައި ހުރި ބޮޑެގަނޑެވަރެވެ.

ހުކުރު މިސްކިތުގެ ގަބުރުސްތާނު

ހުކުރު މިސްކިތް ވަޑައިގެން ހުރި ގަބުރުސްތާނަކީ ވެސް ރާއްޖޭގެ ވަރަށް މަޝްހޫރު ޝަޚްޞިއްޔަތުން ޒިޔާރަތްކޮށްފައިވާ ތަނެކެވެ. ރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަން ދިފާއުކުރުމަށް ބަކާއި ރަސްކަންކުރެއްވި ބަޠަލުންނާއި ރާއްޖޭގެ ވަރަށް ހަރުދަނާ ގަވާއިދުތަކެއް ކަނޑައަޅުއްވައި ރަސްކަންކުރެއްވި، ރަސްރަސްކަލުންނާއި ވަޒީރު ބޭފުޅުންނާއި ފަނޑިޔާރުންނާއި މިހެން ގޮސް އެތައް ބައެއްގެ މަހާނަ، ހުކުރު މިސްކިތުގެ ގަބުރުސްތާނުގައި ވެއެވެ. ހުކުރު މިސްކިތް ބިނާކުރެއްވި ދީ ބަޔައިން ކަލުގައިވާ ބުރުސައިން އަމާއާއި ޖަލީ އަޔާގެ މަހާނަ ވެސް ވަނީ ހުކުރު މިސްކިތުގެ ގަބުރުސްތާނުގައެވެ. ހުކުރު މިސްކިތުގެ މުންނާރާއި މިސްކިތާ ދެމެދު ފެންނަންހުރި ޒިޔާރަތަކީ މިސްކިތް ބިނާކުރެއްވި އިސްކަންދަރު ރަސްގެފާނުގެ ޒިޔާރަތެވެ.

މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތަކީ އެ ޒަމާނުގައި މާލޭގެ މާމިސްކިތެވެ. މި ޒަމާނުގައި މާލޭގެ އިސްލާމީ މަރުކަޒަކަށް ރާއްޖޭގެ ފެރިން ވަޑައިގަންނަވާފަން އެ ޒަމާނުގައި ރާއްޖޭގެ ފެރިކަންކުރާ ރަށުގެ އަންގެ ރަސްމީ މިސްކިތަކީ ކިޔުމީ މަހާރަދުން ހުކުރަން ވަޑައިގަންނަވާ މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތެވެ. ޝާހި އިއްޒަތްތެރި ޒަދަރުހުރި ސަރުކާރުގެ ރަސްމީ މިސްކިތެވެ. ރަސްރަސްކަލުންގެ ކަންނަމާދުއި ކަންކަން އެ ޒަމާނުގައި ހިނގާނީ ވެސް އެ ހުކުރު މިސްކިތުގައެވެ. އެއީ ރާއްޖޭގެ ތާރީޚާ ގުޅިފައިވާ ދީނީގެ ރަށުގެ ހާސިލުކުރަށްވައިވާ ވަރަށް މުހިންމު ބިނާއެކެވެ. މިސްކިތުގެ ހަރިންމަ ތެރޭގައި ހުރި މަހާނާރާމަތުން ވެސް ފެންނަނީ ހުކުރު މިސްކިތުން ފެންނަ ހުރި ފަދަ ގަދަވާގާގެ އާޓެވެ. އިސްކަންދަރީ އާޓެވެ.

މާލޭ ހުކުރު މިސްކިތުގެ ހަރިންމަ ތެރޭގައި އެންމެ ފަހުން ފަސްގަނޑު ޖެހިފައި ވަނީ ދެވެހިރާއްޖޭ އިނގިރޭސިންގެ ހިމާޔަތުގެ ދަށުން މިނިވަންކުރެއްވި އަދި ފޮރާ މިއަފޫރިފަރިންގެ އޮބޭރަދުން ރާއްޖޭ ސަލާމަތްކޮށްދިނުމަށް ބޭނި ސުލްޠާނުލްއަމީރު އިބްރާހީމް ނާޞިރު ރަންނަބަނޑޭރި ކިލެގެފާނެވެ. އެއީ ރާއްޖޭގެ ދެވަނަ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ފުރަތަމަ ރައީސްއެވެ.

މައުލޫމާތު ނެގީ:

- މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތް - މުޙައްމަދު ޝަރީފް ދީދީ
- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހިރިގަލު މިސްކިތް (ފޮތް)
- ހިސްޓޯރިއަން، އަޙްމަދު އަލާ

ސެކިއުލަރިޒަމް (ލާދީނީ ފިކުރު)

ޑރ. އިބްރާހީމް ޒަކަރިއްޔާ މޫސާ

ސެކިއުލަރިޒަމް (ލާދީނީ ފިކުރު) ހުޅަނގުގެ މުޖުތަމަޢުގައި ފެތުރެމުންދާކަމުގެ ނިޝާނުތައް ފެންނަމުންދިޔައީ، ވިހިވަނަ ގަރުނުގެ މެދުތާ ހިސާބުންނެވެ. ނަވާރަވަނަ ގަރުނުގެ ފުރަތަމަބާގު، ފަރަންސޭސި ފިލޯސަފަރު އަދި ސޯޝިއޮލޮޖިސްޓް “އޮގަސްޓޭ ކޮމްޓޭ” "AUGUSTE COMTE" އަކީ ސަޔިންސްގެ އިލްމު އަރަމުންދާ މަންޒަރާއި ދީނަކީ އެކަމުގެ ސަބަބުން ހިނގަނި އޮޅެމުންދާ މަންޒަރު ފެނުމާ އެކުގައެވެ.

ހުޅަނގުގެ ފަލްސަފާ ކުރިއަރައިގެންދިޔުމުގެ ތެރެއިން، ސެކިއުލަރު މަންޒިލުން ނުވަތަ ލާދީނުން ވިސްނާ އިރު، ބާދާ ހުރާދީ ކަސްކަމުން މިންޖުވެ، ތަރައްޤީގެ ޢަމާނަކަން ހާލުވި، މުޖުތަމަޢުތަކަށް ތަރައްޤީވަމުން ދާނީ، ދީން ދޫކޮށް ސަޔިންސާ ދިމާއަށް މިސްރާބު ޖެހުމުންކަމުގައި ޤަބޫލުކުރެވުނެވެ. އަދި، ހަމަ ނަވާރަވަނަ ގަރުން ނިމުމުން ދިޔަ އިރު، ޖަރުމަން ފިލޯސަފަރެއް، އަދި ޝާއިރެއް އަދި ދުރުވިސްނުން ވިޝަނަރީއެއްކަމުގައިވާ “ނީޓްޝޭ” "NIETZSCHE"ގެ ދައުރުވާއިރު ކަމުގައި ވީ، “ހުޅަނގުގެ ދުނިޔެއަށް ކަލާނގެ މިވަނީ މަރުވެފައެވެ.” މި ގޮވައިލުން ހުޅަނގުގެ މުޖުތަމަޢުތަކުގައި ހަލުވިކަމާ އެކު ފެތުރިގެންދިޔައެވެ. ކަލާނގެ ވުޖޫދުނުވުމާއި، ދީން ނެތިގެންދާނެ ދުވަހަކަށް، ހުޅަނގުގެ ފިލޯސަފަރުންނާއި، ޝާއިރުންނާއި، ލިޔުންތެރިން ޝަޢުޤުވެރިކަމާ އެކު އިންތިޒާރުކުރަމުން ދިޔައެވެ. ފަރަންސޭސި ފިލޯސަފަރު ކްރިސްޓިއަން މިޝަނަރީ ފާދިރީ، އަދި އާސާރީ ދިރާސާތައް ކުރާ ޕެލިއޮންޓޮލޮޖިސްޓުކަމުގައިވާ “ޕިއަރ ޓިއެލްހާރޑް ޑި ޝާޑިން” "PIERRE TIELHARD DE CHARDIN" އާއި، ޖަރުމަން ތިއޮލޮޖީގެ ދީނީ ފާދިރީއެއްކަމުގައިވާ “ޑިއެޓްރިޝް ބޮންހޯއެފަރ” "DIETRICH BONHOEFFER" އާއި އެމެރިކާގެ، “ޕޯލް ޓިލިޝް” "PAUL TILLICH" ފަދަ ލާދީނީ ފިކުރު ފެތުރުމަށް އެބުރިގަތެވެ. ކްރިސްޓިއަން ދީނަށާއި ހުޅަނގުގެ ދުނިޔެއަށް އަންނަމުންދިޔަ ބަދަލުތަކުން ފުރުޞަތު ހޯދުމުންދިޔައެވެ. ބާޒު ވަބާއެއްގެ ސިފަގައި މުޅި ދުނިޔެއަށް ފެތުރުމުންދިޔަ ލާދީނީ ފިކުރުގެ ނަތީޖާއިން، ދީނަކީ އެއްވެސް ޖާގައެއް ނެތްކަން އޮނިގޮތުން ދިރިހުރިކަން، މުޖުތަމަޢުގެ ތެރެއިން ދީން ބޭރުކުރުމުގެ މަސައްކަތްތަކެއް ބާރަށް ކުރިއަށް ގެންދިޔައެވެ.

ޖަރުމަން ފިލޯސަފަރު، “ނީޓްޝޭ” "NIETZSCHE" ގެ “ކަލާނގެ މަރުވެއްޖެއެވެ” ގޮވަމުންދިޔަ ގޮވާލުމަކުގެ އަޑު، ހުޅަނގުގެ ދުނިޔޭގައި ފެތުރުމުން ދިޔުމާ އެކުއެކީގައި، ކްރިސްޓިއަން ދީން ވެސް މަރުވެގެން ދިޔައީއެވެ. ލާދީނީ ފިކުރުތަކުގެ ތެރޭގައި ދީނަށް އެއްވެސް ޖާގައެއް ނެތްކަން އަންގަމާ އެކު، ކްރިސްޓިއަން ދީނުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ނަޞޫޙުގޮތަށް ފާދިރީން، ވަކިން

ޚާއްޞަގޮތެއްގައި، ޕްރޮޓެސްޓަންޓުން، ލާދީނީ ފިކުރު ޤަބޫލުކުރުން، ތަފާތު ކްރިސްޓިއަން ދީނަށް ބަދަލުގެނެސް، ސެކިއުލަރ ކްރިސްޓިއަން ދީނެއް އުފެއްދިއެވެ. ޒަމާނީ ތަރައްޤީއަށް ޝައުޤު ހުރި ކްރިސްޓިއަން ދީނުގެ ފޮލޮވަރުން، ލާދީނީ ފިކުރުތަކެއް ބަލައިގަތެވެ. ޔޫރަޕާއި އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ތިއޮލޮޖިސްޓުން، ވަކިން ޚާއްޞަގޮތެއްގައި، ކާރލް ބާރތު "KARL BARTH"އާއި، ފްރައިޑެރިޝް ގޯގަރޓަން "FRIEDRICH GORGARTEN"އާއި، ރުޑޮލްފް ބަލްޓްމަން "RUDOLPH BULTMANN"އާއި ގެރްހާރޑް ވޮން ރެޑް "GERHARD VON RAD"އާއި އަރެންޑް ވޭން ލިއުވެން "AREND VAN LEEUWEN"އާއި ހާރވީ ކޮކްސް "HARVEY COX"އާއި ލެސްލީ ޑިވްރަޓް "LESLIE DEWRAT" ފަދަ ޔޫރަޕާއި އިނގިރޭސިވިލާތާއި އެމެރިކާގެ ކްރިސްޓިއަން ކޮމިއުނިޓީ އަދި ޕްރޮޓެސްޓަންޓް އެބައި ޔޫރަޕިއަންތަކާއި ޔޫރަޕިއަން ތިއޮލޮޖިސްޓުން، ކްރިސްޓިއަން ދީނުގެ ތެރެއަށް މި ފިކުރު ގެނެސް ބަޔާންކުރެވުނެވެ. ލާދީނީ ފިކުރުގައި ކްރިސްޓިއަނުން ރަނގަޅަށް ތާރީޚުގެ މަންޒަރު، އާންމު ކްރިސްޓިއަނުންނަށް ވެސް އިޖުތިމާޢީކޮށްވެސް ދިޔައެވެ. ކްރިސްޓިއަން ދީނަށް އަދު ތަޖުރިބާތަކުގެ ގެނައުމާއި، އަދި ވިސްނުންތަކެއް ގެނައުމުގެ ތެރެއިން މުޅި އެ ދީން ލާދީނީ ފިކުރުގެ ތެރެއަށް ވަދެވިގެންދިޔައެވެ.

ޑެންމާކުގެ ފިލޯސަފަރު، “ސޮރެން ކިއެރްކެގާޑް”ގެ ބަހުން ނަމަ، “އަހަރުމެން އަބަދުވެސް ބަދަލުވަމުން މިދަނީ ކްރިސްޓިއަނުންނަކަށެވެ.” އާންމުންގެ މީހުންނަކީ ހޯދިކަން ނުވާ ފަދަ ހުޝިޔާރު މަގެއް، މުޅި ކްރިސްޓިއަން ދީން، ލާދީނީކުރުމުގެ ބަރަކާތުތަކުގެ ތެރެއިން ބަދަލުވެގެން ގެންނަމުންދިޔައެވެ. ކްރިސްޓިއަން ދީން ލާދީނީކުރުމުގެ މަސައްކަތްތަކެއް ފެށުނީ ހިސާބުން، ޚާއްޞަ ކްރިސްޓިއަނުންގެ ތެރޭގައި އިދިކޮޅު އަޑުތައް އުފެދެމުން ގެންދިޔައެވެ. ދުނިޔެ ކްރިސްޓިއަންކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، ކްރިސްޓިއަން ދީން ދުނިޔަވީކުރުމުގެ މަސައްކަތްތަކާ އިދިކޮޅު އަޑުތައް އުފެދެމުން ގެންދިޔައެވެ.

ލާދީނީ އައިޑިއޮލޮޖީއާއި އިސްލާމް ދީން

ކްރިސްޓިއަނުންގެ ތެރޭގައި ލާދީނީ ފިކުރުގެ އަސަރު، ފެތުރިގެންދިޔަ ފަދައިން، އިސްލާމީ ދުނިޔެއަށް ފެތުރިގެން ދިޔުމަކީ ނާދިރުކަމެކެވެ. ސަބަބަކީ، އިސްލާމްދީނާއި ކްރިސްޓިއަން ދީނާ އަޅާކިޔާ އިރު، މި ދެ ދީނުގެ އަސާސްތަކުގައި ހަރުދަނާކަމާއި އާރުވާ މިންވަރު އެކަށް ގެނައުން ތަފާތުވާތީއެވެ. އިސްލާމީ ދުނިޔެއަށް ކޮލޯނިއަލް ނުފޫޒު އަސަރުކުރުމުގައި ވާނީ، ޔުރަޕުގެ ވިސްނުމާއި ނިޒާމުތަކާއި ދަށުވާ މުސްލިމު މުޖުތަމަޢުތަކަށް އިލްމީ މީހުންގެ ފިކުރުންނެވެ. ޔުރަޕުގެ ތަރައްޤީއާއި ސައިންޓިފިކް ހޯދުންތަކުގެ ދަރަޖައިގެން ކުރިޔަށް ވަކިކުރަން ނޫނުގެ ހިސާބަން ބަލިގެން ހިނގައްޖެ ނަމައެވެ. އިސްލާމީ އަސާސްތަކާއި، ޔުރަޕުގެ ވިސްނުންތަކާއި ދުނިޔަޔާ ގުޅޭ ދުނިޔަވީކަމާއި ފޮތުގެ ތަފުސީލުކުރުން ނިޒާމްގެ ނަމައެވެ. ޔުރަޕުގެ މުޅި އިޖުތިމާޢީގޮތުން ހިސާބުންގޮތް ދެކޭ މުޅި ޑޮކްޓްރިން ނުވާ ތިބެއްޖެ ނަމައެވެ. އެހެންވީމާ، ފުރިހަމަވުމާއި ކުރިއަރުވައި، ސިޔާސަތުގެ ތެރެއިން ފުރިހަމަވުން ވަރުގަދަކޮށްދިނުމުން ގުޅުވާ ނަތީޖާއަކީ ތަރައްޤީކަން އެނގުން ވަރަށް މުހިއްމެވެ.

> ހުޅަނގުގެ ފިލޯސަފާ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ތެރެއިން، ސެކިއުލަރިޒަމް މަޝްހޫރުން ނުވަތަ ތަޤުލީދުކުރުން ވިސްނާ އިރު، ބޮޑާ ހުރިހާ ކަންކަމުން މިންޖުވެ، ތަރައްޤީގެ ޢަގީދާތަކުން ޓާގެޓު، މުޖުތަމަޢުތަކުގެ ތެރެއިން ޒުވާނުން ސައިންސާ ދިމާއަށް މިދިޔަ ޤަރުނުތަކުގައި ބަދަލުކުރެވުނެވެ. އަދި، ހަމަ ނަޒަރިއްޔާތު ދެކުޅަދާ ބިޔަ އިރު، ޢަޤުލާން ފިލޯސަފަރުން، އަދި ޝާއިރުން އަދި ދުނިޔަވީސްތާ ވިސްކޮންސިއަސްކޮށްގެންވާ “ނީޓްޝޭ”ގެ ދަރުބާރާ ކަމުގައި ވީ، “ހުޅަނގުގެ ދުނިޔޭގައި ކަލާނގެ މަރުވެއްޖެއެވެ.” މި ޒަމާނުގެ ހުޅަނގުގެ މުޖުތަމަޢުތަކުގައި ހަގީގަތަކީ އެއް ފެންނަމުންދަނީއެވެ.

ފާރިސީވުމާއި ދީންވެރިވުން

އިސްލާމު ދީން ބާވައިލެއްވުނު ހިސާބުން ފެށިގެން، މި ދީން ހިމާޔަތްކުރެވެންވަނީ ސީދާ އިލާހީ ޤާއިމްވެ ވޮޑިގެންވާ އުޞޫލުތަކެވެ. ކުރީގެ ސަމާވީ ދީންތައް (ޔަހޫދީ ދީނާއި ނަޞާރާ ދީން) ހިމާޔަތްކޮށް ރައްކާތެރިކުރުމާ މަތިކުރުވިގެން ދިޔައީ، އެ ދީންތަކުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެ ދީންތަކުގެ ކަމުތެރިގެންނާ ދަންނަބޭކަލުންގެ ޒިންމާއެއްގެ ގޮތުގައި ކަނޑައެޅުއްވުމާ އެކުގައެވެ. ދީން ހިމާޔަތްކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު، އިންސާނުންނާ ހަވާލުކުރެވިގެންދިޔުމުގެ ނަތީޖާއަކަށްވީ، މުޅި ދީން ބާވައިލެއްވުނު އަސްލުން ބޭރުވެ، ދީނަށް އެކިކަހަލަ ބަދަލުތައް ގެނެވިގެންދިޔުމެވެ. ބާވައިލެއްވި އަސްލުން ބޭރުވެގެން ދިޔުމެވެ. އެހެންވީމާ، އިސްލާމް ދީނަކީ އެ ފަދައިން އިންސާނީ އަތްތަކުން ބަދަލުގެނުވިގެން ދިޔަ ޙުދޫދުތަކުން ކަނޑައަޅުއްވައި ހިމާޔަތްކުރެއްވީ އެވެ، އިސްލާމް ދީނަކީ އިންސާނީ އަދުންތަކާ އެއްގޮތަށް ބަދަލު ގެނުވިގެން ދިޔުމަށް ހަދުކާތިރިކަން ލިބިގެންވައެވެ. އެހެންވީމާ، އިސްލާމް ދީން ވަނީ، ބާވައިލެއްވި ގޮތް އެއްވެސް ތަފާތެއްނެތި މި ދީނުގެ އަސްލުން ބަދަލުވެގެން ނުވާ ގޮތުން ހިމާޔަތްކުރެވިފައެވެ. އިސްލާމް ދީނުގެ އަސްލު ބަދަލުކޮށްލެވޭ ވަރަށްވުރެ ހިމާޔަތުގެ ބޯ ފާރުތަކުން ރެކިފައެވެ. އެހެންވީމާ، އިސްލާމް ދީނުގެ ތެރެއަށް ފާރިސީ ފިކުރު ވަދެގެންނުދާނޭ ވާހަކަދައް ނޫނެވެ. އަދި ފާރިސީ ފިކުރަކީ އިސްލާމް ދީނާ ވަރަށް ބޮޑަށް ޚިލާފު ފިކުރެކެވެ. މި ދީނުގެ އުސޫލުތަކާއި ޢަޤީދާގެ ސާބިތުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ފާރިސީ ފިކުރާއި ދީން

އިނގިރޭސި ބަހުން ބުނެއުޅޭ "SECULAR" މި ބަސް އުފެދިގެން އައީ، ލެޓިން ބަހުގެ "SAECULUM"އިންނެވެ. މާނައަކީ، "ޒަމާނާއި މަކާން"އެވެ. "ޒަމާން" މާނަކުރަނީ، "މިހާރު" ނުވަތަ "މި ވަގުތު"އެވެ. އަދި "މަކާން" މި ލަފުޒު މާނަކުރަނީ "ދުނިޔެ" ނުވަތަ "ދުނިޔަވި"އެވެ. އެހެންވީމާ ލެޓިން ބަހުން ބުނާ "SAECULUM"ގެ މާނައަކީ މި ޒަމާނެވެ. ނުވަތަ މިހާރު މި ހިނގަމުންދާ ވަގުތެވެ. އަދި މި ޒަމާން ނުވަތަ ހިނގަމުން މި ދާ ވަގުތުގެ މާނައަކީ މި ދުނިޔެއެވެ. އެހެން ދުނިޔެއެއް ނޫނެވެ.

ބުނެވިދިޔަ މާނައަށް ނިސްބަތްކޮށް "ސެކިއުލަރިޒަމް"ގެ މާނަކުރާ ނަމަ، އެއީ، ދީނާއި ދަޢުވަތް އިމާންވުމުގެ ޖަމާޢަތުގެ އައިބަން ނިޝާނަ، ހަމައެކަނި ބޭދިއާއި އިންސާނީ ބަހުގެ މައްޗަން ބިނާވާ ފިކުރެއްކަމުގައި ވުމެވެ. ދުނިޔެއާއި ދީން ވަކިކުރުމެވެ. ދީނީ އަޚުލާޤާއި، ޢަދުލު ނަޒަރިއްޔާތުން ދުރުކުރުމެވެ. ދުނިޔަވި އިންސާނާ ހިތުރި ގޮތަކަށް ކަންތަކުގެ އެކި ޝަކްލުތަކުގައި ދުރުވުމެވެ. ފާރިސީވުން ނުވަތަ ސެކިއުލަރިޒަމް ހިނގަނީ ހަމައެކަނި، ސިޔާސަތާއި އިޤްތިޞާދާއި ބަރާބަރުގައި އެކަންޏެއް ނޫނެވެ. ތަހުޒީބުގައި ވެސް ވެއެވެ. އިންސާނީ މުޖުތަމަޢާއި އިންސާނީ ތަހުޒީބުގެ ތެރެއިން ދީން ބޭރުކޮށްލައިގެންނެވެ. އެއީބަން އިމާންވުމުގެ ދާއިރާ އެއް ފަރާތްކޮށްލައިގެންނެވެ. ފާރިސީ ބަރަހަނާކަމި، މިނިވަންވެގެންވުމުގެ ބަރަހަނާކަމެވެ. ފާރިސީ ބަރަހަނާކަމަށް ހިންގާ މީހުން ދަނީ ގޮތަކަށް، މުޅި އިންސާނީ ތަރިކަ، ފާރިސީކުރުމުގެ ތަރިކައެވެ. ފާރިސީކުރުމުގެ އަސާސީ އުސޫލުތަކާ، ޤުދުރަތީ ޖަޒުބާ ނިޒާމުގެ ބުރުދަމަތިކަނޑައިލުމެވެ. ސިޔާސަތުން ދީން ބޭރުކުރުމެވެ. އިންސާނީ

އިސްލާމް ދީނަކީ އެ ފަދައިން އިންސާނީ އަތްތަކުން ބަދަލުގެނުވިގެން ދިޔަ ޙުދޫދުތަކުން ކަނޑައަޅުއްވައި ހިމާޔަތްކުރެއްވީ އެވެ، އިސްލާމް ދީނަކީ އިންސާނީ އަދުންތަކާ އެއްގޮތަށް ބަދަލު ގެނުވިގެން ދިޔުމަށް ހަދުކާތިރިކަން ލިބިގެންވައެވެ. އެހެންވީމާ، އިސްލާމް ދީން ވަނީ، ބާވައިލެއްވި ގޮތް އެއްވެސް ތަފާތެއްނެތި މި ދީނުގެ އަސްލުން ބަދަލުވެގެން ނުވާ ގޮތުން ހިމާޔަތްކުރެވިފައެވެ. އިސްލާމް ދީނުގެ އަސްލު ބަދަލުކޮށްލެވޭ ވަރަށްވުރެ ހިމާޔަތުގެ ބޯ ފާރުތަކުން ރެކިފައެވެ. އެހެންވީމާ، އިސްލާމް ދީނުގެ ތެރެއަށް ފާރިސީ ފިކުރު ވަދެގެންނުދާނޭ ވާހަކަދައް ނޫނެވެ.

އަޚްލާޤީއްޔާތާއި ސުލޫކިއްޔާތުގެ އަގެއްނެތްކަން ދެއްކުމެވެ.

ޔޫރަޕީ ޖިބްރީ ނިޒާމުގެ ބުރުމަސްކަނޑައިޅުމުގެ މި އިސްތިލާޙަކީ، ޖަރުމަނުވިލާތުގެ ސޯޝިއޮލޮޖިސްޓެއް ކަމުގައިވާ، މެކްސް ވެބަރ "MAX WEBER" މާނަކުރުމުން ނަގާފައިވާ އިސްތިލާޙެކެވެ. އޭނާ ބަލައިލަންފިއްޔާ، ދީނުގެ އިޖުތިމާޢީކަމުން ޖިބްރީ ނިޒާމު މުޖުތަމަޢުތަކަށް ޖެހެއެވެ. މި މުޖުތަމަޢުތަކުގެ ތާރީޚުގައި، ޚުރާފީ ބާރުތަކާއި، ސިޔާސީ ޙާކިމުންނާއި ކަހަނާގެ ދަރަޖަތަކުން މިނިވަންކުރުން ހިމެނެއެވެ.

> **ސިޔާސަތުން ދީން ބާކީކުރުމުގެ މާނައަކީ، ސިޔާސީ ބާރުތަކުގައި ދީނުގެ އަސްލަށް ދައުރެއް ނެތުމެވެ. ސިޔާސީ ބާރުތަކުގެ އަސާސަކީ ސިޔާސަތުގައި ދީނަށް އަސްލަށް ޖާގައެއް ނުދިނުމެވެ. އަދި އިންސާނީ އަޚްލާޤީއްޔާތާއި ސުލޫކިއްޔާތާއި ޤަވާނީނުތަކުގައި، އިންސާނީ އަޤުލުތަކާއި އަޚްލާޤީއްޔާތު ބަޝަރީ ބާރަކީ ދީނެއްކަމުގައި ނުވުމެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، ޒަމާނާއި މަކާނާ އެކުއެކީގައި އިންސާނީ ސުލޫކާއި އަޚްލާޤީއްޔާތަށް ވެސް ބަދަލުތަކެއް ގެނައުމުގެ ފުރިހަމަ މިންވަރަކަށް ލިބެންޖެހޭނީކަމަށް ގަބޫލުކުރެއެވެ. ސެކިއުލަރުންގެ ބަރަކާތްތަކަކީ ވަރަށްގެ މަންފާ ލިބި އަދި ތަރައްޤީއާއި ކުރިއެރުމުގެ މަޢުރިފަތްތަކަށް ވަންނަމުންދާ ބަދަލުތަކެއްކަމުގައި އެމީހުން ދެކެއެވެ.**

ޖިބްރީ ނިޒާމަކީ، މާތް اللهގެ ތަޢުލީމުތަކާ ދީނާއި ބާރާއި ކަމުގައި ނުދެކެއެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، މި ދުނިޔާގައި ހިތްހުރި ގޮތަކަށް އުޅުމުގެ މިނިވަންކަން އިންސާނުންނަށް ކަންތައް ދޫކޮށްލުމެވެ. ސިޔާސަތުން ދީން ބާކީކުރުމުގެ މާނައަކީ، ސިޔާސީ ބާރުތަކުގައި ދީނުގެ އަސްލަށް ދައުރެއް ނެތުމެވެ. ސިޔާސީ ބާރުތަކުގެ އަސާސަކީ ސިޔާސަތުގައި ދީނަށް އަސްލަށް ޖާގައެއް ނުދިނުމެވެ. އަދި އިންސާނީ އަޚްލާޤީއްޔާތާއި ސުލޫކިއްޔާތާއި ޤަވާނީނުތަކުގައި، އިންސާނީ އަޤުލުތަކާއި އަޚްލާޤީއްޔާތު ބަޝަރީ ދީނެއްކަމުގައި ނުވުމެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، ޒަމާނާއި މަކާނާ އެކުއެކީގައި އިންސާނީ ސުލޫކާއި އަޚްލާޤީއްޔާތަށް ވެސް ބަދަލުތަކެއް ގެނައުމުގެ ފުރިހަމަ މިންވަރަކަށް ލިބެންޖެހޭނީކަމަށް ގަބޫލުކުރެއެވެ. ސެކިއުލަރުންގެ ބަރަކާތްތަކަކީ ވަރަށްގެ މަންފާ ލިބި އަދި ތަރައްޤީއާއި ކުރިއެރުމުގެ މަޢުރިފަތްތަކަށް ވަންނަމުންދާ ބަދަލުތަކެއްކަމުގައި އެމީހުން ދެކެއެވެ.

ޖާހިލިއްޔަތުގެ އިސްތިޢުމާރު

ޖާހިލިއްޔަތުގެ އިސްތިޢުމާރު އޭގެ އަސްލު ސިފައިގައި ދެނެގަތުމަކަށް ބަލައި، ހުވަފެނުގެ މީހުންގެ ދީނީ، ޢިލްމީ، ފިކުރީ، މާއްދީ ބާރާއަތަކަން އަދި އެ މީހުންގެ ތަހުޒީބާއި ބަސްގަނޑަތަކަށް ނަޒަރު ހިންގައިލުމުން ވަރަށް ގިނަ މައުލޫމާތުތަކެއް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ޖާހިލީ ފިކުރުގެ މަފްހޫމާއި އަސާސްތައް އޮތީ އެމީހުން ބުނާ ފަދައިން، ބައިބަލްގައި ނޫނެވެ. އެމީހުން ގެންގުޅޭ ބައިބަލް ތަރުޖަމާކުރުމުގައެވެ. ދުނިޔާގާ ހުރި އެމީހުން ގެންގުޅޭ މާއްދީއްޔާތުގެ ވިސްނުންތަކުގެ ތަރުޖަމާއިން ނުކުމެގެން އަންނަ ފިކުރުގެ ތަރުޖަމާތަކެއެވެ.

ތާރީޚުގެ ސިޔާޤުބާރަތަކުން ބޮޑު ބަދަލުތަކުގެ އަލިގައި، ދަންނަވަން ޖެހުނީ، ބާވައިލެއްވި ދީންތަކުގެ ތެރެއިން، ކްރިސްޓިއަން ދީން ނޫނީ، އެ ބައެއްގެ އަސްލު މަރުކަޒު ބަދަލުކޮށްލާފައިވާ އެހެން އެއްކޮށް ދީނެއް ނޫނެވެ. ކްރިސްޓިއަން ދީނުގެ އަސްލު މަރުކަޒުތަކުގައިވާ ޖަރުސަލަމް ދިމަޝްޤު، ރޯމަން، އެ ދީނުގެ މަރުކަޒު ބަދަލުކޮށްފައިވާއެވެ. އެ ހިސާބުން، ކްރިސްޓިއަން ދީން ޔޫރަޕުގެ ބާރުބަރީންގެ ތެރޭގައި ފެތުރިގެން ދިޔައެވެ. މި ބަރުބަރީން އުޅެ، ދޭ ވަޙްޝީކަމުގެ ކްރިސްޓިއަން ދީނަށް އެކުލެވުނެވެ. އެއް ވަޙްޝީކަމާ، އަސްލު ކްރިސްޓިއަން ދީނެވެ. އަދި އެއީ ވަޙްޝީކަމާ ޖާހިލިއްޔަތުން އައި ކްރިސްޓިއަން ދީނެވެ. މި ކަން މިގޮތަށް ހިނގުމުން ދިއުމަކަށް ގޮސްގޮސް ދިޔައިރު، ކުރީން ވެސް ބައްދަލުވެފައިވާ ވަގުތެއްގައިން، އިސްތިޢުމާރު ދީން ވީ ސަމާވީ އެހެން ދީންތަކުގެ އަސްލާއި ބިންގާ ނަމައިން ދިއުމުގެ ނަތީޖާއިންނެވެ. އިސްލާމް ދީނަކަށް އެފަދަ ބަލާތަކެއް ދުރުވެރިނުވި، އިލާހީ ބިނާކަމުގައި ތައްޔާރުވެފައިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ވަދާޢީ ޚުޠުބާ

ރަޙުކަރިވީކުބާއި ބަހައްޓަވާ ... ޙައްޖަތުލްވަދާޢުގައި ... ރަސޫލުﷲ ...

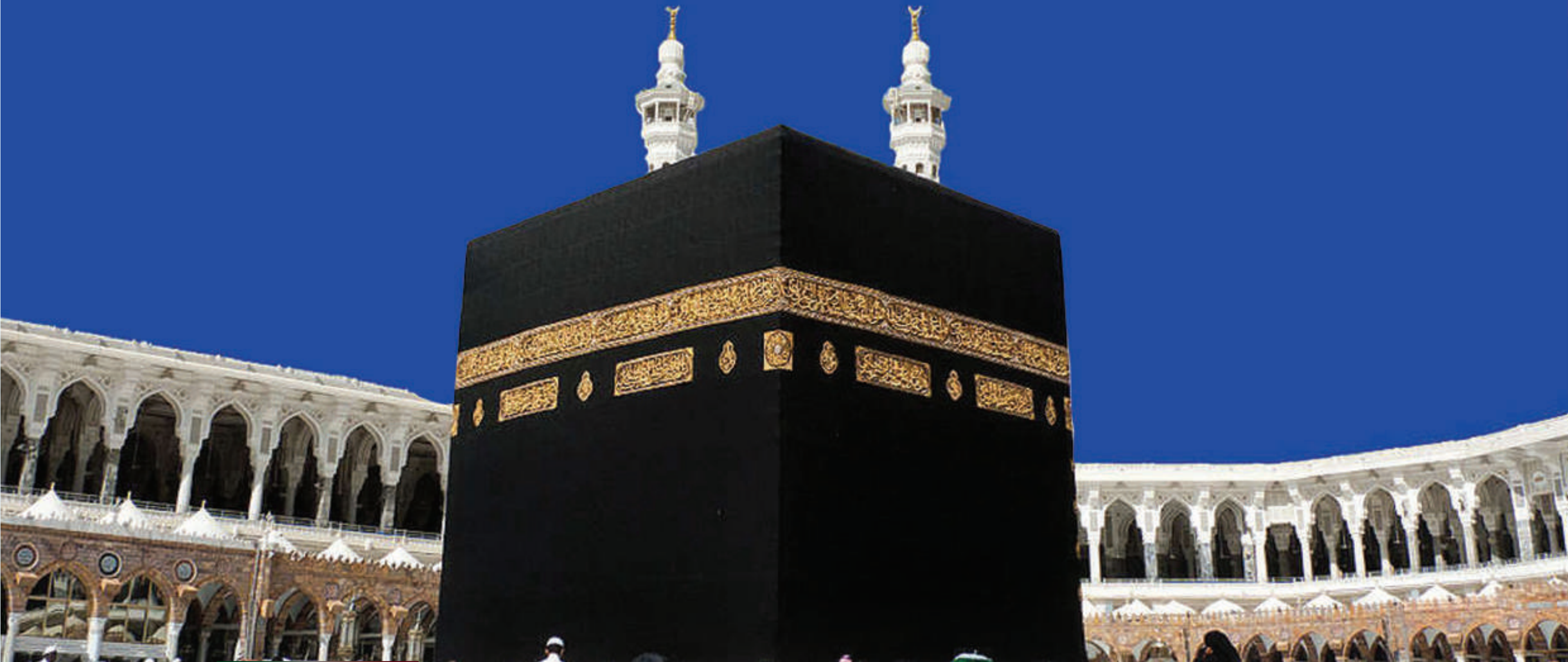

ތަރުޖަމާކުރީ:
އައްޝައިޚް އިބްރާހީމް އަޙްމަދު

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمـد لله وحـده، والصـلاة والسـلام على نبينـا وسـيد نـا محمـد وعلـى آلـه وصحبـه، أمـا بعـد:

އެއްކައުވަންތަ ވާޙިދު ﷲ އަށް ޙަމްދު ކުރަމެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމް ލެއްވުން އެދި ދުޢާކުރަނީ އަހަރެމެންގެ ސައްޔިދާ އަދި ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އަށެވެ. މި ބަރަކާތްތެރި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނާއި އަސްޙާބުން ހިމަނަމެވެ. އެއަށްފަހު،

މި ތާރީޚީ ޖާބިރަށް ނަޤުލުވެފައި ވަނީ މި ޖާބިރު ރިވާޔަތްކުރުއްވުމުން ... ނިސްބަތްވާ ގޮތަށެވެ. އަޅުގަނޑު މިގައި ހިމެނީ މަޝްހޫރު ... ދުރުވާފަދަ ...

ތިރީގައި ގެނެސްދޭ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ މަދީނާގެ މުނާސަބަތެއްގައި މިއީ 1400 އަހަރު ކުރިން ... ...

އެކުއެކީގައި ރައްޔިތުންގެ ގޮތުގައި މުޖުތަމަޢުގައި ސުލްހައިގައި ދިރިއުޅުމުގެ ވާހަކަ ހިމެނޭ ގޮތަށެވެ. އެއީ މަދީނާގެ އެ މުޖުތަމަޢުގައި އަހަން އުފެދިގެންދިޔަ މުސްލިމުންގެ އެންމެ އުފެދުމަން ފެނުނުއެވެ.

މައްކާ ވަޘީޤާ އުފެއްދި ބައްދަލުވުމަށް މާތްވެގެންވާ މައްކަތުލްމުކައްރަމާއަށް އިސްލާމީ ދުނިޔޭގެ ބޮޑެތި އިލްމުވެރިން ހުރި 1200އަށް ވުރެ ގިނަ ބޭފުޅުން ޝާމިލުވިއެވެ. އެ ބޭފުޅުން ތަމްސީލުކުރެއްވީ އިސްލާމީ ދުނިޔޭގެ މުފުތީންނާއި އިސްލާމީ ދުނިޔޭގެ އިސް އިލްމުވެރިންގެ ގޮތުގައި ތިއްބެވިގެންނެވެ. އަދި މި ބައްދަލުވުމުގައި 4500އަށް ވުރެ ގިނަ އިސްލާމީ މުފައްކިރުން ބައިވެރިވެ ވަޑައިގަތެވެ. މި ބޭފުޅުން ތަމްސީލުކުރައްވައި ސުންނީންނާއި ޝީޢީންނާއި އެހެން ވެސް މަޛްހަބު މީހުން އުޅުއްވާ މަޛްހަބުތައް ހިމެނޭ މަޛްހަބު 27 ޖަމާޢަތްތަކުން ވެސް ޝާމިލުވިއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ އަމިއްލައަށް އެތައް ބަސްފާވާ ތިބި މީހުންނެވެ. އަދި އޭރު ކުރިމަތިވި ކުއްލި ބޮޑު ހާދިސާތަކާ ހުރި ބޮޑު ބަދަލުތަކުން މި ބައްދަލުވުމަށް ވަޑައިގެންނެވީ ޢުޛުރުވެރިވެ ގާތްގަނޑަކަށް 1%އަށް ވުރެ މަދު ބަޔަކު އެބައިމީހުންގެ ބަދަލުގައި މީހުން މި ބައްދަލުވުމަށް ފޮނުއްވިއެވެ. މި ތާރީޚީ ބައްދަލުވުން އޮތީ (1440ވަނަ އަހަރުގެ ރަމަޟާން މަހުގެ ފަހުދިހައިގެ ތެރޭގައެވެ. އެއީ މީލާދީގޮތުން 2019ވަނަ އަހަރު) މާތްވެގެންވާ ކަޢުބާގެ ކައިރީގައެވެ. މި ބައްދަލުވުން ބާއްވި ސަޢޫދީ ޢަރަބިއްޔާގެ ރަސްގެފާނު، ޚާދިމުލްޙަރަމައިނި އައްޝަރީފައިނި އަލްމަލިކު ސަލްމާނުގެ ރިޔާސަތުގެ ދަށުންނެވެ. (މާތް ﷲ އުމުރުދިގުކޮށް ރައްކާތެރިކުރައްވާށިއެވެ.) މި ބައްދަލުވުމަށް 139 ޤައުމަކުން ބޭފުޅުން ވަޑައިގަތީ އެ ބޭފުޅުންނަށް މުހިންމުވެފައިވާ އެތައް ޤަޟިއްޔާތަކާ ގުޅޭ ދިރާސާތަކެއް، މަޖިލީހު އިސްލާމީ އެއްބަސްވުމަކުން އެއްބަސްވެ އިންސާނީ އިސްލާމީ އަޚުލާޤުގެ އަލީގައި ދިރިއުޅުމުގެ ފުރުޞަތު ހޯދުމަށެވެ. ވަކިން ހުއްބަސްކަން ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި ތަފާތު ދީންތަކުގެ އަޤީދާތަކާއި ތަފާތު ޘަޤާފަތްތަކާއި ތަފާތު ދަރަޖަސްކުރުތަކާއި މުޖުތަމަޢުތަކުގެ އަޚުލާޤުވެރިން އަމާންކަމާ އެކު ދެކިގެން އުޅުމާ ގުޅޭ މިފަދަ ގޮތަކަށް އުނގަންނައިދިނުމަށެވެ.

މި ވަޘީޤާއަކީ މި ޒަމާނުގެ އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި މިހާތަނަށް އުފެދުނު ފުރަތަމަ ވަޘީޤާއެވެ.

އަދި މިއީ މަދީނަތުލް މުނައްވަރާގައި މާތް ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ އުނގަންނައިދެއްވި މިފަދަ ގޮތަކަށް އެކު މި އުންމަތުގައި އުނގަންނައިދީ މިފަދަ ދެމަނަ ގޮތަށެވެ. ހަމަ އެހެންމެ އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި ރަނގަޅު ސިފައިގައި މާތްވެގެންވާ މައްކާގައި ފުރަތަމަ ފަހަރަށް އުނގަންނައިދެއްވި މިފަދަ ފުރަތަމަ ގޮތަށެވެ. ކުރިން އިންސާނުން ހުރި ފަދައިން ރަސޫލާ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَލَّمَ މިފަދަ ގޮތަކަށް އުނގަންނައިދެއްވި ފަދައިން، ކުރިން ހުވަފެނުއްގެ ގޮތުގައި ދުށް ކަމެއް ބަދަލުވެގެންނެވެ، އިސްލާމީ އުންމަތުގެ އިލްމުވެރިން އަހައްމިއްޔަތުކަން ބޭ މައްސަލަތަކުގައި އެއްބަސްވެ ވަޑައިގެން އެއްބަސްވުމަކަށް އައީއެވެ. މި ތާރީޚީ އިސްލާމީ އުންމަތުގެ މުހިންމު އެތައް ބަދަލަކާއި އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ކުރިއަރުން ޖެހިދި ބޮޑެތި އިލްމުވެރިން ސިފަކުރައްވާފައިވަނީ އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ދުވަސް ދުސްތޫރުގެ ގޮތުގައެވެ.

މި ވަޘީޤާ ސިފަކުރައްވައި އިސްލާމީ އުންމަތުގެ މުޚްލިޞުންނާއި ބޮޑެތި އިލްމުވެރިން ބައިވެރިކުރައްވައި މި ވަޘީޤާ، އެ ބައްދަލުވުންނަށް ސިފަކުރެވުނުވި އެ ބައްދަލުވުންނަށް ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުމުގެ ތަފާތު ދީނީ ފިކުރުސްކޫލުތަކާއި ބައިވެރިވާ ބަރަކާތްތެރިވާ ބަޔަކުގެ ގޮތުގައެވެ. އެގޮތުން އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާ އެއްފަދައިން އިންސާނުންނަށް އިޖާބީ ގޮތުގައި ސަލާމަތާއި އަމާންކަމާއި ބައިނަލްއަޤްވާމީކަން ޝާމިލުވާ ގޮތުން އިންސާނުންނަށް ކުރިއެރުން ދިރުން ޖަހާން ކަމަށެވެ. އަދި އިންސާނީ އެހީތެރިކަމާއި އެއްބައިވަންތަކަމާއި އަހުލުވަންތަކަމާއި ތޮއްބާއި ކުޑުންގެ ގެޔުން ދަމަހައްޓާ ބަރަކަތް ފާޅުކުރުމެވެ.

އަދި ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ނުރުހުންތެރިކަމާއި އުނބުރި ނަފްރަތު ގޮތަކާ ދެކޮޅުހަދާ ކަމަށެވެ. އެގޮތުން އެ ބަޔަކުން ހުއްދަކުރައްވައި އިސްލާމީ އުޞޫލުތަކާއި އިންސާނިއްޔަތު ކަމުގައި ހިފަހައްޓައި އުފެދުނެވެ. އެ ކަންކަމުގެ

The Charter of Makkah

By the Conference on the "Charter of Makkah"

Under the Umbrella of the Muslim World League

Convened between 22-24 Ramadhan 1440AH corresponding to 27-29 May 2019

ތެރެއިން ހަޤީޤީ އަހުލުވަންތަކަމުގެ ތެރެއަށް ދިއުމަށެވެ. ހަމަ އެހެނީ ކޮންމެ އިންސާނަކީ އޭނާ ބޭނުންވިޔަސް ނުވިޔަސް، ކުރުނަސް އަދި ނުކުރުނަސް، އަނެއް އިންސާނާގެ އަޚާއެވެ. ހަމަ ހުރިހާ އިންސާނުންނަކީ އާދަމުގެ ދަރިންނެވެ.

މި ޗާޓަރގައި އިސްލާމީ އުންމަތުގެ އިޚްތިލާފުން އުޞޫލުތަކުގެ ޒިކުރު ބަޔާން ކުރައްވައެވެ. އެއީ ކުރީގެ ޒަމާނުން އިސްލާމީ ތާރީޚާއި އަސްލާމާ ދީންތަކުގެ ތާރީޚުގައި ވެސް އުޞޫލުތަކުގެ އުންމަތަކީ ބަގުދަދު، އުމަވީރި، މަޤުދިސީ އުންމަތަކަށްވެއްޖެ ކަމަށެވެ. އެކަން އެގޮތަށް ވީ މި ދުނިޔެ ބައްދަލުވުމަށް އެއް ދީނަކަށް ގޮތިގެން އެކުވެން ޖަކާއި ހުރިހާ ޖަމާޢަތްތަކާއި މަޛްހަބުތަކުން އެއްވެސް އިސްތިސްނާއެއް ނެތި މި ބައްދަލުވުމުގައި ބައިވެރިވެވުނެވެ. އަދި މި ބައްދަލުވުމުގެ އެންމެ ފާއިދާ ކަމަކީ އެހެން ދީންތަކަށް އިޙްތިރާމް ބަސް ތަރުޖަމާކުރާ މި ބައްދަލުވުމުގެ ބައިވެރިންގެ ތެރޭގައި ހިމެނުނެވެ. އެކަމާ މުސްލިމުން ސިޔާސީ ހިމެނޭ ޔަހޫދީ ނަޞާރާ ދީނުގެ ބަޔަކު ޤާބިލު އެއްކޮށް ގޮތުގައި އަހުލުވަންތަކަމުގެ ބައިވެރިން ބައިވެރިވެވުނެވެ. މި ޗާޓަރގައި މި ބޭއްވުމުގައި އިސްލާމީ ދިރިއުޅުމުގެ ޤަވާޢިދު ފަޅާއަރުވައިދެއެވެ.

އޯއައިސީގެ 47 ވަނަ ބައްދަލުވުން ޖުމްހޫރިއްޔާ ނައިޖަރުގެ ވެރިރަށް ނިއާމީގައި (1442ހ- 2020މ) ބޭއްވި އިރު އެ ބައްދަލުވުމުގައި މި ޗާޓަރަށް އިސްލާމީ ހުރިހާ ދައުލަތަކުން އެއްބަސްވެ، އެކަމަށް ތާއީދުކުރާ ކަމުގެ ޤަރާރެއް ނެރުމަށް ބާރުއެޅުމާ އެކު ވަސީލަތެއްކަމުގައިވެސް އިސްލާމީ ދައުލަތްތަކުގެ ތަކާތުފު، ތަޢާވުނު، ދިނުން މުއައްސަސާތަކުން މި ޗާޓަރގެ ފައިދާ ހާސިލްކުރުމަށެވެ. އަދި ހަމަ އެ ފަދައިން އިސްލާމުން ނޫން އެހެނިހެން ޖަމާޢަތްތަކުގެ ދީނީ ފިކުރީ މުއައްސަސާތަކުން ވެސް ބައްދަލުވުންތަކާ ނަދުވާތަކަށް ބާއްވައި މި ޗާޓަރގެ ހަޤީޤަތާއި މުހިންމުކަން ހާމަކޮށްދިނުމަށް ގޮވާލާފައި ވެއެވެ. މި ޗާޓަރުން އިސްލާމީ އިޚްތިލާފުން ކަނޑައެޅިފައިވެސް މި ޗާޓަރގެ ސަބަބުން އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ޝާނާއި ޝަރަފުކަމަށް އުނިކަމެއް ނާންނާނެ ކަމެވެ. އަދި ދީނީ ކަންކަމުގައި ވާހަކަދެއްކުމުގައި އާގެ މައްޗަށް ހިކްމަތްތެރިކަން ވާހަކަ ނުދައްކާކަމާއި، އެއާ ދުވައިގެން ވާހަކަ ނުދައްކާކަމާއި އެހާ މައްޗަށް ހިކްމަތްތެރިކަން ވާހަކަ ދައްކާނީ ކަލާމުގެ އިޚްތިލާފީ ގާރިނުގެ ބައްދަލުވުންތަކާއި މި ޗާޓަރ އެކުލަވާލުމަށް ޤަވާޢިދުތަކާއި މަޤާމުގައި މި ބޭއްވި ފަދަ ކޮންފަރެންސްތަކުގައި އެހާ އިސްލާމީ ރިސާލަތާ ގުޅުވައިގެންނެވެ.

ޒަމާނީ އޮނިގަނޑެކަން ފުޅާ ގޮތަށް މީގެ އަހަރުތަކެއް ކުރިންސުރު އިސްލާމުން އެއް ފުރާޅެއްގެ ދަށަށް ގެނައުމަށް ކުރި މަސައްކަތްތަކުގެ ގޮތުން މާތްވެގެންވާ މައްކާގައި ހުންނަ ރާބިޠަތުލް އާލަމުލް އިސްލާމީގެ ރަސްމީ މަޤައްރުން މިކަން ކުރުވުން ކަމަށް ވިޔަސް އިސްވެ ދެންނެވުނު ރާބިޠާގެ ބަލަދީ ދުވަސް އިސްލާމްދީނާ އެކު ވަނީ ފުރިހަމައެވެ. އިސްލާމް ދީން ފުރުމާ އެކު އިސްލާމީ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ދުވަސް އެފުރިގެން ދިޔައެވެ. ނުވަތަ އިސްލާމީ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ރާބިޠާ އެފުރިގެން ދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން އެ ދުވަސް މިހާރު އެ ފެންނަނީ މިހާރުގެ ރާބިޠަތުލް އާލަމުލް އިސްލާމީގެ މަންހަޖުގެ ދިއުގަނޑުގެ ތެރޭގައި ހަރަކާތްތެރިވާ ތަނެވެ. އެއީ މި ދުނިޔޭ އިސްލާމީވަންތަކަމުގެ މުޤައްދަސްކަމާއި ބަރަކާތްތެރިކަމުގެ ޝަރަފާއި މުޤައްދަސްކަން ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި ޤަބޫލުކުރާނެ ގޮތަށެވެ. އެކަމުގެ ޙައްޤު ތަޢާލާ މާތް اللهގެ ބަރަކާތުން އަބަދުންނަށް ދެއްވާނިއްޔެވެ.

ރާބިޠަތުލްއާލަމިލްއިސްލާމީގެ ސެކްރެޓަރީ ޖެނެރަލް
މަޢާލީޝައިޚް އަލްޢައްލާމާ ޝައިޚް ޑޮކްޓަރ
މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްކަރީމް އަލްޢީސާ

ޕާލް ހާބަރ

1941

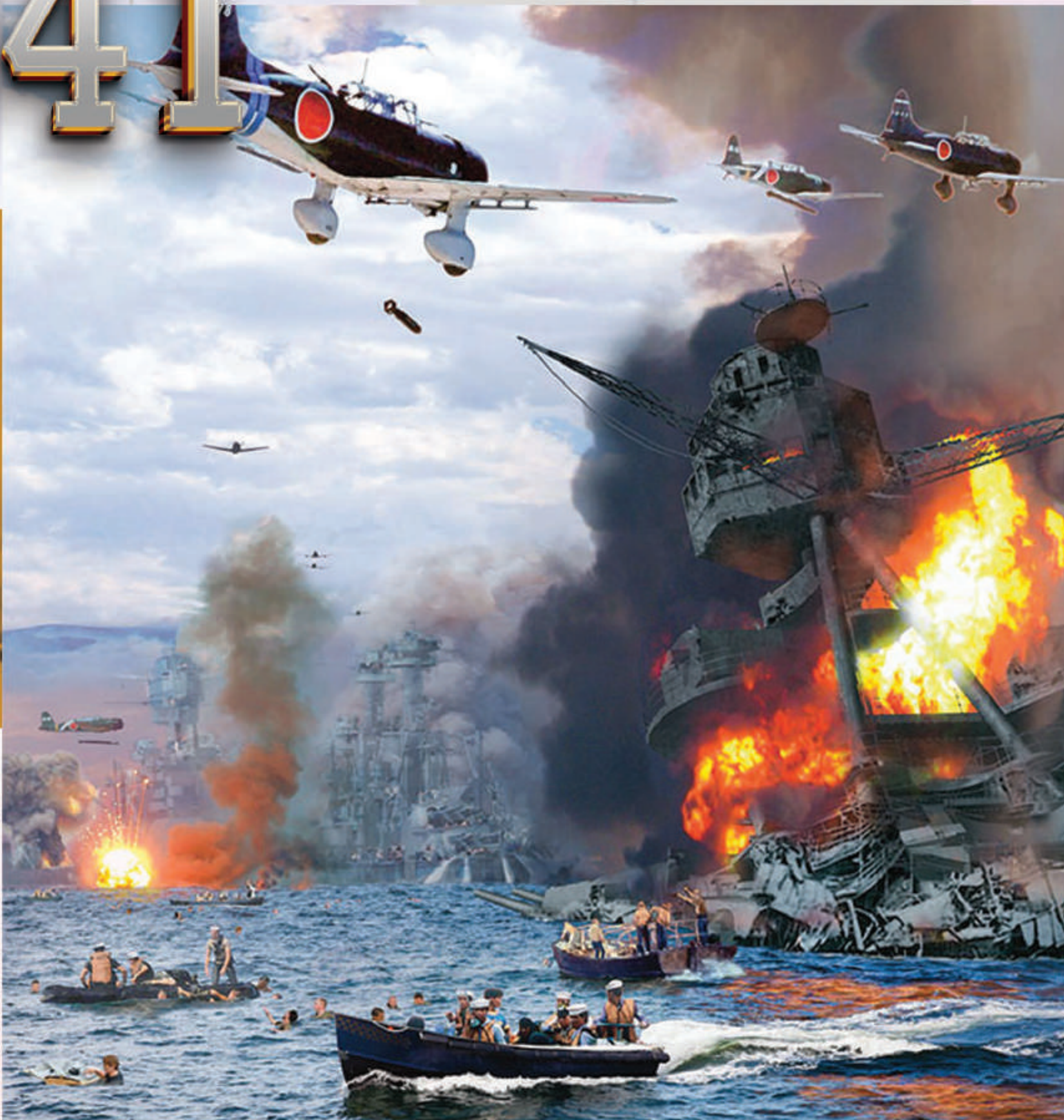

1941ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރު މަހުގެ 7ވަނަ ދުވަހަކީ ދުނިޔޭގެ އަސްކަރީ ތާރީހުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭ ދުވަހެކެވެ. އެ ދުވަހަކީ، ޖަޕާނުން އެމެރިކާގެ ހަވާއީގައި ހުރި ކަނޑުގެ ސިފައިންގެ މަރުކަޒަކަށް ހަމަލާދިން ދުވަހެވެ. އެއީ މިއީ 83 އަހަރު ކުރިއެވެ.

ކެޕްޓަން ހަސަން އަށްރަފް

އެމެރިކާގެ ޕާލް ހާބަރގައި ގާއިމުކޮށްފައިވާ ނޭވަލް ބޭސް ފެންނަނީ، އެހެން ދުވަސްތަކާ އެއްފަދައިން އާންމު ދުވަހެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެ މަންޒަރުގައި ޑިޕްލޯއީކުރެވިފައި ތިބި ކަލާސީނުން، މެސްރޫމްތަކުގައި ހެނދުނުގެ ނާސްތާއަށް އިންސާފުކުރަމުން ދިޔަ އިރު، އެއް ބަޔަކު ތިބީ ނިދާފައެވެ.

ޖަޕާނުން ކުރިއަށްގެންދިޔަ މި ހަމަލާގައި ދެ ގަޑިއިރުގެ ތެރޭގައި ޕާލް ހާބަރގައި ގާއިމުކޮށްފައިވާ ޕެސިފިކް ފްލީޓްގެ އެއަރބޭސް

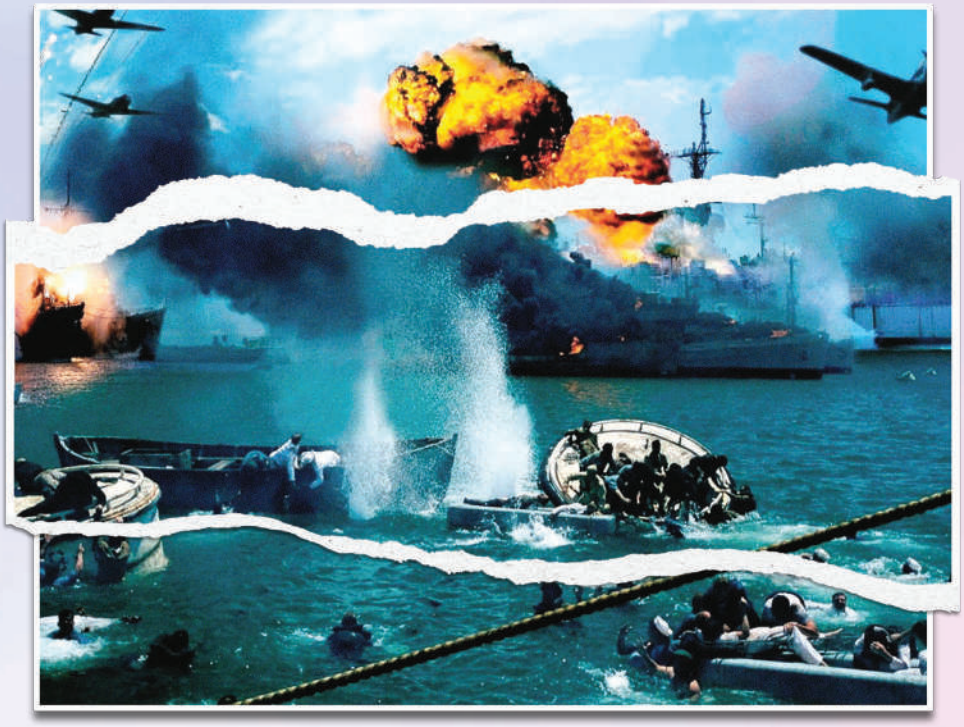

1941ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރު މަހުގެ 7ވަނަ ދުވަހު އެމެރިކާގެ ޕާރލް ހާބަރަށް ދިޔަ ހަމަލާއަކީ، ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ޖަޕާނުން ވަރަށް ރޭވުންތެރިކަމާ އެކު، އަސްކަރީ ކަނޑުގެ ބާރާއި އަދި ވައިގެ ބާރުގެ ބޯޓުން ނުހަނު ފުރިހަމައަށް ހިފައިގެން ކުރިއަށްގެންދިޔަ ވަރުގަދަ އޮޕަރޭޝަނެކެވެ. އެ ދުވަހަކީ، އާދިއްތަ ދުވަހެއް ޕާރލް ހާބަރައަށް އަމާން އަދި ހަމަހިމޭން ދުވަހެއް ނަމަވެސް، މި ހަމަހިމޭންކަން ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ބަދަލުވި، ގަޑިން ހެނދުނު 7:55 ހާއިރުއެވެ. އުޑުމަތިން ފެންނަމުންދިޔަ ހިތްހަމަޖެހުން ގެއްލިފައިވާ، އެއްފަހަރާ އުޑުމަތީ ފުރާޅީ، އެތައް ސަތޭކަ ހަނގުރާމަމަތީ މަތިންދާބޯޓުތަކާއި އަދި ބޮންއަޅާ ބޯޓުފަހަރުގެ އަޑު އިވުނެވެ. މި މަންޒަރާ އެކު، ހަމަހިމޭން އުޑުމަތި އެއްކޮށް ބަދަލުވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ހަވާއީގެ ޕެސިފިކް ފްލީޓް ގާއިމުކޮށްފައިވާ، ނޭވަލް ބޭސްއަށް ބޮޑު ވާރު ފަނޑުފުރިއެވެ. މި ހަމަލާ ފެށުނުތަނާއި، ޖަޕާނުގެ އަސްކަރީ ޕައިލެޓުގައި އެމެރިކާއަށް ކުރިމަތިވި ޚަރާބީ ކަމަކަށްވެ. އަދި މި ހަމަލާގެ ގެއްލުމާއި ބިރުވެރިކަމުން މުޅި އެމެރިކާ ސިއްސުވާލިއެވެ.

މުޅި އެމެރިކާ ހާސްކޮށްލި މި ހަމަލާއަކީ، ޖަޕާނުގެ ވައިގެ ސިފައިންގެ އިސް ކޮމާންޑަރއެއް ކަމަށްވާ، ވައިސް އެޑްމިރަލް ޗޫއިޗީ ނާގުމޯ އިސްކޮށް ހުންނަވައިގެން ކުރިއަށްގެންދިޔަ ކާމިޔާބު އޮޕަރޭޝަނެކެވެ. ޖަޕާނުން މި ހަމަލާދިނުމުގައި، ހަވާއީގެ އުތުރު ކަނޑުގެ ސަރަހައްދުގައި އެއަރކްރާފްޓް ކެރިއަރތައް ބޭނުންކުރިއެވެ. ހަމަލާދިނުމުގައި ޖަޕާނުން، ކަނޑުމަތިން 6 މަނަވަރު ބޭނުންކުރިއެވެ. ވައިގެ މަގުން 353 ފަނާކޮށްލިއެވެ. މި ހަމަލާގައި ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް އެ އަސްކަރީ މަރުކަޒަށް ލިބުނެވެ. އެމެރިކާގެ ހަނގުރާމަ މަތީ މަނަވަރުތަކެއް ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. އެ މަރުކަޒުގެ އެއަރފީލްޑްތަކެއް ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. އެމެރިކާގެ ދެހާހަށް ވުރެ ގިނަ މީހުން މަރުވިއެވެ.

މި ހަމަލާ ވެގެންދިޔައީ އެމެރިކާއަށާއި އަދި ދުނިޔޭއަށް ސިއްރުން ގެނުވި، ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިގެ ތެރެއަށް އެމެރިކާ ވަންނަން މަޖުބޫރުކުރުވި އެއް ސަބަބު ކަމުގައެވެ. ދުނިޔޭގެ އަސްކަރީ ބާރުވެރިކަމަށް މި ހަމަލާގެ ސަބަބުން ބޮޑެތި އަސަރުތަކެއް ކުރުވިއެވެ. ދުނިޔޭގެ "ޕަވަރ އޮފް ބެލެންސް" އަލުން ބައްޓަންކުރުމަށް މަގުފަހިކުރުވިއެވެ.

މި ހަމަލާއަށް ފަހު، ޖަޕާނާ ދެކޮޅަށް އެމެރިކާއިން ރަސްމީކޮށް ހަނގުރާމަ އިޢުލާންކުރިއެވެ. މުޅި ގައުމު އެކަތިގަނޑުކަން ހަދައި، އެމެރިކާގެ ފުޅާ ސިޔާސީ ބާރާއި އަސްކަރީ ބާރު އިތުރުކުރިއެވެ. މި ހަމަލާއަކީ ހަމައެކަނި އަހަރު ފެށުނު އިރު، ދުނިޔޭގެ އަސްކަރީ ބާރުވެރިކަން އޮތީ މުޅިން ބަދަލުވެ ގެންފައެވެ. ނަތީޖާއަކަށްވީ، އެމެރިކާއަށް އަލާމީ ހަނގުރާމައިގެ ދާއިރާ އަނބުރާލައި، ޖަޕާން ފަނާކޮށްލުމެވެ. ޖަޕާނުގެ ހިރޯޝިމާއާއި ނަގަސާކީއަށް އެޓަމް ބޮން އަޅައި، މުޅި ޖަޕާނު ސުންނާފަތިކޮށްލުމެވެ. އެހެންކަމުން، އެމެރިކާގެ ޕާރލް ހާބަރުގެ ނޭވަލް ބޭސްއަށް ދިން ހަމަލާ ވެގެންދިޔައީ، އިންސާނީ ތާރީޚު ބަދަލުކޮށްލައި، ގައުމުތަކުގެ އަސްކަރީ ގޮތުން ގުޅިގެން މަސައްކަތް ކުރުމަށް އެކުވެގެންދިޔަ ބާރުގަދަކަމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އަސްކަރީ ގޮތުން ބާރުގަދަ ގައުމުތައް ސޯވިއެޓާ އެކު ޔުނައިޓެޑް ސްޓޭޓްސްއަށް ދުރުފުރިވި ހާދިސާއަކަށް ވެސް ވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އަސްކަރީ ނަޒަރުން މި ހަމަލާއަކީ ބަޔާންކުރެވޭ، މުހިންމު ކަމެއްކަމުގައި ދެކެވެ.

▲ 1941 ޑިސެންބަރު 8 ވަނަ ދުވަހު، އެމެރިކާގެ ކޮންގްރެސްގެ ޖޮއިންޓް ސެޝަންއެއްގައި ރޫޒްވެލްޓް ތަގުރީރު ކުރައްވަނީ

އަސްކަރީ މަތިންދާ ބޯޓު ބޯމްބިންގްކޮށްލައި ވެއްޖެ. ޖަޕާނުން ދިން މި ހަމަލާގެ އަމާޒަކީ، ޖަޕާނުން ޕެސިފިކް އަދި އިންޑޮނޭޝިއާގައި ފަށާފައިވާ އަސްކަރީ ބާރުވެރިކަމަށް އެމެރިކާއިން ހުރަސް އެޅުމުގެ ކުރިން، އެމެރިކާގެ ޕެސިފިކް ފްލީޓް ބަލިކަށިކޮށްލައި ނައްތާލުމެވެ. ޖަޕާނުން، މި ހަމަލާ ރާވާފައި އޮތީ، ދެ މަރުހަލާއަކަށް ބަހާލައިގެންނެވެ. މި ގޮތުން ފުރަތަމަ މަރުހަލާގައި، ހަމަލާތަކެއް އަމާޒުކޮށްފައި ވަނީ، އެ މަރުހަލާގެ އެއަރފީލްޑްގެ އިމާރާތް، ހަނގުރާމަމަތީ މަނަވަރުތަކަށެވެ. އަދި ދެވަނަ މަރުހަލާގެ ހަމަލާތައް އަމާޒުކޮށްފައި އޮތީ، ފުރަތަމަ މަރުހަލާގައި ނައްތާނުލެވުނު ހަނގުރާމަމަތީ މަނަވަރުތަކާއި އަދި އެ ބޭސްގެ އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރަށެވެ.

ޖަޕާނުން ދިން ވަރުގަދަ ހަމަލާތަކުގެ ސަބަބުން އެތައް ގެއްލުންތަކެއް އެމެރިކާގެ އަސްކަރީ މަރުކަޒަށް ލިބުނެވެ. ޔޫއެސްއެސް އެރިޒޯނާ ހަނގުރާމަމަތީ މަނަވަރަށް 1700 ޕައުންޑްގެ ބޮމެއް އަމާޒުވެ، ބޮޑު ގޮވުމެއްގިވެއެވެ. މި ގޮތުގެ ސަބަބުން، އެ މަނަވަރުގައި ތިބި އެއްހާސް ހަތްސަތޭކަ ކާރާސިނުން ވަގުތުން މަރުވިއެވެ. މި ނުރައްކާތެރި ހަމަލާގެ ހަނދާނެއްގެ ގޮތުގައި، ހަދާފައިވާ ޔޫއެސްއެސް އެރިޒޯނާ މެމޯރިއަލް ބިނާކުރެވިފައިވަނީ، އެ މަނަވަރު އަޑިއަށްދިޔަ ތަނުގެ ފުންމަތީގައެވެ. މިއީ، ޕާރލް ހާބަރަށް ދެވުނު ހަމަލާގެ ނުރައްކާތެރިކަން މިއަދު ވެސް ރަމްޒުކޮށްދޭ ހަނދާނީ ބިނާއެކެވެ.

ޕާރލްހާބަރ އެރިޒޯނާއަށް އަމާޒުވި ވަރުގަދަ ހަމަލާއާ އެކު، އެ މަނަވަރު އަޑިއަށްދިޔަ އިރު، ކައިރީގައި އޮތް ޕާރލްހާބަރ އޮކްލަހޯމާ މަނަވަރަށް ބޮޑެތި ހަމަލާތަކެއް އަމާޒުވެ ބަނޑުންޖެހިލައި، ގިނަ ސޭލަރުންތަކެއް މަނަވަރުގެ އެތެރޭގައި ބަންދުވިއެވެ. ޖަޕާނުގެ މި ހަމަލާއާއި ކުއްލި ހަމަލާގައި، ޕާރލްހާބަރ ވެސްޓް ވާޖިނިއާއާއި ޔޫއެސްއެސް ކެލިފޯނިއާއަށް ވެސް ބޮޑެތި ގެއްލުންތަކެއް ލިބުނެވެ. ޔޫއެސްއެސް ނެވާޑާ ހަނގުރާމަމަތީ މަނަވަރުގައި އަލިފާން ރޯވިއެވެ. މި މަނަވަރުގައި އަލިފާން ރޯވާ އިރު، ބަނދަރުން ނިކުމެ، ފިލުން މަސައްކަތްކޮށްފައި ވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މަނަވަރަށް ލިބިފައިވާ ގެއްލުމުގެ ބޮޑުކަމުން، އަޑިއަށްދާން ކަމުގެ ބިރުން ފިލައިގެން ދުއްވާލެވުން ނުވިއެވެ.

ޖަޕާނުން ދިން ކުއްލި ހަމަލާއާ އެކު، ދުރު އަސްކަރީ މަރުކަޒަން ސިފައިން ގެންދި ސަލާމަތްވެ، ރައްދު ހަމަލާދިނުމުގައި ސައިލަރުން އާދަޔާހިލާފު ހިތްވަރާ އެކު ރައްދު ހަމަލާދިފައިވެއެވެ. މި ގޮތުން، ގަނޑު ތަމްރީން ލިބިފައި ނުވާ، ސިވިލިއަނުންނާ ވެސް އެބޮންބިޓް ޗިރިސް، ޕާރލްހާބަރ ވެސްޓް ވާޖިނިއާގައި އެންޓި އެއަރކްރާފްޓް ބެޓެރީ ބަހައްޓައިގެން، ޖަޕާނުގެ މަތިންދާބޯޓުތަކަށް، ވަޒަން ހުސްވަންދެން ހަމަލާދިނީއެވެ. މި ހިތްވަރުގަދަ އަމަލުގެ ސަބަބުން ޖަޕާނަށް ނުވި ކުރިބާރު ލިބިފައި ވެއެވެ. ޖަޕާނުން ދަނީ ފުރި ހަމަލާއާ އެކު، އެންމެގިނަގިނަ ކުއްލި ސިފައިން ލިބިގެންދިޔަ އިރު، ޔޫއެސްއެސް ނެވާޑާއިން ދައްކާ ހަމަލާތީ، އެ މަނަވަރު ސަލާމަތްކުރުމުގެ މަސައްކަތް ވެގެން ދިޔައީ، ގިނަ ބަހަކަށް ލިބިގެންދިޔަ ހިތްވަރަކަށެވެ. ދުރު އަސްކަރީ މަރުކަޒުގައި ޑޮކްޓަރުންނާއި، ނަރުހުންނާއި އަދި އާންމުން ޒަހަމްވި މީހުން ސަލާމަތްކުރުމުގައި ހަރަކާތްތެރިވެފައިވެއެވެ. ޖަޕާނުންދިން މި ވަރުގަދަ ހަމަލާގައި ދުވަހުގެ ތެރޭގައި 2403 މީހުން މަރުވެ، 1178 މީހުން ޒަހަމްވެފައިވެއެވެ. އަދި 200 މަތިންދާބޯޓު ސުންނާފަތިވެފައިވެއެވެ. ޖަޕާނުން ފޮނުވި ހަމަލާ ނާކާމީ ބޭސް ދޫކޮށްލީ، ދުވަސް ދުނިޔެއަކަށް އިމްޕީރިއަލް ޖަޕާނުގެ އަސްކަރީ ބާރުވެރިކަން ދެއްކުމަކަށް ވިއެވެ.

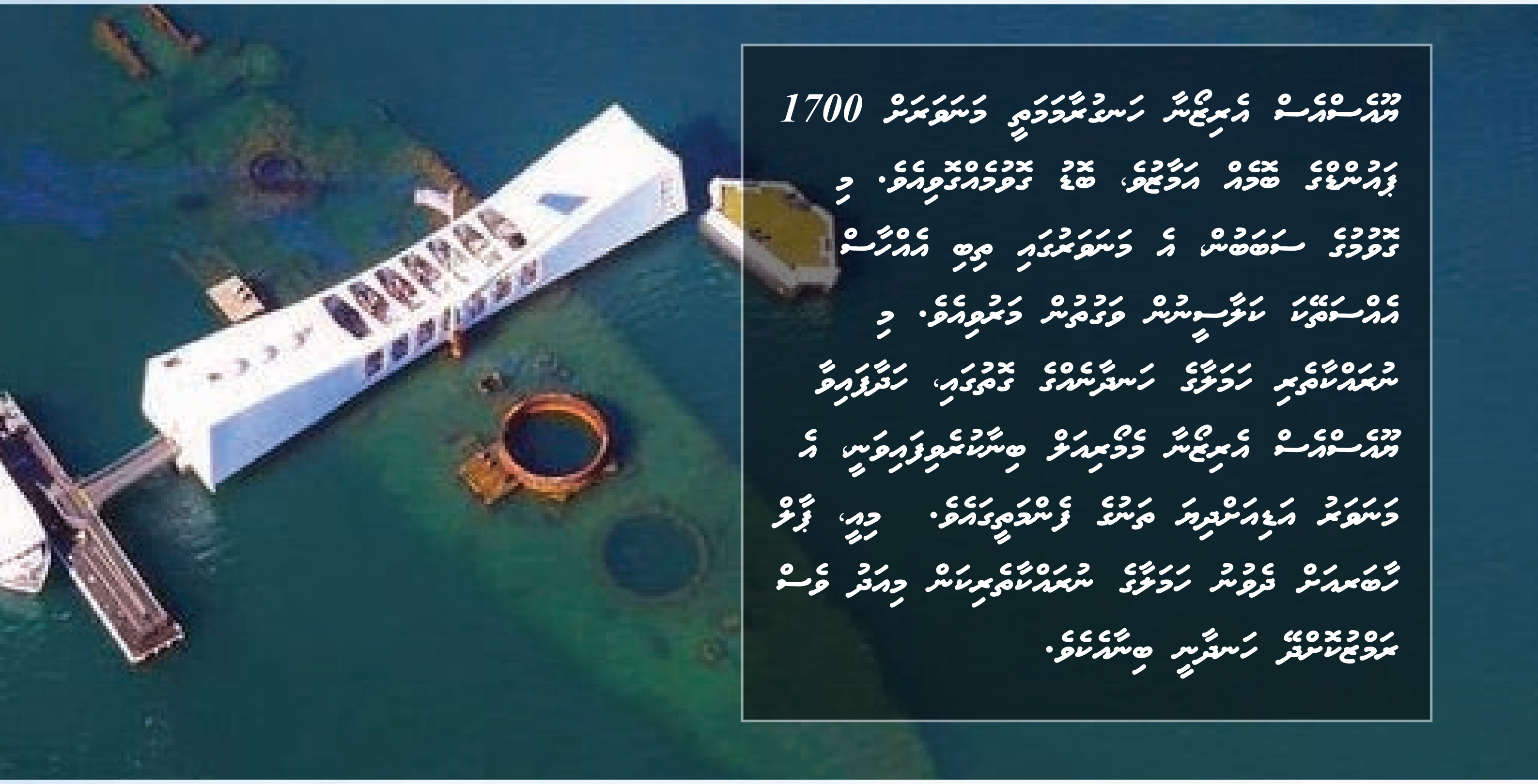

ޔޫއެސްއެސް އެރިޒޯނާ ހަނގުރާމަމަތީ މަނަވަރަށް 1700 ޕައުންޑްގެ ބޮމެއް އަމާޒުވެ، ބޮޑު ގޮވުމެއްގިވެއެވެ. މި ގޮތުގެ ސަބަބުން، އެ މަނަވަރުގައި ތިބި އެއްހާސް ހަތްސަތޭކަ ކާރާސިނުން ވަގުތުން މަރުވިއެވެ. މި ނުރައްކާތެރި ހަމަލާގެ ހަނދާނެއްގެ ގޮތުގައި، ހަދާފައިވާ ޔޫއެސްއެސް އެރިޒޯނާ މެމޯރިއަލް ބިނާކުރެވިފައިވަނީ، އެ މަނަވަރު އަޑިއަށްދިޔަ ތަނުގެ ފުންމަތީގައެވެ. މިއީ، ޕާރލް ހާބަރަށް ދެވުނު ހަމަލާގެ ނުރައްކާތެރިކަން މިއަދު ވެސް ރަމްޒުކޮށްދޭ ހަނދާނީ ބިނާއެކެވެ.

މި ހަމަލާއަށްފަހު، ޖެހިގެން އައި ދުވަސްކަމުގައިވާ، 1941 ޑިސެންބަރު 8 ވަނަ ދުވަހު އެމެރިކާގެ އޭރުގެ ރައީސް، ފްރެންކްލިން ޑީ ރޫސްވެލްޓް، އެމެރިކާގެ ކޮންގްރެސްއާ މުޚާޠަބުކުރައްވައި، ޑިސެންބަރު 7 ވަނަ ދުވަހަކީ ބަދު ނަސީބު ދުވަހެއްގެ ގޮތުގައި ވަނީ ވިދާޅުވެފައެވެ. މި ތަޤްރީރަށް ފަހު މާގިނައިރުތަކެއް ނުވެ، އެމެރިކާއިން ޖަޕާނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ އިޢުލާންކުރިއެވެ. އަދި ހަމަމިއާ އެކު، ޖަޕާނުގެ އެކުވެރިން ކަމަށްވާ ޖަރުމަނާއި އިޓަލީން އެމެރިކާއާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަ އިޢުލާންކުރިއެވެ. މިކަން ވެގެންދިޔައީ، މުޅި ދުނިޔެ ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައަށް ރަސްމީކޮށް ވަދެގެން ދިޔުން ކަމުގައެވެ. އެމެރިކާގެ ނޭވީގެ ބޭސް، ޕާރލް ހާބަރއަށް ޖަޕާނުން ދިން ހަމަލާއިން އެމެރިކާއަށް ދިނަ ފިޔާވަރުތަކެއް ބިޑިގެންދިޔައެވެ. މި ގޮތުން، ޖަޕާނުގެ ވައިގެބާރުގެ ވަރުގަދަކަމާއި، އެމެރިކާއަށް ކުއްލިއަކަށް ދިމާވި ހަމަލާއަކަށް ތައްޔާރުވެފައިނުވުމާއި އަދި އެ ގައުމުގެ އިންޓެލިޖެންސް ދާއިރާ ފެއިލްވެފައިވާ މިންވަރު ވަޒަންކޮށްދެނެވެ.

މި ހަމަލާއަކީ، ޖަޕާނުން ކުއްލިއަކަށް ދިން ހަމަލާއެއް ނޫނެވެ. މި ހަމަލާއަކީ، އެ ގައުމުން ވަރަށް ރަނގަޅަށް ތައްޔާރުވެ، އެ ކަމަށް އެތައް މަހެއް ހޭދަކޮށް، ފުރިހަމަކޮށްގެން ކުރިއަށް ގެންދިޔަ އޮޕަރޭޝަނެކެވެ. މިކަމަށް ބޭނުންވާ ތަފްސީލް ހޯދީ ސްޕައިރާޓްގެނެވެ. މި ހަމަލާގައި އެއިރުން ބޭނުންކުރި، މަޝްހޫރު ބޮމްބަރުކަމަށްވާ، ނަކަޖިމާ ބީ5އެން ކޭޓް ބޮން އަދި ބޮމްބަރުތަކާއި އަދި "މިތްސުބިޝި އޭ6އެމް "ޒީރޯ" މަޝީންގަންބޮމްބަރުތަކުން އެއިރުންގެ ހަނގުރާމައިގެ ހުނަރާއި އުކުޅުތައް ވަރަށް ފުރިހަމައަށް ދައްކުވައިދީފައި ވެއެވެ.

މިހާ ހިސާބުން އުފެދޭ ސުވާލަކީ، އެމެރިކާގެ ރާޑާ ސިސްޓަމްތަކަށް ނުފެނި، ޖަޕާނުން އެމެރިކާގެ ވައިގެ ސަރަހައްދަށް ވަދެ، ހަމަލާދިނީ ކިހިނެއްކަން ހެއްޔެވެ. މިކަމަށް ނަޒަރު ހިނގާލާއިރު، އެމެރިކާގެ ރާޑާ ސިސްޓަމްތަކުން އެ ދުވަހުގެ ހެނދުނުގެ ވަގުތުކޮޅެއްގައި މި ބޯޓުތައް ޓްރެކްކުރެވިފައި ވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، އެ އިންޖަރު ބްރީފުކުރި އެ ބޯޓުތަކަކީ، ކެލިފޯނިއާއިން ފުރައިގެން އާ، އެއަރބޭސްއަކުން އަންނަ ބީ17 ބޮން އަގާ މަޝީންގަންބޯޓްފަހަރުކަމަށް ހިޔާލުން، ކުރުވުން ކުރި ހިއްސާގެ ތަރުއިސްނުނެވެ. މި ހަމަލާގެ ސަބަބުން، ނާވަލް ބޭސްތަކުގައި ގާއިމުކޮށްފައިވާ ނާވަލް ފްލީޓްބޯޓުގެ ނަޖާކުރުން ބަސަހައްރު ކުރެވިގެންނުދިޔައެވެ. މަތިންދާ ބޯޓު އުދުހާ މަސަވަރުތަކުގެ ދުރިހުނުކަން އަންނާރޫކުރެވިގެން ދިޔައެވެ. އެމެރިކާގެ ނޭވީގެ ސްޓްރެޓީޖިކް ފްލީޓް ބޭސް ބަނދަރުތަކުގެ ގާތުން ކޮށްފައިވުން.

އެމެރިކާގެ ޖަވާބު ހަމަލާއަށް ދިނުން ވަރުގަދަ ހަމަލާއިން، އެމެރިކާ ބަދަލުހިފާނެކަމަށް އެއްވެސް ސުވާލެއް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. މި ހަމަލާގެ ސަބަބުން އެމެރިކާގެ އާންމުންގެ ތެރެއިން ދުވަހަކު ވެސް ނުފެނުނުހާ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ގައުމީ ރޫހު ފެނިގެންދިޔައެވެ. ނަތީޖާއަކަށްވީ، އެމެރިކާގެ އަސްކަރީ ބާރު ވަރުގަދަކުރުމުގެ ގައުމީ މަސައްކަތްތަކަށް ފެނިގެން ދިޔުމެވެ. ރައްޔިތުންގެ ގުދުރަތި އަޑު އެކަހެރިކަން ނިމުމަކަށް ގެނެސް، އަސްކަރީ އަދި ސިނާއީ މަސައްކަތްތަކަށް ކުރިއަރުވުމުގެ މަސައްކަތް މުޅި އެމެރިކާގައި ފެނިގެން ދިޔައެވެ.

ސިވިލިއަނުންނާއި އަދި އާންމު ރައްޔިތުން ވެސް، އެއް ރޫހަކާއި އެއް އަޒުމެއްގައި ގައުމީ މަސްލަހަތު އިސްކުރިއެވެ. ގިނަ އަދަދެއްގެ ޒުވާނުން ގައުމަށް ޓަކައި އަސްކަރިއްޔާއަށް ޝާމިލުވެއްޖެން ދެގައި ވެއްޖެއެވެ. އެމެރިކާގެ އަސްކަރިއްޔާ ވަރުގަދަކުރުމުގެ ގޮތުން އަސްކަރީ އާލާތްތައް އުފެއްދުމުގެ މަސައްކަތް އަންހެނުން ނިކުންނަން ފެށިއެވެ. މި ގޮތުން، ފެކްޓަރީތަކާއި، ޝިޕްޔާޑްތަކާއި، އަދި އަސްކަރީ އޮފީސްތަކުގައި ހިދުމަތްތެރިކަން އެރިމޯޓަރުން ޓްރަކްޑްރައިވަރުކަމުގައި އަންހެނުންގެ ބައިވެރިވުން ފެނިގެންދިޔައީ، އަސްކަރީ އުފެއްދުންތެރިކަމުގެ މައިބަދަލުކުރެވުނެވެ.

ޖަޕާނުން ޕާރލް ހާބަރއަށް ދިން ހަމަލާއަށް ވަރަށް ކާމިޔާބު ހަމަލާއެއްކަމުގައި ބަލާނަމަވެސް، މި ކާމިޔާބީ މާގިނަ ދުވަސް ނުދެމިއޮތެވެ. ހަވާއީގެ ޖަޕާނު ހަމަލާއާ ވަރުގަދަ ހަމަލާތަކުގެ ތެރެއިން

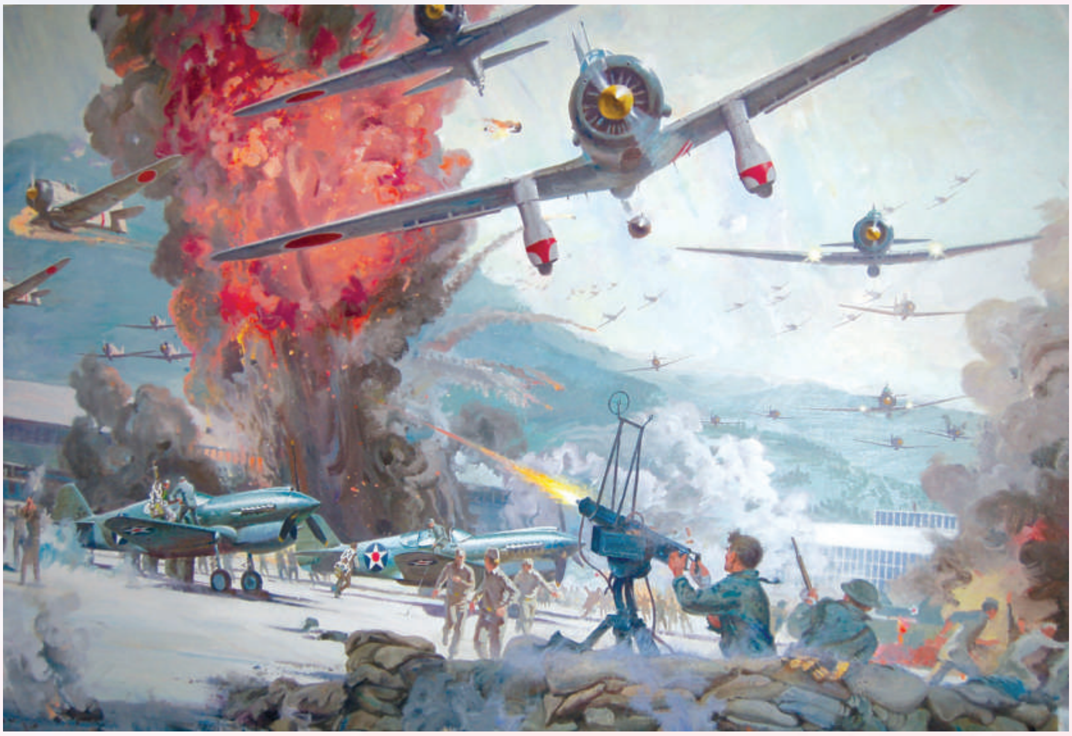

ޖަޕާނުގެ ހިރޯޝިމާއާއި ނާގަސާކީއަށް 1945ވަނަ އަހަރު އެމެރިކާއިން ދިން ޖަވާބުދާރިވި އެޓޮމިކް ބޮމުގެ ހަމަލާއާ އެކު އެމެރިކާއިން ޖަޕާނުގެ ބާރު އެއްކޮށް ސުންނާފަތިކޮށްލިއެވެ.

ޕާރލް ހާބަރ ހަމަލާ ހުރި ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުގައި ކޮމްޕްލެކްސްގެ ގޮތުގައެވެ. އެ ފަހަރު، ޒިންމާދާރީން ރިޕަރޭޝަންދީ ސިވިލިއަނުންނާއި، ދިރިހުރުންނާއި އަދި ފެމިލީތަކުން މިއަދު،

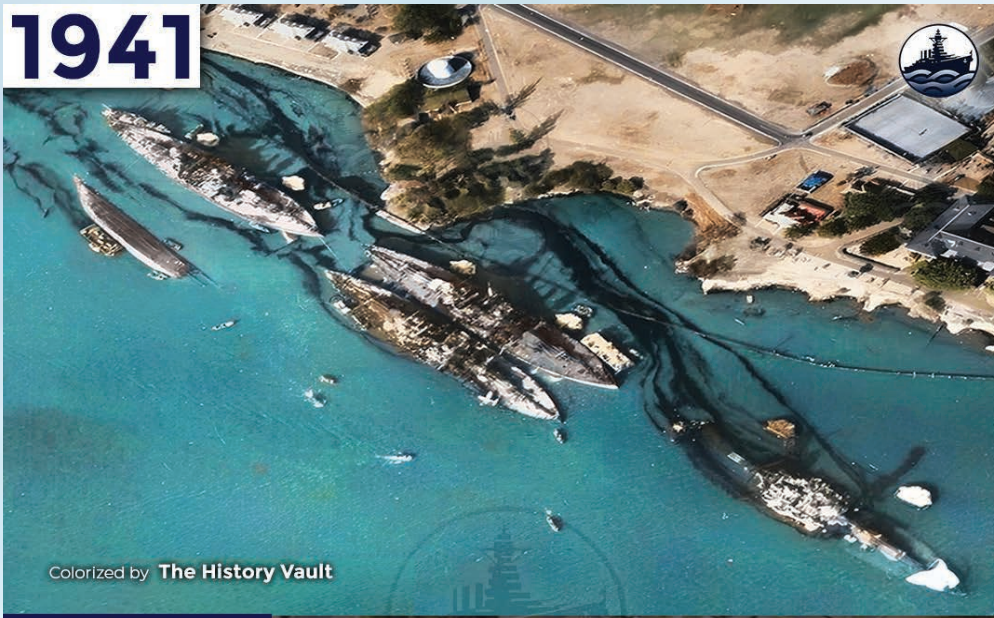

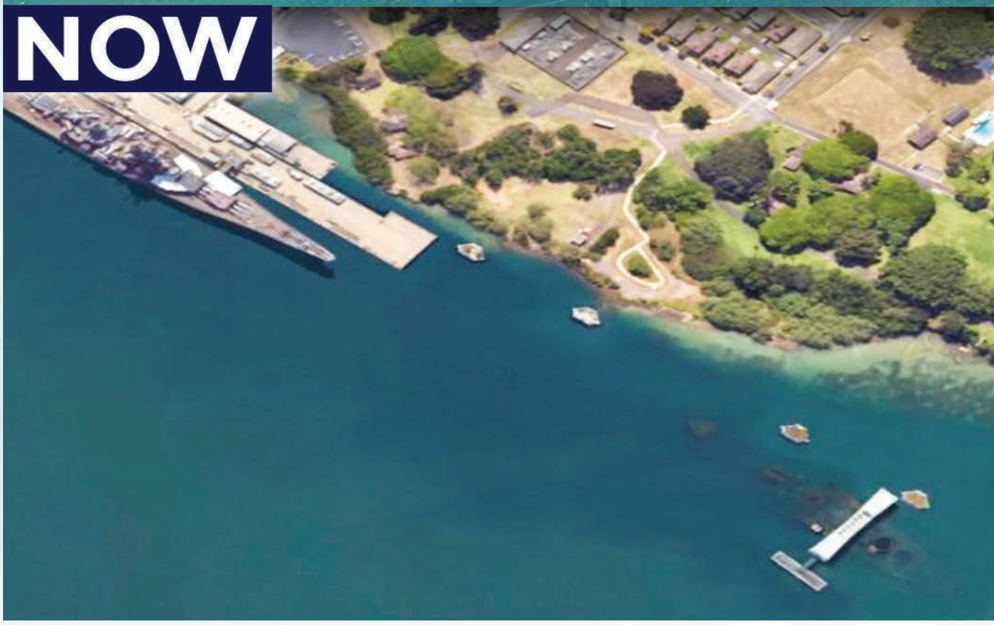

އިޙްތިރާމް އަދާކުރުމުގެ ގޮތުން ޒިޔާރަތްކުރާ ހަނދާނީ ބިނާއެކެވެ.

އެމެރިކާއަށް ޕާލް ހާބަރުއަކީ ހަމައެކަނި ހަނދާނީ ބިނާއެއް ނޫނެވެ. އެ ބިނާ ހަނދާންކޮށްދެނީ، އަބަދުވެސް ދުޝްމަނުންނަށް ފާރަވެރިވެ ތިބުމަށެވެ. ހަމަޖެހުމާއި މިނިވަންކަން ކޮންމެ ހިނދަކު ވެސް ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެ ކަމެވެ. ހަމަލާއެއް އަތުވެދާނެ ކަމަށް އަބަދުވެސް ތައްޔާރީ ހާލަތެއްގައި ތިބެންޖެހޭ ކަމެވެ. އަދި 1941ވަނަ އަހަރުގެ ޑިސެންބަރު މަހުގެ 7ވަނަ ދުވަހުގެ ހެނދުނުކާ އެއްގަޑިއިރުން މިއަދު ވެސް، ހުރިހާ ބަރަކާތްތަކުން އެއް ފަހަރާއި އެއް ޖަލްސާއެއްގައި ގައުމަށް ޓަކައި މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަމެވެ.

އަސްކަރީ ނަޒަރުން ބަލާ އިރު، ޕާލް ހާބަރުއަކީ ހަމައެކަނި، ބަޔަކު ދިން ހަމަލާއެއް ނޫނެވެ. މި ހަމަލާ އަކީ، މުޅި ދުނިޔޭގެ އާރާއި ބާރު ބަދަލުވެގެންދިޔަ، އަސްކަރީ ސްޓްރެޓެޖީއެއް އަލުން ބައްޓަންކުރުމަށް މަޖުބޫރުކުރި ސަބަބެއް ވެސް މެއެވެ. މި ހަމަލާއިން، ކުދި ގައުމުތަކާ އެއްހަމައިން ބާރުގަދަ ގައުމުތަކަށް ވެސް، އަސްކަރީ ޘާބިތުކަން އިތުރުކޮށް ތައްޔާރީ ހާލަތުގައި ތިބުމުގެ މުހިންމުކަން ދައްކުވައިދިނެވެ. އެ ހާދިސާއަށް މިހާރު 83 އަހަރު ފާއިތުވެގެން ގޮސްފައިވާ އިރު، އެ ދުވަހުގެ އެ ގޮވުމުގެ އަޑުތައް އެމެރިކާގެ ހިތްތަކުން އަދިވެސް ފިލައިގެން ނުދެއެވެ.

މި ހަމަލާއިން ފެށި ދުނިޔާއަށް ސާބިތުކޮށްދިނީ، ބާރުގަދަ ގައުމުތަކަށް ވެސް ދެ އަޅު އުރާލައިގެން ނުތިބޭފަދަ ކަމެވެ. މި ހަމަލާއިން ދުނިޔެ ހަނގުރާމައިގެ މުޅިން އައު ޒަމާނަކަށް ހުޅުވިގެންދިޔަ އިރު، ޖަޕާނުގެ ވަރުގަދަ އަސްކަރީ ބާރުވެރިކަމެއް ދެއްކި ވިޔަމަވެސް، ހަނގުރާމައިގެ ކާމިޔާބީ ބިނާ ވަނީ، ނިންމާ ރަނގަޅު ނިންމުންތަކުގެ މައްޗަށްކަން ސާބިތުކޮށްދިނެވެ. މި ހަމަލާގެ ސަބަބުން އެމެރިކާގައި އުފެދިފައިވާ ސިޔާސީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ބައިބައިވުންތައް ނިމުމަކަށް ގެނެސް، މުޅި ގައުމު، ގައުމީ ރޫހާއި ޖޯޝާ އެކު އަލުން އެއްކުރުވިއެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، ޖަޕާނަށް މި ހަމަލާ ވެގެންދިޔައީ، ތާރީޚުގައި ވެސް އިސްތިރާތީޖީ ވަރުގެ ބޮޑު ގެއްލުންތަކާ ކުރިމަތިލާން ދިމާވި އެއް ސަބަބު ކަމުގައިވެއެވެ. ޖަޕާނުގެ ސިޔާސީ ހަލާކުވެ، ރައްޔިތުން ތަސައްވުރު ނުކުރެވޭ ފަދަ ފަނާއި ތަކުލީފުތަކަށް ތަރައްޤީކޮށް ހުރީއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މި ހުރިހާ ކަމެއް މާޒީއަށް ދުރުކޮށް، ޖަޕާނުން އެ ގައުމު ބިނާކުރީ ސުލްހަވެރި އަދި ހަރުދަނާ ޑިމޮކްރަސީއެއްގެ ނަމޫނާ ދުނިޔެއަށް ދައްކުވައިދިނުމުންނެވެ. ޕާލް ހާބަރުގެ ހަމަލާ ދުނިޔޭގެ ތާރީޚުގައި ފެންނާނީ ހަމައެކަނި ހަނގުރާމައިގެ ގޮތުގައި ނޫނެވެ. މި ހަމަލާއިން ދުނިޔެއަށް ސާބިތުކޮށްދިނީ، ހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރިކަމާއި، ދުޝްމަނުންގެ ހަމަލާތަކުން އަބަދުވެސް ހުށިޔާރުވެ ތިބުމާއި އަދި ދިރުމުގެ ބާރުގެ ގޮތުގައި ކުރަންޖެހޭ މަސައްކަތްތަކުގެ މުހިންމު ކަމެވެ.

މިނިވަންކަމަކީ، ފާރަވެރިވާންޖެހޭ ކަމެކެވެ. އަދި މިނިވަންކަމަކީ، އަގުއަދާކުރުމަށް ޖެހޭ ނިޢުމަތެއްކަން މިފަދަ އަސްކަރީ ހާދިސާތައް އަބަދުވެސް ހަނދާންކޮށްދެއެވެ.

ރިފަރެންސް:

- ޔޫއެސް ނޭވަލް ހިސްޓްރީ އެންޑް ހެރިޓޭޖް 1941
- އަންޓޯލްޑް ސްޓޯރީ އޮފް ޕާލް ހާބަރ 1981
- ރޫސްވެލްޓް، ކޮންގްރެސް ސްޕީޗް 1941
- އަންޓޯލްޑް ސްޓޯރީ އޮފް ބެޓަލް މިޑްވޭ، 2005

ފިނިހަނގުރާމައި ސޯވިއެޓްގެ ނިމުން

ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 2
އިބްރާހީމް އަހްމަދު

ފިނިހަނގުރާމައަކީ، ދެ ސުޕަރޕަވަރުންގެ މެދުގައި ހިނގި ޖިއޮޕޮލިޓިކަލް ހަމަނުޖެހުންތަކުގެ ދުވަސްވަރަށް ނިސްބަތްކުރެވޭ ފުޅާ ސިޔާސީ، އަދި އަސްކަރީ ވާދަވެރި ޙާލަތެކެވެ. މި ހަނގުރާމައަކީ، އެހެނިހެން ހަނގުރާމަތައް ފަދައިން ދެ ސުޕަރޕަވަރުން ސީދާ އަސްކަރީ ކުރިމަތިލުމަކަށް ގޮސްގެން ކުރި ހަނގުރާމައެއް ނޫނެވެ.

ފިނިހަނގުރާމައަކީ، ކެޕިޓަލިޒަމާއި، ޑިމޮކްރެޓިކް ފިކުރު އޮތް އެމެރިކާއާއި، ކޮމިއުނިޒަމާއި އޮތޯރިޓޭރިއަން ފިކުރު ގެންގުޅުނު ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނާ ދެމެދު ހިނގި ދުނިޔޭގެ ކޮޅުންތަކެކެވެ.

މި ވާދަވެރިކަމުގައި މުޅި ދުނިޔޭގެ ބާރުތައް ދެ ބްލޮކަކަށް ބެހިގެން ދިޔައެވެ. އެމެރިކާ އިސްވެ އޮތް ހުޅަނގު ބްލޮކް ކޮންޓްރޯލްކުރި އިރު، ސޮވިއެޓުން އިރުމަތީ ބްލޮކް ކޮންޓްރޯލްކުރިއެވެ. ހުޅަނގު ބްލޮކުގައި ހިމެނުނީ އެމެރިކާއާއި ޔޫރަޕިއަން ތާއީދުކުރާ ގައުމުތަކާއި، 1949ވަނަ އަހަރު އުފެއްދި ނޯތު އެޓްލާންޓިކް ޓްރީޓީ އޯގަނައިޒޭޝަން (ނޭޓޯ) އަށް ނިސްބަތްވާ ގައުމުތަކެވެ.

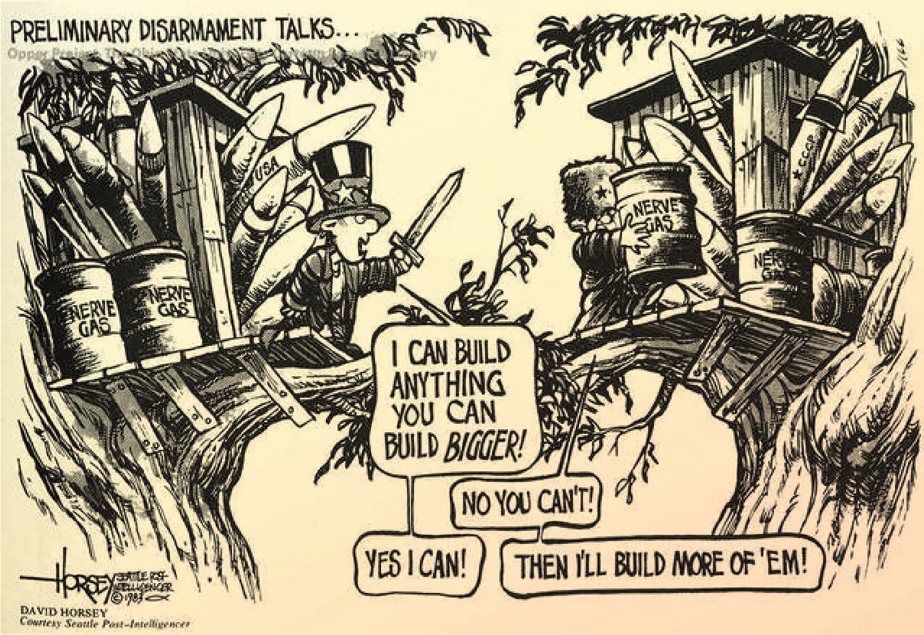
PRELIMINARY DISARMAMENT TALKS...
USA
NERVE GAS
NERVE GAS
NERVE GAS
NERVE GAS
CCCP
I CAN BUILD ANYTHING YOU CAN BUILD BIGGER!
NO YOU CAN'T!
YES I CAN!
THEN I'LL BUILD MORE OF 'EM!
HORSEY SEATTLE POST-INTELLIGENCER ©1983

DAVID HORSEY
Courtesy Seattle Post-Intelligencer

އިރުމަތީ ބްލޮކުގައި ހިމެނުނީ ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނާއި އޭ ގައުމުގެ ކޮމިއުނިސްޓް ސެޓެލައިޓް ދައުލަތްތަކެވެ. (ސެޓެލައިޓް ސްޓޭޓް ކަމުގައި މުޅިންވެސް ރަސްމީކޮށް މިނިވަން ދައުލަތެއް ނަމަވެސް ސޮވިއެޓުން ކޮންޓްރޯލް ކުރާ ދައުލަތްތަކަށެވެ.) އެ ބްލޮކުގައި އުފެދުނު އަސްކަރީ އިއްތިހާދަކީ، ވޯސޯ ޕެކްޓެވެ. ވޯސޯ ޕެކްޓަކީ ނޭޓޯއާ ދެކޮޅަށް ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނާއި އޭ ޔޫނިއަނުގެ އިރުމަތީ ޔޫރަޕްގެ ސެޓެލައިޓް ދައުލަތްތަކުން 1955ވަނަ އަހަރު އުފެއްދި އަސްކަރީ އިއްތިހާދެކެވެ.

ދެ ސުޕަރޕަވަރުންގެ ދެމެދުގައި އޮތް ވާދަވެރިކަމުގެ ތެރެއިން، ނިއުކްލިއާ ހަތިޔާރު އުފެއްދުމުގެ ރޭހާއި، އެހެން ގައުމުތަކަށް ހަތިޔާރާއި އެހީތެރިކަން ދީގެން ކުރުވުން ޕްރޮކްސީ ހަނގުރާމަތަކާއި، ދީނީ ވާދަވެރިކަމާއި، ޖާސޫސީ ހަރަކާތްތަކާއި ވަރަށް ބޮޑަށް ޕްރޮޕެގަންޑާ ހިނގައެވެ.

މި ލިޔުމުގައި މި ބަލާލަނީ، ފިނިހަނގުރާމައިގައި އެ ވާދަވެރިކަން އޮތް ގޮތާއި، އެ ވާދަވެރިކަމުގައި ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަން ކުރި، ދުނިޔޭގެ އެއް ސުޕަރޕަވަރު ނިމިގެން ދިޔަ ގޮތުގެ މައްޗަށެވެ.

ނިއުކްލިއާ ހަތިޔާރުގެ ވާދަވެރިކަން

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރު ރޭހަކީ އެމެރިކާއާއި ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނާ ދެމެދު ކުރިއަށް ދިޔަ ވާދަވެރި އަސްކަރީ "ބިލްޑްއަޕް" (ފުޅާކުރުން) އެކެވެ. އެގޮތުން، އެ ވާދަވެރިކަމުގައި ނިއުކްލިއާ ހަތިޔާރު އުފެއްދުމާއި، ބެލިސްޓިކް މިސައިލް ފަދަ ޑެލިވަރީ ސިސްޓަމްތައް ތަރައްގީކުރުން ވެސް ހިމެނިގެންވާއިރު ސްޓޮކްޕައިލްތައް ކުރިއަށް ގެންދިޔައެވެ. އަދި، މި ހަތިޔާރުގެ ރޭހުގެ ސަބަބުން ދެ ބާރުވަންތަ ގައުމުގެ ތެރޭގައި ނިއުކްލިއަރ ވޯހެޑްތަކާއި ޑެލިވަރީ ސިސްޓަމްތަކުގެ އަދަދުތައް އިތުރުވަމުން ދިޔައެވެ. އެގޮތުން، ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިގައި އެމެރިކާއިން އެޓޮމިކް ބޮމް ބޭނުންކުރުމަށްފަހު، ފުރަތަމަ ފަހަރަށް، ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނުން 1949ވަނަ އަހަރު އަމިއްލަ އެޓޮމިކް ބޮމެއް އުފައްދައިފިއެވެ. އޭގެފަހުން ހަތިޔާރު އުފެއްދުމުގެ ރޭސް ދެ ބާރުގެ ދެމެދުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ފުޅާވެގެން ދިޔައެވެ. އެ ވާދަވެރިކަމުގައި އެމެރިކާއިން ހައިޑްރޮޖަން ބޮމް ފަދަ ވަރުގަދަ ހަތިޔާރުތައް އުފައްދަން ފެށިއެވެ. އޭގެ ފަހުން، ސޮވިއެޓުން ވެސް އެފަދަ އެއްވަރުގެ ހަތިޔާރުތައް އުފައްދަން ފެށިއެވެ. މި ވާދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، ނިއުކްލިއާ ސްޓޮކްޕައިލްގެ ހަދުމަ ކުރިއެރުންތަކެއް ދިޔަން ފެށިއެވެ. ދެ ފަރާތުން ވެސް މަސައްކަތްކޮށްގެން ދިޔައީ ދުވަހުން ދުވަހަށް ނިއުކްލިއާ ވޯހެޑްތައް އުފެއްދުމާއި އޭގެ ތަރައްގީކުރުމުގެ ކަމުން، އެއީ ބޮޑެތިކަމަށް ވުރެ އަދަދު ބޮޑުކަމާ އިސްކަންދެވިގެން މަސައްކަތްކުރެވުނެވެ. މިގޮތުން، ހަތިޔާރު އުފެއްދުން ފުޅާވެގެން ދިޔަ މިންވަރަކީ، ދެ ފަރާތަށް ވެސް އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު މުޅިން ނައްތާލުމުގެ ސްޓޮކްޕައިލް ގާބިލުކަން ލިބިގެން ދިޔައެވެ.

ޕްރޮކްސީ ހަނގުރާމަތައް

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި ވުޖޫދުވެގެން އައި، ޕްރޮކްސީ ހަނގުރާމަތަކީ އެމެރިކާއާއި ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނުން އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔާ ސީދާ ހަނގުރާމައަކަށް ނުނިކުމުގެ ބަދަލުގައި، އެހެން ގައުމުތަކުގެ އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކަށް ބާރުދީގެން، އެހީތެރިކޮށްދީގެން "ހިންގުމި" ހަނގުރާމަތަކެވެ. މި ސްޓްރެޓަޖީގެ ސަބަބުން ސީދާގޮތުން ނިއުކްލިއާ ހަނގުރާމައަކާ ކުރިމަތިލާން ނުޖެހި، ދެ ސުޕަރޕަވަރުން ވެސް ދުނިޔޭގެ ސިޔާސީ މައިދާނުގައި އެ ބާރުގެ ނުފޫޒާއި ފުޅާކުރުމުގެ ފުރުސަތު ލިބިގެން ދިޔައެވެ.

އެގޮތުން ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެއް ހަނގުރާމައަކީ، ކޮރެއާ ހަނގުރާމަ (1953-1950)އެވެ. މި ހަނގުރާމައިގައި، ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނާއި ޗައިނާގެ ތާއީދު އޮތް އުތުރު ކޮރެއާއަށެވެ. އަދި، ދެކުނު ކޮރެއާއަށް ތާއީދުކުރަމުން ދިޔައީ އެމެރިކާއާއި ޔޫއެންގެ ސިފައިންނެވެ.

އަދި އަނެއް ހަނގުރާމައަކީ ވިއެޓްނާމް ހަނގުރާމަ (1975-1955)އެވެ. މި ހަނގުރާމައިގައި ސޮވިއެޓް ޔޫނިއަނާއި،

ޗައިނާއިން ތާއީދުކުރި ކޮމިއުނިސްޓް އުތުރު ވިއެޓްނާމަށެވެ. އަދި، އެމެރިކާއިން ތާއީދުކުރީ ދެކުނު ވިއެޓްނާމް ސަރުކާރަށް ތާއީދުކުރިއެވެ.

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު ހިނގި ސޯވިއެޓް-އަފްގާން ހަނގުރާމަ (1979-1989) އަކީ ވެސް ޕްރޮކްސީވޯ ހަނގުރާމައެކެވެ. މި ހަނގުރާމަ ހިނގީ ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަނުން އަފްގާނިސްތާނަށް އަރައިގަތުމާ ގުޅިގެންނެވެ. މި ހަނގުރާމައިގައި، އެމެރިކާއިން އަފްގާނިސްތާނުގެ މުޖާހިދީނުންނަށް ތާއީދުކުރިއެވެ. އަފްގާނުގައި އުފެދުނު ތާލިބާނުންނާއި މަސްއޫލުވި ބައެއް އެހެން ޖަމާއަތްތަކަކީ އެމެރިކާއިން ފަންޑުކޮށްގެން އެ ދުވަސްވަރު ބާރުގަދަކުރި ބައެއް ޖަމާއަތްތަކެވެ.

އޭގެ އިތުރުން، އެ ދުވަސްވަރު އެފްރިކާގައި ހިނގި ހަމަލަޖެހުންތަކަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކަލިއެއް އެއްލަން ޖަހާކަމުގައި ދެކެވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި، ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަނާއި ކިއުބާއިން އިސްވެ، ސޯމާލިޔާއާއި އިތިއޮޕިއާއާ ދެމެދު ހިނގި އޮގާޑެން ހަނގުރާމަ ފަދަ ހަމަލަޖެހުންތަކަށް ވަދެގެން، ބޭރު [illegible] ހިންގާފައިވެއެވެ.

ހަމައެހެންމެ، ލެޓިން އެމެރިކާގައި ކޮމިއުނިޒަމް ފުޅާވުން ހުއްޓުވުމަށް ބަލައި އެމެރިކާއިން ނިކަރާގުއާ (ސެންޓްރަލް އެމެރިކާގެ ގައުމެއް)އާއި ކިއުބާ ފަދަ ގައުމުތަކުގެ ވެރިކަމަށް ޗާލެންޖުކޮށް، އެ ގައުމުތަކުގައި އޮތް ކޮމިއުނިސްޓް ޖަމާއަތްތަކާ ދެކޮޅަށް އަސްކަރީ ހަރަކާތްތަކެއް ހިންގާފައިވެއެވެ.

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި ނިއުކްލިއަރ ހަތިޔާރު އުފެއްދުން އިތުރުވުމާއި، އަސްކަރީ މަރުކަޒުތައް އިތުރުކުރަމުން ދިޔުމުގެ ސަބަބުން ދުނިޔޭގެ ސަލާމަތަށް ނުރައްކާތެރިކަން ބޮޑުވިއެވެ. ކޮރިއާ ހަނގުރާމަތަކުގެ ސަބަބުން ވިއެޓްނާމް، އަންގޯލާ އަދި އަފްގާނިސްތާން ފަދަ ސަރަޙައްދުތަކަށް ހަލާކު، އެތައް މިލިއަން ބަޔަކު މަރުވެ، ދިގު މުއްދަތަކަށް ހަމަޖެހުން ގެއްލިގެންދިޔައެވެ.

ޖައްވީ ވާދަވެރިކަން

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ޖައްވީ ބާރަކީ ފިނިހަނގުރާމައިގެ ވާދަވެރިކަމާއި ނިއުކްލިއަރ ހަތިޔާރުގެ ބާރުގެ ސަބަބުން ޖައްވީ އުޅަނދުގެ ޓެކްނޮލޮޖީގެ ދާއިރާއިން ކުރިއެރުން އެމެރިކާއާ ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަނާ ދެމެދު 20 ވަނަ ގަރުނުގައި އުފެދުނު ވާދަވެރި ކަމަކެވެ. މި ވާދަވެރިކަމުގައި، 1957 ވަނަ އަހަރު ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަނުން އިންސާނީ ތާރީޚުގައި ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ސެޓެލައިޓެއް (ސްޕުޓްނިކް) ޖައްވަށް ފޮނުވިއެވެ.

އަދި، 1969 ވަނަ އަހަރު އެމެރިކާގެ އެޕޮލޯ 11 މިޝަނުން ފުރަތަމަ ފަހަރަށް އިންސާނުން ހަނދަށް ފޮނުވިއެވެ. މި ވާދައިގައި، ސެޓެލައިޓްތަކާއި، އިންސާނުން ނުލައި ފޮނުވާ ޕްރޯބްތަކާއި ޖައްވަށް ފޮނުވާ ސްޕޭސް ޝަޓަލް، އިންސާނުންގެ ޖައްވީ ދަތުރުތަކާއި ހިމެނޭ ގޮތަށް ސައިންސް އަދި ޓެކްނޮލޮޖީގެ ބޮޑެތި ކުރިއެރުންތަކެއް ލިބިގެން ދިޔައެވެ. މިއީ ވެސް ފިނިހަނގުރާމައިގެ ބޮޑެތި ކުރިއެރުންތަކެއް، ދެ ސުޕަރޕަވަރުގެ ދެމެދުގައި ހިނގި ފިނިހަނގުރާމައި ސިޔާސީ ވާދަވެރިކަމުގެ ބޮޑު ނަމޫނާއެއް ގޮތުގައި ފާހަގަކުރެވެން ދެއެވެ.

މާޝަލް ޕްލޭން

ކާމިޔާބީ ދެވަނަ ވިސްނުމުގައި، އެމެރިކާއިން 1948 ވަނަ އަހަރު މާޝަލް ޕްލޭން ތަންފީޒުކުރަން ފެށިއެވެ. މާޝަލް ޕްލޭނަކީ ދެވަނަ ބޮޑު ހަނގުރާމައިން ފަހު ހުޅަނގު ޔޫރަޕަށް އިޤްތިޞާދީ އެހީތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމަށް އެމެރިކާއިން ހިންގި ޕްރޮގްރާމެކެވެ. އެ ޕްރޮގްރާމަކީ ހަނގުރާމައިގެ ސަބަބުން އެ ގައުމުތަކުގައި ޖެހިފައިވާ އިޤްތިޞާދީ ކަރައިސިސްއާއި ބިނާކުރުމަށް، ސިޔާސީ ޤަބޫލުކުރުން، ޚަރަދުތަކާއި، އަރާމުކަން ސަލާމަތްކުރުމުގެ ކޮމިއުނިޒަމްގެ ފުޅާވުމަށް ހުއްޓުވުމަށް ރޭވިފައިވާ ޕްރޮގްރާމެކެވެ. މި ޕްރޮގްރާމަށް ފިނިހަނގުރާމައިގެ ކުރީކޮޅު އެމެރިކާގެ ހަރަކާތުގެ ސިޔާސަތުގެ މުހިންމު ބައެއް ކަމުގައި ވެސް ދެކެއެވެ. ސަބަބަކީ، މި ޕްރޮގްރާމުގެ ސަބަބުން، އެމެރިކާއާ އެކުވެރި ޑިމޮކްރެޓިކް ގައުމުތަކެއް އުފެދި، އެ ގައުމުތަކަށް ބާރު ލިބުނު ހުޅަނގު، އިޤްތިޞާދު ހުރި ވަރާގެ ބައިވެރިން އުފެދުމުގެ އިތުރުން،

ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަން ރޫޅި ފިނިހަނގުރާމަ ނިމުން

ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަން، ރަސްމީކޮށް ރޫޅުނުކަން އިޢުލާނުކުރީ، 1991 ޑިސެންބަރު 26 ގައެވެ. އެ ޔޫނިއަން ރޫޅިގެން ދިޔަކަން ގެދުވެރިވި މައިގަނޑު ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި، ދިގު މުއްދަތެއް ވަންދެން އެ ޔޫނިއަން ހިންގަމުން ދިޔަ ކޮމިއުނިސްޓުންގެ ހުރި ބަދިކަރިކަމާއި، އެ ޔޫނިއަންގެ އެތެރޭގައި އުފެދުނު ސިޔާސީ ހަލަބޮލިކަން ހިމެނެއެވެ. 1922ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ދުނިޔޭގައި އޮތް އެއް ސުޕަރޕަވަރު ރޫޅުމާ އެކު، އެ ޔޫނިއަންގެ ދަށުން 15 ޖުމްހޫރިއްޔާއެއް މިނިވަންވިއެވެ. އަދި، ރަޝިއާ ފެޑެރޭޝަން އުފެދުނެވެ.

1. އިގްތިސާދީ ދަތިކަމާއި ނާކާމިޔާބުކަން

[illegible] ދުވަސްދުވަހުން [illegible] ކޮންސިއުމަރ [illegible] އުފެއްދުމަށް ސަމާލުކަން ނުދީ، އެ ޔޫނިއަނުން އިސްކަން ދިނީ ބޮޑެތި ސިނާއަތްތަކާއި އަސްކަރީ އުފެއްދުންތަކަށެވެ. އޭގެ ސަބަބުން [illegible] އިގްތިސާދު [illegible] ދިމާވެގެން ގޮސް، [illegible] 1980 ގެ އަހަރުތަކުގެ ތެރޭގައި އިގްތިސާދީ ކުރިއެރުން ހުއްޓި، [illegible] ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުގެ އެ [illegible] ވަސީލަތްތައް އަމިއްލަ ކޮންޓްރޯލްކުރަން ފެށުމުން ޔޫނިއަންގެ އެތެރޭގައި [illegible] ކުރިއަރައިގެން ދިޔައެވެ. ނަތީޖާއަކަށް ވީ ޔޫނިއަންގެ އިގްތިސާދު [illegible]،

ގައުމުތަކުގައި ކޮމިއުނިޒަމް ފިލުވު ފެތުރުން ހުއްޓުވުމަށް ފުރުސަތު ލިބިގެން ދިޔައެވެ.

ކޮމެކޮން

ދެވަނަ ބޮޑުހަނގުރާމައަށް ފަހު ހުޅަނގު ޔޫރަޕް އަލުން ބިނާކުރުމަށާއި، ކޮމިއުނިޒަމް ފެތުރުން ހުއްޓުވުމަށް އެމެރިކާއިން އެކުލަވާލި މާޝަލް ޕްލޭން ދެކޮޅަށް ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަނުން އުފެއްދި ކައުންސިލް ފޯ މިއުޗުއަލް އިކޮނޮމިކް އެސިސްޓެންސް (ކޮމެކޮން) އެވެ. އޭގެ މަގުސަދަކަށްވީ، ސޯވިއެޓުންގެ ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައިވާ އިރުމަތީ ޔޫރަޕްގެ ކޮމިއުނިސްޓް ގައުމުތަކަށް ވަކި އިގްތިސާދީ ބްލޮކެއް ގާއިމުކޮށްދީ، ސޯޝަލިސްޓް ދައުލަތްތަކުގެ މެދުގައި ވިޔަފާރިއާއި އެއްބާރުލުމުގެ އަމިއްލަ ނިޒާމެއް އުފެއްދުމެވެ. އެގޮތުން، އިރުމަތީ ޔޫރަޕްގެ ކޮމިއުނިސްޓް ގައުމުތަކުގެ މެދުގައި އިގްތިސާދީ އެއްބާރުލުމާއި ކޯޑިނޭޝަން ފަހިކޮށްދީ، ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަނުގެ ދަށުގައި ތިބޭގޮތަށް ވިޔަފާރިކުރުމާއި ވަސީލަތްތައް ހިއްސާކުރުމުގެ ފުރުސަތު ހުޅުވާލެވުނެވެ.

ބްރެޒްނެފާއި ސައިންސްގެ ކުރިއެރުން

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ސަބަބުން ބްރެޒްނެފާއި ސައިންޓިފިކް ކުރިއެރުންތަކަށް ދުނިޔޭގެ ފެންވަރުގައި ކުރި އަސަރުތަކެއް އިންތިހާއަށް ބޮޑު، އެމެރިކާއާއި ސޯވިއެޓް ވާދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ޖައްވީ ހުނަރުތަކާއި ކޮމްޕިއުޓަރ އަދި ނިއުކްލިއާ ޓެކްނޮލޮޖީގެ އިތުރުން ޓެލެކޮމިއުނިކޭޝަން އަދި މެޑިކަލް ސައިންސް ފަދަ އެހެން ދާއިރާތަކުން އާ އުފެއްދުންތަކެއް ވުޖޫދުވެގެން އައެވެ. ޖީޕީއެސް، އިންޓަރނެޓް (އާރްޕާނެޓް) އަދި ސެޓެލައިޓް ކޮމިއުނިކޭޝަން ފަދަ ބްރޭކްތްރޫތަކަކީ ފިނިހަނގުރާމައިގެ ވާދަވެރިކަމުގައި، އެ ދުވަސްވަރު ވުޖޫދުވެގެން އައި ކުރިއެރުންތަކެވެ.

ހުވަނުމުގެ މާކަޖާ ފާދަ ނުހުރެވި އިޤްތިޞާދީ ބަލިކަށިވެ، އާންމުންގެ ހިތްހަމަނުޖެހުމާއި ކަންބޮޑުވުންތައް އިތުރަށް ބޮޑުވެފައެވެ.

2. އަސްކަރީ އަދި ދިފާޢީ ޚަރަދު ބޮޑުވުން

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރުގެ ރޭހުގެ ސަބަބުން، ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަންގެ ޖީޑީޕީގެ 25% އާ ހަމައަށް ޚަރަދުކުރީ ދިފާޢީ ދާއިރާއަށެވެ. އިޖުތިމާޢީ ރައްކާތެރިކަމަށް ނުވަތަ އިޤްތިޞާދީ އިސްލާހަށް ބަޖެޓެއް ނުދި މި "ގަންސް އެންޑް ބަޓަރ" ގެ އުސޫލުން ޚަރަދުތައް ކުރަމުން ދިޔަ އިރު، ރައްޔިތުންގެ ނުވަތަ ދަންފަޅީގެ ރައްޔިތުންނަށް ކުރާނެ އަސަރާ މެދު ނުވިސްނައެވެ. އޭގެ ސަބަބުން، ކޮންސިއުމަރ ގުޑްސްގެ ދާއިރާ އެކަށީގެންވާ ހަރުދަނާ ގޮތެއްގައި ދުލަހަޅުވެ ގޮސް ނުވެ، ވަސީލަތްތައް މަދުވެ، މާލީ ގޮތުން އަޅައާގުޅާ ކުރިމަތިވިއެވެ.

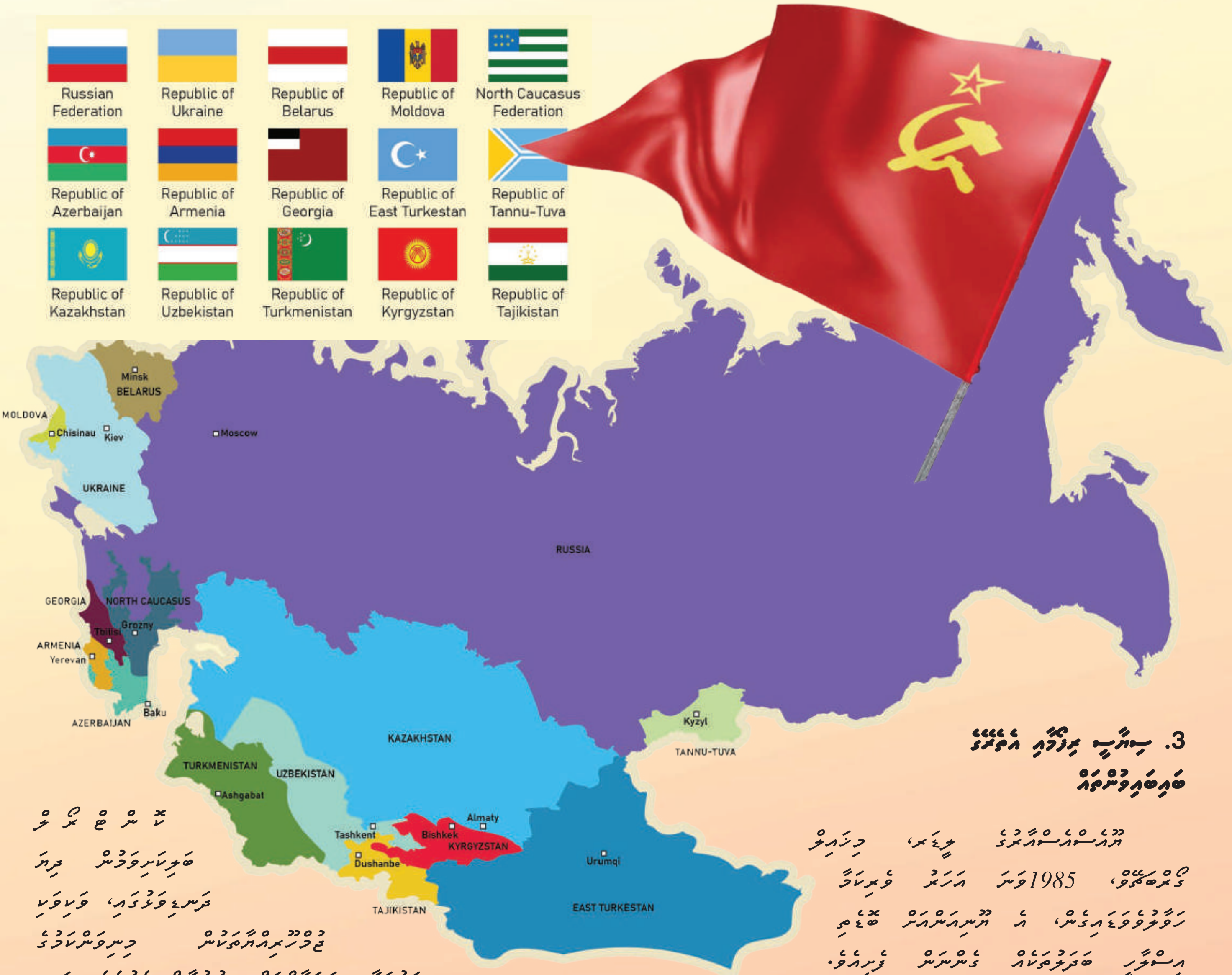
Russian Federation
Republic of Ukraine
Republic of Belarus
Republic of Moldova
North Caucasus Federation
Republic of Azerbaijan
Republic of Armenia
Republic of Georgia
Republic of East Turkestan
Republic of Tannu-Tuva
Republic of Kazakhstan
Republic of Uzbekistan
Republic of Turkmenistan
Republic of Kyrgyzstan
Republic of Tajikistan
Minsk
BELARUS
MOLDOVA
Chisinau
Kiev
Moscow
UKRAINE
RUSSIA
GEORGIA
NORTH CAUCASUS
Tbilisi
Grozny
ARMENIA
Yerevan
Baku
AZERBAIJAN
Kyzyl
TANNU-TUVA
KAZAKHSTAN
TURKMENISTAN
UZBEKISTAN
Ashgabat
Almaty
Tashkent
Bishkek
KYRGYZSTAN
Dushanbe
Urumqi
TAJIKISTAN
EAST TURKESTAN

3. ސިޔާސީ ދިރުމާއި އެބައިގެ ބަދަލުވުންތައް

ކޮމިއުނިސްޓް ޕާޓީގެ ލީޑަރ، މިޚައިލް ގޮރބަޗޮފް، 1985ވަނަ އަހަރު ވެރިކަމާ ހަވާލުވެވަޑައިގެން، އެ ހުށަހަޅުއްވި ބޮޑެތި އިސްލާޙީ ބަދަލުތަކެއް ގެންނަން ފެށިއެވެ. އޭގެތެރޭގައި އިޤްތިޞާދީ ރީސްޓްރަކްޗަރކުރުމުގެ (ޕެރެސްޓްރޮއިކާ)، ހުޅުވާލެވިފައިވާ ސިޔާސީ މަސައްކަތްތަކުން ވަދަ ސިޔާސަތުތަކާއި ދިރާސާ މަސައްކަތްތަކެއް ކުރައްވައިފިއެވެ. ނަމަވެސް، އޭގެން އެދުނު ނަތީޖާތައް ނުފެނުނެވެ. ވެރިކަމުގައި، ކޮރަޕްޝަނާއި ހިންގުމުގެ ނާކާމިޔާބުކަމާއި، އެބައިގެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ދުރު ސަބަބުތަކަށް އިތުރަށް ފާޅުވާން ފެށިއެވެ.

ތ ނ ޖ ހ ލ ބަލިކަށިވުމުން ދިޔަ ދަރަޖަވެފައި، ވަކިވަކި ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުން މިނިވަންކަމުގެ އަޑުތައް ހަރަކާތްތަކަށް އިތުރުވެގެން ގޮސް ދިޔައެވެ. އަދި 1980ގެ އަހަރުތަކުގެ ފެށުމުގައި، ބޯލްޓިކް ދައުލަތްތަކުން (އެސްޓޯނިއާ، ލެޓްވިއާ، ލިތުއޭނިއާ) ސޯވިއެޓުން ވަކިވެ، އަމިއްލަ އިސްތިޤްލާލު ހޯދާ ދައުލަތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި އިޢުލާން ކުރިއެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން، އެހެނިހެން މަރުކަޒާ ދުރަށް، ވަކިވުމުގެ ރޫހު ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުގެ ތެރޭގައި ހަރަކާތްތެރިވާ ވަކިވެ ގަތުމުގެ ރޫޙު އިތުރަށް އާންމުވާން ފެށިއެވެ.

ހުޅުވާލެވިފައިވާ ސިޔާސީ މިނިވަންކަން ޖުމްހޫރިއްޔާތަކަށް ދިނުމާ އެކު، ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުން، ޚާއްޞަގޮތެއްގައި ބޯލްޓިކުގެ ސިޔާސަތު ގޮތް ދާއިރާތަކުން އަމިއްލަ އިސްތިޤްލާލު ހޯދަން ފެށިއެވެ. އަދި ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުގައި އުފެދުނު ގައުމިއްޔަތުގެ ރޫހާއި ވަކިވުމުގެ ހަރަކާތްތަކަށް ހުރަސް ނުއެޅިއެވެ. އާއިލާ ނަސްލީ ގޮތުން، ސޯވިއެޓްގެ މަރުކަޒީ ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުގެ ވެރިކަމުގައި އެއްބައިވަންތަކަން ބަނދެ ނުހިފެހެއްޓުނު، ބަދަލުތަކާ ގުޅިގެން ވަކިވެގަތުމުގެ ހަރަކާތް ފުރިހަމަ ވިއެވެ.

4. ގައުމިއްޔަތުގެ ރޫހާއި، ވަކިވެގަތުމުގެ ހަރަކާތްތަކަށް އިތުރުވުން

ސޯވިއެޓްގެ ވެރިކަމުގައި، ރަޝިއާ ނަސްލު ނޫން ޖުމްހޫރިއްޔާތަކާ ދެމެދު ވަރަށް ބޮޑު ނަސްލީ ތަފާތުތަކާއި ގޮންޖެހުންތަކެއް އޮތީ ފެނިގެންފައެވެ. އެހެންކަމުން ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުގެ ތެރޭގައި ގްލާސްނޮސްތުގެ ޒިމްނާސް ދެކޮޅު ނުރުހުންތެރިކަން ދިގުމުއްދަތަކަށް ވަންދެން ދެމި އޮތެވެ. ނަމަވެސް، މަރުކަޒީ

ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަން ރޫޅުން

ގައުމިއްޔަތުގެ ރޫހު އިތުރުވެ، މަރުކަޒީ ބާރު ދެކޮޅު މުޒާހަރާތައް 1989 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުގައި ފެތުރުނެވެ. އަދި ލިތުއޭނިއާ ފަދަ ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުން 1990 ވަނަ އަހަރު މިނިވަންކަން އިއުލާންކުރިއެވެ. އޭގެ ފަހުން، އެހެން ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުން ވެސް ފަހަރަކު ޖުމްހޫރިއްޔާއެއް މިނިވަންކަން އިއުލާންކުރަން ފެށިއެވެ.

މި ހަމަނުޖެހުންތަކުގައި، ހަރުކަށި ކޮމިއުނިސްޓުން ގޯރބަޗޮފްއާ ދެކޮޅަށް ނިކުމެ 1991 ވަނަ އަހަރުގެ އޮގަސްޓް މަހުގެ ތެރޭގައި، މަރުކަޒީ ބާރުތައް އަތުލިއެވެ.

▲ މޮސްކޯގައި ހުންނަ ރަޝިޔާގެ ޕާލަމެންޓް އިމާރާތުގެ ކުރިމަތީގައި އޮތް ޓޭންކެއްގެ މަތީގައި ހުންނަވައިގެން ރަޝިޔާގެ ރައީސް، ބޯރިސް ޔެލްޓްސިން، 1991 އޮގަސްޓް 19 ވަނަ ދުވަހު ތަގްރީރު ކުރައްވަނީ.

އޭގެ ދުވަސްކޮޅެއް ފަހުން، ޑިސެންބަރު 8 ވަނަ ދުވަހު، ރަޝިޔާއާއި، ޔުކްރެއިން އަދި ބެލަރޫސްގެ ލީޑަރުން އިސްވެ، "ބެލަވޭޒާ" އެއްބަސްވުމުގައި ސޮއިކުރައްވައި، ސޯވިއެޓްގެ ބާރު ޚާތިމުވިކަން އިއުލާންކޮށް، އޭގެ ބަދަލުގައި ކޮމަންވެލްތު އޮފް އިންޑިޕެންޑެންޓް ސްޓޭޓްސް (ސީއައިއެސް) އުފެއްދުމަށް ނިންމިއެވެ. އަދި، އެ ތިން ލީޑަރުންނާ، ސޯވިއެޓްގެ އެހެން ޖުމްހޫރިއްޔާތަކުން ވެސް ގުޅިވަޑައިގެންނެވުމާ ގުޅިގެން، 1991 ޑިސެންބަރު 25 ވަނަ ދުވަހު ގޯރބަޗޮފް މަގާމުން އިސްތިއުފާ ދެއްވިއެވެ. އޭގެ ޖެހިގެން އައި ދުވަހު ސޯވިއެޓްގެ ހިއްލާ، އާދެ! ކްރެމްލިންގައި ނަގާފައި ހުރި ސޯވިއެޓް ދިދަ އަބަދަށް ބޭލައި ތިރިކޮށްލެވިއެވެ. އެހާހިސާބުން ސޯވިއެޓްގެ ބާރު އެއްކޮށް ރޫޅިއްޖެއެވެ.

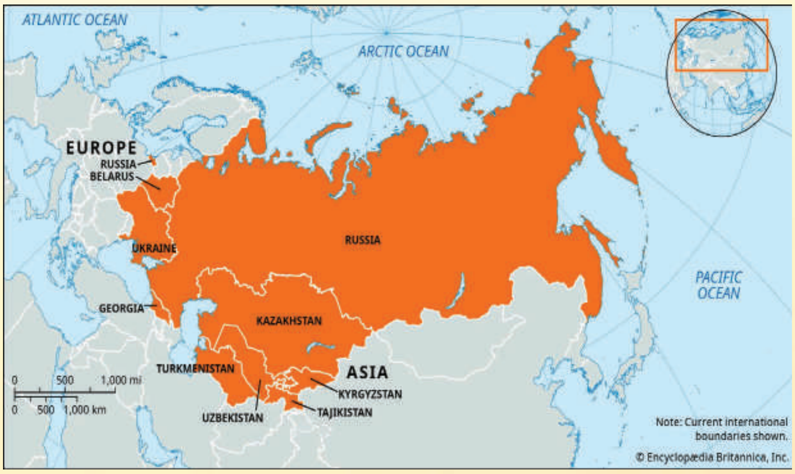
ATLANTIC OCEAN
ARCTIC OCEAN
EUROPE
RUSSIA
BELARUS
UKRAINE
RUSSIA
GEORGIA
KAZAKHSTAN
TURKMENISTAN
UZBEKISTAN
ASIA
KYRGYZSTAN
TAJIKISTAN
PACIFIC OCEAN
0 500 1,000 mi
0 500 1,000 km
Note: Current international boundaries shown.
© Encyclopædia Britannica, Inc.

▲ "ކޮމަންވެލްތު އޮފް އިންޑިޕެންޑެންޓް ސްޓޭޓްސް" ގެ ގޮތުގައި 1991 ވަނަ އަހަރު އުފެއްދި އޮގަނައިޒޭޝަނާ ގުޅުނު ގައުމުތައް.

ސޯވިއެޓް ޔޫނިއަން ރޫޅުމާ އެކު، އެމެރިކާއަކީ ދުނިޔޭގެ ހަމައެކަނި ސުޕަރޕަވަރަށް ވެގެންދިޔައެވެ. މިއަދު ވެސް ފެންނަމުންދާ ނޭޓޯ ފުޅާކުރުމުގެ ވިސްނުމާއި، ރަޝިޔާގެ ޖިއޮޕޮލިޓިކަލް ފިކުރުތަކާއި، ދުރުއިރުމަތީ ސަރަހައްދުތަކުގައި ހިނގަމުންދާ ހަމަނުޖެހުންތައް އޭރު ފެށިގަނެވުނުމައިގެ ތެރޭގައި ނިންމާފައި ހުރި ނިންމުންތަކާ ވަރަށް ބޮޑަށް ގުޅިގެންވެއެވެ.

ފިނިހަނގުރާމައިގެ ދުވަސްވަރު ނިއުކްލިއާ ހަތިޔާރު އުފެއްދުން އިތުރުވެގެން ދިޔަ ދިޔުމަކީ ވެސް، މުޅި ދުނިޔެއަށް މިހާރު ވެސް އޮތް އެންމެ ބޮޑު ގޮންޖެހުމެވެ.

ooredoo
JOIN OOREDOO
Grand Prize Hajj Trip for 2
Win an Umrah Trip Every 20 Days
Spend ރ250 or more to participate
Learn More

ސައިބަރ އަދި ޖައްވު

ޒަމާނީ ހަނގުރާމައިގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ސަފު

ބަދަލުވަމުންދާ ދުނިޔޭގައި ޓެކްނޮލޮޖިކަލް ހަމަނުޖެހުންތައް އިތުރުވަމުން ދާއިރު، ސައިބަރ އަދި ސްޕޭސްއަކީ ސިވިލިއަންގެ ފުރާނަ ސީދާ ނުރައްކަލަށް ހުރަނގާ ހަމަނުޖެހުންތަކުގެ ނަތީޖާ ކަނޑައެޅުން މުހިންމު ހަނގުރާމައިގެ ވަސީލަތެއް ގޮތުގައި ގިނަ ގައުމުތަކުން ގަބޫލުކުރެއެވެ. އަސްކަރީ އިސްޓްރެޓެޖީ ކުރިއެރުވުމުގައި، އެއްގަމާއި، ކަނޑު އަދި ވައިގެ ސަރަހައްދުތައް ހިމެނޭ ޓްރައި-ސަރވިސަސް އޮޕަރޭޝަންގެ ތެރެއަށް، ސައިބަރ އަދި ޖައްވު ހިމެނުމާއެކު ޒަރޫރީވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. މި ޑޮމޭއިންތަކަކީ ޒަމާނީ ހަނގުރާމައިގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖަ ތަރައްޤީކޮށްދޭ ޑޮމޭއިންތަކެކެވެ. މި ބަދަލުގެ ސަބަބުން އިންފޮމޭޝަން ޓެކްނޮލޮޖީއާއި ޑިޖިޓަލް ކޮންޓްރޯލަކީ 21 ވަނަ ގަރުނުގައި ހަނގުރާމަތަކުގެ ހިނގާ ގޮތް އަލުން ބައްޓަންކުރާ މުހިންމު އަދު ނަގާހަނެވެ.

ސައިބަރ ސްޕޭސްއަކީ އިންޓަރކަނެކްޓެޑް ޑިޖިޓަލް ސިސްޓަމްތަކުގެ ބައިނަލްއަގްވާމީ ނެޓްވޯކެއްގެ ގޮތުގައި ސިފަކުރެވިފައިވާ ދާއިރާއެކެވެ. ސައިބަރ އޮޕަރޭޝަންތަކުގެ ތެރޭގައި އިންޓެލިޖެންސް މައުލޫމާތު ހޯދުމާއި، ފޯނާއި ކަރަންޓާއި މުވާސަލާތީ ނިޒާމުތަކާ ހިލާފަށް ނަޒާހަ ބިނާތަކަށް ހަމަލާދިނުން ޝާމިލުވޭ ދުރު ދުރަށް ފެތުރިގެންދާ ހަމަލާތައް ހިމެނެއެވެ.

ވޮރަންޓް އޮފިސަރ 3
ރިޔާޒް ރަޝީދު

ސައިބަރ ވޯރފެއަރއަކީ އޭގެ ގޮތުގައި ވަރަށް މަސްއޫލިއްޔަތު އޮތް ދާއިރާއެއްކަމުން، ކޮންވެންޝަނަލް އަދި އާދަޔާ ހިލާފު ޓެކްޓިކަލް އެޕްރޯޗްތަކުގެ ހަރަކާތް ކޮންޓްރޯލްކުރާ ވަރަށް ފުރިހަމަ ވަސީލަތްތަކާ ވެގެންދެއެވެ.

ސްޕޭސް ވޯރފެއަރ ބިނާވެގެންވަނީ މުވާސަލާތީ ވަސީލަތްތަކާއި، ނެވިގޭޝަންތަކާއި، ރިކޮނައިސަންސް އަދި ސެޓެލައިޓްތައް ކޮންޓްރޯލްކުރުމުގެ މައްޗަށެވެ. މި ޑޮމެއިންގައި ދޭ ހަމަލާތަކުގެ ތެރޭގައި ސިގްނަލްތައް ޖޭމްކުރުމާއި، އެންޓި-ސެޓެލައިޓް ހަތިޔާރު ބޭނުންކުރުން ނުވަތަ ގްރައުންޑް ސްޓޭޝަންތަކަށް ސައިބަރ ހަމަލާދިނުން ފަދަ ކަންކަން ހިމެނެއެވެ. މި ދެ ޑޮމެއިން އެއްކޮށްލުމުން އޭގެ އަސަރު އެތަކެއް ދަރަޖައެއް އިތުރުވެއެވެ. މިސާލަކަށް ސައިބަރ ހަމަލާއަކުން ސެޓެލައިޓް ގްރައުންޑް ކޮންޓްރޯލްތައް ޑިސްޓަބްކޮށް ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް ކުރިހޯދެއެވެ. ކޮންވެންޝަނަލް އަސްކަރިއްޔާގެ ދައުރު ގިނަ ފަހަރު ފުޅާވީ މި މަރުހަލާތަކަށް ފަހުއެވެ.

ބައެއް ގައުމުތަކުން ވަނީ އެ ގައުމުތަކުގެ ޓްރައި-ސަރވިސަސް ސްޓްރަކްޗަރއަށް ބްރާންޗުތަކެއް އިތުރުކޮށްގެން ނުވަތަ ހާއްސަ ސިފައިންތަކެއް އުފައްދައި މި ޑޮމެއިންތަކަށް އެކުލަވައިލަން ފަށާފައެވެ. އަސްކަރިއްޔާގެ ހަ ވަނަ ދޮރުފަތުގެ ގޮތުގައި 2019ވަނަ އަހަރު އުފެއްދި އެމެރިކާގެ ސްޕޭސް ފޯސްއަކީ ސްޕޭސް ޑޮމެއިން އޮޕަރޭޝަންސާއި ސެޓެލައިޓް ޑިފެންސަށް އިސްކަންދޭ ފައުޖެކެވެ. 2018ވަނަ އަހަރު ޗައިނާއިން ސްޓްރެޓެޖިކް ސަޕޯޓް ފޯސް ބަދަލުކުރި އެމެރިކާގެ ސައިބަރ ކޮމާންޑަށް ހަމަޖެހިގެންވާއި ދިފާޢުކުރުމަށް ސައިބަރ އޮޕަރޭޝަންތައް ހިންގުމަށް ޖޮއިންޓްފޯސްއާ ކޮމާންޑެކެވެ. ރަޝިޔާގައި މި ޖިންސުގެ އަސްކަރީ އެއިރޯސްޕޭސް ފޯސްއެއް އޮވެއެވެ. ފަރަންސޭސިވިލިއަން 2019ވަނަ އަހަރު "ކޮމާންޑްމަންޓް ޑި އެލް އިސްޕޭސް"ގެ ނަމުގައި ޖައްވު ދާއިރާއިން ހަރުބަ ގާބިލުކަން އުފެއްދުމުގެ އިތުރުން އެ ގައުމުގެ ސައިބަރ ޑިފެންސް ކޮމާންޑުން ސައިބަރ މަސައްކަތްތަކާއި ވިލަރެސްކުރެއެވެ. ޖަޕާނުގެ އެއަރ ސެލްފް ޑިފެންސް ފޯސްގެ ތެރޭގައި ސްޕޭސް އޮޕަރޭޝަންސް ގްރޫޕް އުފައްދައިފައި ވާއިރު، ކެނެޑާގެ ރޯޔަލް ކެނެޑިއަން އެއަރ ފޯސްގެ ދަށުން ސްޕޭސް ޑިވިޝަން ޤާއިމްކޮށްފައިވެއެވެ. މި ނުރައްކާތަކަށް ތައްޔާރުވުމަށް އިންޑިއާއިން ވަނީ 2019ވަނަ އަހަރު ޑިފެންސް ސްޕޭސް އޭޖެންސީއާއި ޑިފެންސް ސައިބަރ އޭޖެންސީ އުފައްދައިފައެވެ. އޮސްޓްރޭލިއާއިން ވަނީ 2022ވަނަ އަހަރު ޑިފެންސް ސްޕޭސް ކޮމާންޑް އުފައްދާފައެވެ. އަދި 2024ވަނަ އަހަރު އޮސްޓްރޭލިއާގެ ޖޮއިންޓް ކޭޕަބިލިޓީސް ގްރޫޕްގެ ތެރޭގައި ސައިބަރ ކޮމާންޑް ތައާރަފްކޮށްފައިވެއެވެ.

މި ޒަމާނުގެ ކޮންފްލިކްޓްތަކުގައި މި ޑޮމެއިންތަކަކީ ހަމަލާދޭކަށް ސަޕޯޓް ޑޮމެއިންތަކެއް ނޫނެވެ. 2022ވަނަ އަހަރު ފެށި ރަޝިޔާ-ޔުކްރެއިން ހަނގުރާމައަށް ނަޒަރު ހިންގާލާއިރު މި ހައިބްރިޑް ހަމަލާތަކުގެ ވަރަށް ރަނގަޅު ސިފަވެގެން ދެއެވެ. ހަމަލާތަކެއް ބަދަލުކުރުމުގެ ކުރިއަށް ރަޝިޔާގެ ޖީޕީއެސް ނެޓްވޯކާ ގުޅުން ހުރި ސައިބާ ހެކަރުން ޔޫކްރެއިންގެ ކަރަންޓް ގްރިޑްތަކާއި މާލީ ނިޒާމުތަކަށް ހަމަލާދީ ދިން ފަހަށް މަދުނޫން އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރ ހަމަލާތަކެއް، ހަލަބޮލިކަން އުފައްދާ، މީގެ ޔުކްރެއިން ހުރަސްތަކަށް ގެނައުމުގެ ބޭނުމުގައެވެ.

ރައްދުގައި ހުޅަނގުގެ އެހީއާ އެކު ޔުކްރެއިނުން ވަނީ ކައުންޓަރ ސައިބަރ އޮޕަރޭޝަންތައް ކުރިއަށް ގެންގޮސްފައެވެ. ހަމަލާތަކުގެ ސަބަބުން ގެއްލުންތައް ކުޑަކުރުމަށް އިލޮން ސްޕޭސް އެކްސްގެ ސްޓާރލިންކް

ސެޓެލައިޓްތައް ބޭނުންކޮށްގެން މުވާސަލާތީ ޚިދުމަތްތައް އަލުން ގާއިމުކޮށްދެއެވެ. މި ހަނގުރާމަ ދިގުދެމިގެންދާ އިރު ޖައްވީ ދާއިރާއިން ފެނިގެން މިދަނީ ކޮމާޝަލް ސެޓެލައިޓްތަކުން ހަމަލާދިނުމަށް ރިއަލް ޓައިމް އިމޭޖަރީތައް ފޯރުކޮށްދެމުން ދާތީއެވެ. ފާއިތުވީ އަހަރު ރަޝިއާއިން ވަނީ އެންޓި-ސެޓެލައިޓް ހަތިޔާރު ޓެސްޓްކޮށްފައިވާކަމަށް އެކި ރިޕޯޓްތަކުން ބުނެއެވެ.

ޒަމާނީ ހަނގުރާމަތަކުގައި ސައިބަރ އަދި ސްޕޭސްގެ މުހިންމު ދައުރު ސާބިތުކޮށްދޭ އަނެއް މިސާލަކީ އިރާނާއި އިސްރާއީލުގެ ހަނގުރާމައެވެ. 2025-2024ވަނަ އަހަރު އިސްރޭލު ސިފައިން އިރާނަށް އަމާޒުކުރި ވައިގެ ހަމަލާތަކާ އެކުއެކީގައި ސައިބަރ ހަމަލާތަކެއްދިނުމަށް ފަހު އިރާނުގެ ނިއުކްލިއަރ މަރުކަޒުތަކާއި ކޮމާންޑް ނެޓްވޯކްތަކަށް ހަމަލާކޮށްފައިވެއެވެ.

2024ވަނަ އަހަރު ޗައިނާއިން އިންތިޒާމްކުރި ވޯލްޓް ޓައިފޫން ކެމްޕެއިން ފަދަ ސައިބަރ އިންޓްރޫޝަންތަކުގެ ސަބަބުން ޓައިވާނުގެ މައްސަލައިގައި އެމެރިކާއާއި ޗައިނާއާ ދެމެދު އުފެދިފައިވާ ވާދަވެރިކަން އިތުރަށް ގޯސްވެދާނެ ކަމަށް ބެލެވެއެވެ. އޭޝިއާ ޕެސިފިކް ސަރަހައްދުގައި ދެކުނު ޗައިނާ ކަނޑުގައި އުފެދިފައިވާ ހަމަނުޖެހުންތަކާ އެކު ފިލިޕީންސްގެ ސަރުކާރުގެ ސައިޓްތަކަށް އަމާޒުކޮށް ހަމަލާތައް ދިޔައިވާކަމަށް ރިޕޯޓްތަކުން ބުނެއެވެ.

ސައިބަރ ޑޮމެއިންގެ ނުރައްކަލުން މި ކުޑަ ޖަޒީރާ ގައުމު އިސްތިސްނާއެއް ނޫނެވެ. ރާއްޖޭގައި ހިނގާ ޚާރިޖީ އެކިއެކި މައްސަލަތަކާ ގުޅިގެން ސައިބަރ ހަމަލާގެ އަމާޒުވެދާނެކަން މަދެއް ނޫނެވެ. މައުލޫމާތު ވަގަށް ނެގުމާއި، އެކި ޑިސްއިންފޮމޭޝަން ކެމްޕެއިންތަކުގެ ސިފަ އަސަރު ދިވެހިންނަށް ކުރަމުން ދެއެވެ. މި ފަދަ ހަމަލާތަކުގެ ފަހަތުގައި ސްޓޭޓް އަދި ނޮން-ސްޓޭޓް އެކްޓަރުން ޝާމިލުވެފައެވެ.

މި މިސާލުތަކުން ދައްކުވައިދެނީ ސައިބަރ އަދި ސްޕޭސް އޮޕަރޭޝަންތަކުގެ ސަބަބުން ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުތައް ގްލޯބަލް އަދި އޯބިޓަލް ދާއިރާތަކަށް ފުޅާވެ، ކިނެޓިކް އޮޕަރޭޝަންތައް ފުޅާކޮށް، "ވޯރ ބިޔޯންޑް ބޯޑަރސް"އަށް މަގުފަހިކޮށްދީ ގޮތެވެ.

މި ޑޮމެއިންތައް ފުޅާވުމުގެ ސަބަބުން ކަނބޮޑުވުން އުފެދޭ އެއް ކަމަކީ ޖައްވުގައި އުފެދޭ ކުނިބުނިގެ މައްސަލައެވެ. މިގޮތުން ސައިބަރ އެކްސްޕްލޯޝަންތަކުގެ ކެޓަސްޓްރޮފިކް ބައިނަލްއަގްވާމީ މިންގަނޑުތައް ބޭނުންކުރުމަށް ހުރި ގޮންޖެހުންތަކެވެ. 1967ވަނަ އަހަރުގެ އައުޓަރ ސްޕޭސް ޓްރީޓީ ފަދަ މުޢާހަދާތަކަކީ ޒަމާނީ ނުރައްކާތަކަށް އަޕްޑޭޓްވެ މުޢާހަދާތަކެކެވެ. އިޤްތިޞާދީ ގޮތުން [illegible] ސެޓެލައިޓްތަކާއި ކުއަންޓަމް ސެކިއަރ ނެޓްވޯކްތަކަށް ކުރާ އިންވެސްޓްމަންޓް އިތުރުވަމުން އަންނަ އިރު، 2030ވަނަ އަހަރު އަންނަން ވާއިރަށް އަސްކަރީ ބާރުތަކުން ޖައްވީ ދާއިރާއަށް ކުރާ ގާތް 100 ބިލިއަން ޑޮލަރަށް އަރާނެ ކަމަށް ތަޖުރިބާކާރުން ލަފާކޮށްފައިވެއެވެ. އަނެއްކަށް ގޮތުން ބަލާއިރު، މަދަނީ އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރަށް ދާ ސައިބަރ ހަމަލާތަކުގެ ސަބަބުން ކާރިޘީ ގެއްލުން ލިބުމުގެ ބިރު އޮތުމާއި، ހަނގުރާމަތަކުގެ އެތިކްސްއާ ގުޅޭ ސުވާލު އުފެދި، ނަތީޖާ ބަދަލުވެގެން ހިނގައިދާނެ ކަންކަމެވެ.

މި ޑޮމެއިންތަކުގެ މުހިންމުކަމާ އެކު އަސްކަރީ ގާބިލްކަމުގެ ވާދަވެރިކަން އިތުރުވެފައިވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ ހަމަނުޖެހުންތައް އިތުރުވަމުން ދާއިރު، އޭގެ އަސަރު ވަރަށް ބޮޑެވެ. ސްޕޭސް ސިސްޓަމްތަކަށް ސައިބަރ ހަމަލާދިނުމުގެ ނުރައްކާ ބޮޑުވެ، "ސްޕޭސް ޕާލް ހާބަރ" ނުވަތަ ސައިބަރ ޕާލްހާބަރުގެ ނުރައްކާ އިލްމުވެރިން މިވަނީ އިންޒާރުދީފައެވެ. މި އާ ޒަމާނުގައި ކާމިޔާބު ބިނާވެފައި އޮންނަނީ ސިލާހުގެ އަދި ދިފާއުގެ މަސްރަފު އެކަނިއެއް ނޫނެވެ. ޑިޖިޓަލް ކޯޑާއި ކޮސްމޮސް ކޮންޓްރޯލް ކުރާ ބަޔަކަށް ކުރި ލިބިގެންދާނެކަން ޔަގީނެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް

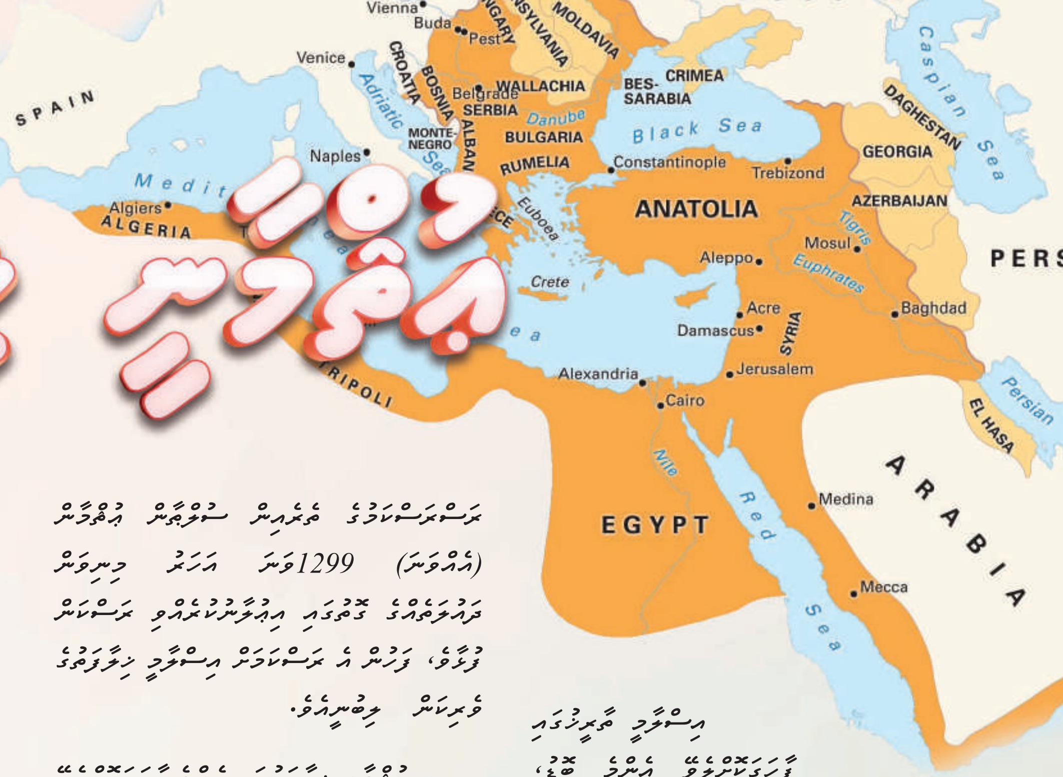
Vienna
Buda
Pest
HUNGARY
TRANSYLVANIA
MOLDAVIA
CRIMEA
BES-SARABIA
WALLACHIA
Belgrade
SERBIA
Danube
BULGARIA
CROATIA
BOSNIA
MONTE-NEGRO
ALBANIA
Venice
Adriatic Sea
SPAIN
ATLANTIC
Naples
Black Sea
Constantinople
RUMELIA
Trebizond
GEORGIA
DAGHESTAN
Caspian Sea
AZERBAIJAN
ANATOLIA
Euboea
GREECE
Algiers
ALGERIA
Mediterranean Sea
Crete
Aleppo
Mosul
Tigris
Euphrates
PERSIA
Baghdad
Acre
Damascus
SYRIA
Jerusalem
Alexandria
Cairo
TRIPOLI
Nile
EGYPT
Red Sea
Medina
Mecca
ARABIA
EL HASA
Persian

ކޮމާންޑް ސާޖަންޓް މޭޖަރ

އަބްދުﷲ ސަޢީދު

އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެންމެ ބޮޑު، އެންމެ ދިގު އަދި އެންމެ ފަހުގެ އިސްލާމީ ޚިލާފަތަކީ އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް (އޮޓޮމަން އެމްޕަޔަރ)އެވެ. އިސްލާމީ ޚިލާފަތަކީ ޚަލީފާއެއް ނުވަތަ އަމީރުލްމުއުމިނީންއެއްގެ ދަށުގައި (އެއް ވެރިޔަކުއެއްގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި) މުޅި އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ޤިޔާދަތު އޮތް ނިޒާމެވެ. އެކި ދުވަސްވަރު އެކި ނަސްލުތަކުގައި އެކި ސަރަޙައްދުތަކުގައި އޮތް އިސްލާމީ ޚިލާފަތްތަކުގެ ތެރެއިން އޮތްމާނީ ޚިލާފަތީ މިހާރުގެ ތުރުކީގައި އެ ޚިލާފަތުގެ ބިންގާ އެޅުނު ތާރީޚަށް ބަލާ އިރު ހަ ގަރުނަށް ދިގު ދެމިގެންދިޔަ، މުޅި ދުނިޔެއަށް ވެސް ސިޔާސީ، އިޤްތިޞާދީ އަދި ސަޤާފީ ގޮތުން ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް ގެނައި ބާރުގަދަ ޚިލާފަތެކެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ނަން ނިސްބަތްކޮށްފައިވަނީ އެ ޚިލާފަތުގެ ބާނީ ސުލްޠާން އޮތްމާން ބިން އެރްޠުޣުރުލް ނުވަތަ ސުލްޠާން އޮތްމާން (އެއްވަނަ) އަށެވެ. މި ޚިލާފަތް މީލާދީން 1299އިން 1922އަށް ދެމިއޮތެވެ. ނަމަވެސް އޮތްމާނީންނަށް ރަސްމީކޮށް އިސްލާމީ ޚިލާފަތް ލިބުނީ މީލާދީން 1517ވަނަ އަހަރެވެ. އަދި މި ޚިލާފަތް ރަސްމީކޮށް އުވާލެވުނީ 1924ވަނަ އަހަރުގައެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ބިންގާ އެޅިގެން ދިޔައީ މިހާރުގެ ތުރުކިޔާގެ ސަރަޙައްދުގައެވެ. އޭރު އެ ސަރަޙައްދުގައި އޮތީ ސަލްޖޫޤީންގެ ރަސްކަމެވެ. މި ރަސްކަން ފަނޑުވެގެންދާން ފެށުމުން، އެރްޠުރުލް އަމީރުންގެ ކުޑަކުޑަ ރަސްރަސްކަމުގެ ތެރެއިން ސުލްޠާން އޮތްމާން (އެއްވަނަ) 1299ވަނަ އަހަރު މިނިވަން ދައުލަތެއްގެ ގޮތުގައި އިޢުލާނުކުރެއްވި ރަސްކަން ފުޅާވެ، ފަހުން އެ ރަސްކަމަށް އިސްލާމީ ޚިލާފަތުގެ ވެރިކަން ލިބުނީއެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގައި އެންމެ ފާހަގަކޮށްލެވޭ އެއް ހާދިސާއަކީ 1453ވަނަ އަހަރު ބައިޒަންޓިއިން އެމްޕަޔަރ (ރޯމަން އަންބަރާތޯރު)ގެ ވެރިރަށް ކަމުގައިވާ ކޮންސްޓަންޓިނޯޕަލް (އަރަބިން ކިޔާ ޤުސްޠަންޠީނިއްޔާ) ފަތަޙަކުރެއްވުމެވެ. އެ ސިޓީއަށް އިސްތަންބޫލް ނުވަތަ އިސްލާމީ ސިޓީގެ ނަންދިނީ، އެއީ އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ވެރިރަށްކަމުގައި ކަނޑައެޅުނެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތަށް އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ޤިޔާދަތު ލިބުނީ މިޞްރުގައި ވެރިކަންކުރަމުން ދިޔަ މަމާލިކުން (މަމްލޫކުން) ބަލިކޮށް މިޞްރު ފަތަޙަކުރުމުންނެވެ. އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް ދުނިޔޭގެ އިރުމަތީ ޔޫރަޕްއާއި، ހުޅަނގު އޭޝިޔާއާއި އުތުރު އެފްރިކާގެ ބައެއް ސަރަޙައްދުތަކަށް ފެތުރުނެވެ. އެއިރު އޮތްމާނީ ޚިލާފަތަކީ ދުނިޔޭގެ ބޮޑުބާރެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް ބަލިކަށިވާން ފެށުނު ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ތެރޭގައި ސިޔާސީ ހަލަބޮލިކަން ބޮޑުވުމާއި، ވެރިކަމުގެ ތެރޭގައި ދިމާވި މައްސަލަތަކުގެ ސަބަބުން ޚިލާފަތުގައި ދާޚިލީ ހަމަޖެހުން ގެއްލިގެން ދިޔުން ހިމެނެއެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް ވެއްޓުން ގާތްވެރިވި އަސްލު ސަބަބަކީ ޚިލާފަތުގެ ދަށުގައި އޮތް ވަކިވަކި ގައުމުތަކުގައި ގައުމިއްޔަތުގެ ރޫހު ވަރުގަދަވެ، މިނިވަންވުމަށް އެދި ހަނގުރާމަ ފެށުމެވެ. އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް ނިމުމަކަށް އައުމުގައި މިހާރުގެ ތުރުކިވިލާތުގައި އުފެދުނު "އިތިޙާދީ ފިރުޤާ" ވަރަށް އިސް ދައުރެއް އަދާކުރިއެވެ.

އޭރު ހުޅަނގުގެ ފަލްސަފާތަކަށް ހިފައިގެން ތުރުކި ޖަމާޢަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑު ޖަމާޢަތަކަށްވީ "ޔަންގް ޓަރކްސް" (Young Turks) އެވެ. މި އިތްޙާދީ ޖަމާޢަތުން 1909ވަނަ އަހަރު އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ޚަލީފާ ސުލްޠާން އަބްދުލްޙަމީދު ވެރިކަމުން ދުރުކޮށް ޚިލާފަތުގެ ބާރުތަކަށް ވެރިވެގަތެވެ.

ފުރަތަމަ ބޮޑު ހަނގުރާމަ (1914-1918) ގައި އޮތްމާނީން ބަލިވުމާ އެކު، އިތުރަށް އެ ޚިލާފަތް ބަލިކަށިވެ އެލައިޑުންގެ ބާރުގެ ދަށުގައި އޮތް ގިނަ ސަރަޙައްދުތައް ގެއްލިގެން ދިޔައެވެ. މި ދަނޑިވަޅުގައި، މުސްޠަފާ ކަމާލް އަތާތުރުކުގެ އިސްވެރިކަމުގައި ތުރުކި ދެކޮޅުވެރިކަމުގައި 1922ވަނަ އަހަރު އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް އުވާލައި ފަހުން، 1924ވަނަ އަހަރު އޮތްމާނީ ޚިލާފަތް އެއްކޮށް އުވާލިއެވެ.

އޮތްމާނީ ޚިލާފަތުގެ ދިގު ތާރީޚުގައި އަދި އެ ޚިލާފަތުގެ ޕޮލިޓިކަލާއި ޑިރިލިކަން އޮތް ދުވަސްވަރު ކުރެވުނު އިސްލާމީ ދިރާސާތަކާއި، އާކިޓެކްޗަރާއި، ސަޤާފަތާއި، އިންސާފުވެރިކަމާ ދިން އިސްކަމުގެ ސަބަބުން، މިއަދު ވެސް އެ ޚިލާފަތުގެ އަސަރު ދުނިޔޭގެ އެކި ކަންކޮޅުތަކުން ފެންނަން އޮތެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ޢިއްޒާއި ބާރުގެ ރަމްޒެއް ގޮތުގައި ތާރީޚުން ފެންނަން އޮތް އެންމެ މުހިންމު ފަހުގެ ޚިލާފަތެވެ.

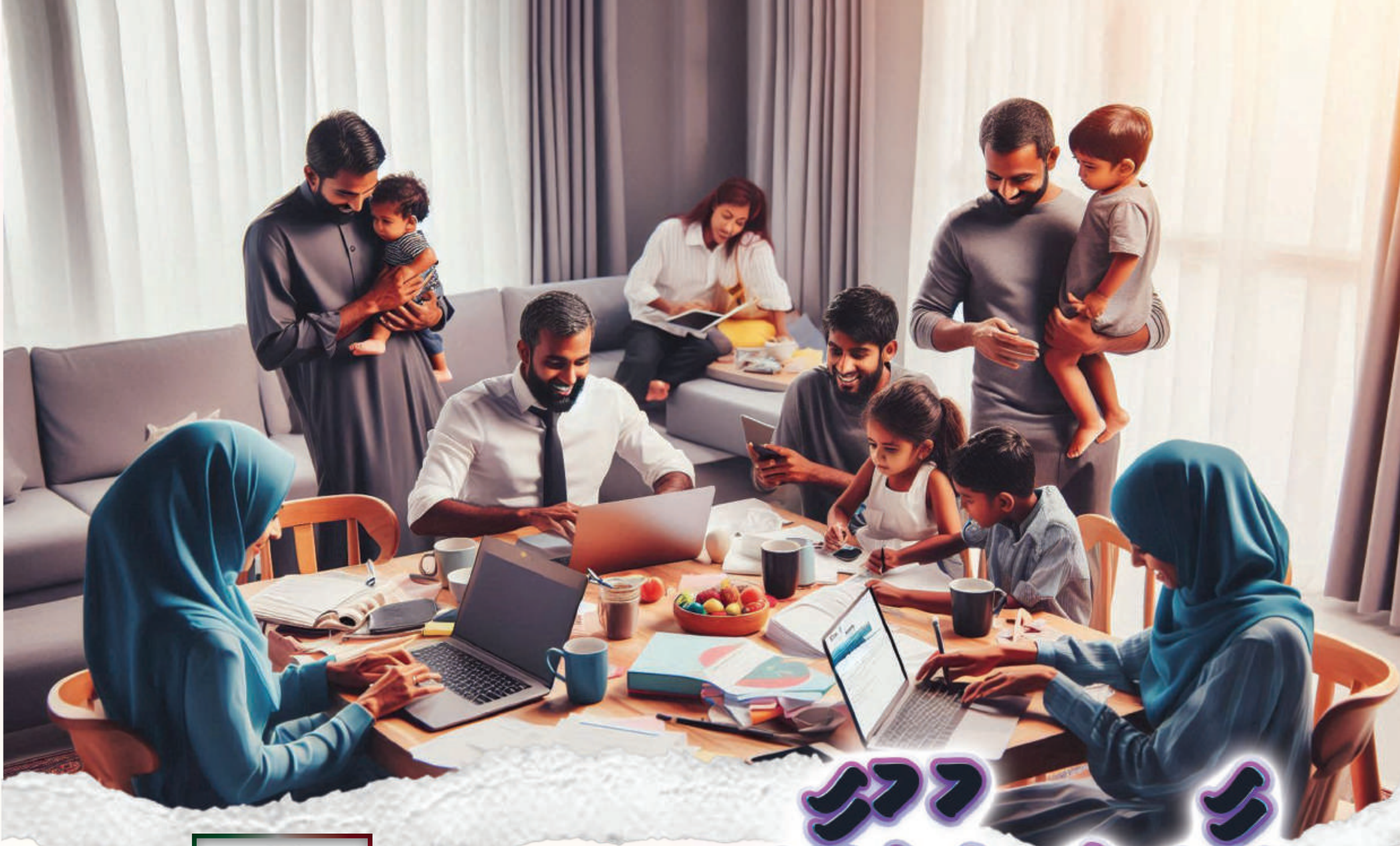

އާއިލީ ދިރިއުޅުމާއި ވަޒީފާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު

ފާތިމަތު މުޙައްމަދު ފުލު

ޒުވާންތަކުން ތަފާތު ފުރުސަތަކީ އިންސާފާ ކުރިއަރައި ދިޔުމުގެ މިސާލެއް ކަމުގައި ވެދެއެވެ. މީގެ ކުރީގެ ޒަމާންތަކުގައި އާދިސްތަކުގައި ވަޒީފާ އަދާކުރާ މީހުން މާގިނައެއް ނޫނެވެ. ގިނަ މައިންނަކީ ދަރިން ބެލުމުގެ ފުރިހަމަ ޒިންމާ ގެގައި ތިބެގެން އަދާކުރާ މައިންނެވެ. އެހެނަ މައިންނަށް މި ޒަމާނުގެ ކުރިއަރައިފައިވާ އިލްމުގެ މިންވަރެއް ލިބިފައި ނުވެދާނެއެވެ. ނަމަވެސް އެ ޒަމާންތަކުގެ ދަރިންގެ އުމުރާއި ގުޅުންތައް މި ޒަމާނާ އަޅާބަލާ އިރު ތަފާތުވާ ގޮތް ފެނީ މިއަދުގެ މައިން ވިސްނައި ފިކުރުކުރަން ނުޖެހޭތޯއެވެ.

ސަރަހައްދުގެ ފިސްނު ދިގެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ދިނަ ތައުލީމީ ބަޔަކާއިން ހާމަކުރައްވާ ގޮތުގައި މި ޒަމާނުގެ އާއިލީ ޒުވާންތައް ހިނަރުވެގެން ދިޔަ މައިގަނޑު އެއް ކަމަކީ ބަލަހައްޓަމުން މިދު ދުނިޔާގައި އަހަރެމެންގެ ދިރިއުޅުމަށް އައި ބަދަލުތަކެވެ. ހަތަރުވިހިނގައި ކުރިއަރައިދިޔަ ތިމާގެ އާއިލީ ޒުވާން ހިނަރުވެގެން ދިއުމަކީ ދިރިއުޅުން އުފާވެރިވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. މިކަމަށް ބަލައި އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑު ޖިހާދުކުރަން ޖެހެއެވެ. ދެ ކަމަކީ ވެސް ވަގުތު ގުތުބާންހުރިކަން ޖެހޭ މުހިންމު ދެ ކަމެވެ.

ދިވެހި މުޖުތަމައުގެ އަމާންކަމާއި ޒުވާންތަކަށް ވިސްނާލަމާތޯއެވެ. މިހާރު ބޭރުވަމުން އަންނަ ޖީލުތަކުގެ އުމުރާއި ޒުވާން މީގެ ކުރީގެ ޖީލުތަކާ ވަރަށް ފުށް ތަފާތެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބައެއްމީހުން ދުނިޔޭގެތެރޭގައި ބައެއް ކަހަލަ ބަދަލުތަކަށް ޖާގަދޭން އެއްގޮތަށް ބަދަލުވާންޖެހޭނެ ކަންކަމެވެ. ތެދުކަމެވެ. މިހުންގެ ވިސްނުމާ އެއްގޮތަށް އެބައިމީހުންގެ އުމުރާއި ދިރިއުޅުމުގައި އެކި މިންވަރުން މުހިންމުވާ ކަންކަން ވަރަށް ގިނައެވެ. އެއް ބަޔަކަށް އާއިލާ މުހިންމު ވާއިރު، އަނެއް ބަޔަކަށް މުހިންމު ވަނީ އެބައިމީހުންގެ ވަޒީފާއެވެ. ނަމަވެސް މި ދެ ކަމަކީ ތިމާ އުޅުވަންޖެހޭ ޖިންމާއެއް ކަމުގައި ވިޔަސް އިސްކަންދޭ ތަރުތީބު ތަފާތުވާން ޖެހޭނެ ދެ ކަމެވެ.

އާއިލާއަކީ ތިމާގެ ޚުޅުގެ ފުރިކަމެވެ. ހިތުގެ ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. ތާގެ ދުވުންތަކަކީ ދުވަހަކު ވެސް ކެނޑޭނެ ދުވުމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ވަޒީފާގެ ޒިންމާއަކީ އެ ކަމުގައި ތިމާހުރި ނަމަ އުޅުވަންޖެހޭން މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ. އެހެންކަމުން ވަޒީފާގެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބޭނުންކުރުން

އެތަކެއް ގައުމުތަކާ އެއްވަރަށް ފަހިހަމަކުރަން މަޖުބޫރުވުމުން މުޅި އާއިލާ ނުކުމެ ހަރުކަށި މަސައްކަތުގެ ޒިންމާ ނަގަންޖެހުމުގެ ސަބަބުން އާއިލީ ގުޅުންތައް ހީނަރުވެ އެތަކެއް ޒިންމާތަކެއް ފަރާތަކަށް ގުޅުންތައް ބަދަލުވެގެން ދިޔުމެވެ. އިންސާނީ ބުއްދިން ރަނގަޅަށް ވިސްނައިލީ ނަމަ ފަހުމުވާން ކަމަކީ ތެދުވެރި އާއިލީ ގުޅުންތަކަކީ ވެސް ދަރުމަވަންތަކަން ޖެހޭން ކަމެކެވެ. ނޫން ނަމަ ވަރަށް ފަސޭހައިން އެ ކަމަކީ ބޭފުޅުން ހިނގައިދާން ކަމެކެވެ.

މީގެ ކުރީގެ ޒަމާންތަކުގައި އާއިލީ ޒިންމާތަކަކާއި ބައްދަލުވުންތައް ތަފާތު އެތަކެއް ނަން ކިޔާ ހައްގުތަކުގެ މައްސަލަތަކުން ބޭނުންވެގެން ވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ކައިވެނީގެ ވަޒީފާއާއި، ކުދިންނަށް ނަން ކިޔުމުގެ ހައްގުތަކާއި، އިދާރީ ކަންތައްތައް ހިމެނެއެވެ. ނަމަވެސް މި ޒިންމާގައި މިހާރު ކަންހިނގާ އުސޫލަކީ އާއިލީ ގުޅުންތަކަށް ވުރެ ދުރުމިނުން މި ކަންކަމުގައި ވެސް ހިމެނިގެން ދިއުމުގެ ސަބަބުން ހަޤީޤީ ގުޅުންތައް ހީނަރުވެ އާއިލާގެ އެކުވެރި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި އޮންނަން ޖެހޭ ސިފަ ގުޅުން ކަނޑިގެން ދިޔުމެވެ.

އެހެންކަމުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޖުތަމަޢުގައި މިވަނީ އެތަކެއް ކުށްކުރާ އަދި ވިޔަސްނީ ކަންކަމުގައި ވަގުތު ހޭދަކުރާ ކުދިންނާއި މީހުން ގިނަވެފައެވެ. ކޮންމެ މީހަކު ވެސް އިސްކަންދީ އުމުރެއްގެ ވަޒީފާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރުމަށެވެ. ވަގުތު ހުސްކޮށް އާއިލީ ރިޝްތާ ގުޅުންތައް ދެމެހެއްޓުމަށް ވިސްނަނީ މަދު ބައެކެވެ. މި ކަމަކީ މިއަދު ހިތާމަ ކުރާނެ ދަރަޖައަށް ގޯސްވެފައިވާ ކަމެކެވެ. ދިވެހި މުޖުތަމަޢަކީ މީގެ ކުރީގެ ޒަމާނުތަކުގައި އާއިލީ ރިޝްތާ ގުޅުންތަކުގެ ސަބަބުން އެތަކެއް ވަގުތުތަކެއްގައި އެ ވާހަކަތައް ހިއްސާ، ރިޕޯޓުން ހާދަގައި މީހި ބައެކެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ރާއްޖޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ޝައުޤުވެރިވެ މިކަމުން އުފާ ހޯދާ އެތަކެއް މީހުންނެއް މިހާރު ވެސް އެ ވާހަކަތައް ތަކުރާރުކުރެއެވެ.

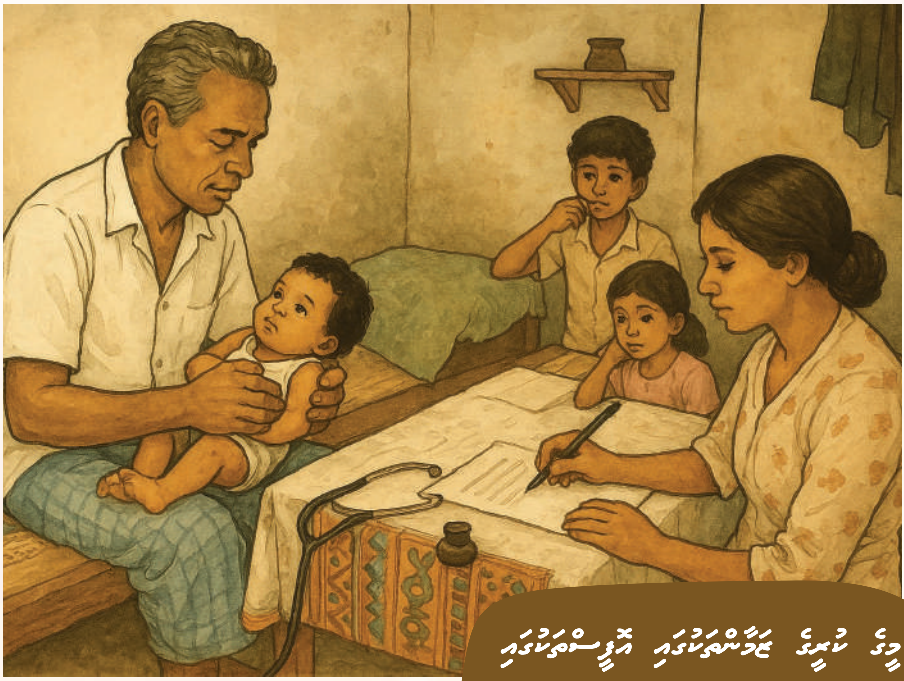

> މީގެ ކުރީގެ ޒަމާންތަކުގައި އާއިލާތަކުގައި ވަޒީފާ އަދާކުރާ މީހުން މާގިނައެއް ނުވެއެވެ. ގިނަ މައިންނަކީ ދަރިން ބޮޑުކުރުމުގެ ފުރިހަމަ ޒިންމާ ގޭގައި ތިބެގެން އަދާކުރާ މައިންނެވެ. އެފަދަ މައިންނަށް މި ޒިންމާގެ ކުރިއަރައިދިއުމާ އިތުރުގެ މަސައްކަތް ހިއްސާވައި ނުވާތީއެވެ. ނަމަވެސް އެ ޒިންމާތަކުގެ ދަރިންގެ އުމުރާއި ގުޅުންހުރި މި ޒިންމާ އަދާކުރާ އިރު ތަފާތުވާ ގޮތާ ދުވު މިއަދުގެ މައިން ވިސްނައި ފިކުރުކުރަން ޖެހޭކަމެވެ.

ފޯނާއި އަދާކުރުމަކީ އެކަމަށް އެދި ކޮންމެ މީހަކު ޝަކުވާކުރާން ކަމެއް ނުހުންނެވެ. ނޫނީ މީހެއްގެ މޫނުން ނުވަތަ އުޅުމުން ފެންނަން ހުރެދާން ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ހަމަ ކޮންމެ މީހަކު ވެސް އަދާކުރަންޖެހޭން ޒިންމާ ބޮޑު މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެވެ. މިވާގެ އާއިލީ ގުޅުން ބަދަލުވަމުންދަނީ ފަރުދީ އަދި ތަރުބިއްޔަތު ރީތި ފިޔާވަމުންދެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ބިކަވުން މިދާ ދަރަން ބޭކަރި މިކަމާ ވިސްނުމަކީ ވަރަށް މުހިންމުވެއްޖެ ކަމެކެވެ. ވަޒީފާގެ ބޮޑެތި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ސަބަބުން މިވާގެ އާއިލީ ގުޅުން ހިފަހައްޓާ ކަމަށް ވިސްނާ ނަމަ މި ކަމަކީ ވިސްނުން ހަރުދަނާކުރަން ޖެހޭން ކަމެކެވެ. މިކަމާ ފުރުސަތުތަކުން ފައިދާނަގައި ނަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ހޯދިވާ ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގެ ނަފުސު، ބިރުކޮށް ގޯސް އަސަރު ނުފޫޒާ ފަތުރަން ހިނގައިދާނެއެވެ. މިކަމާ ވިސްނައި ފަރުދުކޮށް އެންމެހާ އަޅުގަނޑުމެން އާއިލީ ގުޅުންތައް ބަދަލު ކުރުމަށް ވިސްނަވާނެއެވެ. ވަޒީފާގެ ޒިންމާއަށް ވުރެ އާއިލީ ހޯދި އިސްކަންދޭނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިވެހި މުޖުތަމަޢު އިސްލާމީ ޤާއިމު ދުވަސްތަކެއް ހިފަހައްޓާ ދުރުކަމުގެ ނުވާނެއެވެ.

ނިސްބަތްވުން

ލާންސް ކޯޕްރަލް
މަރްޔަމް އާސިމާ

އިންސާނުންގެ ދިރިއުޅުމުގައި އެންމެ މުހިންމު އެއް ކަމަކީ ނިސްބަތްވުމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އުފަންވާ ހިސާބުން ފެށިގެން ވަކި ގައުމަކަށް، ރަށަކަށް، އަދި އާއިލާއަކަށް ނިސްބަތްވެއެވެ. މި ނިސްބަތްވުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަވަންތަކަމާއި، ކާކުކަން އަންގައިދޭ މުހިންމު ބައެކެވެ. ނަމަވެސް، މި ނިސްބަތްވުން އެކި މީހުންނަށް ގޮތްގޮތަށް މާނަކުރެވެއެވެ.

ގައުމަކަށް ނިސްބަތްވުމަކީ އެ ގައުމެއްގެ ރައްޔިތެއްގެ ގޮތުގައި ދެކި، އެ ގައުމެއްގެ ސަގާފަތާއި އާދަކާދަތަކަށް ލޯބިކުރުމެވެ. މިއީ ގައުމީ ރޫހު އާލާކޮށް، ގައުމަށް ޚިދުމަތްކުރުމުގެ ރޫހު އުފެއްދުމަށް ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ގައުމަށް ނިސްބަތްވުމުގެ ސަބަބުން ގައުމުގެ ތަރައްޤީއަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ ޝައުޤުވެރިކަން އުފެދެއެވެ.

ރަށަކަށް ނިސްބަތްވުމަކީ އެ ރަށެއްގެ ރައްޔިތެއްގެ ގޮތުގައި ދެކި، އެ ރަށެއްގެ ކަންކަމުގައި ބައިވެރިވެ، ރަށުގެ ތަރައްޤީއަށް މަސައްކަތްކުރުމެވެ. މިއީ ރަށުގެ އެކުވެރިކަމާއި އެއްބައިވަންތަކަން އިތުރުކޮށް، ރަށުގެ ވަސީލަތްތައް ހެޔޮގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް މަގުފަހިވާ ކަމެކެވެ. ރަށަށް ނިސްބަތްވުމުގެ ސަބަބުން ރަށުގެ ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކުރުމަށް ވެސް އިސްކަންދެވެއެވެ.

މުއައްސަސާއަކަށް ނިސްބަތްވުމަކީ އެ މުއައްސަސާއެއްގެ މުވައްޒަފެއްގެ ގޮތުގައި ދެކި، އެ މުއައްސަސާއެއްގެ ޚަސްލަތްތައް ހާސިލުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރުމެވެ. މިއީ މުއައްސަސާގެ މަސައްކަތުގެ ފެންވަރު މަތިކޮށް، އުފެއްދުންތެރިކަން އިތުރުކުރުމަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. މުއައްސަސާއަށް ނިސްބަތްވުމުގެ ސަބަބުން މުވައްޒަފުންގެ ދެމެދުގައި އެއްބާރުލުން އިތުރުވެ، ވަޒީފާގެ ހިތްހަމަޖެހުން އިތުރުވެއެވެ.

އިޖުތިމާޢީ ގުރޫޕަކަށް ނިސްބަތްވުމަކީ އެ ގުރޫޕެއްގެ މެންބަރެއްގެ ގޮތުގައި ދެކި، އެ ގުރޫޕެއްގެ މަޤްސަދުތައް ހާސިލުކުރުމަށް

މަސައްކަތްކުރުމެވެ. މިއީ އިޖުތިމާޢީ ގުޅުންތައް ބަދަހިކޮށް، އެކުވެރިކަން އާލާކުރުމަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ގްރޫޕްތަކަށް ނިސްބަތްވުމުގެ ސަބަބުން ކަންކުރުމަކީ އެއްގޮތަކަށް ވެސް ރަނގަޅު ކަމެއް ނޫނެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް އިންސާނުންގެ ގޮތުގައި އެއް ބައެއްކަން ހަނދާންކުރަންޖެހެއެވެ. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑުމެން ނިސްބަތްވާ ކޮންމެ ތަނަކަށް ނުވަތަ ގްރޫޕަކަށް ވިއަސް، އެހެން ފަރާތްތަކަށް އިޙްތިރާމްކޮށް، އެކުވެރިކަމާ އެކު ދިރިއުޅެން ދަސްކުރަންޖެހެއެވެ.

ހަމައެހެންމެ، އަޅުގަނޑުމެން ނިސްބަތްވާ ކޮންމެ ތަނެއްގެ ނުވަތަ ގްރޫޕެއްގެ ހުރި ސިފަތައް ދަސްކޮށް، ނުބައި ކަންކަމުން ދުރުހެލިވާން މަސައްކަތްކުރަންޖެހެއެވެ. މިގޮތުން، ގައުމަކަށް ނިސްބަތްވާ އިރު ގައުމުގެ ޤާނޫނުތަކަށް ހުރުމަތްތެރިކޮށް، ހިތައި، ޓީމަކަށް ނިސްބަތްވާ އިރު ޓީމުގެ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ހަމަޖެހުން ދަމަހައްޓައި ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކޮށް، މުއައްސަސާތަކަށް ނިސްބަތްވާ އިރު އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އަމާނާތްތެރިކަމާ އެކު މަސައްކަތްކޮށް، އަދި ދުނިޔެއަށް ނިސްބަތްވާ އިރު އެކުވެރިކަމާއި އެއްބާރުލުން ދިނުމަކީ މުހިންމު ކަމެކެވެ.

ޖުމުލަކޮށް ދަންނަވާނީ، ނިސްބަތްވުމަކީ އިންސާނުންގެ ފިތުރަތުގައިވާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް، މި ނިސްބަތްވުން ބޭނުންކުރަން ވާނީ ހެޔޮގޮތުގައި، އިންސާނިއްޔަތާ އެކު، އަދި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އިޙްތިރާމްކުރާ ގޮތަށެވެ. މިގޮތަށް އަމަލުކުރުމުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޖުތަމަޢުގައި ސުލްހަމަސަލަސްކަމާއި ތަރައްޤީ ގާއިމުވެ، އުފާވެރި ދިރިއުޅުމެއް އުފެދޭނެއެވެ.

> އަޅުގަނޑުމެން ނިސްބަތްވާ ކޮންމެ ތަނެއްގެ ނުވަތަ ގްރޫޕެއްގެ ހުރި ސިފަތައް ދަސްކޮށް، ނުބައި ކަންކަމުން ދުރުހެލިވާން މަސައްކަތްކުރަންޖެހެއެވެ. މިގޮތުން، ގައުމަކަށް ނިސްބަތްވާ އިރު ގައުމުގެ ޤާނޫނުތަކަށް ހުރުމަތްތެރިކޮށް، ހިތައި، ޓީމަކަށް ނިސްބަތްވާ އިރު ޓީމުގެ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ހަމަޖެހުން ދަމަހައްޓައި ތިމާވެށި ރައްކާތެރިކޮށް، މުއައްސަސާތަކަށް ނިސްބަތްވާ އިރު އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އަމާނާތްތެރިކަމާ އެކު މަސައްކަތްކޮށް، އަދި ދުނިޔެއަށް ނިސްބަތްވާ އިރު އެކުވެރިކަމާއި އެއްބާރުލުން ދިނުމަކީ މުހިންމު ކަމެކެވެ.

އަމިއްލަ ސަލާމަތީ ބޭނުންކުރުމާއި، އާ ހުނަރުތައް ދަސްކުރުމަށް ފުރުޞަތު ލިބެއެވެ.

ގައުމަކަށް، ޓީމަކަށް، މުއައްސަސާއަކަށް، ގްރޫޕަކަށް ނިސްބަތްވުމަކީ އިންސާނުންގެ ދިރިއުޅުމުގައި ވަރަށް މުހިންމު ދައުރެއް އަދާކުރާ ކަމެކެވެ. މި ނިސްބަތްވުމުގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމިއްލަ ވަޒަންކަން ދެނެގަތުމާއި، އެކުވެރިކަމާއި އެއްބާރުލުންކަމާއި އިތުރުވެ، ތަރައްގީއަށް މަގުފަހިވެގެންދެއެވެ. ނަމަވެސް، މި ނިސްބަތްވުން ހެޔޮގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ.

ނިސްބަތްވުމުގެ ނަތީޖާގައި އެހެން ފަރާތްތަކަކާ ހެޔޮ ގުޅުންތަކާއި ބަހައްޓަދޭން

ސިޔާސީ ދާއިރާއަކުން ކަސްރަތުގެ ދުނިޔެއަށް

ސާޖަންޓް އިބްރާހީމް މުސްލިމް

އިންސާނާގެ ދިރިއުޅުމުގައި ހަރިގަނޑު ދުޅަހެޔޮކޮށް ބެހެއްޓުމަކީ، ނަފްސާނީ ގޮތުން ހަމަޖެހުމާއި އުފާވެރިކަން ހޯދުމަށްޓަކައި ކަސްރަތުކުރުން ބޭނުންތެރި ކަމެކެވެ. ވަކިން ހާއްސަކޮށް ދުގެ ދިރުންކަން ސިފައިންނަށް ބޭނުމެވެ.

ކަސްރަތުކުރުމަކީ ހަރިގަނޑަށް ލިބޭ ފައިދާތަކުގެ އިތުރުން ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ވެސް ފުން އަސަރުކޮށްދޭ ގޮތް ކަމެކެވެ. މި ދިރާސާތަކުގައި ކަސްރަތުކުރުމުން ހަރިގަނޑުގެ އެތެރޭގައި ހިނގާ ހަރަކާތްތަކާއި އެކު ވަރަށް މުހިންމު ބައެއް ކަންކަމާ ބެހޭގޮތުން އަލިއަޅުވާލާފައިވެއެވެ.

ކަސްރަތުގެ ސަބަބުން ހަރިގަނޑުން އެންޑޯފިން [illegible] ބޭރުވެއެވެ. މި [illegible]

ބޭރުކުރަނީ ސިކުނޑީގެ ގޮތުންނެއް ކަމަށްވާ ޖިބްއިލަތީ ގޮތުންނެވެ. އެންޑިއުރެންސަކީ ހަރިގަނޑު ތެރޭގައި ހުންނަ ތަފު ކުރެވޭން، މުޅި ރަނގަޅުކުރުން އަދި އުފާވެރިކަން އިތުރުކުރުން ހިތްހަމަޖެހުން ގެނެސްދެނީއެވެ. އާންމުކޮށް ކަސްރަތުކުރުމާއި، ހަރަކާތްތެރި ކުރުމުން މި މާއްދާ ހަރިގަނޑުން ބޭރުވެއެވެ. މި މާއްދާގެ ސަބަބުން ކަންބޮޑުވުމާއި ހާސްކަން ކުޑަވެ، ހިތްހަމަޖެހުމާއި އަރާމުކަން އިހްސާސްކުރެވެއެވެ. ވަކިން ހާއްސަކޮށް ބުރަ ކަސްރަތުތަކުން މި މާއްދާ ގިނައިން ބޭރުވޭ، "ރަނަރސް ހައި" ގެ ނަމުން މަޝްހޫރު ނަފްސާނީ ހަމަޖެހުމެއް ލިބޭއެވެ.

ދުވުމަކީ އެންޑޯފިން ބޮޑުކުރުވަން އެހީތެރިވާ އެންމެ މުހިންމު އެއް ކަސްރަތެވެ. ދުވުމުގެ ސަބަބުން ހިތާއި ފުއްޕާމޭގެ މަސައްކަތް ރަނގަޅުވެ، ހަށިގަނޑުގެ އެކި ހިސާބުތަކަށް އޮކްސިޖަން ފޯރުކޮށްދިނުން އިތުރުވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން، ދުވުމުގެ ސަބަބުން ހާސްކަމާއި ކަންބޮޑުވުން ކުޑަވެ، ނިދި ރަނގަޅުވެ، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އޮންނަ އިތުބާރު ބޮޑުވެއެވެ. މި ހުރިހާ ކަމެއްގެ ސަބަބުން ނަފްސާނީ ގޮތުން ވަރަށް ބޮޑު ދުޅަހެޔޮކަމެއް ލިބިގެންދެއެވެ. ދުވާ މީހުންނަށް އާންމުކޮށް އިހުސާސްވާ ހިތްހަމަޖެހުން ނުވަތަ "ރަނަރސް ހައި" އަކީ އެންޑޯފިންގެ ސަބަބުން ލިބޭ އިހުސާސެކެވެ.

ޕިޓިއުޓަރީ ގްލޭންޑަކީ ސިކުނޑީގެ ތެރޭގައި އިންނަ، ކުޑަ ވަރު ގްލޭންޑެކެވެ. މިއީ އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ހޯމޯން ސިސްޓަމްގެ "މާސްޓަރ ގްލޭންޑް" ގެ ގޮތުގައި ބެލެވެއެވެ. ސަބަބަކީ ހަށިގަނޑުގެ އެހެން ގިނަ ގްލޭންޑްތަކުގެ ހޯމޯން އުފެއްދުމުގެ ކަންކަން ކޮންޓްރޯލްކުރަނީ މި ގްލޭންޑުން ކަމަށް ވާތީއެވެ. މި ގްލޭންޑުން އެންޑޯފިންގެ އިތުރުން ވެސް ހަށިގަނޑުގެ ޖިންސީ ހޯމޯންތަކާއި، ސްޓްރެސް ކޮންޓްރޯލްކުރަން އެހީވާ ހޯމޯންތައް އުފައްދައެވެ. އެހެންކަމުން، ކަސްރަތުގެ ސަބަބުން މި ގްލޭންޑް ހިފާގިވެ، މިފަދަ މުހިންމު ހޯމޯންތައް ބޮޑުކުރުން އިތުރުވެއެވެ.

ކަސްރަތުކުރުމުން ހަށިގަނޑުން ޕޮޒިޓިވް އެނާޖީ ނުވަތަ ރަނގަޅު ހަކަތަ ބޭރުވެއެވެ. މި ހަކަތަ ބޭރުވުމުގެ ސަބަބުން މުޅި ދުވަހު ހަށިގަނޑަށް ވަރުގަދަކަމާއި ފުރިހަމަކަން ލިބި، ސިކުނޑި ތާޒާވެ، ފިކުރުތައް ސާފުވެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެކުގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނާ ވެސް ގުޅުން ރަނގަޅުކޮށްދެއެވެ. އަދި ނިކަމެތިކަމާއި ބޮޑުކަށްވުމުގެ އިހުސާސްތަކުން ދުރުވެ، އާ އުންމީދާއި ހިތްވަރު ލިބެއެވެ. ކަސްރަތަށް ފަހު ލިބޭ ހަމަޖެހުމާއި އުފާވެރިކަމަކީ ހަށިގަނޑުން އަމިއްލައަށް އުފައްދާ އެންމެ ރަނގަޅު ބޭސް ބޭނުމަކީ ޑޮކްޓަރަކު ނުވާނެއެވެ.

ސިފައިންނަކީ ގައުމަށް ޓަކައި އެތައް ޤުރުބާނީއެއް ވެދެވިދާ ބަޔަކެވެ. ވަޒީފާގެ ހާލަތުތަކަކީ ނަފްސާނީ ގޮތުންނާއި ޖިސްމާނީ ގޮތުން ވެސް ވަރަށް ބުރަ ހާލަތުތަކެކެވެ. ސިފައިންގެ ދިރުމަކަށް ފިޒިކަލް ޓްރެއިނިންގެ މުހިންމުކަން ވަރަށް ބޮޑެވެ. ގަވާއިދުން ކަސްރަތުކުރުމުގެ ސަބަބުން ހަށިގަނޑު ވަރުގަދަވެ، ކޮންމެ ހާލަތަކަށް ވެސް ތައްޔާރުވެފައި ހުރުމަށް އެހީތެރިވެދެއެވެ. މީގެ އިތުރުން، އެންޑޯފިން ބޮޑުވުމުގެ ސަބަބުން ދިމާވާ ސްޓްރެސްއާއި ހާސްކަން ކޮންޓްރޯލްކުރަން ސިފައިންނަށް ވަރަށް ބޮޑު އެހީތެރިކަމެއް ލިބެއެވެ. ހަށިގަނޑު ދުޅަހެޔޮ ސިފައިން، ނަފްސާނީ ގޮތުން ވެސް ހަރުދަނާ ބަޔަކަށް ވެފައި، ގައުމީ ވާޖިބުތައް އަދާކުރުމުގައި އިތުރަށް ހިވާދޫވާނެއެވެ.

ކުރުކޮށްލަން ދަންނަވާ ނަމަ، ކަސްރަތަކީ ހަށިގަނޑު ދުޅަހެޔޮކޮށް ބެހެއްޓުމަށް އެކަނި ކުރާ ކަމެއް ނޫނެވެ. މިއީ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް ވެސް އަސަރުކުރާ، އުފާވެރި ދިރިއުޅުމަކަށް މަގުފަހިކޮށްދޭ އަސާސީ އެއް ބާރެވެ. އެންޑޯފިންއާއި ޑޯޕަމިން ފަދަ ހަށިގަނޑުގެ އުފާވެރިކަމުގެ މުހިންމު މަސައްކަތްތަކުން މިކަން ސާބިތުވެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، ގަވާއިދުން ކަސްރަތުކުރުމަކީ ސިފައިންގެ މީހުންނަށް ކަސްރަތުގެ މުހިންމުކަން ދެނެގަން ބޮޑެވެ. އެހެންކަމުން، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ކަސްރަތަށް އިސްކަންދީ، ނަފްސާނީ އަދި ޖިސްމާނީ ދުޅަހެޔޮކަން ދެމެހެއްޓުމަށް މަސައްކަތްކުރުން މުހިންމު ވާނެއެވެ.

މައުލޫމާތު އެއްކުރި:

- *Harber, V. J., & Sutton, J. R. (1984). Endorphins and exercise. Sports Medicine, 1(2), 154–171.*
- *Harvard Health Publishing. (2019). Exercising to relax. Harvard Medical School. https://www.health.harvard.edu*

COAST GUARD
COAST GUARD
T708
P 801
MNDF
COAST GUARD
CALL
191

FIRE & RESCUE SERVICE
E-39
FIRE & RESCUE SERVICE
118

MNDF FIRE & RESCUE SERVICE

CALL 118

EyeCare Hospital

Delivering World-Class Eye Health Services in the Maldives.

eye care hospital
See the world better

For **22 years, EyeCare** has set the standard in eye health, combining world-class medical expertise with state-of-the-art technology. From early detection and preventive care to advanced treatments and surgeries, we deliver trusted solutions tailored to your needs.

Advanced Treatments & Surgeries

Laser
Cataract
Cornea
Retina
Glaucoma

eyecarehospital.mv | +960 3321026 | +960 7201026